

Grupa Kapitałowa Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń Spółki Akcyjnej

Skonsolidowane sprawozdanie finansowe
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku
sporządzone zgodnie z Międzynarodowymi Standardami
Sprawozdawczości Finansowej

Spis treści

Skonsolidowany rachunek zysków i strat	4
Skonsolidowane sprawozdanie z całkowitych dochodów	5
Skonsolidowane sprawozdanie z sytuacji finansowej	6
Sprawozdanie ze zmian w skonsolidowanym kapitale własnym	7
Skonsolidowane sprawozdanie z przepływów pieniężnych.....	9
Informacje dodatkowe i noty objaśniające	11
1. Wstęp	11
2. Skład Grupy PZU.....	14
3. Struktura akcjonariatu	33
4. Skład Zarządu, Rady Nadzorczej i Dyrektorzy Grupy	34
5. Podstawowe zasady (polityka) rachunkowości i kluczowe szacunki i osądy	37
6. Sprawozdawczość dotycząca segmentów	59
7. Zarządzanie ryzykiem	68
8. Zarządzanie kapitałem własnym.....	116
9. Wartość godziwa.....	117
10. Składki ubezpieczeniowe przypisane brutto.....	128
11. Przychody z tytułu prowizji i opłat.....	129
12. Przychody netto z inwestycji	130
13. Wynik netto z realizacji i odpisy z tytułu utraty wartości inwestycji	130
14. Zmiana netto wartości godziwej aktywów i zobowiązań wycenianych w wartości godziwej.....	131
15. Pozostałe przychody operacyjne	132
16. Odszkodowania, świadczenia oraz zmiana stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych	132
17. Koszty z tytułu prowizji i opłat	134
18. Koszty odsetkowe	134
19. Koszty akwizycji	134
20. Koszty administracyjne	135
21. Koszty pracownicze	136
22. Pozostałe koszty operacyjne	136
23. Podatek dochodowy	136
24. Zysk na jedną akcję	138
25. Podatek dochodowy w innych całkowitych dochodach	138
26. Wartość firmy	138
27. Wartości niematerialne	141
28. Inne aktywa	145
29. Odroczone koszty akwizycji	145
30. Rzeczowe aktywa trwałe	146
31. Nieruchomości inwestycyjne	148
32. Jednostki wyceniane metodą praw własności	150

33. Aktywa finansowe	151
34. Należności	170
35. Środki pieniężne i ekwiwalenty środków pieniężnych	170
36. Aktywa przeznaczone do sprzedaży	171
37. Wyemitowany kapitał podstawowy oraz inne kapitały przypadające właścicielom jednostki dominującej	172
38. Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe	174
39. Rezerwy na świadczenia pracownicze	183
40. Inne rezerwy	184
41. Odroczonego podatku dochodowego	186
42. Zobowiązania finansowe.....	189
43. Inne zobowiązania	192
44. Leasing	193
45. Aktywa stanowiące zabezpieczenie należności, zobowiązań oraz zobowiązań warunkowych	194
46. Aktywa i zobowiązania warunkowe.....	195
47. Sprawy sporne.....	196
48. Transakcje z podmiotami powiązanymi.....	200
49. Zatrudnienie	205
50. Pozostałe informacje	205

Skonsolidowany rachunek zysków i strat

Skonsolidowany rachunek zysków i strat	Nota	1 stycznia - 31 grudnia 2017	1 stycznia - 31 grudnia 2016 (przekształcone) ¹⁾
Składki ubezpieczeniowe przypisane brutto	10	22 847	20 219
Udział reasekuratorów w składce ubezpieczeniowej przypisanej brutto		(612)	(431)
Składki ubezpieczeniowe przypisane netto		22 235	19 788
Zmiana stanu rezerwy składki ubezpieczeniowej netto		(881)	(1 163)
Składki zarobione netto		21 354	18 625
Przychody z tytułu prowizji i opłat	11	2 341	817
Przychody netto z inwestycji	12	9 051	4 111
Wynik netto z realizacji i odpisy z tytułu utraty wartości inwestycji	13	(960)	(935)
Zmiana netto wartości godziwej aktywów i zobowiązań wycenianych w wartości godziwej	14	411	335
Pozostałe przychody operacyjne	15	1 178	1 336
Odszkodowania, świadczenia oraz zmiana stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych		(15 376)	(12 888)
Udział reasekuratorów w odszkodowaniach, świadczeniach oraz zmianie stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych		435	156
Odszkodowania i świadczenia ubezpieczeniowe netto	16	(14 941)	(12 732)
Koszty z tytułu prowizji i opłat	17	(557)	(273)
Koszty odsetkowe	18	(1 365)	(697)
Koszty akwizycji	19	(2 901)	(2 613)
Koszty administracyjne	20	(5 364)	(2 923)
Pozostałe koszty operacyjne	22	(2 737)	(2 060)
Zysk z działalności operacyjnej		5 510	2 991
Udział w wynikach finansowych netto jednostek wycenianych metodą praw własności		16	(3)
Zysk brutto		5 526	2 988
Podatek dochodowy	23	(1 293)	(614)
Zysk netto, w tym:		4 233	2 374
- zysk przypisywany właścicielom jednostki dominującej		2 910	1 935
- zyski (straty) przypisywane właścicielom udziałów niekontrolujących		1 323	439
Podstawowa i rozwodniona średnia ważona liczba akcji zwykłych	24	863 519 608	863 510 930
Podstawowy i rozwodniony zysk (strata) na jedną akcję zwykłą (w złotych)	24	3,37	2,24

¹⁾ Informacje o przekształceniu danych za 2016 rok zaprezentowano w punkcie 5.3.

Skonsolidowane sprawozdanie z całkowitych dochodów

Skonsolidowane sprawozdanie z całkowitych dochodów	Nota	1 stycznia - 31 grudnia 2017	1 stycznia - 31 grudnia 2016 (przekształcone) ¹⁾
Zysk netto		4 233	2 374
Inne całkowite dochody	25	66	(125)
Podlegające późniejszemu przeniesieniu do rachunku zysków i strat		57	(135)
Wycena instrumentów finansowych dostępnych do sprzedaży		117	(144)
Różnice kursowe z przeliczenia		(71)	40
Zabezpieczenie przepływów pieniężnych		11	(31)
Niepodlegające późniejszemu przeniesieniu do rachunku zysków i strat		9	10
Reklasyfikacja nieruchomości z rzeczowych aktywów trwałych do nieruchomości inwestycyjnych		2	3
Zyski i straty aktuarialne dotyczące rezerw pracowniczych		7	7
Dochody całkowite netto, razem		4 299	2 249
- dochody całkowite przypisywane właścicielom jednostki dominującej		2 897	1 872
- dochody całkowite przypisywane właścicielom udziałów niekontrolujących		1 402	377

¹⁾ Informacje o przekształceniu danych za 2016 rok zaprezentowano w punkcie 5.3.

Skonsolidowane sprawozdanie z sytuacji finansowej

Aktywa	Nota	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016 (przekształcone) ¹⁾	1 stycznia 2016 (przekształcone) ¹⁾
Wartość firmy	26	3 839	1 583	1 532
Wartości niematerialne	27	3 443	1 463	1 393
Inne aktywa	28	692	866	801
Odroczone koszty akwizycji	29	1 485	1 407	1 154
Udział reasekuratorów w rezerwach techniczno-ubezpieczeniowych	33.7, 38	1 250	990	1 097
Rzeczowe aktywa trwałe	30	3 239	1 467	1 300
Nieruchomości inwestycyjne	31	2 354	1 738	1 172
Jednostki wyceniane metodą praw własności	32	20	37	54
Aktywa finansowe		281 854	105 286	89 229
Utrzymywane do terminu wymagalności	33.2, 33.7	21 237	17 346	17 370
Dostępne do sprzedaży	33.3, 33.7	48 519	11 652	7 745
Wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy	33.4	22 247	21 882	20 648
Pochodne instrumenty zabezpieczające	33.5	347	72	140
Pożyczki	33.6, 33.7	189 504	54 334	43 326
Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego	41	1 577	633	369
Należności	33.7, 34	9 096	5 664	3 350
Środki pieniężne i ekwiwalenty środków pieniężnych	35	8 239	2 973	2 440
Aktywa przeznaczone do sprzedaży	36	317	1 189	1 506
Aktywa, razem		317 405	125 296	105 397

Kapitały i zobowiązania	Nota	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016 (przekształcone) ¹⁾	1 stycznia 2016 (przekształcone) ¹⁾
Kapitały				
Kapitały przypadające właścicielom jednostki dominującej		14 622	12 998	12 924
Kapitał podstawowy	37.1	86	86	86
Pozostałe kapitały	37.2	11 917	10 869	10 142
Niepodzielony wynik		2 619	2 043	2 696
Zysk z lat ubiegłych		(291)	108	2 696
Zysk netto		2 910	1 935	-
Udziały niekontrolujące		22 979	4 086	2 194
Kapitały, razem		37 601	17 084	15 118
Zobowiązania				
Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe	38	44 558	42 194	41 280
Rezerwy na świadczenia pracownicze	39	556	128	117
Inne rezerwy	40	497	367	108
Rezerwa z tytułu odroczonego podatku dochodowego	41	638	469	509
Zobowiązania finansowe	42	224 507	60 030	44 695
Inne zobowiązania	43	9 045	4 991	3 570
Zobowiązania bezpośrednio związane z aktywami zakwalifikowanymi jako przeznaczone do sprzedaży	36	3	33	-
Zobowiązania, razem		279 804	108 212	90 279
Kapitały i zobowiązania, razem		317 405	125 296	105 397

¹⁾ Informacje o przekształceniu danych na 31 grudnia 2016 roku zaprezentowano w punkcie 5.3.

Sprawozdanie ze zmian w skonsolidowanym kapitale własnym

Sprawozdanie ze zmian w skonsolidowanym kapitale własnym	Nota	Kapitał podstawowy	Kapitały przypadające właścicielom jednostki dominującej								Razem	Udziały niekontrolujące	Kapitał własny, razem	
			Pozostałe kapitały					Niepodzielony wynik						
			Akcje własne	Kapitał zapasowy	Kapitał z aktualizacji wyceny	Pozostałe kapitały rezerwowe	Zyski i straty aktuarialne dotyczące rezerw pracowniczych	Różnice kursowe z przeliczenia	Zysk z lat ubiegłych	Zysk netto				
Nota		37.1		37.2	37.2		37.2	37.2					2.3	
Stan na 1 stycznia 2017 roku		86	(1)	10 758	106	5	3	(2)	2 043	-	12 998	4 086	17 084	
Wycena instrumentów finansowych dostępnych do sprzedaży		-	-	-	53	-	-	-	-	-	53	64	117	
Zabezpieczenie przepływów pieniężnych		-	-	-	2	-	-	-	-	-	2	9	11	
Różnice kursowe z przeliczenia		-	-	-	-	-	-	(71)	-	-	(71)	-	(71)	
Zyski i straty aktuarialne dotyczące rezerw pracowniczych		-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	6	7	
Reklasyfikacja nieruchomości z rzeczowych aktywów trwałych do inwestycyjnych		-	-	-	2	-	-	-	-	-	2	-	2	
Inne całkowite dochody netto, razem		-	-	-	57	-	1	(71)	-	-	(13)	79	66	
Zysk (strata) netto		-	-	-	-	-	-	-	-	2 910	2 910	1 323	4 233	
Całkowite dochody razem		-	-	-	57	-	1	(71)	-	2 910	2 897	1 402	4 299	
Pozostałe zmiany, w tym:		-	1	1 066	(6)	-	-	-	(2 334)	-	(1 273)	17 491	16 218	
Podział wyniku finansowego	37.1.1.1	-	-	1 125	-	-	-	-	(2 334)	-	(1 209)	-	(1 209)	
Nabycie akcji Pekao	2.4.1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	17 677	17 677	
Transakcje na akcjach własnych		-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	
Zmiany w składzie Grupy PZU i transakcje z udziałowcami niekontrolującymi		-	-	(65)	-	-	-	-	-	-	(65)	(186)	(251)	
Sprzedaż przeszacowanych nieruchomości		-	-	6	(6)	-	-	-	-	-	-	-	-	
Stan na 31 grudnia 2017 roku		86	-	11 824	157	5	4	(73)	(291)	2 910	14 622	22 979	37 601	

Sprawozdanie ze zmian w skonsolidowanym kapitale własnym (kontynuacja)

Sprawozdanie ze zmian w skonsolidowanym kapitale własnym (przekształcone) ¹⁾	Kapitał podstawowy	Kapitały przypadające właścicielom jednostki dominującej								Razem	Udziały niekontrolujące	Kapitał własny, razem
		Pozostałe kapitały						Niepodzielony wynik				
		Akcje własne	Kapitał zapasowy	Kapitał z aktualizacji wyceny	Pozostałe kapitały rezerwowe	Zyski i straty aktuarialne dotyczące rezerw pracowniczych	Różnice kursowe z przeliczenia	Zysk z lat ubiegłych	Zysk netto			
Nota	37.1		37.2	37.2		37.2	37.2				2.3	
Stan na 1 stycznia 2016 roku	86	-	9 947	241	-	(4)	(42)	2 696	-	12 924	2 194	15 118
Wycena instrumentów finansowych dostępnych do sprzedaży	-	-	-	(104)	-	-	-	-	-	(104)	(40)	(144)
Zabezpieczenie przepływów pieniężnych	-	-	-	(9)	-	-	-	-	-	(9)	(22)	(31)
Różnice kursowe z przeliczenia	-	-	-	-	-	-	40	-	-	40	-	40
Zyski i straty aktuarialne dotyczące rezerw pracowniczych	-	-	-	-	-	7	-	-	-	7	-	7
Reklasyfikacja nieruchomości z rzeczowych aktywów trwałych do inwestycyjnych	-	-	-	3	-	-	-	-	-	3	-	3
Inne całkowite dochody netto, razem	-	-	-	(110)	-	7	40	-	-	(63)	(62)	(125)
Zysk (strata) netto	-	-	-	-	-	-	-	-	1 935	1 935	439	2 374
Całkowite dochody razem	-	-	-	(110)	-	7	40	-	1 935	1 872	377	2 249
Pozostałe zmiany, w tym:	-	(1)	811	(25)	5	-	-	(2 588)	-	(1 798)	1 515	(283)
Podział wyniku finansowego	-	-	787	-	5	-	-	(2 588)	-	(1 796)	-	(1 796)
Emisje akcji Alior Banku	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1 528	1 528
Transakcje na akcjach własnych	-	(1)	-	-	-	-	-	-	-	(1)	-	(1)
Zmiany w składzie Grupy PZU i transakcje z udziałowcami niekontrolującymi	-	-	(1)	-	-	-	-	-	-	(1)	(13)	(14)
Sprzedaż przeszacowanych nieruchomości	-	-	25	(25)	-	-	-	-	-	-	-	-
Stan na 31 grudnia 2016 roku	86	(1)	10 758	106	5	3	(2)	108	1 935	12 998	4 086	17 084

¹⁾ Informacje o przekształceniu danych za 2016 rok zaprezentowano w punkcie 5.3.

Skonsolidowane sprawozdanie z przepływów pieniężnych

Skonsolidowane sprawozdanie z przepływów pieniężnych	Nota	1 stycznia - 31 grudnia 2017	1 stycznia - 31 grudnia 2016 (przekształcone) ¹⁾
Zysk brutto		5 526	2 988
Korekty		9 896	1 249
Zmiana stanu należności od klientów z tytułu kredytów		(13 222)	(5 159)
Zmiana stanu zobowiązań z tytułu depozytów		19 478	3 964
Zmiana wyceny aktywów wycenianych w wartości godziwej		(411)	(357)
Przychody i koszty odsetkowe		(1 749)	(1 126)
Zrealizowane zyski/straty z działalności lokacyjnej i odpisy z tytułu utraty wartości		960	935
Wynik z tytułu różnic kursowych		(589)	(98)
Zmiana stanu odroczonego kosztów akwizycji		(78)	(253)
Amortyzacja wartości niematerialnych i rzeczowych aktywów trwałych		884	412
Zmiana stanu udziału reasekuratorów w rezerwach techniczno-ubezpieczeniowych		(260)	107
Zmiana stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych		2 364	914
Zmiana stanu należności		(554)	(2 299)
Zmiana stanu zobowiązań		1 977	1 961
Przepływy z tytułu kontraktów inwestycyjnych		(89)	(152)
Nabycia i odkupienia jednostek uczestnictwa oraz certyfikatów inwestycyjnych funduszy inwestycyjnych		(228)	303
Podatek dochodowy zapłacony		(1 229)	(580)
Zysk z okazjowego nabycia Podstawowej Działalności Banku BPH		-	(465)
Pozostałe korekty		2 642	3 142
Przepływy pieniężne netto z działalności operacyjnej		15 422	4 237
Przepływy środków pieniężnych z działalności inwestycyjnej			
Wpływy		904 328	1 030 990
- zbycie nieruchomości inwestycyjnych		59	69
- wpływy z nieruchomości inwestycyjnych		301	279
- zbycie wartości niematerialnych oraz składników rzeczowych aktywów trwałych		13	14
- zbycie udziałów i akcji		3 115	4 470
- realizacja dłużnych papierów wartościowych		200 893	183 612
- zamknięcie transakcji z przyrzeczeniem odsprzedaży		369 251	351 307
- zamknięcie lokat terminowych w instytucjach kredytowych		235 593	367 893
- realizacja pozostałych lokat		88 276	120 655
- odsetki otrzymane		1 757	1 525
- dywidendy otrzymane		37	61
- zwiększenie stanu środków pieniężnych z tytułu nabycia jednostek i zmiany zakresu konsolidacji		5 000	1 076
- pozostałe wpływy z lokat		33	29

Skonsolidowane sprawozdanie z przepływów pieniężnych (kontynuacja)

Skonsolidowane sprawozdanie z przepływów pieniężnych	Nota	1 stycznia - 31 grudnia 2017	1 stycznia - 31 grudnia 2016 (przekształcone) ¹⁾
Wydatki		(916 362)	(1 032 857)
- nabycie nieruchomości inwestycyjnych		(56)	(202)
- wydatki na utrzymanie nieruchomości inwestycyjnych		(179)	(174)
- nabycie wartości niematerialnych oraz składników rzeczowych aktywów trwałych		(578)	(700)
- nabycie udziałów i akcji		(1 817)	(4 336)
- nabycie udziałów i akcji w jednostkach zależnych		(6 867)	(1 852)
- zmniejszenie stanu środków pieniężnych z tytułu sprzedaży jednostek i zmiany zakresu konsolidacji	2.4.8	(54)	(7)
- nabycie dłużnych papierów wartościowych		(214 622)	(188 304)
- otwarcie transakcji z przyrzeczeniem odsprzedaży		(366 738)	(351 016)
- otwarcie lokat terminowych w instytucjach kredytowych		(234 071)	(364 550)
- nabycie pozostałych lokat		(91 372)	(121 715)
- pozostałe wydatki na lokaty		(8)	(1)
Przepływy pieniężne netto z działalności inwestycyjnej		(12 034)	(1 867)
Przepływy środków pieniężnych z działalności finansowej			
Wpływy		228 417	333 943
- wpływy z tytułu emisji akcji przez jednostki zależne (w części opłaconej przez udziałowców niekontrolujących)		-	1 516
- wpływy z tytułu kredytów i pożyczek		1 605	2 883
- wpływy z tytułu emisji własnych dłużnych papierów wartościowych		5 829	277
- otwarcie transakcji z przyrzeczeniem odkupu		220 983	329 267
Wydatki		(226 462)	(335 833)
- dywidendy wypłacone właścicielom jednostki dominującej	37.1.1.1	(1 209)	(1 796)
- dywidendy wypłacone właścicielom udziałów niekontrolujących		(1 823)	-
- spłata kredytów i pożyczek		(1 530)	(38)
- wykup własnych dłużnych papierów wartościowych		(150)	-
- zamknięcie transakcji z przyrzeczeniem odkupu		(221 637)	(332 902)
- odsetki od kredytów i pożyczek		(6)	(994)
- odsetki od wyemitowanych dłużnych papierów wartościowych		(107)	(103)
Przepływy pieniężne netto z działalności finansowej		1 955	(1 890)
Przepływy pieniężne netto, razem		5 343	480
Środki pieniężne i ich ekwiwalenty na początek okresu		2 973	2 440
Zmiana stanu środków pieniężnych z tytułu różnic kursowych		(77)	53
Środki pieniężne i ich ekwiwalenty na koniec okresu, w tym:	35	8 239	2 973
- o ograniczonej możliwości dysponowania		41	35

¹⁾ Informacje o przekształceniu danych za 2016 rok zaprezentowano w punkcie 5.3.

Informacje dodatkowe i noty objaśniające

1. Wstęp

Oświadczenie o zgodności

Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń Spółki Akcyjnej (odpowiednio „skonsolidowane sprawozdanie finansowe” oraz „Grupa PZU”) sporządzono zgodnie z Międzynarodowymi Standardami Sprawozdawczości Finansowej zatwierdzonymi przez Komisję Europejską („MSSF”), które na 31 grudnia 2017 roku zostały opublikowane i weszły w życie.

Okres objęty sprawozdaniem

Skonsolidowane sprawozdanie finansowe sporządzono za okres 12 miesięcy od 1 stycznia do 31 grudnia 2017 roku.

Zatwierdzenie sprawozdania

Skonsolidowane sprawozdanie finansowe zostało podpisane i zaakceptowane do publikacji przez Zarząd Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń Spółki Akcyjnej („PZU”, „jednostka dominująca”) 14 marca 2018 roku i będzie podlegało zatwierdzeniu przez walne zgromadzenie Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń Spółki Akcyjnej.

Waluta funkcjonalna i prezentacji

Walutą funkcjonalną i prezentacji PZU jest polski złoty. O ile nie zaznaczono inaczej, wszystkie kwoty przedstawione w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym wykazane są w milionach złotych.

Walutą funkcjonalną spółek mających siedzibę na Ukrainie jest hrywna ukraińska, spółek z siedzibą na Litwie, Łotwie i w Szwecji – euro, a spółki w Wielkiej Brytanii – funt brytyjski.

Założenie kontynuowania działalności

Skonsolidowane sprawozdanie finansowe sporządzono przy założeniu kontynuowania działalności gospodarczej przez jednostki Grupy PZU w dającej się przewidzieć przyszłości, tj. w okresie co najmniej 12 miesięcy po zakończeniu okresu sprawozdawczego. Na dzień podpisania skonsolidowanego sprawozdania finansowego nie stwierdzono istnienia faktów i okoliczności, które wskazywałyby na zagrożenia dla możliwości kontynuacji działalności przez jednostki Grupy PZU w okresie 12 miesięcy po zakończeniu okresu sprawozdawczego na skutek zamierzonego lub przymusowego zaniechania bądź istotnego ograniczenia dotychczasowej działalności.

Działalność zaniechana

W 2017 roku jednostki Grupy PZU nie zaniechały prowadzenia jakiegokolwiek istotnego rodzaju działalności.

Słowniczek pojęć

Poniżej wyjaśniono najważniejsze pojęcia i skróty użyte w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym.

Nazwy spółek

AAS Balta – Apdrošināšanas Akciju Sabiedrība Balta.

Alior Bank – Alior Bank SA.

Bank BPH – Bank BPH SA.

EMC – EMC Instytut Medyczny SA.

Grupa Kapitałowa Alior Banku – Alior Bank wraz z jednostkami zależnymi: Alior Services sp. z o.o., Centrum Obrotu Wierzytelnościami sp. z o.o. w likwidacji, Alior Leasing sp. z o.o., Meritum Services ICB SA, Money Makers TFI SA, New Commerce Services sp. z o.o., Absource sp. z o.o., Serwis Ubezpieczeniowy sp. z o.o.

Grupa Kapitałowa Armatura – Armatura Kraków SA wraz z jednostkami zależnymi: Aquaform SA, Aquaform Badprodukte GmbH, Aquaform Ukraine TOW, Aquaform Romania SRL, Morehome.pl sp. z o.o.

Grupa Kapitałowa Pekao – Pekao wraz z jednostkami zależnymi: Pekao Bankiem Hipotecznym SA, Centralnym Domem Maklerskim Pekao SA, Pekao Leasing sp. z o.o., Pekao Investment Banking SA, Pekao Faktoring sp. z o.o., Pekao PTE, Pekao TFI, Centrum Kart SA, Pekao Financial Services sp. z o.o., Centrum Bankowości Bezpośredniej sp. z o.o., Pekao Property SA, FPB – Media sp. z o.o., Pekao Fundusz Kapitałowy sp. z o.o. w likwidacji, PIM, Xelion.

Link4 – Link4 Towarzystwo Ubezpieczeń SA.

NZOZ Trzebinia – Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Trzebinia sp. z o.o.

Pekao – Bank Pekao SA.

PFR – Polski Fundusz Rozwoju SA.

Pekao TFI – Pekao Towarzystwo Funduszy Inwestycyjnych SA (dawniej Pioneer Pekao Towarzystwo Funduszy Inwestycyjnych SA).

Pekao PTE – Pekao Powszechne Towarzystwo Emerytalne SA (dawniej Pekao Pioneer Powszechne Towarzystwo Emerytalne SA).

Podstawowa Działalność Banku BPH – zorganizowana część przedsiębiorstwa, obejmująca wszelkie aktywa i pasywa Banku BPH, za wyjątkiem aktywów i pasywów stanowiących działalność hipoteczną Banku BPH, które pozostały w Banku BPH po podziale Banku BPH.

PIM – Pekao Investment Management SA (dawniej Pioneer Pekao Investment Management SA).

PTE PZU – Powszechne Towarzystwo Emerytalne PZU SA.

PZU, jednostka dominująca – Powszechny Zakład Ubezpieczeń Spółka Akcyjna.

PZU CO – PZU Centrum Operacji SA.

PZU Ukraina – PrJSC IC PZU Ukraine.

PZU Ukraina Życie – PrJSC IC PZU Ukraine Life Insurance.

PZU Życie – Powszechny Zakład Ubezpieczeń na Życie Spółka Akcyjna.

TFI PZU SA – Towarzystwo Funduszy Inwestycyjnych PZU SA.

TUW PZUW – Towarzystwo Ubezpieczeń Wzajemnych Polski Zakład Ubezpieczeń Wzajemnych.

Xelion – Dom Inwestycyjny Xelion sp. z o.o.

Pozostałe definicje

BFG – Bankowy Fundusz Gwarancyjny.

CGU – jednostka generująca przepływy pieniężne (ang. *cash generating unit*).

Forbearance – narzędzia stosowane w restrukturyzacji zadłużenia, najczęściej mające postać udogodnień udzielanych dłużnikowi przez wierzyciela.

Fundusze Emerytalne Pekao – Otwarty Fundusz Emerytalny Pekao i Pekao Dobrowolny Fundusz Emerytalny.

GOOZPDO – główny organ odpowiedzialny za podejmowanie decyzji operacyjnych w rozumieniu MSSF 8 – Segmenty operacyjne.

IBNR – ang. *Incurred But Not Reported* lub II rezerwa – rezerwa na szkody i wypadki zaistniałe i niezgłoszone.

Jednostkowe sprawozdanie finansowe PZU za 2017 rok – roczne jednostkowe sprawozdanie finansowe Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń Spółki Akcyjnej za 2017 rok, sporządzone zgodnie z PSR, podpisane przez Zarząd PZU 14 marca 2018 roku.

KNF – Komisja Nadzoru Finansowego.

Kodeks spółek handlowych – ustawa z 15 września 2000 roku Kodeks spółek handlowych (t.j. Dz. U. z 2017 roku, poz. 1577).

MSSF – Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej zatwierdzone przez Komisję Europejską, które na 31 grudnia 2016 roku zostały opublikowane i weszły w życie.

NBP – Narodowy Bank Polski.

PGK – Podatkowa Grupa Kapitałowa zawiązana na mocy umowy podpisanej 25 września 2014 roku pomiędzy 13 spółkami Grupy PZU: PZU, PZU Życie, Link4, PZU CO, PZU Pomoc SA, Ogrodowa-Inwestycje sp. z o.o., Ipsilon sp. z o.o., Ardea Alba SA w likwidacji (dawniej PZU Asset Management SA), TFI PZU SA, PZU Zdrowie SA, PZU Finanse sp. z o.o., PZU LAB SA (dawniej Omicron SA), Omicron Bis SA. PGK powołana została na okres 3 lat – od 1 stycznia 2015 roku do 31 grudnia 2017 roku. Spółką dominującą i reprezentującą PGK jest PZU.

Prawo bankowe – ustawa z 29 sierpnia 1997 roku Prawo Bankowe (t.j. Dz. U. z 2017 roku, poz. 1876 z późn. zmianami) oraz przepisy wydane na jej podstawie.

PSR – ustawa z 29 września 1994 roku o rachunkowości (t.j. Dz. U. z 2018 roku, poz. 395) oraz przepisy wydane na jej podstawie.

PTTŻ – Polskie Tablice Trwania Życia publikowane rocznie przez Główny Urząd Statystyczny.

RBNP – ang. *Reported But Not Paid* lub I rezerwa – rezerwa na szkody zgłoszone niezlikwidowane i zlikwidowane niewypłacone.

RMSR – Rada Międzynarodowych Standardów Rachunkowości.

Rozporządzenie CRR – rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013 z 26 czerwca 2013 r. w sprawie wymogów ostrożnościowych dla instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych, zmieniające rozporządzenie (UE) nr 648/2012.

Skonsolidowane sprawozdanie finansowe – skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy PZU wg MSSF za rok zakończony 31 grudnia 2017 roku.

Stary portfel – Portfel ubezpieczeń jednostkowych (posagowych i na życie) i rent przejętych z Państwowego Zakładu Ubezpieczeń.

UKNF – Urząd Komisji Nadzoru Finansowego.

Ustawa o działalności ubezpieczeniowej – ustawa z 11 września 2015 roku o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej (t. j. Dz. U. z 2017 roku, poz. 1170 z późn. zmianami).

Ustawa o funduszach emerytalnych – ustawa z 28 sierpnia 1997 roku o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych (t.j. Dz. U. z 2017 roku, poz. 870 z późn. zmianami).

Ustawa o ofercie – ustawa z 29 lipca 2005 roku o ofercie publicznej i warunkach wprowadzania instrumentów finansowych do zorganizowanego systemu obrotu oraz o spółkach publicznych (t.j. Dz. U. z 2016 roku, poz. 1639 z późn. zmianami).

ZUS – Zakład Ubezpieczeń Społecznych.

2. Skład Grupy PZU

2.1 PZU

Jednostką dominującą w Grupie PZU jest PZU – spółka akcyjna z siedzibą w Warszawie przy Al. Jana Pawła II 24.

PZU jest wpisany do Krajowego Rejestru Sądowego w Sądzie Rejonowym dla Miasta Stołecznego Warszawy, XII Wydział Gospodarczy Krajowego Rejestru Sądowego, do rejestru przedsiębiorców pod numerem KRS 0000009831.

Podstawowym przedmiotem działalności PZU według Polskiej Klasyfikacji Działalności są pozostałe ubezpieczenia osobowe oraz ubezpieczenia majątkowe (PKD 65.12), a według Europejskiej Klasyfikacji Działalności - ubezpieczenia rzeczowe (EKD 6603).

2.2 Jednostki Grupy PZU oraz jednostki stowarzyszone

L.p.	Nazwa podmiotu	Siedziba	Data objęcia kontroli / znaczącego wpływu	% kapitału akcyjnego/udziałowego oraz % głosów posiadanych bezpośrednio lub pośrednio przez PZU		Przedmiot działalności i adres strony internetowej
				31 grudnia 2017	31 grudnia 2016	
Jednostki ubezpieczeniowe objęte konsolidacją						
1	Powszechny Zakład Ubezpieczeń SA	Warszawa	nd.	nd.	nd.	Ubezpieczenia majątkowe i osobowe. http://www.pzu.pl/
2	Powszechny Zakład Ubezpieczeń na Życie SA	Warszawa	18.12.1991	100,00%	100,00%	Ubezpieczenia na życie. http://www.pzu.pl/grupa-pzu/pzu-zycie
3	Link4 Towarzystwo Ubezpieczeń SA	Warszawa	15.09.2014	100,00%	100,00%	Ubezpieczenia majątkowe i osobowe. http://www.link4.pl/
4	Towarzystwo Ubezpieczeń Wzajemnych Polski Zakład Ubezpieczeń Wzajemnych	Warszawa	20.11.2015	100,00%	100,00%	Ubezpieczenia majątkowe i osobowe. http://tuwpzuw.pl/
5	Lietuvos Draudimas AB	Wilno (Litwa)	31.10.2014	100,00%	100,00%	Ubezpieczenia majątkowe i osobowe. http://www.ld.lt/
6	Apdrošināšanas Akciju Sabiedrība Balta	Ryga (Łotwa)	30.06.2014	99,99%	99,99%	Ubezpieczenia majątkowe. http://www.balta.lv/
7	PrJSC IC PZU Ukraine	Kijów (Ukraina)	01.07.2005	100,00%	100,00%	Ubezpieczenia majątkowe. http://www.pzu.com.ua/
8	PrJSC IC PZU Ukraine Life Insurance	Kijów (Ukraina)	01.07.2005	100,00%	100,00%	Ubezpieczenia na życie. http://www.pzu.com.ua/
9	UAB PZU Lietuva Gyvybes Draudimas	Wilno (Litwa)	26.04.2002	99,34%	99,34%	Ubezpieczenia na życie. https://pzuqd.lt/
Jednostki objęte konsolidacją – Grupa Kapitałowa Pekao						
10	Bank Pekao SA	Warszawa	07.06.2017	20,02%	nd.	Usługi bankowe. https://www.pekao.com.pl/
11	Pekao Bank Hipoteczny SA	Warszawa	07.06.2017	20,02%	nd.	Usługi bankowe. http://www.pekaobh.pl/
12	Centralny Dom Maklerski Pekao SA	Warszawa	07.06.2017	20,02%	nd.	Usługi maklerskie. https://www.cdmpekao.com.pl/
13	Pekao Leasing sp. z o.o.	Warszawa	07.06.2017	20,02%	nd.	Usługi leasingowe. http://www.pekaoleasing.com.pl/
14	Pekao Investment Banking SA	Warszawa	07.06.2017	20,02%	nd.	Usługi maklerskie. http://pekaoib.pl/
15	Pekao Faktoring sp. z o.o.	Lublin	07.06.2017	20,02%	nd.	Usług faktoringowe. https://www.pekaofaktoring.pl/
16	Pekao Powszechne Towarzystwo Emerytalne SA (dawniej Pekao Pioneer Powszechne Towarzystwo Emerytalne SA)	Warszawa	07.06.2017	20,02%	nd.	Zarządzanie funduszami emerytalnymi. https://www.pekaopte.pl/
17	Pekao TFI SA (dawniej Pioneer Pekao TFI SA)	Warszawa	11.12.2017 07.06.2017 ¹⁾	20,02%	nd.	Tworzenie, reprezentowanie i zarządzanie funduszami inwestycyjnymi. http://www.pioneer.com.pl/
18	Centrum Kart SA	Warszawa	07.06.2017	20,02%	nd.	Usługi finansowe pomocnicze. http://www.centrumkart.pl/

L.p.	Nazwa podmiotu	Siedziba	Data objęcia kontroli / znaczącego wpływu	% kapitału akcyjnego/udziałowego oraz % głosów posiadanych bezpośrednio lub pośrednio przez PZU		Przedmiot działalności i adres strony internetowej
				31 grudnia 2017	31 grudnia 2016	
Jednostki objęte konsolidacją – Grupa Kapitałowa Pekao – ciąg dalszy						
19	Pekao Financial Services sp. z o.o.	Warszawa	07.06.2017	20,02%	nd.	Agent transferowy. http://www.pekao-fs.com.pl/pl/
20	Centrum Bankowości Bezpośredniej sp. z o.o.	Kraków	07.06.2017	20,02%	nd.	Usługi call – center. http://www.cbb.pl/
21	Pekao Property SA	Warszawa	07.06.2017	20,02%	nd.	Działalność deweloperska.
22	FPB – Media sp. z o.o.	Warszawa	07.06.2017	20,02%	nd.	Działalność deweloperska.
23	Pekao Fundusz Kapitałowy sp. z o.o. w likwidacji	Warszawa	07.06.2017	20,02%	nd.	Doradztwo gospodarcze.
24	Pekao Investment Management SA (dawniej Pioneer Pekao Investment Management SA)	Warszawa	07.06.2017 11.12.2017 ¹⁾	20,02%	nd.	Zarządzanie aktywami. http://www.pioneer.com.pl/
25	Dom Inwestycyjny Xelion sp. z o.o.	Warszawa	07.06.2017 11.12.2017 ²⁾	20,02%	nd.	Pośrednictwo finansowe. https://www.xelion.pl/
Jednostki objęte konsolidacją – Grupa Kapitałowa Alior Banku						
26	Alior Bank SA	Warszawa	18.12.2015	32,23%	29,45%	Usługi bankowe. https://www.aliorbank.pl/
27	Alior Services sp. z o.o.	Warszawa	18.12.2015	32,23%	29,45%	Pozostała działalność wspomagająca usługi finansowe, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszy emerytalnych.
28	Centrum Obrotu Wierzytelnościami sp. z o.o. w likwidacji	Kraków	18.12.2015	32,23%	29,45%	Obrót wierzytelnościami.
29	Alior Leasing sp. z o.o.	Wrocław	18.12.2015	32,23%	29,45%	Usługi leasingowe. https://www.aliorbank.pl/wlasna-dzialalnosc/alior-leasing.html
30	Meritum Services ICB SA	Gdańsk	18.12.2015	32,23%	29,45%	Usługi informatyczne.
31	Money Makers TFI SA ³⁾	Warszawa	18.12.2015	19,39%	17,33%	Usługi asset management i zarządzanie subfunduszami Alior SFIO. http://www.moneymakers.pl
32	New Commerce Services sp. z o.o.	Warszawa	18.12.2015	32,23%	29,45%	Spółka nie prowadzi działalności.
33	Absource sp. z o.o.	Kraków	04.05.2016	32,23%	29,45%	Działalność usługowa w zakresie informatyki.
34	Serwis Ubezpieczeniowy sp. z o.o.	Katowice	30.01.2017	32,23%	nd.	Działalność brokerska.
Jednostki objęte konsolidacją – Grupa PZU Zdrowie						
35	PZU Zdrowie SA ⁴⁾	Warszawa	02.09.2011	100,00%	100,00%	Usługi medyczne. https://www.pzu.pl/grupa-pzu/pzu-zdrowie-sa
36	Centrum Medyczne Medica sp. z o.o. ⁵⁾	Płock	09.05.2014	100,00%	100,00%	Usługi medyczne. http://cmmedica.pl/
37	Specjalistyczna Przychodnia Przemysłowa Prof-Med sp. z o.o.	Włocławek	12.05.2014	100,00%	100,00%	Usługi medyczne. http://cmprofmed.pl/
38	Sanatorium Uzdrowskie „Krystynka” sp. z o.o.	Ciechocinek	09.05.2014	99,09%	99,09%	Usługi szpitalne, rehabilitacyjne, sanatoryjne. http://www.sanatoriumkrystynka.pl/

L.p.	Nazwa podmiotu	Siedziba	Data objęcia kontroli / znaczącego wpływu	% kapitału akcyjnego/udziałowego oraz % głosów posiadanych bezpośrednio lub pośrednio przez PZU		Przedmiot działalności i adres strony internetowej
				31 grudnia 2017	31 grudnia 2016	
Jednostki objęte konsolidacją – Grupa PZU Zdrowie – ciąg dalszy						
39	Przedsiębiorstwo Świadczeń Zdrowotnych i Promocji Zdrowia ELVITA – Jaworzno III sp. z o.o.	Jaworzno	01.12.2014	100,00%	100,00%	Usługi medyczne. http://www.elvita.pl/
40	Przedsiębiorstwo Usług Medycznych PROELMED sp. z o.o.	Łaziska Górne	01.12.2014	57,00%	57,00%	Usługi medyczne. http://www.proelmed.pl/
41	Centrum Medyczne Gamma sp. z o.o.	Warszawa	08.09.2015	60,46%	60,46%	Usługi medyczne. http://www.cmgamma.pl/
42	Polmedic sp. z o.o. ⁶⁾	Radom	30.11.2016	100,00%	100,00%	Usługi medyczne. http://www.polmedic.com.pl/
43	Artimed Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej sp. z o.o.	Kielce	21.12.2016	100,00%	100,00%	Usługi medyczne. http://artimed.pl/
44	Revimed sp. z o.o.	Gdańsk	31.05.2017	100,00%	nd.	Usługi medyczne. http://www.revimed.pl/
45	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Trzebinia sp. z o.o.	Trzebinia	30.06.2017	99,75%	nd.	Usługi medyczne. http://www.nzoz.trzebinia.com/
Jednostki objęte konsolidacją – pozostałe jednostki						
46	Powszechnie Towarzystwo Emerytalne PZU SA	Warszawa	08.12.1998	100,00%	100,00%	Zarządzanie funduszami emerytalnymi. http://www.pzu.pl/grupa-pzu/pte-pzu
47	PZU Centrum Operacji SA	Warszawa	30.11.2001	100,00%	100,00%	Działalność pomocnicza związana z ubezpieczeniami i funduszami emerytalnymi.
48	Towarzystwo Funduszy Inwestycyjnych PZU SA	Warszawa	30.04.1999	100,00%	100,00%	Tworzenie, reprezentowanie i zarządzanie funduszami inwestycyjnymi. http://www.pzu.pl/grupa-pzu/tfi-pzu
49	PZU Pomoc SA	Warszawa	18.03.2009	100,00%	100,00%	Usługowa działalność assistance. http://www.pzu.pl/grupa-pzu/pzu-pomoc
50	PZU Finance AB (publ.)	Sztokholm (Szwecja)	02.06.2014	100,00%	100,00%	Usługi finansowe. https://www.pzu.pl/grupa-pzu/pzu-finance-ab
51	PZU Finanse sp. z o.o.	Warszawa	08.11.2013	100,00%	100,00%	Usługi finansowo-księgowe.
52	Tower Inwestycje sp. z o.o.	Warszawa	27.08.1998	100,00%	100,00%	Działalność deweloperska, eksploatacja i wynajem nieruchomości. https://www.pzu.pl/grupa-pzu/tower-inwestycje
53	Ogrodowa-Inwestycje sp. z o.o.	Warszawa	15.09.2004	100,00%	100,00%	Nabywanie, eksploatacja, wynajem i zbywanie nieruchomości. http://www.ogrodowainwestycje.pl/
54	Arm Property sp. z o.o.	Kraków	26.11.2014	100,00%	100,00%	Kupno i sprzedaż nieruchomości.
55	Ipsilon sp. z o.o.	Warszawa	02.04.2009	100,00%	100,00%	Usługowa działalność assistance oraz usługi medyczne.

L.p.	Nazwa podmiotu	Siedziba	Data objęcia kontroli / znaczącego wpływu	% kapitału akcyjnego/udziałowego oraz % głosów posiadanych bezpośrednio lub pośrednio przez PZU		Przedmiot działalności i adres strony internetowej
				31 grudnia 2017	31 grudnia 2016	
Jednostki objęte konsolidacją – pozostałe jednostki – ciąg dalszy						
56	PZU Corporate Member Limited	Londyn (Wielka Brytania)	28.09.2017	100,00%	nd.	Działalność inwestycyjna.
57	Ardea Alba SA w likwidacji (dawniej PZU Asset Management SA) ⁷⁾	Warszawa	12.07.2001	100,00%	100,00%	Nie prowadzi działalności.
58	PZU LAB SA (dawniej Omicron SA)	Warszawa	13.09.2011	100,00%	100,00%	Usługi konsultingowe, szkoleniowe oraz rozwój innowacji technologicznych w zakresie wsparcia w procesach bezpieczeństwa technicznego i procesowego oraz zarządzania ryzykiem. https://www.pzu.pl/lab
59	Omicron BIS SA	Warszawa	28.08.2014	100,00%	100,00%	Nie prowadzi działalności.
60	Sigma BIS SA	Warszawa	12.12.2014	100,00%	100,00%	Nie prowadzi działalności.
61	LLC SOS Services Ukraine	Kijów (Ukraina)	01.07.2005	100,00%	100,00%	Usługi assistance.
62	L4C sp. z o.o. w likwidacji ⁸⁾	Warszawa	15.09.2014	100,00%	100,00%	Nie prowadzi działalności.
63	Battersby Investments SA	Warszawa	15.09.2017	100,00%	nd.	Nie prowadzi działalności.
64	Tulare Investments sp. z o.o.	Warszawa	15.09.2017	100,00%	nd.	Nie prowadzi działalności.
Jednostki objęte konsolidacją - Grupa Kapitałowa Armatura						
65	Armatura Kraków SA ⁹⁾	Kraków	07.10.1999	100,00%	100,00%	Produkcja i sprzedaż grzejników, baterii sanitarnych oraz administracja i zarządzanie grupą kapitałową. http://www.grupa-armatura.pl/
66	Aquaform SA	Środa Wlkp.	15.01.2015	100,00%	100,00%	Produkcja i sprzedaż wyposażenia łazienkowego. http://www.aquaform.com.pl/
67	Aquaform Badprodukte GmbH	Anhausen (Niemcy)	15.01.2015	100,00%	100,00%	Sprzedaż hurtowa.
68	Aquaform Ukraine TOW	Żytomierz (Ukraina)	15.01.2015	100,00%	100,00%	Sprzedaż hurtowa. http://aquaform.org.ua/
69	Aquaform Romania SRL	Prejmer (Rumunia)	15.01.2015	100,00%	100,00%	Sprzedaż hurtowa.
70	Morehome.pl sp. z o.o.	Środa Wlkp.	15.01.2015	100,00%	100,00%	Nie prowadzi działalności.
Jednostki objęte konsolidacją – fundusze inwestycyjne						
71	PZU SFIO Universum	Warszawa	15.12.2009	nd.	nd.	Lokowanie środków zebranych od uczestników funduszu.
72	PZU FIZ Dynamiczny	Warszawa	27.01.2010	nd.	nd.	j.w.
73	PZU FIZ Sektora Nieruchomości ¹⁰⁾	Warszawa	01.07.2008	nd.	nd.	j.w.
74	PZU FIZ Sektora Nieruchomości 2 ¹⁰⁾	Warszawa	21.11.2011	nd.	nd.	j.w.
75	PZU FIZ Aktywów Niepublicznych BIS 1	Warszawa	12.12.2012	nd.	nd.	j.w.
76	PZU FIZ Aktywów Niepublicznych BIS 2	Warszawa	19.11.2012	nd.	nd.	j.w.

L.p.	Nazwa podmiotu	Siedziba	Data objęcia kontroli / znaczącego wpływu	% kapitału akcyjnego/udziałowego oraz % głosów posiadanych bezpośrednio lub pośrednio przez PZU		Przedmiot działalności i adres strony internetowej
				31 grudnia 2017	31 grudnia 2016	
Jednostki objęte konsolidacją – fundusze inwestycyjne – ciąg dalszy						
77	PZU FIZ Surowcowy	Warszawa	03.09.2015	nd.	nd.	j.w.
78	PZU FIO Globalny Obligacji Korporacyjnych	Warszawa	30.05.2016	nd.	nd.	j.w.
79	PZU FIZ Forte	Warszawa	01.07.2016	nd.	nd.	j.w.
80	PZU Telekomunikacja Media Technologia	Warszawa	07.09.2016	nd.	nd.	j.w.
81	PZU Dłużny Aktywny	Warszawa	26.10.2016	nd.	nd.	j.w.
82	PZU FIZ Aktywów Niepublicznych Witelo Fund	Warszawa	30.11.2016	nd.	nd.	j.w.
83	PZU FIZ Akcji Combo	Warszawa	09.03.2017	nd.	nd.	j.w.
84	PZU Akcji Spółek Dywidendowych	Warszawa	31.12.2017	nd.	nd.	j.w.
Jednostki stowarzyszone						
85	GSU Pomoc Górniczy Klub Ubezpieczonych SA	Tychy	08.06.1999	30,00%	30,00%	Obsługa ubezpieczeń. http://gsupomoc.pl/
86	EMC Instytut Medyczny SA	Wrocław	18.06.2013	28,31% ¹¹⁾	28,31% ¹¹⁾	Ochrona zdrowia ludzkiego, prace badawczo-rozwojowe w dziedzinie nauk medycznych i farmacji. http://www.emc-sa.pl/
87	CPF Management	Tortola, Brytyjskie Wyspy Dziewicze	07.06.2017	8,01% ¹²⁾	nd.	Działalność doradcza i biznesowa – spółka nie prowadzi działalności.

¹⁾ 7 czerwca 2017 roku, wraz z nabyciem przez PZU akcji Pekao PZU uzyskał znaczący wpływ na PIM, w którym Pekao posiadał 49% udziału. W wyniku transakcji nabycia 51% akcji PIM przez Pekao 11 grudnia 2017 roku PZU uzyskał pośrednią kontrolę nad PIM i w konsekwencji nad jego spółką zależną – Pekao TFI. Dodatkowe informacje na temat tej transakcji zaprezentowano w punkcie 2.4.3

²⁾ 7 czerwca 2017 roku, wraz z nabyciem przez PZU akcji Pekao PZU uzyskał znaczący wpływ na Xelion, w którym Pekao posiadał 50% udziału. W wyniku transakcji nabycia 50% udziałów Xelion przez Pekao 11 grudnia 2017 roku PZU uzyskał pośrednią kontrolę nad Xelion. Dodatkowe informacje na temat tej transakcji zaprezentowano w punkcie 2.4.4

³⁾ Jednostka bezpośrednio zależna od Alior Banku, w której posiada on 60,16%. W konsekwencji Zarząd PZU uznaje, że Grupa PZU sprawuje nad jednostką kontrolę.

⁴⁾ 31 października 2017 roku doszło do połączenia Medicus w Opolu sp. z o.o. i PZU Zdrowie SA. Ponadto, 15 grudnia 2017 roku w KRS zarejestrowano podwyższenie kapitału zakładowego PZU Zdrowie SA z 650 tys. zł do 10.650 tys. zł, w drodze emisji 1 mln akcji imiennych zwykłych serii D, o wartości nominalnej 10 zł każda akcja. Transakcje nie miały wpływu na skonsolidowane sprawozdanie finansowe.

⁵⁾ 27 listopada 2017 roku doszło do połączenia Rezo-Medica sp. z o.o. i Centrum Medycznego Medica sp. z o.o. Transakcja nie miała wpływu na skonsolidowane sprawozdanie finansowe.

⁶⁾ 20 września 2017 roku doszło do połączenia Polmedic sp. z o.o. i Specjalistycznej Przychodni Medycyny Pracy sp. z o.o. Transakcja nie miała wpływu na skonsolidowane sprawozdanie finansowe.

⁷⁾ 4 grudnia 2017 roku walne zgromadzenie podjęło uchwałę o otwarciu likwidacji spółki.

⁸⁾ 16 maja 2017 roku zgromadzenie wspólników podjęło uchwałę o otwarciu likwidacji spółki.

⁹⁾ 30 czerwca 2017 roku doszło do połączenia Armatury Kraków SA i Armatoory SA. Transakcja nie miała wpływu na skonsolidowane sprawozdanie finansowe.

¹⁰⁾ Na 31 grudnia 2017 roku fundusze PZU FIZ Sektora Nieruchomości i PZU FIZ Sektora Nieruchomości 2 prowadziły swoją działalność inwestycyjną poprzez zależne spółki prawa handlowego (objęte konsolidacją) mające charakter jednostek specjalnego przeznaczenia, których liczba wynosiła odpowiednio dla każdego funduszu: 15 i 20 (31 grudnia 2016 roku: 24 i 11).

¹¹⁾ % głosów posiadanych przez PZU różni się od % kapitału akcyjnego i zarówno na 31 grudnia 2017 roku, jak i na 31 grudnia 2016 roku wynosił 25,44%. Różnica pomiędzy udziałem w głosach a udziałem w kapitale wynika z posiadania przez akcjonariuszy niekontrolujących akcji uprzywilejowanych co do głosu.

¹²⁾ Jednostka stowarzyszona z Pekao, w której posiada na odpowiednio 40,00%. W konsekwencji Zarząd PZU uznaje, że Grupa PZU wywiera na tę jednostkę znaczący wpływ.

Na 31 grudnia 2017 roku poza jednostkami wymienionymi w tabeli Grupa PZU posiadała 100% udziałów w spółce Syta Development sp. z o.o. w likwidacji, nad którą kontrolę sprawuje likwidator niezależny od Grupy PZU i z tej przyczyny spółka nie podlegała konsolidacji. Wartość tych udziałów w skonsolidowanym sprawozdaniu z sytuacji finansowej Grupy PZU wynosiła zero.

2.3 Udziały niekontrolujące

2.3.1. Zasady rachunkowości

Udziały niekontrolujące stanowią tę część kapitałów w jednostce zależnej, której nie można bezpośrednio lub pośrednio przyporządkować do jednostki dominującej. Udziały niekontrolujące wycenia się w wartości proporcjonalnego udziału w wartości godziwej możliwych do zidentyfikowania aktywów netto jednostki zależnej.

2.3.2. Dane ilościowe

W tabeli poniżej przedstawiono spółki zależne, w których występują lub występowały udziały niekontrolujące:

Nazwa jednostki	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
Pekao ¹⁾	79,98%	nd.
Alior Bank ²⁾	67,77%	70,55%
Centrum Medyczne Gamma sp. z o.o.	39,54%	39,54%
Przedsiębiorstwo Usług Medycznych PROELMED sp. z o.o.	43,00%	43,00%
Sanatorium Uzdrawiskowe „Krystynka” sp. z o.o.	0,91%	0,91%
UAB PZU Lietuva Gyvybes Draudimas	0,66%	0,66%
NZOZ Trzebinia	0,25%	nd.
AAS Balta	0,01%	0,01%

¹⁾ W konsekwencji PZU posiada także udziały niekontrolujące w jednostkach zależnych Pekao, wymienionych w tabeli w punkcie 2.2.

²⁾ W konsekwencji PZU posiada także udziały niekontrolujące w jednostkach zależnych Alior Banku wymienionych w tabeli w punkcie 2.2.

Wartość bilansowa udziałów niekontrolujących	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016 (przekształcone)
Grupa Pekao	18 605	nd.
Grupa Alior Banku	4 368	4 080 ¹⁾
Pozostałe	6	6
Razem	22 979	4 086

¹⁾ Przekształcenie danych na 31 grudnia 2016 roku wynika z ostatecznego rozliczenia nabycia Podstawowej Działalności Banku BPH. Szczegółowe informacje na ten temat przedstawiono w punkcie 2.4.5.

Poniżej przedstawiono skrócone informacje finansowe dotyczące Grupy Kapitałowej Pekao oraz Grupy Kapitałowej Alior Banku ujęte w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym. Dane zawierają także wartości wynikające z przejęcia Podstawowej Działalności Banku BPH za okres sprawowania kontroli (tj. od 4 listopada 2016 roku). Przekształcenie danych na 31 grudnia 2016 roku wynika z ostatecznego rozliczenia nabycia Podstawowej Działalności Banku BPH. Szczegółowe informacje na ten temat przedstawiono w punkcie 2.4.5.

Aktywa	Grupa Kapitałowa Pekao ¹⁾ 31 grudnia 2017	Grupa Kapitałowa Alior Banku	
		31 grudnia 2017	31 grudnia 2016 (przekształcone)
Wartość firmy	692	-	-
Wartości niematerialne	2 032	662	666
Inne aktywa	95	36	68
Rzeczowe aktywa trwałe	1 683	476	486
Nieruchomości inwestycyjne	22	-	-
Aktywa finansowe	172 823	65 271	57 078
Utrzymywane do terminu wymagalności	3 500	1 339	220
Dostępne do sprzedaży	33 593	12 259	9 522
Wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy	3 080	453	419
Pochodne instrumenty zabezpieczające	259	88	72
Pożyczki	132 391	51 132	46 845
Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego	924	619	603
Należności	2 017	785	776
Środki pieniężne i ekwiwalenty środków pieniężnych	5 282	1 338	1 126
Aktywa przeznaczone do sprzedaży	64	-	1
Aktywa, razem	185 634	69 187	60 804

Kapitały i zobowiązania	Grupa Kapitałowa Pekao ¹⁾ 31 grudnia 2017	Grupa Kapitałowa Alior Banku	
		31 grudnia 2017	31 grudnia 2016 (przekształcone)
Kapitały			
Kapitały przypadające właścicielom jednostki dominującej	23 263	6 445	5 784
Kapitał podstawowy	262	1 293	1 293
Pozostałe kapitały	20 562	5 019	4 298
Niepodzielony wynik	2 439	133	193
Udziały niekontrolujące	-	1	1
Kapitały, razem	23 263	6 446	5 785
Zobowiązania			
Rezerwy na świadczenia pracownicze	425	43	43
Inne rezerwy	305	77	276
Rezerwa z tytułu odroczonego podatku dochodowego	38	-	-
Zobowiązania finansowe	157 903	60 863	53 266
Inne zobowiązania	3 700	1 758	1 434
Zobowiązania, razem	162 371	62 741	55 019
Kapitały i zobowiązania, razem	185 634	69 187	60 804

¹⁾ Ze względu na objęcie kontroli nad Pekao 7 czerwca 2017 roku nie zaprezentowano danych za okres porównywalny (31 grudnia 2016 roku).

W poniższej tabeli zaprezentowano skonsolidowane dane Grupy PZU z wydzielonymi danymi Grupy Kapitałowej Pekao i Grupy Kapitałowej Alior Banku, uwzględniającymi efekt korekt z tytułu wyceny aktywów i zobowiązań do wartości godziwej na dzień obejmowania kontroli oraz ich późniejszego rozliczenia w czasie.

Skonsolidowany rachunek zysków i strat za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2017 roku	Grupa PZU	Wyłączenie danych Pekao ¹⁾	Wyłączenie danych Alior Banku	Eliminacja korekt konsolidacyjnych	Grupa PZU bez Pekao i Alior Banku
Składki ubezpieczeniowe przypisane brutto	22 847	-	-	-	22 847
Udział reasekuratorów w składce ubezpieczeniowej przypisanej brutto	(612)	-	-	-	(612)
Składki ubezpieczeniowe przypisane netto	22 235	-	-	-	22 235
Zmiana stanu rezerwy składki ubezpieczeniowej netto	(881)	-	-	-	(881)
Składki zarobione netto	21 354	-	-	-	21 354
Przychody z tytułu prowizji i opłat	2 341	(1 279)	(853)	15	224
Przychody netto z inwestycji	9 051	(3 677)	(3 900)	13	1 487
Wynik netto z realizacji i odpisy z tytułu utraty wartości inwestycji	(960)	209	901	-	150
Zmiana netto wartości godziwej aktywów i zobowiązań wycenianych w wartości godziwej	411	(5)	(67)	-	339
Pozostałe przychody operacyjne	1 178	(185)	(169)	-	824
Odszkodowania, świadczenia oraz zmiana stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych	(15 376)	-	-	-	(15 376)
Udział reasekuratorów w odszkodowaniach, świadczeniach oraz zmianie stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych	435	-	-	-	435
Odszkodowania i świadczenia ubezpieczeniowe netto	(14 941)	-	-	-	(14 941)
Koszty z tytułu prowizji i opłat	(557)	196	343	-	(18)
Koszty odsetkowe	(1 365)	607	650	(13)	(121)
Koszty akwizycji	(2 901)	-	-	(15)	(2 916)
Koszty administracyjne	(5 364)	1 911	1 806	-	(1 647)
Pozostałe koszty operacyjne	(2 737)	721	479	-	(1 537)
Zysk (strata) z działalności operacyjnej	5 510	(1 502)	(810)	-	3 198
Udział w wynikach finansowych netto jednostek wycenianych metodą praw własności	16	(22)	-	-	(6)
Zysk (strata) brutto	5 526	(1 524)	(810)	-	3 192
Podatek dochodowy	(1 293)	368	235	-	(690)
Zysk (strata) netto	4 233	(1 156)	(575)	-	2 502

¹⁾ Dane za okres 1 czerwca – 31 grudnia 2017 roku.

Ze względu na objęcie kontroli nad Pekao 7 czerwca 2017 roku nie zaprezentowano danych za okres 1 stycznia – 31 grudnia 2016 roku.

Skonsolidowany rachunek zysków i strat za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2016 roku	Grupa PZU	Wyłączenie danych Alior Banku	Eliminacja korekt konsolidacyjnych	Grupa bez Alior Banku
Składki ubezpieczeniowe przypisane brutto	20 219	-	19	20 238
Udział reasekuratorów w składce ubezpieczeniowej przypisanej brutto	(431)	-	-	(431)
Składki ubezpieczeniowe przypisane netto	19 788	-	19	19 807
Zmiana stanu rezerwy składki ubezpieczeniowej netto	(1 163)	-	-	(1 163)
Składki zarobione netto	18 625	-	19	18 644
Przychody z tytułu prowizji i opłat	817	(599)	-	218
Przychody netto z inwestycji	4 111	(2 804)	11	1 318
Wynik netto z realizacji i odpisy z tytułu utraty wartości inwestycji	(935)	763	-	(172)
Zmiana netto wartości godziwej aktywów i zobowiązań wycenianych w wartości godziwej	335	(161)	-	174
Pozostałe przychody operacyjne	1 336	(589)	-	747
Odszkodowania, świadczenia oraz zmiana stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych	(12 888)	-	-	(12 888)
Udział reasekuratorów w odszkodowaniach, świadczeniach oraz zmianie stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych	156	-	-	156
Odszkodowania i świadczenia ubezpieczeniowe netto	(12 732)	-	-	(12 732)
Koszty z tytułu prowizji i opłat	(273)	248	-	(25)
Koszty odsetkowe	(697)	605	(11)	(103)
Koszty akwizycji	(2 613)	-	-	(2 613)
Koszty administracyjne	(2 923)	1 279	-	(1 644)
Pozostałe koszty operacyjne	(2 060)	554	(19)	(1 525)
Zysk (strata) z działalności operacyjnej	2 991	(704)	-	2 287
Udział w zyskach (stratach) netto jednostek wycenianych metodą praw własności	(3)	-	-	(3)
Zysk (strata) brutto	2 988	(704)	-	2 284
Podatek dochodowy	(614)	84	-	(530)
Zysk (strata) netto	2 374	(620)	-	1 754

Sprawozdanie z całkowitych dochodów	Grupa Kapitałowa Pekao ¹⁾	Grupa Kapitałowa Alior Banku	
	1 czerwca - 31 grudnia 2017	1 stycznia - 31 grudnia 2017	1 stycznia - 31 grudnia 2016
Zysk netto	1 156	575	620
Inne całkowite dochody	24	86	(87)
Wycena instrumentów finansowych dostępnych do sprzedaży	6	86	(56)
Zabezpieczenie przepływów pieniężnych netto	11	-	(31)
Zyski i straty aktuarialne związane z rezerwami pracowniczymi	7	-	-
Dochody całkowite netto, razem	1 180	661	533

¹⁾ Dane za okres sprawowania kontroli przez Grupę PZU. Ze względu na objęcie kontroli nad Pekao 7 czerwca 2017 roku nie zaprezentowano danych za okres 1 stycznia - 31 grudnia 2016 roku.

Sprawozdanie z przepływów pieniężnych	Grupa Kapitałowa Pekao ¹⁾	Grupa Kapitałowa Alior Banku	
	1 czerwca - 31 grudnia 2017	1 stycznia - 31 grudnia 2017	1 stycznia - 31 grudnia 2016
Przepływy pieniężne netto z działalności operacyjnej	10 233	3 067	(2 226)
Przepływy pieniężne netto z działalności inwestycyjnej	(9 729)	(3 651)	(643)
Przepływy pieniężne netto z działalności finansowej	(184)	869	2 376
Przepływy pieniężne netto, razem	320	285	(493)

¹⁾ Dane za okres sprawowania kontroli przez Grupę PZU. Ze względu na objęcie kontroli nad Pekao 7 czerwca 2017 roku nie zaprezentowano danych za okres 1 stycznia - 31 grudnia 2016 roku.

19 kwietnia 2017 roku Zwyczajne Walne Zgromadzenie Pekao podjęło uchwałę w sprawie wypłaty dywidendy w wysokości 2 278 mln zł (8,68 zł na jedną akcję).

2.4 Zmiany zakresu konsolidacji i struktury Grupy PZU

Szczegółowe zasady rachunkowości dotyczące rozliczania transakcji przejęcia zaprezentowano w punkcie 5.6.

W 2017 roku Grupa PZU nabyła akcje Pekao, pośrednio akcje PIM i udziały Xelion oraz dwie jednostki świadczące usługi medyczne.

Poprzez nabycie pakietu akcji Pekao, Grupa PZU realizuje swój strategiczny cel zwiększenia zaangażowania w sektorze usług bankowych. Wartość firmy ujęta w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym wynika z faktu, że Pekao jest wiodącą instytucją finansową w Polsce, posiadającą istotny potencjał do wypłaty dywidendy oraz możliwość dalszego umacniania swojej pozycji rynkowej. Poprzez integrację Grupy PZU z Pekao planowane jest rozszerzenie oferty produktowej, optymalizacja sieci sprzedaży oraz osiągnięcie szeregu synergii przychodowych i kosztowych, które będą miały wpływ na budowanie wartości po stronie Grupy PZU oraz Pekao.

Wartość firmy rozpoznana w wyniku nabycia dodatkowych akcji PIM reprezentuje premię z tytułu kontroli oraz wynika z możliwości osiągnięcia dodatkowych korzyści z tytułu przewidywanych synergii i wzrostu przychodów

Nabycie jednostek świadczących usługi medyczne (w 2017 roku to: Revimed sp. z o.o. i NZOZ Trzebinia) ma na celu uzupełnienie oferowanych przez Grupę PZU ubezpieczeń oraz usług zdrowotnych. Rozwój oferty usług medycznych oraz ubezpieczeń zdrowotnych stanowi jeden z głównych elementów realizacji strategii Grupy PZU. Realizacja części usług w placówkach własnych pozwoli zwiększyć konkurencyjność Grupy PZU na tym rynku. Ujęta w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym wartość firmy jest efektem planowanego wzrostu skali tego segmentu usług i generowanego przez ubezpieczenia zdrowotne wolumenu świadczeń przy jednoczesnej poprawie rentowności tych usług, dzięki pozostawieniu w Grupie PZU części marży.

2.4.1. Nabycie akcji Pekao

28 września 2016 roku rozpoczęto negocjacje zmierzające do zawarcia transakcji nabycia znacznego pakietu akcji Pekao przez PZU działający w konsorcjum z PFR od UniCredit S.p.A. („Sprzedający”, „UniCredit”, PZU, PFR i Sprzedający są łącznie określane jako „Strony”), które zakończyły się 8 grudnia 2016 roku.

Zarząd i Rada Nadzorcza PZU wyraziły zgody na zawarcie z UniCredit umowy sprzedaży pakietu akcji Pekao („SPA”) oraz innych umów niezbędnych do realizacji planowanej transakcji.

8 grudnia 2016 roku, PZU oraz PFR podpisały z UniCredit SPA.

Istotą transakcji wynikającej z SPA było nabycie przez działające w porozumieniu PZU oraz PFR znacznego (obejmującego docelowo ok. 32,8% ogólnej liczby głosów) pakietu akcji Pekao („Transakcja”).

29 marca 2017 roku Zarząd i Rada Nadzorcza PZU wyraziły zgody na zawarcie z UniCredit i PFR aneksu do SPA oraz na zawarcie z PFR aneksów do umowy konsorcjum i porozumienia akcjonariuszy. Następnie, 29 marca 2017 roku, PZU, PFR oraz UniCredit podpisały aneks do SPA, którego celem było uproszczenie struktury transakcji, polegające w głównej mierze na zastąpieniu pośredniego nabycia akcji przez PZU (nabycia spółki celowej od UniCredit) nabyciem bezpośrednim. Transakcja nie przebiegała dwuetapowo, jak zakładano pierwotnie, a została zrealizowana w strukturze

obejmującej bezpośrednie nabycie przez PZU i PFR wszystkich akcji Pekao będących przedmiotem Transakcji w jednej transzy, w dniu zamknięcia Transakcji, tj. 7 czerwca 2017 roku. PZU nabył bezpośrednio akcje Pekao reprezentujące ok. 20% ogólnej liczby głosów a PFR jednocześnie nabył bezpośrednio akcje Pekao reprezentujące ok. 12,8% ogólnej liczby głosów.

W wyniku tej transakcji PZU uznaje, że 7 czerwca 2017 roku objął kontrolę nad Pekao. Analizę przesłanek, którymi kierowano się przy stwierdzeniu kontroli zaprezentowano w punkcie 5.4.1.

Cena, którą uzgodniły Strony to 123 zł za jedną akcję, co implikowało łączną cenę 10 589 mln zł za cały pakiet nabywany przez PZU i PFR, z czego cena za pakiet nabywany przez PZU wynosiła 6 457 mln zł. Cena zawierała także zapłatę za nabyte prawo do uchwalonej przez Zwyczajne Walne Zgromadzenie Pekao 19 kwietnia 2017 roku dywidendy w wysokości 8,68 zł na jedną akcję, czyli łącznie 456 mln zł. SPA nie przewiduje wprowadzenia korekty ceny nabycia.

Realizacja Transakcji była uzależniona od ziszczenia się warunków zawieszających wskazanych w SPA, które obejmowały w szczególności:

- (i) uzyskanie zgód organów antymonopolowych w Polsce (zgodę wydano 6 kwietnia 2017 roku) i na Ukrainie (27 marca 2017 roku PZU powziął informację o uzyskaniu zgody) oraz
- (ii) uzyskanie przez Sprzedającego oraz PZU i PFR stosownych zgód lub decyzji KNF (zgodę wydano 4 maja 2017 roku).

SPA zawiera pewien katalog oświadczeń i zapewnień ze strony Sprzedającego w odniesieniu do sprzedawanych akcji oraz w odniesieniu do sytuacji biznesowej i kondycji Pekao i innych podmiotów z grupy kapitałowej Pekao. Ponadto, SPA przewiduje zwolnienie z odpowiedzialności PZU i PFR z tytułu jakichkolwiek strat wynikających ze zmian regulacyjnych, mających wpływ na istniejący portfel kredytowy Pekao denominowany we frankach szwajcarskich. Strony uzgodniły, iż powyższe zwolnienie z odpowiedzialności nie będzie przekraczało uzgodnionej kwoty i będzie dostępne dla PZU i PFR zasadniczo przez okres 3 lat od nabycia przez PZU i PFR akcji Pekao.

W ramach SPA, PZU i PFR uzgodniły ze Sprzedającym zasady zakazu konkurencji obejmującego Sprzedającego i podmioty z jego grupy kapitałowej, a także zasady w zakresie zakazu pozyskiwania kluczowych pracowników Pekao.

Ze względu na konieczność zapewnienia stosownego odseparowania Pekao z grupy kapitałowej Sprzedającego, Strony zawarły umowę regulującą podstawowe zasady wydzielenia (w kontekście IT) Pekao z grupy kapitałowej Sprzedającego. Umowa ta określa zasady w szczególności w zakresie zapewnienia ciągłości obsługi procesów w oparciu o posiadane przez Pekao systemy informatyczne, a także zasady i koszty związane z zapewnieniem samowystarczalności Pekao po realizacji Transakcji w kontekście dostępu do usług i praw do oprogramowania.

Kwestia nabycia PIM, Pekao TFI, Pekao PTE oraz Xelion

Strony uzgodniły także, że ich intencją jest, aby PIM (i przez to pośrednio Pekao TFI), Pekao PTE i Xelion w pełni należały do grupy kapitałowej Pekao. Na moment nabycia akcji Pekao PIM i Xelion były jednostkami stowarzyszonymi z Pekao (a pośrednio z PZU), w których Pekao posiadało odpowiednio 49% (PIM, które z kolei posiadało 100% udziału w Pekao TFI) i 50% (Xelion). Pekao PTE był jednostką zależną, w której Pekao posiadało 65% udziału.

Porozumienie akcjonariuszy pomiędzy PZU i PFR

W związku z SPA PZU i PFR podpisały 8 grudnia 2016 roku także umowę konsorcjum. Umowa konsorcjum określała wzajemne prawa i obowiązki PZU i PFR w zakresie przeprowadzenia i zamknięcia Transakcji oraz wzajemnej współpracy PZU i PFR w związku z SPA oraz Transakcją ("Umowa Konsorcjum").

23 stycznia 2017 roku PZU oraz PFR podpisały porozumienie akcjonariuszy ("Porozumienie Akcjonariuszy"). Prawem właściwym dla SPA, Umowy Konsorcjum oraz Porozumienia Akcjonariuszy jest prawo polskie.

29 marca 2017 roku PZU i PFR podpisały aneks do Porozumienia Akcjonariuszy, mający na celu dostosowanie go do nowej struktury Transakcji.

Porozumienie Akcjonariuszy zostało zawarte ze względu na fakt, iż zamiarem PZU i PFR jest: budowanie długoterminowej wartości Pekao, prowadzenie wobec Pekao polityki zmierzającej do zapewnienia rozwoju, stabilności finansowej oraz skutecznego i ostrożnego zarządzania po zamknięciu transakcji nabycia akcji oraz zapewnienie należytych standardów ładu korporacyjnego Pekao.

Istotą Porozumienia Akcjonariuszy jest określenie zasad współpracy PZU i PFR po realizacji nabycia akcji Pekao oraz praw i obowiązków stron jako akcjonariuszy Pekao, w szczególności w zakresie ustalania sposobu wspólnego wykonywania prawa głosu z posiadanych akcji, a także prowadzenia wspólnej długoterminowej polityki w zakresie działalności Pekao dla osiągnięcia wskazanych powyżej celów.

W szczególności zapisy Porozumienia Akcjonariuszy obejmują następujące zagadnienia:

- PZU i PFR zobowiązały się wobec siebie do głosowania "za" podejmowaniem uchwał o podziale zysku i wypłacie dywidendy, na zasadach i w granicach określonych mającymi zastosowanie przepisami prawa i rekomendacjami KNF oraz zgodnie z dotychczasową praktyką Pekao;
- z zastrzeżeniem określonych wyjątków, w sytuacji gdy porozumienie co do sposobu wykonywania prawa głosu nie zostanie osiągnięte między PZU i PFR, to PZU będzie określać sposób głosowania, zaś PFR będzie miał obowiązek głosować zgodnie ze stanowiskiem PZU;
- wzajemne zobowiązania PZU i PFR zmierzające do ograniczenia możliwości rozporządzania przez każdą ze stron posiadanymi akcjami Pekao, a także umowne prawo pierwszeństwa w przypadku, gdy którakolwiek ze stron będzie zamierzała zbyć wszystkie lub jakiegokolwiek posiadane akcje Pekao;
- prawo strony do wykonania odkupu akcji posiadanych przez drugą stronę, która rozwiązałaby lub wypowiedziałaby Porozumienie Akcjonariuszy;
- zasady współpracy i wzajemne relacje pomiędzy PZU i PFR a podmiotem udzielającym PFR finansowania dla celów realizacji nabycia akcji Pekao. PZU i PFR zawarły dodatkowe trójstronne porozumienie z tym podmiotem, doprecyzowujące ich wzajemne relacje w kontekście treści Porozumienia Akcjonariuszy i dokumentacji finansowania dla PFR;
- sposób postępowania stron w celu monitorowania wypełniania przez strony obowiązków wynikających z ustawy o ofercie, a także wykluczenia powstania obowiązku ogłoszenia wezwania do zapisywania się na sprzedaż akcji Pekao zgodnie z postanowieniami ww. ustawy.

Porozumienie Akcjonariuszy weszło w życie z dniem realizacji Transakcji nabycia przez PZU i PFR akcji Pekao.

Porozumienie Akcjonariuszy zostało zawarte na czas określony 5 lat od momentu jego wejścia w życie, a w okresie 12 miesięcy od jego wejścia w życie nie może ono zostać rozwiązane ani wypowiedziane przez żadną ze stron.

Provizoryczne rozliczenie nabycia Pekao

Rozliczenie nabycia akcji Pekao na dzień objęcia kontroli przeprowadzono na podstawie danych sporządzonych na 31 maja 2017 roku. Nie wystąpiły istotne różnice danych księgowych pomiędzy 31 maja 2017 roku a 7 czerwca 2017 roku.

Do dnia podpisania skonsolidowanego sprawozdania finansowego nie został zakończony proces rozliczenia nabycia Pekao. Wiarygodne i rzetelne wyliczenie wartości godziwej nabytych aktywów i zobowiązań wymaga zebrania oraz przetworzenia bardzo dużej ilości danych i dokonania odpowiednich kalkulacji, co uniemożliwiło zakończenie tego procesu pomiędzy dniem objęcia kontroli a datą podpisania skonsolidowanego sprawozdania finansowego. Grupa PZU zdecydowała o sporządzeniu prowizorycznego rozliczenia nabycia, w którym:

- dokonano spisania wartości firmy wykazywanej w sprawozdaniu finansowym Pekao;
- rozpoznano wartości niematerialne niewykazywane dotąd w sprawozdaniu finansowym Pekao;
- dokonano wyceny do wartości godziwej aktywów i zobowiązań wykazanych w sprawozdaniu finansowym Pekao – portfela kredytowego, części portfela nieruchomości (przeznaczonych na potrzeby własne, inwestycyjnych oraz przeznaczonych do sprzedaży), aktywów finansowych utrzymywanych do terminu wymagalności (wycenianych przez

Pekao w zamortyzowanym koszcie) oraz dostępnych do sprzedaży (wycenianych przez Pekao w koszcie historycznym);

- nie zidentyfikowano zobowiązań warunkowych wymagających ujęcia;
- nie zidentyfikowano potencjalnych aktywów z tytułu odszkodowania wymagających ujęcia.

Do dnia podpisania skonsolidowanego sprawozdania finansowego nie zakończono m. in. procesu wycen należności z tytułu kredytów oraz nieruchomości posiadanych przez Pekao. Przedstawione poniżej prowizoryczne rozliczenie nabycia uwzględnia wyceny, zgodne z najlepszym stanem wiedzy na dzień podpisania skonsolidowanego sprawozdania finansowego. W wyniku ich późniejszej weryfikacji mogą one jednak ulec zmianie do dnia ostatecznego rozliczenia.

Rozliczenie ostateczne zostanie zaprezentowane po zakończeniu procesu wyceny wszystkich nieruchomości do wartości godziwej, co nastąpi nie później niż do 6 czerwca 2018 roku. Ostateczne rozliczenie zostanie zaprezentowane w skróconym śródrocznym skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym Grupy PZU za okres kończący się 30 czerwca 2018 roku. Skonsolidowane sprawozdanie finansowe zawiera prowizoryczną wartość godziwą nabytych aktywów i zobowiązań.

W tabelach poniżej zaprezentowano uzgodnienie wartości księgowej przejętych aktywów i zobowiązań do ich wartości godziwych oraz kwoty rozpoznanych wartości niematerialnych.

Aktywa	Wartość bilansowa	Korekta do wartości godziwej	Wartość godziwa	Komentarz
Wartość firmy	56	(56)	-	Wylimitowano wartość firmy ujętą w bilansie Pekao i rozpoznano jako część wartości firmy z nabycia akcji Pekao.
Wartości niematerialne	544	1 450	1 994	Zidentyfikowano nowe składniki aktywów: <ul style="list-style-type: none"> znak towarowy – 340 mln zł; relacje z klientami posiadającymi rachunki oszczędnościowo-rozliczeniowe (CDI, ang. <i>core deposit intangible</i>) – 1 000 mln zł; relacje z klientami posiadającymi pożyczkę gotówkową PEX – 110 mln zł.
Inne aktywa	192	-	192	
Rzeczowe aktywa trwałe	1 403	253	1 656	Wyceniono do wartości godziwej nieruchomości wyceniane przez Pekao według kosztu historycznego pomniejszonego o umorzenie i odpisy z tytułu utraty wartości.
Nieruchomości inwestycyjne	25	-	25	
Jednostki wyceniane metodą praw własności	154	400	554	Wyceniono do wartości godziwej udziały w jednostkach stowarzyszonych (PIM i Xelion), wyceniane przez Pekao metodą praw własności.
Aktywa finansowe	157 634	(1 199)	156 435	
Utrzymywane do terminu wymagalności	4 507	22	4 529	Wyceniono do wartości godziwej aktywa wyceniane przez Pekao w zamortyzowanym koszcie.
Dostępne do sprzedaży	22 168	151	22 319	Wyceniono do wartości godziwej instrumenty kapitałowe prezentowane przez Pekao w koszcie historycznym i uspołniono wycenę niektórych aktywów zgodnie z modelami funkcjonującymi w Grupie PZU.
Wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy	2 886	-	2 886	
Pochodne instrumenty zabezpieczające	325	-	325	
Pożyczki	127 748	(1 372)	126 376	Wyceniono do wartości godziwej portfel kredytowy.

Aktywa	Wartość bilansowa	Korekta do wartości godziwej	Wartość godziwa	Komentarz
Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego	867	(67)	800	Naliczono podatek odroczonego od wprowadzonych korekt do wartości godziwej.
Należności	2 542	(16)	2 526	Wyceniono do wartości godziwej należności.
Środki pieniężne i ekwiwalenty środków pieniężnych	4 981	-	4 981	
Aktywa przeznaczone do sprzedaży	48	(2)	46	Wyceniono do wartości godziwej nieruchomości przeznaczone do sprzedaży.
Aktywa, razem	168 446	763	169 209	

Zobowiązania	Wartość bilansowa	Korekta do wartości godziwej	Wartość godziwa	Komentarz
Rezerwy na świadczenia pracownicze	381	40	421	Wyceniono rezerwę na urlopy do wartości godziwej.
Inne rezerwy	249	46	295	Wyceniono rezerwy do wartości godziwej.
Rezerwa z tytułu odroczonego podatku dochodowego	5	-	5	
Zobowiązania finansowe	141 297	43	141 340	Wyceniono do wartości godziwej zobowiązania wyceniane w zamortyzowanym koszcie.
Inne zobowiązania	4 990	66	5 056	
Zobowiązania, razem	146 922	195	147 117	

Aktywa netto	Wartość bilansowa	Korekta do wartości godziwej	Wartość godziwa	Komentarz
Aktywa netto przypadające udziałowcom jednostki dominującej	21 509	568	22 077	Wpływ powyższych przeszacowań na wartość aktywów netto przypadających udziałowcom jednostki dominującej.
Udziały niekontrolujące	15	-	15	
Aktywa netto, razem	21 524	568	22 092	

W rozliczeniu nabycia Grupa PZU pomniejszyła przekazaną zapłatę o kwotę 456 mln zł stanowiącą cenę za prawo do otrzymania dywidendy wypłaconej z zysków osiągniętych przez Pekao przed dniem objęcia kontroli, którą na dzień nabycia kontroli przez PZU wykazano jako należność, a otrzymano 6 lipca 2017 roku.

Kalkulacja wartości firmy	Wartość w mln zł
Przekazana zapłata	6 001
Przekazane środki pieniężne	6 457
Korekta o kwotę stanowiącą cenę za prawo do otrzymania dywidendy	(456)
Wartość udziałów niekontrolujących (80,00% udziału w wartości godziwej aktywów netto Pekao)	17 662
Prowizoryczna wartość godziwa możliwych do zidentyfikowania aktywów netto Pekao	(22 077)
Wartość firmy	1 586

Wartość firmy nie będzie pomniejszała dochodu do opodatkowania.

2.4.2. Nabycie akcji Pekao PTE

17 października 2017 roku Pekao nabył 35% akcji Pekao PTE za łączną cenę 8 mln zł. W wyniku transakcji Pekao posiada 100% udziału w Pekao PTE. Wartość bilansowa udziałów niekontrolujących w Pekao PTE na dzień nabycia 35% akcji wynosiła 16 mln zł. Różnicę pomiędzy ceną nabycia a wartością udziałów niekontrolujących w wysokości 7 mln zł odniesiono na kapitał zapasowy.

2.4.3. Nabywanie akcji PIM

11 grudnia 2017 roku Pekao nabył 14 746 akcji PIM, stanowiących 51% akcji PIM i zapewniających 51% udziałów w kapitale zakładowym i w ogólnej liczbie głosów na Walnym Zgromadzeniu PIM. W konsekwencji Pekao posiada 100% udziału w kapitale własnym PIM oraz pośrednio 100% udziału w kapitale własnym Pekao TFI. W konsekwencji Grupa PZU uznaje, że uzyskała kontrolę nad tymi spółkami i objęła je konsolidacją.

Ostateczne rozliczenie nabycia PIM

Wartość godziwa przyjętych aktywów i zobowiązań na moment objęcia kontroli	Wartość w mln zł
Wartości niematerialne	176
w tym zidentyfikowane w trakcie przejścia relacje z klientami	175
Rzeczowe aktywa trwałe	2
Aktywa finansowe	323
Wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy	5
Pożyczki, w tym należności od klientów z tytułu kredytów	318
Aktywa z tytułu podatku odroczonego	1
Inne aktywa	29
Aktywa łącznie	531
Inne rezerwy	7
Rezerwa z tytułu odroczonego podatku dochodowego	33
Pozostałe zobowiązania	25
Zobowiązania łącznie	65
Wartość godziwa nabytych aktywów netto	466
Kalkulacja wartości firmy	Wartość w mln zł
Przekazana zapłata (środki pieniężne)	591
Wartość bilansowa poprzednio posiadanych udziałów	564
Rewaluacja posiadanych udziałów	3
Wartość godziwa możliwych do zidentyfikowania aktywów netto	(466)
Wartość firmy	692

Wartość firmy nie będzie pomniejszała dochodu do opodatkowania.

2.4.4. Nabywanie udziałów Xelion

11 grudnia 2017 roku Pekao nabył 50% udziałów Xelion zapewniających 50% w ogólnej liczbie głosów na zgromadzeniu wspólników Xelion. W konsekwencji Pekao posiada 100% udziału w kapitale własnym Xelion. W konsekwencji Grupa PZU uznaje, że uzyskała kontrolę nad spółką i objęła ją konsolidacją.

Ostateczne rozliczenie nabycia Xelion

Wartość godziwa przyjętych aktywów i zobowiązań na moment objęcia kontroli	Wartość w mln zł
Wartości niematerialne	1
Aktywa finansowe	55
Utrzymywane do terminu wymagalności	19
Pożyczki, w tym należności od klientów z tytułu kredytów	36
Inne aktywa	12
Aktywa łącznie	68
Inne rezerwy	1
Pozostałe zobowiązania	37
Zobowiązania łącznie	38
Wartość godziwa nabytych aktywów netto	30

Kalkulacja zysku z okazjowego nabycia	Wartość w mln zł
Przekazana zapłata (środki pieniężne)	9
Wartość bilansowa poprzednio posiadanych udziałów	11
Rewaluacja posiadanych udziałów	(3)
Wartość godziwa możliwych do zidentyfikowania aktywów netto	(30)
Zysk z okazjowego nabycia	13

2.4.5. Ostateczne rozliczenie nabycia Podstawowej Działalności Banku BPH

4 listopada 2016 roku Alior Bank nabył Podstawową Działalność Banku BPH. Poniżej zaprezentowano możliwe do zidentyfikowania nabyte aktywa i przejęte zobowiązania na dzień nabycia, z uwzględnieniem korekt dokonanych w okresie wyceny.

Wartość godziwa przyjętych aktywów i zobowiązań na moment objęcia kontroli	Rozliczenie prowizoryczne	Korekta	Rozliczenie ostateczne
Wartości niematerialne	48	-	48
Rzeczowe aktywa trwałe	271	-	271
Aktywa finansowe	13 577	(14)	13 563
Dostępne do sprzedaży	301	17 ¹⁾	318
Wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy	3 691	-	3 691
Pożyczki, w tym należności od klientów z tytułu kredytów	9 585	(31) ²⁾	9 554
Środki pieniężne	1 043	-	1 043
Inne aktywa	271	16 ³⁾	287
Zidentyfikowane w trakcie przejęcia nowe wartości niematerialne, w tym:	42	-	42
- relacje z klientami	42	-	42
Aktywa łącznie	15 252	2	15 254
Zobowiązania finansowe, w tym:	13 166	-	13 166
Instrumenty pochodne	38	-	38
Zobowiązania wobec banków	370	-	370
Zobowiązania wobec klientów	12 534	-	12 534
Zobowiązania z tytułu bankowych papierów wartościowych	224	-	224
Inne rezerwy	121	-	121
Pozostałe zobowiązania	137	(6)	131
- w tym zobowiązanie z tytułu niekorzystnych (rodzących obciążenia) umów najmu nieruchomości	19	(6) ⁴⁾	13
Zobowiązania łącznie	13 424	(6)	13 418
Wartość godziwa nabytych aktywów netto	1 828	8	1 836

¹⁾ Kwota korekty wynika z ostatecznego ustalenia wartości godziwej akcji VISA.

²⁾ Kwota korekty wynika z ostatecznego ustalenia wartości godziwej portfela należności kredytowych Podstawowej Działalności Banku BPH.

³⁾ Kwota korekty wynika z ostatecznego ustalenia wartości godziwej odroczonej płatności VISA (+7 mln zł) oraz aktywa z tytułu podatku odroczonego dotyczącego wyceny należności kredytowych oraz rozpoznanego zobowiązania z tytułu niekorzystnych (rodzących obciążenia) umów najmu.

⁴⁾ Kwota korekty wynika z ostatecznego ustalenia rozpoznanego zobowiązania z tytułu niekorzystnych (rodzących obciążenia) umów najmu.

Kalkulacja zysku z okazjnego nabycia	Rozliczenie prowizoryczne	Korekta	Rozliczenie ostateczne
Przekazana zapłata	1 465	-	1 465
Zapłata warunkowa, w tym:	(145)	51	(94)
Prawo do zwrotu części wcześniej przekazanej zapłaty z tytułu korekty aktywów netto do poziomu odpowiadającemu współczynnikowi Tier 1 równemu 13,25%	(52)	31	(21)
Prawo do zwrotu od akcjonariuszy grupy GE części wcześniej przekazanej zapłaty z tytułu korekty ceny nabycia	(93)	20	(73)
Wartość godziwa możliwych do zidentyfikowania aktywów netto	(1 828)	(8)	(1 836)
Zysk z okazjnego nabycia	(508)	43	(465)

2.4.6. Nabycie pozostałych udziałów

Revimed sp. z o.o.

31 maja 2017 roku PZU Zdrowie SA nabyło 100 udziałów spółki Revimed sp. z o.o. stanowiących 100% kapitału zakładowego Revimed sp. z o.o. i upoważniających do 100% głosów na zgromadzeniu wspólników o wartości nominalnej 50 zł każdy.

Od dnia objęcia kontroli, tj. od 31 maja 2017 roku Revimed sp. z o.o. objęto konsolidacją.

NZOZ Trzebinia

30 czerwca 2017 roku Elvita nabyła 381 udziałów spółki NZOZ Trzebinia stanowiących 95,25% kapitału zakładowego i upoważniających do 95,25% głosów na zgromadzeniu wspólników o wartości nominalnej 1 000 zł każdy.

W wyniku transakcji zawieranych między 28 listopada a 13 grudnia 2017 roku Elvita zwiększyła swoje zaangażowanie w NZOZ Trzebinia do 99,75% kapitału zakładowego i głosów na walnym zgromadzeniu wspólników nabywając dodatkowe 18 udziałów.

Od dnia objęcia kontroli, tj. od 30 czerwca 2017 roku NZOZ Trzebinia objęto konsolidacją.

Battersby Investements SA, Tulare Investements sp. z o.o., PZU Corporate Member Limited

15 września 2017 roku PZU nabył 100 000 akcji spółki Battersby Investments SA stanowiących 100% kapitału zakładowego i upoważniających do 100% głosów na walnym zgromadzeniu spółki oraz 100 udziałów spółki Tulare Investements sp. z o.o. stanowiących 100% kapitału zakładowego i upoważniających do 100% głosów na zgromadzeniu wspólników.

28 września 2017 roku PZU nabył udziały spółki PZU Corporate Member Limited uprawniające do 100% głosów na zgromadzeniu wspólników.

Wszystkie spółki objęto konsolidacją od momentu objęcia kontroli (odpowiednio od 15 września 2017 roku oraz od 28 września 2017 roku).

Rozliczenie nabycia

Wartość godziwa przyjętych aktywów na moment objęcia kontroli	Rozliczenie ostateczne
Aktywa finansowe	1
Należności	2
Inne aktywa	1
Aktywa łącznie	4
Zobowiązania	2
Udział w wartości godziwej nabytych aktywów netto	2
Wartość godziwa przekazanej zapłaty – środki pieniężne	10
Wartość firmy	8

Wartość firmy nie będzie pomniejszała dochodu do opodatkowania.

2.4.7. Dane finansowe nabytych jednostek

Dane finansowe dotyczące Pekao, sporządzone zgodnie z MSSF, dotyczące okresu, w którym Pekao znajdował się pod kontrolą Grupy PZU, które uwzględniono w skonsolidowanym rachunku zysków i strat, zaprezentowano w punkcie 2.3.

Ze względu na nieistotność nie zaprezentowano danych pozostałych jednostek nabytych w trakcie 2017 roku (Revimed sp. z o.o., NZOZ Trzebinia, Battersby Investments SA, Tulare Investements sp. z o.o., PZU Corporate Member Limited).

2.4.7.1. Skonsolidowany rachunek zysków i strat uwzględniający przejęte jednostki

Poniższa tabela prezentuje kwoty przychodów oraz zysków Grupy PZU z uwzględnieniem danych finansowych nabytych jednostek zależnych wyliczone w taki sposób, jak gdyby datą przejęcia dla wszystkich połączeń przeprowadzonych w trakcie roku był początek roku.

Skonsolidowany rachunek zysków i strat	1 stycznia - 31 grudnia 2017
Składki ubezpieczeniowe przypisane brutto	22 847
Udział reasekuratorów w składce ubezpieczeniowej przypisanej brutto	(612)
Składki ubezpieczeniowe przypisane netto	22 235
Zmiana stanu rezerwy składki ubezpieczeniowej netto	(881)
Składki zarobione netto	21 354
Przychody z tytułu prowizji i opłat	3 221
Przychody netto z inwestycji	11 549
Wynik netto z realizacji i odpisy z tytułu utraty wartości inwestycji	(1 170)
Zmiana netto wartości godziwej aktywów i zobowiązań wycenianych w wartości godziwej	471
Pozostałe przychody operacyjne	1 315
Odszkodowania, świadczenia oraz zmiana stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych	(15 376)
Udział reasekuratorów w odszkodowaniach, świadczeniach oraz zmianie stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych	435
Odszkodowania i świadczenia ubezpieczeniowe netto	(14 941)
Koszty z tytułu prowizji i opłat	(684)
Koszty odsetkowe	(1 798)
Koszty akwizycji	(2 901)
Koszty administracyjne	(6 662)
Pozostałe koszty operacyjne	(3 434)
Zysk z działalności operacyjnej	6 320
Udział w wynikach finansowych netto jednostek wycenianych metodą praw własności	34
Zysk brutto	6 354

Skonsolidowany rachunek zysków i strat	1 stycznia - 31 grudnia 2017
Podatek dochodowy	(1 554)
Zysk netto, w tym:	4 800
- zysk przypisywany właścicielom jednostki dominującej	3 024
- zyski (straty) przypisywane właścicielom udziałów niekontrolujących	1 776

2.4.8. Zmiany w zakresie konsolidacji funduszy inwestycyjnych

Z uwagi na uzyskanie kontroli nad funduszem PZU Energia Medycyna Ekologia objęto go konsolidacją od 1 stycznia 2017 roku.

Od 9 marca 2017 roku objęto konsolidacją nowo utworzony fundusz PZU FIZ Akcji Combo.

Z uwagi na utratę kontroli nad funduszami inwestycyjnymi zaprzestano ich konsolidacji: PZU Akcji Spółek Dywidendowych od 1 stycznia 2017 roku, PZU Energia Medycyna Ekologia od 31 maja 2017 roku, PZU Dłużny Rynków Wschodzących, PZU FIO Gotówkowy, PZU Sejf+ od 30 czerwca 2017 roku.

31 grudnia 2017 roku ponownie uzyskano kontrolę nad funduszem PZU Akcji Spółek Dywidendowych, w związku z czym objęto go konsolidacją.

3. Struktura akcjonariatu

Struktura akcjonariatu PZU z uwzględnieniem akcjonariuszy posiadających co najmniej 5% głosów na walnym zgromadzeniu PZU przedstawiała się następująco:

Stan na 31 grudnia 2017 roku

Lp.	Nazwa akcjonariusza	Liczba akcji oraz głosów na Walnym Zgromadzeniu	Procent udziału w kapitale podstawowym oraz w ogólnej liczbie głosów na Walnym Zgromadzeniu
1	Skarb Państwa	295 217 300 ¹⁾	34,1875%
2	Pozostali akcjonariusze	568 305 700	65,8125%
Razem		863 523 000	100,00%

¹⁾ Na podstawie raportu bieżącego nr 11/2018 dotyczącego wykazu akcjonariuszy posiadających co najmniej 5% liczby głosów na nadzwyczajnym walnym zgromadzeniu PZU rozpoczętym 27 lutego, a zakończonym 9 marca 2018 roku.

Stan na 31 grudnia 2016 roku

Lp.	Nazwa akcjonariusza	Liczba akcji oraz głosów na walnym zgromadzeniu	Procent udziału w kapitale podstawowym oraz w ogólnej liczbie głosów na walnym zgromadzeniu
1	Skarb Państwa	295 217 300 ¹⁾	34,1875%
2	Aviva Otwarty Fundusz Emerytalny Aviva BZ WBK	44 260 000 ¹⁾	5,1255%
3	Pozostali akcjonariusze	524 045 700	60,6870%
Razem		863 523 000	100,00%

¹⁾ Na podstawie raportu bieżącego nr 17/2017 dotyczącego wykazu akcjonariuszy posiadających co najmniej 5% liczby głosów na nadzwyczajnym walnym zgromadzeniu PZU rozpoczętym 18 stycznia, a zakończonym 8 lutego 2017 roku.

Informacje o liczbie akcji uwzględnionej w wylczeniu zysku na akcję przedstawiono w punkcie 24.

Transakcje dotyczące znacznych pakietów akcji PZU

W okresie od 1 stycznia 2017 roku do dnia podpisania skonsolidowanego sprawozdania finansowego zaszła jedna zmiana w strukturze własności znacznych pakietów akcji PZU. 29 maja 2017 roku do PZU wpłynęło zawiadomienie dotyczące zmiany stanu posiadania akcji PZU przez Aviva Otwarty Fundusz Emerytalny Aviva BZ WBK („Aviva OFE”). Zgodnie z treścią zawiadomienia, w wyniku transakcji zbycia akcji PZU zawartych 24 maja 2017 roku, na 26 maja 2017 roku Aviva OFE zmniejszył stan posiadania akcji PZU do 4,89% kapitału zakładowego PZU, co stanowi 4,89% ogólnej liczby głosów na Walnym Zgromadzeniu PZU.

4. Skład Zarządu, Rady Nadzorczej i Dyrektorzy Grupy

4.1 Skład Zarządu jednostki dominującej

Od 1 stycznia 2017 roku w skład Zarządu PZU wchodził:

- Michał Krupiński – Prezes Zarządu PZU;
- Roger Hodgkiss – Członek Zarządu PZU;
- Andrzej Jaworski – Członek Zarządu PZU;
- Tomasz Kulik – Członek Zarządu PZU;
- Maciej Rapkiewicz – Członek Zarządu PZU.

22 marca 2017 roku Rada Nadzorcza PZU odwołała z dniem 22 marca 2017 roku Michała Krupińskiego z funkcji Prezesa Zarządu PZU i ze składu Zarządu PZU.

23 marca 2017 roku Rada Nadzorcza PZU oddelegowała Członka Rady Nadzorczej PZU Marcina Chłudzińskiego do czasowego wykonywania czynności Prezesa Zarządu PZU, do czasu powołania Prezesa Zarządu PZU.

13 kwietnia 2017 roku Rada Nadzorcza PZU powołała z dniem 13 kwietnia 2017 roku Pawła Surówkę w skład Zarządu PZU i powierzyła mu pełnienie funkcji Prezesa Zarządu PZU. Powołanie nastąpiło na okres wspólnej kadencji, która rozpoczęła się 1 lipca 2015 roku i obejmuje trzy kolejne pełne lata obrotowe. Pierwszym pełnym rokiem obrotowym kadencji był rok 2016.

29 maja 2017 roku Andrzej Jaworski złożył rezygnację z pełnienia funkcji Członka Zarządu PZU. Mandat wygasł z chwilą rezygnacji.

12 czerwca 2017 roku Rada Nadzorcza PZU powołała z dniem 13 czerwca 2017 roku Małgorzatę Sadurską w skład Zarządu PZU i powierzyła jej pełnienie funkcji Członka Zarządu PZU.

Od 13 czerwca 2017 roku do dnia podpisania skonsolidowanego sprawozdania finansowego w skład Zarządu PZU wchodził:

- Paweł Surówka – Prezes Zarządu PZU;
- Roger Hodgkiss – Członek Zarządu PZU;
- Tomasz Kulik – Członek Zarządu PZU;
- Maciej Rapkiewicz – Członek Zarządu PZU;
- Małgorzata Sadurska – Członek Zarządu PZU.

4.2 Skład Rady Nadzorczej jednostki dominującej

Od 1 stycznia 2017 roku w skład Rady Nadzorczej PZU wchodził:

- Paweł Kaczmarek – Przewodniczący Rady;
- Marcin Gargas – Wiceprzewodniczący Rady;
- Maciej Zaborowski – Sekretarz Rady;
- Marcin Chłudziński – Członek Rady (w okresie 23 marca – 12 kwietnia 2017 roku oddelegowany do czasowego wykonywania czynności Prezesa Zarządu PZU);
- Eligiusz Krześniak – Członek Rady;
- Alojzy Nowak – Członek Rady;
- Jerzy Paluchniak – Członek Rady;
- Piotr Paszko – Członek Rady;
- Radosław Potrzeszcz – Członek Rady.

8 lutego 2017 roku Eligiusz Krześniak złożył rezygnację z pełnienia funkcji Członka Rady Nadzorczej PZU z dniem 8 lutego 2017 roku.

8 lutego 2017 roku NWZ PZU odwołało ze składu Rady Nadzorczej PZU Marcina Gargasa, Piotra Paszkę i Radosława Potrzeszcza. Tego samego dnia NWZ powołało w skład Rady Nadzorczej PZU Bogusława Banaszaka, Pawła Góreckiego, Agatę Górnicką i Łukasza Świerżewskiego.

14 marca 2017 roku Paweł Kaczmarek i Maciej Zaborowski złożyli rezygnacje z funkcji pełnionych w prezydium Rady Nadzorczej PZU oraz, z tym samym dniem, Paweł Górecki objął funkcję Przewodniczącego Rady Nadzorczej PZU, Łukasz Świerżewski Wiceprzewodniczącego, a Alojzy Nowak Sekretarza.

12 kwietnia 2017 roku Łukasz Świerżewski złożył rezygnację z pełnienia funkcji Członka Rady Nadzorczej PZU z dniem 12 kwietnia 2017 roku.

12 kwietnia 2017 roku Minister Rozwoju i Finansów działając w imieniu Skarbu Państwa odwołał ze składu Rady Nadzorczej PZU Jerzego Paluchniaka i jednocześnie, tego samego dnia powołał Anetę Fałek na Członka Rady Nadzorczej PZU.

12 kwietnia 2017 roku NWZ PZU odwołało ze składu Rady Nadzorczej PZU Pawła Kaczmarka. Tego samego dnia NWZ powołało w skład Rady Nadzorczej PZU Katarzynę Lewandowską i Roberta Śnitko. 13 kwietnia 2017 roku Rada Nadzorcza powierzyła pełnienie funkcji Przewodniczącego Rady Nadzorczej PZU Katarzynie Lewandowskiej, a Wiceprzewodniczącego – Anecie Fałek.

8 stycznia 2018 roku Aneta Fałek złożyła rezygnację z pełnienia funkcji Członka Rady Nadzorczej PZU z dniem 8 stycznia 2018 roku.

8 stycznia 2018 roku Prezes Rady Ministrów działając w imieniu Skarbu Państwa Rzeczypospolitej Polskiej powołał Pana Macieja Łopińskiego na Członka Rady Nadzorczej PZU.

9 stycznia 2018 roku zmarł Bogusław Banaszak, który pełnił funkcję Członka Rady Nadzorczej PZU.

9 stycznia 2018 roku Maciej Łopiński objął funkcję Przewodniczącego Rady Nadzorczej PZU, a Paweł Górecki Wiceprzewodniczącego Rady Nadzorczej PZU.

9 marca 2018 roku NWZ PZU powołało w skład Rady Nadzorczej PZU Roberta Jastrzębskiego.

Od 9 marca 2018 roku do dnia podpisania skonsolidowanego sprawozdania finansowego w skład Rady Nadzorczej PZU wchodził:

- Maciej Łopiński – Przewodniczący Rady;
- Paweł Górecki – Wiceprzewodniczący Rady;
- Alojzy Nowak – Sekretarz Rady;
- Marcin Chludziński – Członek Rady;
- Agata Górnicka – Członek Rady;
- Robert Jastrzębski – Członek Rady;
- Katarzyna Lewandowska – Członek Rady;
- Robert Śnitko – Członek Rady;
- Maciej Zaborowski – Członek Rady.

4.3 Dyrektorzy Grupy PZU

Oprócz Członków Zarządu kluczowym personelem kierowniczym w Grupie PZU są także Dyrektorzy Grupy PZU, którzy co do zasady wchodzi także w skład Zarządu PZU Życie.

Od 1 stycznia 2017 roku Dyrektorami Grupy PZU byli:

- Aleksandra Agatowska;
- Tomasz Karusewicz;
- Bartłomiej Litwińczuk;
- Sławomir Niemierka;
- Roman Pałac;
- Paweł Surówka.

15 marca 2017 roku na stanowisko Dyrektora Grupy PZU powołano Dorotę Macieję.

Od 13 kwietnia 2017 roku Paweł Surówka, a od 31 października 2017 roku Sławomir Niemierka przestali pełnić funkcję Dyrektora Grupy PZU.

Od 1 listopada 2017 roku do dnia podpisania skonsolidowanego sprawozdania finansowego Dyrektorami Grupy PZU byli:

- Aleksandra Agatowska;
- Tomasz Karusewicz;
- Bartłomiej Litwińczuk;
- Dorota Macieja;
- Roman Pałac.

5. Podstawowe zasady (polityka) rachunkowości i kluczowe szacunki i osądy

Skonsolidowane sprawozdanie finansowe sporządzono zgodnie z koncepcją kosztu historycznego, z wyjątkiem aktualizacji wyceny nieruchomości inwestycyjnych i niektórych instrumentów finansowych, które są wyceniane w wartości godziwej.

Sporządzenie skonsolidowanego sprawozdania finansowego zgodnie z MSSF wymaga od Zarządu PZU dokonania profesjonalnych osądów oraz szacunków i założeń, które mają wpływ na przyjęte zasady rachunkowości oraz prezentowane wartości aktywów, pasywów, przychodów oraz kosztów.

Szacunki oraz związane z nimi założenia opierają się na doświadczeniu historycznym oraz innych czynnikach, które są uznawane za racjonalne w danych okolicznościach, a ich wyniki dają podstawę profesjonalnego osądu co do wartości księgowej aktywów i zobowiązań, która nie wynika bezpośrednio z innych źródeł.

Dokonyując osądów, szacunków czy też przyjmując założenia Zarząd PZU może, w istotnych kwestiach, opierać się na opiniach niezależnych ekspertów.

Faktyczna wartość może różnić się od wartości szacowanej. Osądy, szacunki i związane z nimi założenia podlegają bieżącej weryfikacji. Ich zmiany są ujmowane w sposób opisany w punkcie 5.1.

Najważniejsze zasady rachunkowości oraz szacunki i oceny zastosowane przy sporządzaniu skonsolidowanego sprawozdania finansowego opisano poniżej oraz w poszczególnych notach, zgodnie z poniższą tabelą.

Pozycja rachunku zysków i strat	Numer noty	Pozycja sprawozdania z sytuacji finansowej	Numer noty
Składki ubezpieczeniowe przypisane brutto	10	Wartość firmy	26
Przychody z tytułu prowizji i opłat	11	Wartości niematerialne	27
Przychody netto z inwestycji	12	Odroczone koszty akwizycji	29
Wynik netto z realizacji i odpisy z tytułu utraty wartości	13 33.7	Rzeczowe aktywa trwałe	30
Odszkodowania oraz zmiana stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych	16	Nieruchomości inwestycyjne	31
Koszty odsetkowe	18	Jednostki wyceniane metodą praw własności	32
Koszty akwizycji	19	Aktywa finansowe	33
Koszty administracyjne	20	Środki pieniężne	35
Podatek dochodowy	23	Aktywa przeznaczone do sprzedaży	36
		Kapitały przypadające właścicielom jednostki dominującej	37
		Udziały niekontrolujące	2.3
		Rezerwy techniczno – ubezpieczeniowe	38
		Rezerwy na świadczenia pracownicze	39
		Inne rezerwy	40
		Odroczony podatek dochodowy	41
		Zobowiązania finansowe	42

5.1 Zmiany zasad rachunkowości, szacunków, błędy lat poprzednich

Zmiany zasad rachunkowości dokonywane są tylko wówczas, gdy:

- wymagają tego postanowienia MSSF lub
- prowadzi to do tego, iż zawarte w sprawozdaniu finansowym informacje o wpływie transakcji, innych zdarzeń i warunków na sytuację finansową, wynik finansowy czy też przepływy pieniężne Grupy będą bardziej przydatne i wiarygodne.

Zmianę zasad (polityki) rachunkowości związaną z początkowym zastosowaniem MSSF rozlicza się zgodnie z określonymi przepisami przejściowymi zawartymi w tych MSSF. Jeśli zmiana zasad (polityki) rachunkowości dokonywana jest

w związku z początkowym zastosowaniem MSSF, które nie zawierają określonych przepisów przejściowych dotyczących tej zmiany lub zmiany dokonuje się dobrowolnie, zmianę tę jednostka wprowadza retrospektywnie. Retrospektywne wprowadzenie zmiany zasad (polityki) rachunkowości dokonywane jest poprzez korektę w sprawozdaniu z sytuacji finansowej salda otwarcia każdej pozycji kapitału własnego, której ta zmiana dotyczy dla najwcześniejszego prezentowanego okresu oraz ujawnienie innych danych porównawczych dla każdego okresu, tak jak gdyby zmienione zasady (polityka) rachunkowości były stosowane od zawsze.

Pozycje sprawozdania finansowego ustalone na podstawie szacunku podlegają weryfikacji, jeśli zmienią się okoliczności będące podstawą dokonanych szacunków lub w wyniku pozyskania nowych informacji czy zdobycia większego doświadczenia.

Skutki zmiany wartości szacunkowej uwzględnia się prospektywnie, co oznacza, że koryguje się wartości dotyczące transakcji, innych zdarzeń i warunków od momentu, w którym nastąpiła zmiana (zmiana wpływa tylko na bieżące sprawozdanie z całkowitych dochodów, bądź na wyniki danego okresu i okresów przyszłych).

Przyjmuje się założenie, że błędy koryguje się już w okresie, w którym zostały popełnione (a nie odkryte), zatem istotne błędy poprzednich okresów koryguje się retrospektywnie, a różnice odnosi na kapitał własny.

5.2 Zmiany w stosowanych MSSF

5.2.1. Standardy i interpretacje oraz zmiany standardów wchodzące w życie od 1 stycznia 2017 roku

W skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym zastosowano następujące zmiany w standardach.

Nazwa standardu/interpretacji	Data wejścia w życie dla rocznych okresów rozpoczynających się od dnia	Rozporządzenie zatwierdzające standard lub interpretację	Komentarz
Zmiana do MSR 12 – Rozpoznanie aktywów z tytułu podatku odroczonego od niezrealizowanych strat	1 stycznia 2017	1989/2017	Zmiana wyjaśnia m. in., że niezrealizowane straty powiązane z instrumentami dłużnymi wycenianymi w wartości godziwej, dla których wartością podatkową jest ich początkowy koszt, mogą powodować powstanie ujemnych różnic przejściowych. Zmiana nie miała wpływu na skonsolidowane sprawozdanie finansowe.
Zmiana do MSR 7 – Inicjatywa dotycząca ujawnień	1 stycznia 2017	1990/2017	Zmiana przewiduje przedstawianie ujawnień umożliwiających ocenę zmian wartości zobowiązań powstałych w ramach działalności finansowej (zarówno wynikających z przepływów pieniężnych, jak i zmian o charakterze niepieniężnym). Grupa PZU zaprezentowała odpowiednie ujawnienia w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym.
Zmiany do MSSF 2014-2016	1 stycznia 2017	182/2018	Zmiana dotyczy MSSF 12 – ujawnień dotyczących aktywów klasyfikowanych jako przeznaczone do sprzedaży lub działalność zaniechana zgodnie z MSSF 5. Zmiana nie miała wpływu na skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy PZU.

5.2.2. Standardy i interpretacje oraz zmiany standardów wydane, jeszcze nieobowiązujące

5.2.2.1. MSSF 9 - Instrumenty finansowe

MSSF 9 *Instrumenty Finansowe*, opublikowany przez RMSR w lipcu 2014 roku i zatwierdzony w listopadzie 2016 roku przez Komisję Europejską, zastępuje MSR 39 *Instrumenty finansowe: ujmowanie i wycena*. MSSF 9 obowiązuje dla okresów rocznych rozpoczynających się 1 stycznia 2018 roku lub później, z możliwością wcześniejszego zastosowania.

W październiku 2017 roku RMSR opublikowała zmiany do MSSF 9 *Opcje przedpłaty z ujemną kompensatą*. Zmiana obowiązuje dla okresów rocznych rozpoczynających się 1 stycznia 2019 roku lub później, z możliwością wcześniejszego zastosowania.

Grupa PZU zastosuje MSSF 9 od 1 stycznia 2018 roku, w wersji opublikowanej w lipcu 2014 roku, z jednoczesnym skorzystaniem z możliwości wcześniejszego zastosowania ww. zmiany do MSSF 9.

MSSF 9 określa nowe wymogi w zakresie klasyfikacji i wyceny instrumentów finansowych, utraty wartości aktywów finansowych oraz rachunkowości zabezpieczeń.

Szacunek wpływu zastosowania nowego standardu

Grupa PZU jest nadal w trakcie analizy praktycznych aspektów zastosowania wymogów MSSF 9 w kontekście konsolidacji należności z tytułu kredytów przejętych w transakcjach nabycia Pekao i Alior Banku, z uwzględnieniem początkowej wyceny do wartości godziwej zgodnie z MSSF 3 oraz, w szczególności, alokacji odpisów do koszyków na datę uzyskania kontroli nad Pekao i Alior Bankiem. Ponadto ostateczne rozliczenie ceny nabycia Pekao będzie miało istotne znaczenie dla oceny łącznego wpływu zastosowania MSSF 9 na skonsolidowane kapitały własne Grupy PZU.

W związku z powyższym, kalkulacja łącznego wpływu zastosowania MSSF 9 na skonsolidowane kapitały własne Grupy PZU nie została jeszcze zakończona.

Poniżej zaprezentowano szacunek na datę 1 stycznia 2018 roku wpływu wdrożenia MSSF 9 na poszczególne komponenty Grupy PZU, tj. przede wszystkim na spółki ubezpieczeniowe oraz banki – Grupę Pekao i Grupę Alior Banku (ich dane zaprezentowane zostały na podstawie skonsolidowanych sprawozdań finansowych tych grup). Wykazany poniżej efekt zmiany odpisów aktualizujących wg MSR 39 na straty z tytułu ryzyka kredytowego wg MSSF 9 będzie częściowo skompensowany przez oczekiwane straty z tytułu ryzyka kredytowego już ujęte w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym jako obniżenie wartości należności z tytułu kredytów Grupy Pekao i Grupy Alior Banku w części, w jakiej stanowią one element wyceny do wartości godziwej rozpoznany na momenty objęcia kontroli przez PZU nad bankami.

	Zmiana odpisów na oczekiwane straty wynikające z ryzyka kredytowego	Zmiana klasyfikacji i wyceny	Wpływ podatkowy	Razem wpływ na kapitał własny	na kapitał z aktualizacji wyceny	w tym: na niepodzielony wynik z lat ubiegłych	Na udziały niekontrolujące
Grupa PZU (bez banków)	(83)	13	14	(56)	(146)	90	-
Grupa Alior Banku	(1 026)	5	195	(826)	4	(270)	(560)
Grupa Pekao	(1 094)	221	152	(721)	43	(187)	(577)

Klasyfikacja i wycena aktywów finansowych

Standard wprowadza nowe podejście do klasyfikacji aktywów finansowych, która uzależniona jest od:

- modelu biznesowego jednostki w zakresie zarządzania aktywami finansowymi oraz
- charakterystyki umownych przepływów pieniężnych dla składnika aktywów finansowych.

Zgodnie z MSSF 9 aktywa finansowe klasyfikuje się do wyceny w:

- zamortyzowanym koszcie;

- wartości godziwej przez wynik finansowy;
- wartości godziwej przez inne całkowite dochody.

Instrumenty klasyfikuje się na moment zastosowania MSSF 9 po raz pierwszy lub w momencie rozpoznania instrumentu. Zmiany klasyfikacji możliwe są wyłącznie w bardzo rzadkich przypadkach zmiany modelu biznesowego.

Modele biznesowe

Grupa PZU dokonała oceny modeli biznesowych, zgodnie z którymi zarządzane są składniki aktywów finansowych i przekazywana jest informacja do celów zarządczych. Analiza obejmowała m.in.:

- sposób, w jaki wyniki modelu biznesowego i aktywów finansowych utrzymywanych w ramach tego modelu biznesowego są oceniane i przekazywane kluczowemu personelowi kierowniczemu jednostki;
- rodzaje ryzyka, które mają wpływ na wyniki modelu biznesowego (i aktywów finansowych utrzymywanych w ramach tego modelu biznesowego), a w szczególności sposób, w jaki zarządza się tym ryzykiem.

Aktywa finansowe przeznaczone do obrotu oraz te, które są zarządzane i których wyniki są oceniane według wartości godziwej, będą wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy, ponieważ nie są one utrzymywane w celu pozyskiwania wyłącznie umownych przepływów pieniężnych ani zarówno do pozyskiwania umownych przepływów pieniężnych, jak i sprzedaży aktywów finansowych.

Test SPPI

W celu oceny, czy umowne przepływy pieniężne stanowią wyłącznie spłaty kwoty głównej i odsetek (tzw. test SPPI, ang. *solely payments of principal and interest*) dokonywany jest specjalny test. Pod pojęciem kwoty głównej rozumie się wartość godziwą składnika aktywów finansowych w momencie początkowego ujęcia. Odsetki obejmują zapłatę za wartość pieniądza w czasie, za ryzyko kredytowe związane z kwotą główną pozostałą do spłaty w określonym czasie i za inne podstawowe ryzyka i koszty związane z udzieleniem kredytów, a także marżę zysku.

W trakcie testu SPPI analizuje się, czy składnik aktywów finansowych zawiera warunki umowne, które mogłyby zmienić terminy lub kwoty umownych przepływów pieniężnych tak, aby warunek uzyskiwania wyłącznie kwoty głównej i odsetek nie był spełniony. Dokonując oceny, Grupa PZU rozważa:

- zdarzenia warunkowe, które mogłyby zmienić kwoty i terminy przepływów pieniężnych,
- czynniki podwyższające oprocentowanie,
- warunki przedpłaty i przedłużenia płatności,
- warunki ograniczające prawo do pozyskiwania przepływów pieniężnych,
- czynniki modyfikujące wartość pieniądza w czasie – np. okresowe resetowanie stopy procentowej.

Aktywa finansowe wyceniane w zamortyzowanym koszcie

Jako aktywa finansowe wyceniane w zamortyzowanym koszcie klasyfikuje się składniki aktywów finansowych, jeżeli spełnione są oba poniższe warunki:

- składnik aktywów finansowych jest utrzymywany zgodnie z modelem biznesowym, którego celem jest utrzymywanie aktywów finansowych dla uzyskiwania przepływów pieniężnych wynikających z umowy,
- spełniają test SPPI - warunki umowy dotyczącej składnika aktywów finansowych powodują powstanie w określonych terminach przepływów pieniężnych, które są jedynie spłatą kwoty głównej i odsetek od kwoty głównej pozostałej do spłaty.

Powyższe warunki spełniają aktywa finansowe klasyfikowane zgodnie z dotychczas obowiązującym MSR 39 do kategorii pożyczek i należności (w tym większość należności od klientów z tytułu kredytów), oraz aktywów finansowych utrzymywanych do terminu zapadalności, za wyjątkiem aktywów finansowych, dla których w wyniku analizy stwierdzono, że warunki umowy mogą powodować powstanie przepływów pieniężnych, które nie stanowią jedynie spłaty kwoty głównej i odsetek od kwoty głównej pozostałej do spłaty.

Do kategorii aktywów finansowych wycenianych w zamortyzowanym koszcie zaklasyfikowane zostały również zakupione składniki aktywów finansowych dotknięte utratą wartości ze względu na ryzyko kredytowe. Tego rodzaju aktywa finansowe zostały nabyte w związku z połączeniem z wydzieloną częścią Banku BPH w 2016 r. oraz Bankiem Meritum w 2015 r. W efekcie do kategorii wyceny wg zamortyzowanego kosztu zaliczono udzielone klientom kredyty i pożyczki oraz dłużne papiery wartościowe (obligacje skarbowe) o charakterze inwestycyjnym. Zgodnie z zasadami MSR 39

stosowanymi do dnia 31 grudnia 2017 r., pozycje zaliczane były odpowiednio do kategorii pożyczek i należności oraz aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży i utrzymywanych do zapadalności.

Dokonano również oceny modelu biznesowego dla inwestycyjnych papierów wartościowych, które są w większości utrzymywane w celu uzyskiwania przepływów pieniężnych jak i sprzedaży, w wyniku której stwierdzono, że w odniesieniu do niektórych z tych papierów dotychczasową praktyką było utrzymywanie ich w celu uzyskiwania przepływów pieniężnych i intencja w stosunku do nich pozostaje niezmieniona. W związku z tym oceniono, iż właściwym modelem biznesowym dla tych papierów jest model, którego celem jest utrzymywanie aktywów finansowych dla uzyskiwania umownych przepływów pieniężnych i przeklasyfikowano je do wyceny w zamortyzowanym koszcie. Poprzednio papiery te były klasyfikowane jako dostępne do sprzedaży i wyceniane w wartości godziwej przez kapitał.

Aktywa finansowe wyceniane w wartości godziwej przez inne całkowite dochody

Aktywa finansowe wyceniane są w wartości godziwej przez inne całkowite dochody, jeżeli spełnione są oba poniższe warunki:

- składnik aktywów finansowych jest utrzymywany zgodnie z modelem biznesowym, którego celem jest zarówno otrzymywanie przepływów pieniężnych wynikających z umowy, jak i sprzedaż składników aktywów finansowych,
- spełniają test SPPI - warunki umowy dotyczącej składnika aktywów finansowych powodują powstanie w określonych terminach przepływów pieniężnych, które są jedynie spłatą kwoty głównej i odsetek od kwoty głównej pozostałej do spłaty.

W szczególności powyższe warunki są spełnione dla instrumentów dłużnych, które zgodnie z MSR 39 klasyfikowane były jako aktywa finansowe dostępne do sprzedaży.

W związku z zaklasyfikowaniem niektórych należności od klientów z tytułu kredytów oraz korporacyjnych i municypalnych papierów wartościowych do modelu biznesowego, którego celem jest zarówno otrzymywanie przepływów pieniężnych wynikających z umowy, jak i sprzedaż składników aktywów finansowych, kredyty te będą wyceniane w wartości godziwej przez kapitał. Przed zastosowaniem wymogów MSSF 9, pozycje te wyceniane były wg zamortyzowanego kosztu, zgodnie z MSR 39.

W związku z możliwą sprzedażą niektórych aktywów z portfela papierów wartościowych dotychczas utrzymywanych do terminu zapadalności, dokonano ich przeklasyfikowania do wyceny według wartości godziwej przez kapitał, gdyż właściwym modelem biznesowym dla tych papierów jest model, którego celem jest zarówno otrzymywanie przepływów pieniężnych, jak i sprzedaż składników aktywów finansowych. Przed zastosowaniem wymogów MSSF 9, pozycje te wyceniane były wg zamortyzowanego kosztu, zgodnie z MSR 39

Do tej kategorii aktywów finansowych klasyfikuje się również instrumenty kapitałowe, dla których dokonano nieodwołalnego wyboru wyceny w wartości godziwej z ujęciem późniejszych zmian wartości godziwej przez inne całkowite dochody.

Aktywa finansowe wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy

Do kategorii tej klasyfikowane są pozostałe instrumenty finansowe nie spełniające warunków zaklasyfikowana do aktywów finansowych wycenianych w zamortyzowanym koszcie lub wartości godziwej przez inne całkowite dochody. W szczególności dotyczy to następujących aktywów finansowych:

- aktywa finansowe wyznaczone do wyceny w wartości godziwej przez wynik finansowy,
- aktywa finansowe klasyfikowanych zgodnie z MSR 39 jako przeznaczonych do obrotu,
- instrumenty pochodne,
- jednostki uczestnictwa nie będące instrumentami kapitałowymi i których nie dotyczy warunków charakterystyki przepływów pieniężnych stanowiących jedynie spłatę kwoty głównej i odsetek, klasyfikowanych zgodnie z MSR 39 do aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży,
- aktywa finansowe nie spełniające testu SPPI - dla których warunki umowne powodują, że przepływy pieniężne nie stanowią jedynie spłaty kwoty głównej i odsetek,
- aktywa finansowe utrzymywane zgodnie z modelem biznesowym innym, niż którego celem jest utrzymywanie aktywów finansowych dla uzyskiwania przepływów pieniężnych wynikających z umowy lub zarówno otrzymywanie przepływów pieniężnych wynikających z umowy, jak i sprzedaż składników aktywów finansowych,

- instrumenty kapitałowe, które zgodnie z MSR 39 były klasyfikowane jako dostępne do sprzedaży i były wyceniane według wartości godziwej przez kapitał, a nie zostały nieodwołalnie wyznaczone do wyceny według wartości godziwej przez kapitał,
- należności od klientów z tytułu kredytów, których kontraktowe przepływy pieniężne nie stanowią jedynie spłat kwoty głównej i odsetek, ze względu na dźwignię finansową zwiększającą zmienność wynikających z umowy przepływów pieniężnych. Dotyczy to przede wszystkim kredytów studenckich, kredytów z dopłatami Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa oraz niektórych ekspozycji korporacyjnych. Przed zastosowaniem wymogów MSSF 9, pozycje te wyceniane były wg zamortyzowanego kosztu, zgodnie z MSR 39.

Klasyfikacja i wycena zobowiązań finansowych

Zobowiązania finansowe wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy

Do zobowiązań finansowych wycenianych w wartości godziwej przez wynik finansowy zaklasyfikowane zostały instrumenty klasyfikowane do tej kategorii zgodnie z MSR 39, w szczególności:

- instrumenty pochodne,
- zobowiązania z tytułu pożyczek papierów wartościowych (krótka sprzedaż),
- kontrakty inwestycyjne na rachunek i ryzyko klienta (unit-linked),
- zobowiązania wobec uczestników konsolidowanych funduszy inwestycyjnych.

Zobowiązania finansowe wyceniane w zamortyzowanym koszcie

Do zobowiązań finansowych wycenianych w zamortyzowanym koszcie zaklasyfikowane zostały instrumenty klasyfikowane do tej kategorii zgodnie z MSR 39, w szczególności:

- depozyty pozyskane przez banki Grupy PZU,
- wyemitowane bankowe papiery wartościowe,
- otrzymane kredyty,
- zobowiązania z tytułu własnych dłużnych papierów wartościowych,
- zobowiązania podporządkowane,
- zobowiązania z tytułu transakcji z przyrzeczeniem odkupu.

Utrata wartości

MSSF 9 wprowadza obowiązek rozpoznawania strat oczekiwanych - ECL (ang. *expected credit loss*), a nie tylko poniesionych, jak to ma miejsce zgodnie z MSR 39. Oznacza to znaczący wzrost ważonych prawdopodobieństwem oszacowań oczekiwanych strat kredytowych.

Nowy model utraty wartości stosuje się dla następujących aktywów finansowych, które nie są wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy:

- należności od klientów z tytułu kredytów
- dłużnych papierów wartościowych
- należności leasingowych
- zobowiązań do udzielenia kredytów i pożyczek oraz udzielonych gwarancji finansowych (poprzednio utrata wartości była rozpoznawana zgodnie z MSR 37 Rezerwy, zobowiązania warunkowe i aktywa warunkowe).

Dla aktywów dłużnych wycenianych w zamortyzowanym koszcie oraz w wartości godziwej przez inne całkowite dochody utrata wartości jest mierzona jako:

- ECL w całym okresie życia to oczekiwane straty kredytowe wynikające z wszystkich ewentualnych zdarzeń niewykonania zobowiązania w całym oczekiwanym okresie życia instrumentu finansowego,

- 12-miesięczne ECL to część oczekiwanych strat kredytowych w całym okresie życia, która reprezentuje oczekiwane straty kredytowe wynikające ze zdarzeń niewykonania zobowiązania w ramach instrumentu finansowego, które są możliwe w ciągu 12 miesięcy po dniu sprawozdawczym.

Grupa wycenia odpis na oczekiwane straty kredytowe w kwocie równej ECL w całym okresie życia, za wyjątkiem następujących instrumentów, dla których rozpoznawany jest 12-miesięczny ECL:

- dłużnych papierów wartościowych charakteryzujących się niskim ryzykiem kredytowym na dzień sprawozdawczy. Jako dłużne papiery wartościowe charakteryzujące się niskim ryzykiem kredytowym przyjmuje się papiery wartościowe posiadające zewnętrzny rating na poziomie inwestycyjnym,
- inne instrumenty finansowe, dla których ryzyko kredytowe nie wzrosło znacząco od momentu początkowego ujęcia.

Zmiana podejścia do wyznaczania utraty wartości będzie miała istotne konsekwencje w przypadku modelowania parametrów ryzyka kredytowego oraz ostatecznej wysokości utworzonych odpisów. Nie będzie dłużej stosowany obecnie okres identyfikacji straty i odpis IBNR. Odpis będzie wyznaczany w trzech kategoriach:

- koszyk 1 – koszyk z niskim ryzykiem kredytowym – rozpoznany zostanie 12-miesięczny ECL;
- koszyk 2 – portfel, w którym nastąpił znaczny wzrost ryzyka kredytowego – rozpoznany zostanie ECL w całym okresie życia;
- koszyk 3 – kredyty z utratą wartości – rozpoznany zostanie ECL w całym okresie życia.

Sposób kalkulacji odpisu z tytułu utraty wartości ma również wpływ na sposób rozpoznania przychodu odsetkowego – dla koszyków 1 i 2 będzie wyznaczany na bazie ekspozycji brutto, natomiast w koszyku 3 na bazie netto. W przypadku znacznego zwiększenia ryzyka kredytowego (koszyk 2), oczekiwane straty kredytowe zostaną rozpoznane wcześniej, co przełoży się na zwiększenie wysokości odpisów z tytułu utraty wartości i tym samym na wynik finansowy.

Grupa PZU ujmuje skumulowane zmiany ECL w całym okresie życia od momentu początkowego ujęcia jako odpis na oczekiwane straty kredytowe z tytułu zakupionych lub utworzonych składników aktywów finansowych dotkniętych utratą wartości ze względu na ryzyko kredytowe (POCI, ang. *purchased or originated credit-impaired*).

Wyznaczanie parametrów PD i LGD

Do oszacowania odpisów na oczekiwane straty kredytowe Grupa PZU wykorzystuje parametry:

- PD - (ang. *Probability of Default*) - prawdopodobieństwo niewykonania zobowiązania przez kontrahenta w określonym horyzoncie czasowym,
- LGD - (ang. *Loss Given Default*) - procentowa strata w odniesieniu do sumy ekspozycji w przypadku niewypłacalności kontrahenta.

W przypadku emitentów oraz ekspozycji, które posiadają rating zewnętrzny, PD przypisuje się na podstawie średnich rynkowych poziomów niewypłacalności (ang. *default rate*) dla danych klas ratingowych. W pierwszej kolejności określa się rating wewnętrzny podmiotu/emisji zgodnie z obowiązującą w metodyką nadawania ratingów wewnętrznych. Do szacowania średniego poziomu PD wykorzystuje się tablice publikowane przez zewnętrzne agencje ratingowe.

Dla emitentów obligacji korporacyjnych i pożyczek korporacyjnych, w przypadku których nie ma ratingu zewnętrznego, stosowany jest model RiskCalc Moody's. Do oszacowania PD stosuje się parametr EDF (ang. *expected default frequency*). W przypadku szacowania PD dla całego okresu życia dla ekspozycji, których termin zapadalności przekracza 5 lat (w modelu RiskCalc krzywa Forward EDF dotyczy okresu 5 letniego) przyjmuje się założenie, że w kolejnych latach parametr PD jest stały i odpowiada wartości wyznaczonej przez model w 5 roku.

Dla emitentów obligacji korporacyjnych i pożyczek korporacyjnych parametr LGD 12-miesięczny oraz dla całego okresu życia ustalany jest w oparciu o model RiskCalc Moody's (moduł LGD). W przypadku szacowania LGD dla całego okresu życia dla instrumentów, których termin zapadalności przekracza 5 lat przyjmuje się, że w kolejnych latach parametr LGD jest stały i odpowiada wartości wyznaczonej przez moduł dla 5 roku.

Jeżeli danemu instrumentowi agencja ratingowa przyznała oddzielny rating odzysku wówczas wykorzystuje się ten parametr. Dla danego parametru RR (ang. *recovery rate*) zastosowanie znajduje formuła: $LGD = 1 - RR$.

W przypadku braku możliwości zastosowania modelu RiskCalc do szacowania poziomów LGD oraz w przypadku, gdy instrument nie ma nadanego przez zewnętrzną agencję ratingową parametru LGD, przyjmuje się średni poziom RR na podstawie danych rynkowych (odpowiednio różnicując dla klasy długu korporacyjnego oraz sovereign), których

dostawcami są zewnętrzne agencje ratingowe przy zastosowaniu formuły: $LGD = 1 - RR$. W przypadku konieczności szacowania LGD w całym okresie życia przyjmuje się, że wartość parametru jest stała. Przy wyborze danych w zakresie parametru LGD uwzględnia się stopień podporządkowania długu.

Zmiana ryzyka kredytowego od momentu początkowego ujęcia

Na każdy dzień sprawozdawczy Grupa PZU dokonuje oceny, czy ryzyko kredytowe związane z danym instrumentem finansowym znacznie wzrosło od dnia jego początkowego ujęcia. Dokonując takiej oceny, Grupa PZU posługuje się zmianą ryzyka niewykonania zobowiązania w oczekiwanym okresie życia instrumentu finansowego, a nie zmianą kwoty oczekiwanych strat kredytowych. W celu dokonania takiej oceny porównuje się parametr PD dla danego instrumentu finansowego na dzień sprawozdawczy z parametrem PD na dzień początkowego ujęcia, biorąc pod uwagę racjonalne i możliwe do udokumentowania informacje, które są dostępne bez nadmiernych kosztów lub starań.

Przyjmuje się, że ryzyko kredytowe związane z instrumentem finansowym nie zwiększyło się znacznie od momentu początkowego ujęcia, jeżeli instrument finansowy charakteryzuje się niskim ryzykiem kredytowym na dzień sprawozdawczy. Grupa PZU przyjmuje, że instrument finansowy charakteryzuje się niskim ryzykiem kredytowym jeżeli posiada zewnętrzny rating na poziomie inwestycyjnym.

Dla instrumentów finansowych Grupa PZU ocenia czy ryzyko kredytowe znacząco wzrosło poprzez porównanie:

- parametru PD w całym pozostałym okresie życia na dzień sprawozdawczy z
- parametrem PD w całym pozostałym okresie życia oszacowanym w momencie początkowego ujęcia.

Grupa PZU regularnie monitoruje efektywność kryteriów przyjętych do identyfikacji znaczącego wzrostu ryzyka kredytowego w celu potwierdzenia, że:

- kryteria pozwalają na identyfikację znaczącego wzrostu ryzyka kredytowego zanim nastąpi utrata wartości danej ekspozycji,
- kryteria nie pokrywają się z 30 dniowym okresem przeterminowania,
- średni czas pomiędzy identyfikacją znaczącego wzrostu ryzyka kredytowego a utratą wartości jest racjonalny,
- ekspozycje nie są generalnie przenoszone bezpośrednio z koszyka 1 (12-miesięczny ECL) do koszyka 3 (utrata wartości)
- nie występują nieuzasadnione zmienności odpisów na oczekiwane straty kredytowe wynikające z przeniesień pomiędzy 12-miesięcznym ECL a ECL w całym okresie życia.

Rachunkowość zabezpieczeń

Przy początkowym zastosowaniu MSSF 9 istnieje możliwość podjęcia decyzji w sprawie kontynuowania stosowania wymogów rachunkowości zabezpieczeń zgodnie z MSR 39 zamiast rozdziału 6 MSSF 9. Grupa PZU podjęła decyzję o kontynuacji stosowania MSR 39 w zakresie rachunkowości zabezpieczeń. Jednakże w zakresie ujawnień informacji dotyczących rachunkowości zabezpieczeń grupa będzie stosowała standard MSSF 7 *Instrumenty finansowe: ujawnienia informacji* zmieniony przez standard MSSF 9, ponieważ możliwość wyboru polityki rachunkowości nie dotyczy zwolnienia z nowych wymogów w zakresie ujawniania informacji.

Ujawnienia informacji

Wymogi MSSF 9 spowodują istotną zmianę prezentacji ujawnień dotyczących instrumentów finansowych. Grupa PZU zamierza skorzystać ze zwolnienia z obowiązku przekształcania danych porównawczych dla okresów wcześniejszych w odniesieniu do zmian wynikających z klasyfikacji i wyceny (w tym z tytułu utraty wartości). Różnice wartości bilansowej aktywów i zobowiązań finansowych, wynikające z zastosowania MSSF 9 zostaną ujęte w pozycji „Zysk z lat ubiegłych”.

5.2.2.2. Pozostałe standardy i interpretacje oraz zmiany standardów, które wydano, ale jeszcze nie obowiązują:

- Zatwierdzone rozporządzeniem Komisji Europejskiej:

Nazwa standardu/interpretacji	Data wejścia w życie dla rocznych okresów rozpoczynających się od dnia	Rozporządzenie zatwierdzające standard lub interpretację	Komentarz
MSSF 15 – Przychody z tytułu umów z klientami	1 stycznia 2018	1905/2016	<p>MSSF 15 określa, w jaki sposób i kiedy ujmuje się przychody, jak i wymaga dostarczenia bardziej szczegółowych ujawnień. Standard zastępuje MSR 18 „Przychody”, MSR 11 „Umowy o usługę budowlaną” oraz wiele interpretacji związanych z ujmowaniem przychodów. Standard ma zastosowanie do prawie wszystkich umów z klientami (główne wyjątki dotyczą umów leasingowych, instrumentów finansowych oraz umów ubezpieczeniowych). Fundamentalną zasadą nowego standardu jest ujmowanie przychodów w taki sposób, aby odzwierciedlić transfer towarów lub usług na rzecz klientów oraz w takiej kwocie, która odzwierciedla wysokość wynagrodzenia (tj. płatność), do którego spółka spodziewa się uzyskać prawo w zamian za towary lub usługi. Standard dostarcza również wytycznych ujmowania transakcji, które nie były szczegółowo regulowane przez dotychczasowe standardy (np. przychody z usług czy modyfikacja umów), jak i obszerniejsze wyjaśnienia na temat ujmowania umów wieloelementowych. Standardu nie stosuje się do umów ubezpieczenia, umów o charakterze finansowym oraz działalności pobocznej (np. sprzedaży środków trwałych).</p> <p>Grupa PZU zastosuje MSSF 15 zgodnie z podejściem opisanym w punkcie C3 b) – retrospektywnie z łącznym efektem dla umów obowiązujących na 1 stycznia 2018 roku (dzień pierwszego zastosowania) ujętym jednorazowo na ten dzień, co będzie wiązało się z koniecznością dodatkowego ujawnienia danych za 2018 rok także zgodnie z obecnie obowiązującymi zasadami. Grupa PZU dokonała analizy wpływu nowego standardu na umowy zawierane przez jednostki Grupy PZU i nie zidentyfikowała umów, dla których wdrożenie MSSF 15 miałyby istotny wpływ na skonsolidowane sprawozdanie finansowe, gdyż przychody regulowane przez MSSF 15 mają drugorzędne znaczenie dla sprawozdawczości finansowej Grupy PZU.</p>
MSSF 16 – Leasing	1 stycznia 2019	1986/2017	<p>MSSF 16 zastępuje MSR 17 <i>Leasing</i> oraz związane z tym standardem interpretacje. W odniesieniu do leasingobiorców nowy standard eliminuje rozróżnienie pomiędzy leasingiem finansowym oraz operacyjnym. Ujęcie obecnego leasingu operacyjnego w sprawozdaniu z sytuacji finansowej spowoduje rozpoznanie nowego składnika aktywów (prawa do użytkowania przedmiotu leasingu) oraz nowego zobowiązania (zobowiązania do dokonania płatności z tytułu leasingu). Prawa do użytkowania przedmiotu leasingu podlegać będą umorzeniu natomiast od zobowiązań naliczane będą odsetki. Spowoduje to powstanie większych kosztów w początkowej fazie leasingu, nawet w przypadku, gdy jego strony uzgodniły stałe opłaty roczne.</p> <p>Ujęcie umów leasingu u leasingodawcy w większości przypadków pozostanie niezmienione w związku z utrzymanym podziałem na umowy leasingu operacyjnego oraz finansowego.</p>

Nazwa standardu/interpretacji	Data wejścia w życie dla rocznych okresów rozpoczynających się od dnia	Rozporządzenie zatwierdzające standard lub interpretację	Komentarz
Wyjaśnienia do MSSF 15 – przychody z tytułu umów z klientami	1 stycznia 2018	1987/2017	Wyjaśnienia dostarczają wytycznych dotyczących identyfikacji obowiązków spełnienia świadczeń (ustalenie, w jakich przypadkach zawarte w umowie przyrzeczenia to „odrębne” towary lub usługi, które należy rozliczać osobno), rachunkowości licencji dotyczących własności intelektualnej (ustalenie, w jakich sytuacjach przychody z tytułu licencji dotyczącej własności intelektualnej należy rozliczać „przez pewien okres”, a w jakich sytuacjach w „ danym punkcie w czasie”) oraz rozróżnienia pomiędzy mocodawcą a agentem (doprecyzowanie, że mocodawca w ramach danego ustalenia kontroluje towar lub usługę przed ich przekazaniem do klienta). Zmiany w standardzie obejmują również dodatkowe praktyczne rozwiązania ułatwiające wdrożenie nowego standardu.
Zmiana do MSSF 2 – Klasyfikacja i wycena płatności w formie akcji	1 stycznia 2018	289/2018	Zmiana zawiera wskazówki ujednoczające wymogi rachunkowości dla transakcji płatności w formie akcji rozliczanych w środkach pieniężnych, które przyjmują takie samo podejście jak w przypadku transakcji płatności w formie akcji rozliczanych w instrumentach kapitałowych, wyjątek w MSSF 2 oraz wyjaśnienia sytuacji, kiedy płatność w formie akcji rozliczanych w środkach pieniężnych zmienia się w płatności w formie akcji rozliczanych w instrumentach kapitałowych z powodu zmiany warunków umownych. Grupa jest w trakcie analizy wpływu tych zmian na skonsolidowane sprawozdanie finansowe.
Zmiana do MSSF 4 – Zastosowanie MSSF 9 Instrumenty Finansowe łącznie z MSSF 4 Kontrakty Ubezpieczeniowe	1 stycznia 2018	1988/2017	Zgodnie ze zmianą do MSSF 4 wydaną przez Radę Międzynarodowych Standardów Rachunkowości 12 września 2016 roku zakłady ubezpieczeń mają możliwość odroczenia wdrożenia MSSF 9 do momentu wejścia w życie MSSF 4 Faza II, dotyczącego kontraktów ubezpieczeniowych, jednak nie później niż do 1 stycznia 2021 roku, jednakże Grupa PZU nie jest uprawniona do wykorzystania tego zwolnienia z uwagi na znaczący udział działalności bankowej. Komisja Unii Europejskiej zezwoliła także konglomeratom finansowym na odroczenie zastosowania MSSF9 przez ubezpieczeniowe jednostki konglomeratów pod warunkiem, że żadne instrumenty finansowe nie są przenoszone między ubezpieczeniowymi a bankowymi jednostkami konglomeratów, w sprawozdaniu zawarto informację o zakładach ubezpieczeń, które nadal stosują MSR 39 a ujawnienia informacji wymagane zgodnie z MSSF 7 przedstawia się odrębnie dla jednostek ubezpieczeniowych stosujących MSR 39 oraz pozostałych jednostek stosujących MSSF 9. Grupa PZU nie zdecydowała się na zastosowanie możliwości, o której mowa w rozporządzeniu.

Nazwa standardu/interpretacji	Data wejścia w życie dla rocznych okresów rozpoczynających się od dnia	Rozporządzenie zatwierdzające standard lub interpretację	Komentarz
Zmiany do MSSF 2014-2016	1 stycznia 2018	182/2018	Zmiany dotyczą: 1. MSSF 1 – zniesienie zwolnień dla podmiotów stosujących MSSF po raz pierwszy w zakresie pewnych ujawnień; 2. MSR 28 – w zakresie możliwości podejmowania przez określone jednostki indywidualnej decyzji dotyczącej wyceny udziałów w jednostkach stowarzyszonych i wspólnych przedsięwzięciach według wartości godziwej przez wynik finansowy zgodnie z MSSF 9. Zmiany nie będą miały wpływu na skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy PZU.

• Niezatwierdzone przez Komisję Europejską:

Nazwa standardu/interpretacji	Data wydania przez Radę Międzynarodowych Standardów Rachunkowości	Data wejścia w życie dla rocznych okresów rozpoczynających się od dnia (wg Rady Międzynarodowych Standardów Rachunkowości)	Komentarz
Zmiana do MSR 40 – Przeniesienia nieruchomości inwestycyjnych	8 grudnia 2016	1 stycznia 2018	Zmiana wyjaśnia kiedy jednostka powinna dokonywać przeniesienia nieruchomości w budowie do lub z kategorii nieruchomości inwestycyjnych, w przypadku zmiany charakteru użytkowania tej nieruchomości w sytuacjach innych niż specyficznie wymienione w MSR 40. Zmiana nie będzie miała wpływu na skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy PZU.
Interpretacja KIMSF 22 – Transakcje w walutach obcych i płatności zaliczkowe	8 grudnia 2016	1 stycznia 2018	Interpretacja wyjaśnia, jaki kurs walutowy powinien być stosowany przy ujęciu transakcji denominowanej w walucie obcej zgodnie z MSR 21 w przypadku, kiedy klient dokonuje bezzwrotnej płatności zaliczkowej za dostawę towarów lub usług. Interpretacja nie będzie miała wpływu na skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy PZU.
Interpretacja KIMSF 23 – Niepewność w kwestii uznawania przychodów podatkowych	7 czerwca 2017	1 stycznia 2019	Interpretacja powinna być stosowana w przypadku niepewności w kwestii określenia przychodów podatkowych, strat podatkowych, podstawy opodatkowania, nierozliczonych strat podatkowych, niewykorzystanych ulg podatkowych oraz stawek podatkowych, zgodnie z MSR 12. Interpretacja nie będzie miała wpływu na skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy PZU.

Nazwa standardu/ interpretacji	Data wydania przez Radę Międzynarodowych Standardów Rachunkowości	Data wejścia w życie dla rocznych okresów rozpoczynających się od dnia (wg Rady Międzynarodowych Standardów Rachunkowości)	Komentarz
Zmiana do MSSF 9	12 października 2017	1 stycznia 2019	<p>Według obecnej wersji MSSF 9 pewne opcje powodujące, że pożyczkodawca jest zmuszony zaakceptować zmniejszenie wynagrodzenia z tytułu udzielenia finansowania (w przypadku ujemnej płatności kompensacyjnej) nie spełniają testu SPPI i w związku z powyższym instrumenty zawierające takie opcje nie mogą być klasyfikowane jako wyceniane w zamortyzowanym koszcie lub w wartości godziwej przez inne całkowite dochody. Zgodnie ze zmianą, znak (dodatni lub ujemny) kwoty przedpłaty nie będzie istotny – to znaczy, w zależności od stopy obowiązującej w momencie rozwiązania umowy, może zostać dokonana płatność na rzecz strony skutkująca wcześniejszą spłatą. Kalkulacja tej kompensaty musi być taka sama zarówno w przypadku kary za przedterminową spłatę, jak również w przypadku zysku z tytułu wcześniejszej spłaty.</p> <p>Grupa PZU jest w trakcie analizy tej zmiany na skonsolidowane sprawozdanie finansowe.</p>
Zmiana do MSR 28 – Długoterminowe udziały w jednostkach stowarzyszonych i wspólnych przedsięwzięciach	12 października 2017	1 stycznia 2019	<p>Zgodne ze zmienionym MSR28, długoterminowe udziały w jednostkach stowarzyszonych i wspólnych przedsięwzięciach, dla których jednostka nie stosuje metody praw własności, zastosowanie ma MSSF 9, w tym również w zakresie utraty wartości.</p> <p>Zmiana nie będzie miała znaczącego wpływu na skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy PZU</p>
Zmiany do MSR 19 Świadczenia pracownicze	7 lutego 2018	1 stycznia 2019	<p>Zmiany dotyczą wprowadzenia poprawek do wytycznych związanych z rozliczaniem w przypadku zmiany planu, ograniczenia lub rozliczenia w okresie sprawozdawczym. Zmiany wymagają od podmiotów stosowania zaktualizowanych założeń aktuarialnych do określenia bieżącego kosztu usługi i odsetek netto na pozostałą część okresu sprawozdawczego po takim zdarzeniu. Zmiany wyjaśniają również, w jaki sposób wymogi dotyczące rozliczania planu, zmiana, ograniczenie lub rozliczenie wpływa na wymogi dotyczące pułapu aktywów. RMSR zdecydowała, że rozliczenie "istotnych wahań rynkowych" (w euro) nie wchodzi w zakres tych poprawek. Zmiany dotyczą zmian w planie, ograniczeń lub rozliczeń które nastąpią w dniu 1 stycznia 2019 r. lub później, z możliwością wcześniejszego zastosowania</p>
Zmiany do MSSF 10, MSSF 12 i MSR 28 – Sprzedaż lub przeniesienie aktywów pomiędzy inwestorem a jednostką stowarzyszoną lub wspólnym przedsięwzięciem	11 września 2014	Odroczony na nieokreślony czas	<p>Główną konsekwencją zmiany jest rozpoznanie całości zysku lub straty w sytuacji gdy transakcja dotyczy zorganizowanego biznesu (niezależnie od tego, czy jest on umiejscowiony w jednostce zależnej czy nie), natomiast częściowe zyski lub straty rozpoznaje się, gdy transakcja dotyczy poszczególnych aktywów, które nie tworzą zorganizowanego biznesu, nawet jeżeli znajdują się w jednostce zależnej.</p> <p>Zmiany nie będą miały wpływu na skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy PZU.</p>

Nazwa standardu/ interpretacji	Data wydania przez Radę Międzynarodowych Standardów Rachunkowości	Data wejścia w życie dla rocznych okresów rozpoczynających się od dnia (wg Rady Międzynarodowych Standardów Rachunkowości)	Komentarz
Zmiany do MSSF 2015-2017	12 grudnia 2017	1 stycznia 2019	Zmiany dotyczą: <ol style="list-style-type: none"> 1. MSSF 3 – zmiany wyjaśniają, że gdy jednostka przejmuje kontrolę nad działalnością, która jest wspólną działalnością, dokonuje ona ponownej oceny wcześniej posiadanych udziałów w tej spółce; 2. MSSF 11 – zmiany wyjaśniają, że gdy jednostka otrzymuje wspólną kontrolę nad działalnością, która jest wspólną operacją, jednostka nie aktualizuje wcześniej posiadanych udziałów w tej firmie; 3. MSR 12 – zmiany precyzują, że wszelkie skutki dywidend z tytułu podatku dochodowego (tj. podział zysków) powinny być ujmowane w rachunku zysków i strat, niezależnie od tego, jak powstaje podatek; 4. MSR 23 - zmiany wyjaśniają, że jeżeli określone pożyczki pozostają nierozliczone po związaniu danego składnika aktywów z jego przeznaczeniem lub sprzedażą, to zaciągnięcie pożyczki staje się częścią funduszy, które jednostka ogólnie zaciąga, obliczając stopę kapitalizacji z ogólnych pożyczek Zmiany nie będą miały znaczącego wpływu na skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy PZU
MSSF 17 – Kontrakty ubezpieczeniowe	18 maja 2017	1 stycznia 2021	Celem standardu jest określenie jednolitych zasad rachunkowości dla wszystkich typów kontraktów ubezpieczeniowych, z uwzględnieniem posiadanych przez ubezpieczyciela kontraktów reasekuracyjnych. Wprowadzenie jednolitych standardów zapewni porównywalność raportów finansowych pomiędzy jednostkami, państwami i rynkami kapitałowymi. Na obecnym etapie nie jest możliwe oszacowanie wpływu zastosowania MSSF 17 na całkowite dochody i kapitały własne Grupy PZU.

Podsumowując, Grupa PZU nie przewiduje, aby wprowadzenie powyższych standardów oraz interpretacji (z wyjątkiem MSSF 9) miało istotny wpływ na stosowane przez Grupę PZU zasady rachunkowości.

5.3 Objasnienie różnic między rocznym skonsolidowanym sprawozdaniem finansowym za 2016 rok a niniejszym skonsolidowanym sprawozdaniem finansowym

5.3.1. Rozliczenie nabycia Podstawowej Działalności Banku BPH

W związku z zakończeniem procesu ostatecznego rozliczenia nabycia Podstawowej Działalności Banku BPH dokonano retrospektywnego przekształcenia danych na 31 grudnia 2016 roku. Dodatkowe informacje związane z tym rozliczeniem przedstawiono w punkcie 2.4.5.

5.3.2. Zmiana prezentacji przychodów osiągniętych przez Money Makers TFI SA

W celu ujednoczenia prezentacji przychodów osiągniętych przez towarzystwa funduszy inwestycyjnych w Grupie PZU przeniesiono przychody osiągnięte przez Money Makers TFI SA (jednostkę zależną Alior Banku) z pozostałych przychodów operacyjnych do przychodów z tytułu prowizji i opłat.

5.3.3. Zmiana prezentacji przychodów i kosztów odsetkowych w zakresie instrumentów pochodnych

W celu lepszego odzwierciedlenia ekonomicznego charakteru transakcji zawieranych na instrumentach pochodnych zmieniono prezentację przychodów i kosztów odsetkowych od tych instrumentów, dokonując kompensaty pomiędzy przychodami i kosztami odsetkowymi.

5.3.4. Zmiana prezentacji kosztów informatycznych Alior Banku w skonsolidowanym rachunku zysków i strat

W celu ujednoczenia prezentacji kosztów informatycznych, koszty ponoszone przez Alior Bank przeniesiono z pozostałych kosztów operacyjnych do kosztów administracyjnych.

5.3.5. Zmiana prezentacji należności z tytułu kaucji i wadium

W celu lepszego odzwierciedlenia charakteru ekonomicznego należności z tytułu wpłaconych kaucji oraz wadium, należności te przeniesiono z innych aktywów do należności.

5.3.6. Zmiana prezentacji kosztów usług świadczonych na rzecz banków

W celu lepszego odzwierciedlenia ekonomicznego charakteru ponoszonych kosztów, część kosztów usług nabywanych przez banki została przeniesiona z kosztów z tytułu prowizji i opłat do kosztów administracyjnych.

5.3.7. Wpływ różnic na skonsolidowane sprawozdanie finansowe

W kolejnych tabelach zaprezentowano wpływ powyższych zmian na pozycje skonsolidowanego sprawozdania finansowego.

Aktywa	31 grudnia 2016 (historyczne)	Korekta	31 grudnia 2016 (przekształcone)	1 stycznia 2016 (historyczne)	Korekta	1 stycznia 2016 (przekształcone)
Inne aktywa	871	7 ¹⁾ (12) ²⁾	866	813	(12) ²⁾	801
Aktywa finansowe	105 300	(14) ¹⁾	105 286	89 229	-	89 229
Dostępne do sprzedaży	11 635	17 ¹⁾	11 652	7 745	-	7 745
Pożyczki	54 365	(31) ¹⁾	54 334	43 326	-	43 326
Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego	624	9 ¹⁾	633	369	-	369
Należności	5 703	(51) ¹⁾ 12 ²⁾	5 664	3 338	12 ²⁾	3 350
Aktywa, razem	125 345	(49)¹⁾	125 296	105 397	-	105 397

¹⁾ Zmiana opisana w punkcie 5.3.1

²⁾ Zmiana opisana w punkcie 5.3.5

Kapitały i zobowiązania	31 grudnia 2016 (historyczne)	Korekta	31 grudnia 2016 (przekształcone)	1 stycznia 2016 (historyczne)	Korekta	1 stycznia 2016 (przekształcone)
Kapitały						
Kapitały przypadające właścicielom jednostki dominującej	13 010	(12) ¹⁾	12 998	12 924	-	12 924
Niepodzielony wynik	2 055	(12) ¹⁾	2 043	2 696	-	2 696
Zysk netto	1 947	(12) ¹⁾	1 935	-	-	-
Udziały niekontrolujące	4 117	(31) ¹⁾	4 086	2 194	-	2 194
Kapitały, razem	17 127	(43)¹⁾	17 084	15 118	-	15 118
Inne zobowiązania	4 997	(6) ¹⁾	4 991	3 570	-	3 570
Zobowiązania, razem	108 218	(6)¹⁾	108 212	90 279	-	90 279
Kapitały i zobowiązania, razem	125 345	(49)¹⁾	125 296	105 397	-	105 397

¹⁾ Zmiana opisana w punkcie 5.3.1

Skonsolidowany rachunek zysków i strat	1 stycznia - 31 grudnia 2016 (historyczne)	Korekta	1 stycznia - 31 grudnia 2016 (przekształcone)
Przychody z tytułu prowizji i opłat	808	9 ¹⁾	817
Przychody netto z inwestycji	4 165	(54) ²⁾	4 111
Zmiana netto wartości godziwej aktywów i zobowiązań wycenianych w wartości godziwej	357	(22) ²⁾	335
Pozostałe przychody operacyjne	1 388	(9) ¹⁾ (43) ³⁾	1 336
Koszty z tytułu prowizji i opłat	(285)	12 ⁴⁾	(273)
Koszty odsetkowe	(773)	76 ²⁾	(697)
Koszty administracyjne	(2 843)	(68) ⁵⁾ (12) ⁴⁾	(2 923)
Pozostałe koszty operacyjne	(2 128)	68 ⁵⁾	(2 060)
Zysk z działalności operacyjnej	3 034	(43)³⁾	2 991
Zysk netto	2 417	(43)³⁾	2 374
- zysk przypisywany właścicielom jednostki dominującej	1 947	(12) ³⁾	1 935
- zyski (straty) przypisywane właścicielom udziałów niekontrolujących	470	(31) ³⁾	439

¹⁾ Zmiana opisana w punkcie 5.3.2.

²⁾ Zmiana opisana w punkcie 5.3.3.

³⁾ Zmiana opisana w punkcie 5.3.1.

⁴⁾ Zmiana opisana w punkcie 5.3.6.

⁵⁾ Zmiana opisana w punkcie 5.3.4.

Skonsolidowane sprawozdanie z przepływów pieniężnych	1 stycznia - 31 grudnia 2016 (historyczne)	Korekta¹⁾	1 stycznia - 31 grudnia 2016 (przekształcone)
Zysk brutto	3 031	(43)	2 988
Zmiana stanu należności od klientów z tytułu kredytów	(5 190)	31	(5 159)
Zmiana stanu należności	(2 338)	39	(2 299)
Zmiana stanu zobowiązań	1 967	(6)	1 961
Pozostałe korekty	3 163	(21)	3 142
Przepływy pieniężne netto z działalności operacyjnej	4 237	-	4 237

¹⁾ Zmiana opisana w punkcie 5.3.1

5.4 Zasady konsolidacji

Skonsolidowane sprawozdanie finansowe za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2017 roku obejmuje dane finansowe jednostki dominującej i wszystkich jednostek zależnych, po wyeliminowaniu wzajemnych transakcji.

Jednostka zależna to jednostka, nad którą inna jednostka sprawuje kontrolę, czyli jednocześnie: sprawuje władzę nad jednostką, podlega ekspozycji na zmienne wyniki finansowe lub posiada prawa do zmiennych wyników finansowych oraz posiada możliwość wykorzystania sprawowanej władzy do wywierania wpływu na wysokość swoich dochodów finansowych.

Konsolidacja polega na łączeniu podobnych pozycji aktywów, zobowiązań, kapitału własnego, przychodów, kosztów i przepływów pieniężnych jednostki dominującej oraz jej jednostek zależnych, a następnie wyłączeniu wartości bilansowej inwestycji jednostki dominującej w każdej z jednostek zależnych oraz tej części kapitału własnego każdej z jednostek zależnych, która odpowiada udziałowi jednostki dominującej. Wyłączeniu podlegają również aktywa i zobowiązania, przychody, koszty i przepływy pieniężne odnoszące się do transakcji między jednostkami Grupy PZU.

Sprawozdania finansowe jednostek zależnych sporządzane są za ten sam okres sprawozdawczy, co sprawozdanie jednostki dominującej.

Jednostki zależne konsoliduje się od dnia objęcia kontroli do dnia ustania kontroli.

Zasady przeliczania aktywów, zobowiązań oraz całkowitych dochodów zagranicznych jednostek zależnych wyrażonych w walutach obcych przedstawiono w punkcie 5.5.

5.4.1. Osądy w zakresie sprawowania kontroli

W celu stwierdzenia, czy Grupa PZU dysponuje prawami, które są wystarczające do zapewnienia władzy, czyli praktycznej możliwości kierowania istotnymi działaniami w sposób jednostronny Grupa PZU analizuje m. in.:

- jak dużą liczbą głosów dysponuje na walnym zgromadzeniu i czy posiada więcej praw głosów niż inni inwestorzy (uwzględniając przy tym potencjalne prawa głosu oraz prawa wynikające z innych ustaleń umownych);
- jak dużo podmiotów musiałoby podjąć wspólne działanie w celu przegłosowania Grupy PZU;
- rozkład głosów podczas poprzednich walnych zgromadzeń;
- czy kluczowy personel jednostki lub członkowie organu zarządzającego jednostką, w której dokonano inwestycji to osoby powiązane z Grupą PZU;
- zdolność powoływania członków organów zarządzających lub nadzorujących danej jednostki;
- ewentualne zobowiązania do zapewnienia nieprzerwanego funkcjonowania jednostki, w której dokonano inwestycji;
- możliwość zobligowania lub powstrzymania danej jednostki od dokonania istotnych transakcji;
- inne przesłanki.

Poniżej przedstawiono analizę przesłanek sprawowania kontroli nad Pekao oraz Alior Bankiem na 31 grudnia 2017 roku.

Kryterium	Pekao	Alior Bank
Udział w głosach na walnym zgromadzeniu	20,02%	32,23%
Pozostały akcjonariat	Tylko jeden akcjonariusz posiada pakiet akcji powyżej 5%. Pozostały akcjonariat jest rozdrobniony i znaczna liczba podmiotów musiałaby podjąć wspólne działania w celu przegłosowania PZU na walnym zgromadzeniu.	Tylko dwóch akcjonariuszy posiada pakiety akcji pomiędzy 4% a 9%. Pozostały akcjonariat jest rozdrobniony i znaczna liczba podmiotów musiałaby podjąć wspólne działania w celu przegłosowania PZU na walnym zgromadzeniu.
Porozumienia między akcjonariuszami	Szczegółowe informacje o Porozumieniu Akcjonariuszy zawartym pomiędzy PZU a PFR zaprezentowano w punkcie 2.4.1. Daje ono możliwość realnego wpływania na politykę operacyjną Pekao. Zarząd PZU nie posiada informacji o ewentualnych porozumieniach zawartych pomiędzy innymi akcjonariuszami Pekao.	Zarząd PZU nie posiada informacji o ewentualnych porozumieniach zawartych pomiędzy innymi akcjonariuszami Alior Banku.
Potencjalne prawa głosu	Nie stwierdzono istnienia potencjalnych praw głosu.	Nie stwierdzono istnienia potencjalnych praw głosu.
Możliwość podjęcia uchwał zgodnie z intencją PZU	Analiza frekwencji na przeszłych walnych zgromadzeniach nie daje jednoznacznych podstaw do zanegowania kontroli.	Na wszystkich walnych zgromadzeniach, które odbyły się po przejściu kontroli przez PZU, wszystkie uchwały podjęto zgodnie z intencją PZU.
Przedstawiciele PZU w organach jednostki	Pracami 5-osobowego Zarządu kieruje Michał Krupiński, wcześniej Prezes Zarządu PZU. Przewodniczącym 9-osobowej Rady Nadzorczej jest Paweł Surówka – Prezes Zarządu PZU. Ponadto w skład Rady Nadzorczej wchodzi Paweł Stopczyński – Dyrektor Biura Nadzoru Korporacyjnego PZU i Grzegorz Janas – Dyrektor Biura Analiz Inwestycji PZU. Dodatkowo zasiadają w niej osoby zgłoszone przez PZU: Justyna Michalak – Głębikowska oraz Michał Kaszyński.	Przewodniczącym 8-osobowej Rady Nadzorczej jest Tomasz Kulik – Członek Zarządu PZU (CFO). Ponadto w skład Rady Nadzorczej wchodzi Maciej Rapkiewicz – Członek Zarządu PZU (CRO), a także Sławomir Niemierka – Dyrektor Zarządzający ds. Regulacji w PZU.

Kryterium	Pekao	Alior Bank
Zobowiązania inwestorskie i narażenie na zmienność wyników finansowych	W związku z działaniami dotyczącymi <i>bancassurance</i> , <i>assurbanking</i> , wspólnych inicjatyw w obszarze kosztów w tym IT i nieruchomości pomiędzy PZU a Pekao, PZU będzie miał dostęp do wyników finansowych, działań i operacji niedostępnych dla pozostałych posiadaczy akcji Pekao.	Grupa PZU podjęła zobowiązania inwestorskie wobec Alior Banku, a także prowadzi wspólne operacje z Alior Bankiem, przez co jest bardziej narażona na zmienność wyników finansowych Alior Banku, niż wynikałoby to z udziału procentowego w kapitale Alior Banku.

W świetle powyższych przesłanek uznano, że Grupa PZU sprawuje kontrolę zarówno nad Pekao (nieprzerwanie od 7 czerwca 2017 roku), jak i nad Alior Bankiem (nieprzerwanie od 18 grudnia 2015 roku) wraz z ich jednostkami zależnymi i objęto je konsolidacją.

Zasady konsolidacji funduszy inwestycyjnych

Grupa PZU przyjęła, że sprawuje kontrolę nad funduszem inwestycyjnym, jeżeli łącznie spełnione są przesłanki:

- spółki Grupy PZU posiadają łącznie zdolność użycia swojej władzy nad funduszem w celu oddziaływania na wartość zwrotu z inwestycji, przy czym przesłankami tej zdolności są m. in. kontrola nad towarzystwem funduszy inwestycyjnych i znaczny udział w łącznej liczbie głosów na zgromadzeniu inwestorów lub radzie inwestorów;
- łączna ekspozycja spółek Grupy PZU na zmienne zwroty z zaangażowania w fundusz inwestycyjny jest znaczna, co oznacza, że łączny udział spółek Grupy PZU w aktywach netto tego funduszu jest równy lub przekracza 20% (przy czym do ustalenia tak rozumianego łącznego udziału nie wlicza się aktywów funduszu będących aktywami netto umów ubezpieczeniowych lub inwestycyjnych z funduszem kapitałowym (*unit-linked*)). Przyjmuje się, że w przypadku zaangażowania niższego niż 20% aktywów netto funduszu ekspozycja na zmienność wyników finansowych funduszu, rozpatrywana łącznie z uprawnieniami decyzyjnymi stanowią przesłankę stwierdzenia niekontrolowania takiego funduszu.

Grupa PZU dopuszcza utrzymanie konsolidacji (lub odpowiednio nieobejmowanie konsolidacją) funduszu przez dwa kolejne kwartały następujące po kwartale, na koniec którego po raz pierwszy stwierdzono spadek (lub odpowiednio wzrost) udziału w aktywach netto funduszu poniżej (lub odpowiednio powyżej) 20% w sytuacji, gdy spadek ten (lub odpowiednio wzrost) wynika z wpłat (lub odpowiednio z wypłat) uczestników spoza Grupy PZU.

Fundusze inwestycyjne kontrolowane przez Grupę PZU są konsolidowane. Ich aktywa w całości prezentuje się w sprawozdaniu z sytuacji finansowej jako aktywa finansowe wg rodzaju i klasyfikuje do odpowiednich portfeli, a zobowiązanie dotyczące aktywów netto funduszu należących do inwestorów zewnętrznych – w pozycji „Zobowiązania finansowe”. W przypadku utraty kontroli nad funduszem inwestycyjnym zaprzestaje się jego konsolidacji i wyłącza ze skonsolidowanego sprawozdania z sytuacji finansowej aktywa i zobowiązania tego funduszu, a także ewentualne zobowiązania wobec jego uczestników. W zamian prezentuje się jednostki uczestnictwa lub certyfikaty inwestycyjne odpowiadające wartości godziwej udziałów spółek Grupy PZU w aktywach netto takiego funduszu.

5.5 Ujmowanie transakcji i sald wyrażonych w walutach obcych i zastosowane kursy walutowe

Transakcje przeprowadzane w walucie innej niż polski złoty ujmuje się po kursie obowiązującym w dniu dokonania transakcji, ustalonym przez NBP. Na koniec okresu sprawozdawczego, pozycje pieniężne denominowane w walutach obcych przelicza się według średniego kursu NBP obowiązującego na ten dzień. Pozycje niepieniężne wyceniane w wartości godziwej i denominowane w walutach obcych wycenia się według kursu średniego NBP obowiązującego w dniu ustalenia wartości godziwej. Zyski i straty wynikłe z przeliczenia walut odnosi się bezpośrednio do rachunku zysków i strat.

Dane finansowe zagranicznych jednostek zależnych przelicza się na polskie złote:

- aktywa i zobowiązania – po średnim kursie ustalonym przez NBP obowiązującym na koniec okresu sprawozdawczego;

- pozycje rachunku zysków i strat oraz innych całkowitych dochodów – po średniej arytmetycznej średnich kursów ustalanych przez NBP na daty kończące każdy miesiąc okresu sprawozdawczego.

Różnice z przeliczeń ujmuje się w pozycji „Różnice kursowe z przeliczenia” w kapitałach.

W skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym przyjęto następujące kursy walutowe:

Kursy walutowe przyjęte do przeliczenia danych finansowych zagranicznych jednostek podporządkowanych	1 stycznia – 31 grudnia 2017	1 stycznia – 31 grudnia 2016	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
euro	4,2447	4,3757	4,1709	4,4240
funt brytyjski	4,7694	nd.	4,7001	nd.
hrywna ukraińska	0,1402	0,1542	0,1236	0,1542

5.6 Metoda nabycia

Nabycia jednostek zależnych przez Grupę PZU rozlicza się metodą nabycia.

W przypadku każdej transakcji nabycia identyfikowana jest jednostka przejmująca oraz ustalany dzień przejęcia, którym jest dzień objęcia kontroli nad nabywaną jednostką. W dniu przejęcia ujmuje się, osobno od wartości firmy, możliwe do zidentyfikowania nabyte aktywa, przejęte zobowiązania oraz wszelkie niekontrolujące udziały w nabytej jednostce.

W dniu przejęcia, możliwe do zidentyfikowania nabyte aktywa i przejęte zobowiązania wycenia się w wartości godziwej.

W przypadku każdego nabycia, wszelkie niekontrolujące udziały w nabywanym podmiocie wycenia się w wartości proporcjonalnego udziału w wartości godziwej możliwych do zidentyfikowania aktywów netto nabywanego podmiotu.

Wycena aktywów i zobowiązań w wartości godziwej wiąże się z istotną niepewnością dotyczącą szacunków, gdyż wymaga od Zarządu PZU wypracowania profesjonalnych osądów oraz wykorzystania skomplikowanych i subiektywnych założeń. Stosunkowo niewielkie zmiany w kluczowych założeniach mogą mieć istotny wpływ na wynik wyceny. Kluczowe założenia obejmują, między innymi, stopy dyskonta, koszty ryzyka kredytowego, stopy przedpłat dla portfeli pracujących oraz terminy i wysokości oczekiwanych przepływów pieniężnych dla portfeli niepracujących.

Ustalenie wartości firmy lub zysku z okazjowego nabycia

Wartość firmy wycenia się i ujmuje się na dzień nabycia w kwocie nadwyżki sumy:

- przekazanej zapłaty wycenionej w wartości godziwej na dzień nabycia;
- wartości wszelkich niekontrolujących udziałów w nabywanej jednostce, wycenionych tak, jak opisano powyżej;
- wartości godziwej udziału w kapitale nabywanej jednostki należącego do Grupy PZU przed objęciem kontroli;

nad ustaloną na dzień nabycia kwotą netto wartości godziwych możliwych do zidentyfikowania nabytych aktywów i przejętych zobowiązań.

W przypadku gdy kwota netto wartości godziwych możliwych do zidentyfikowania nabytych aktywów i przejętych zobowiązań przewyższa wartość godziwą przekazanej zapłaty, w skonsolidowanym rachunku zysków i strat ujmuje się zysk z okazjowego nabycia. Przed ujęciem zysku z okazjowego nabycia dokonuje się ponownej oceny czy poprawnie zidentyfikowano wszystkie nabyte aktywa i wszystkie przejęte zobowiązania oraz ujęto wszystkie dodatkowe aktywa i zobowiązania.

W okresie maksymalnie jednego roku od dnia objęcia kontroli Grupa PZU może korygować retrospektywnie prowizoryczne wartości godziwe aktywów i zobowiązań ujęte na dzień nabycia, aby odzwierciedlić nowe informacje uzyskane o faktach i okolicznościach, które istniały na dzień przejęcia oraz, jeśli byłyby znane, wpłynęłyby na wycenę tych aktywów i zobowiązań. Korekty takie odnosi się w ciężar rozpoznanej wartości firmy lub zysku z okazjowego nabycia.

Wartości niematerialne

Wartości niematerialne nabyte w transakcji połączenia jednostek gospodarczych ujmuje się w wartości godziwej ustalonej na dzień przejęcia. Wartość godziwa składnika wartości niematerialnych odzwierciedla oczekiwania dotyczące prawdopodobieństwa osiągnięcia w przyszłości przez jednostkę korzyści ekonomicznych z tego składnika. Wartość godziwą wartości niematerialnych określa się w następujący sposób:

- znak towarowy – metodą zwolnienia z opłat licencyjnych (ang. *relief-from-royalty method*), bazującą na potencjalnych oszczędnościach z tytułu opłat licencyjnych, których jednostka nie poniesie, będąc właścicielem danego znaku towarowego (tj. bieżącej wartości przyszłych potencjalnych opłat licencyjnych). Ustalenie rynkowego poziomu opłaty licencyjnej polega na analizie stawek licencyjnych na użytkowanie znaków towarowych stosowanych pomiędzy niepowiązаныmi stronami w obrębie porównywalnego segmentu rynku. Następnie określa się hipotetyczne płatności licencyjne, które odpowiadają iloczynowi przyjętej stawki opłaty licencyjnej oraz wartości szacowanych przychodów ze sprzedaży. W celu obliczenia dochodu netto z licencji, płatności licencyjne należy zredukować o hipotetyczną wartość podatku dochodowego. Obliczone przepływy pieniężne netto powiększane są o potencjalną oszczędność podatkową z tytułu amortyzacji podatkowej znaku towarowego - TAB (ang. *tax amortisation benefit*). Na koniec, wyznaczone strumienie pieniężne podlegają dyskontowaniu za pomocą stopy dyskontowej, uwzględniającej m. in. ryzyko charakterystyczne dla danego znaku towarowego;
- relacje z brokerami oraz relacje z klientami – metodą wielookresowej nadwyżki dochodów – (MEEM, ang. *multi-period excess earnings method*) bazującą na bieżącej wartości przyszłych zysków generowanych przez poszczególne relacje. Wartość godziwa określana jest na podstawie zdyskontowanych przyszłych strumieni pieniężnych wynikających z dodatkowego przychodu generowanego przez spółkę posiadającą daną wartość niematerialną ponad przychody generowane przez spółkę, która takiej wartości nie posiada. Relacje identyfikuje się, następnie określa prognozowany okres ich dalszego trwania (poprzez odpowiedni wskaźnik odejść z zastosowaniem tzw. krzywej Weibulla) oraz prognozuje przychody i koszty związane z poszczególnymi relacjami. Zidentyfikowany i obliczony poziom obciążeń z tytułu aktywów kapitałowych (CAC, ang. *contributory asset charge*), takich jak utrzymanie wskaźników kapitałowych na poziomach wymaganych przez organy nadzorcze, środki trwałe, zorganizowana siła robocza, znak towarowy oraz pozostałe wartości niematerialne aplikowany jest do przepływów pieniężnych po opodatkowaniu. Jeżeli istnieją struktury podatkowe, umożliwiające przeciętnemu uczestnikowi rynku podatkową amortyzację relacji – w jej wycenie uwzględnia się TAB;
- przyszłe zyski z zakupionego portfela umów ubezpieczenia (VIF, ang. *value in force*) – jako potencjalną nadwyżkę wartości księgowej rezerw techniczno-ubezpieczeniowych nad ich wartością godziwą, z uwzględnieniem odroczonej kosztów akwizycji. Wartość godziwą rezerw techniczno-ubezpieczeniowych wyznacza się jako wartość oczekiwaną bieżących nominalnych przepływów pieniężnych prognozowanych przy zastosowaniu metod aktuarialnych właściwych dla poszczególnych rodzajów rezerw, z uwzględnieniem specyfiki danego portfela i trendów rynkowych. Wartość oczekiwaną bieżących przyszłych przepływów pieniężnych wyznacza się poprzez zdyskontowanie prognozowanych nominalnych przepływów pieniężnych przy zastosowaniu czynników dyskontowych wyznaczonych na bazie krzywej stóp procentowych wolnych od ryzyka. Prognozowane nominalne przepływy pieniężne uwzględniają prawdopodobieństwo wystąpienia i wielkość przyszłych odszkodowań, kosztów likwidacji szkód (bezpośrednich i pośrednich), a w przypadku rezerwy składek również koszty administracyjne związane z obsługą portfela ubezpieczeń. Oszacowanie uwzględnia udział reasekuratora wynikający z obowiązujących umów reasekuracyjnych. Odpowiednie prawdopodobieństwa zdarzenia są szacowane przy pomocy metod statystycznych i aktuarialnych, a wielkość przepływów wynika z odpowiednich zapisów umów ubezpieczenia i analiz aktuarialnych;
- systemy informatyczne - wartość brutto systemów zakupionych ustalono jako wysokość nakładów finansowych poniesionych na ich nabycie. W przypadku systemów wewnątrznie wytworzonych wartość brutto ustala się w wysokości skapitalizowanych nakładów poniesionych na ich wytworzenie. Tak określone wartości koryguje się o pozostały horyzont operacyjnego wykorzystania systemu, który określa się jako procentowy parametr długości cyklu ekonomicznego życia systemu w stosunku do zakładanego okresu operacyjnego wykorzystania. Wartość godziwą systemów w trakcie budowy koryguje się do wysokości nakładów poniesionych na funkcjonalności, dla których nie zakończono prac deweloperskich lub których nie przetestowano i które nie są gotowe do odbioru produkcyjnego;

- relacje z klientami posiadającymi rachunki oszczędnościowo-rozliczeniowe (CDI, ang. *core deposit intangible*) – jako bieżąca wartość różnicy pomiędzy kosztem finansowania rachunków oszczędnościowo-rozliczeniowych a alternatywnym kosztem finansowania (uwzględniającym koszty odsetkowe oraz koszty administracyjne), jaki musiałby ponieść bank, gdyby nie posiadał portfela takich rachunków. Wartość CDI określa się metodą *favourable source of funds*, będącą pochodną metod kosztowych i dochodowych. W metodzie tej prognozuje się poziom retencji rachunków oszczędnościowo-rozliczeniowych (z zastosowaniem tzw. krzywej Weibulla), szacuje średnie saldo początkowe i liczbę rachunków, które należy uwzględnić w wycenie, oblicza salda netto depozytów, skorygowane o wskaźnik retencji oraz niestabilną część bazy depozytowej. Na podstawie wymagań w zakresie rezerwy obowiązkowej, kosztów odsetkowych oraz administracyjnych, pomniejszonych o wynik prowizyjny z rachunków kalkuluje się koszt nabytych depozytów. Następnie, na bazie benchmarków stóp procentowych szacowany jest alternatywny koszt finansowania. W kolejnym kroku wylicza się różnicę pomiędzy alternatywnym kosztem finansowania a kosztami nabytych rachunków, która podlega dyskontowaniu za pomocą wymaganej stopy zwrotu. W wycenie CDI nie uwzględniono korzyści podatkowej z tytułu amortyzacji (TAB).

Stopa dyskontowa wykorzystywana do wyceny wartości niematerialnych odzwierciedla wartość pieniądza w czasie oraz ryzyka związane z przewidywanymi przyszłymi przepływami pieniężnymi. Jest kalkulowana na podstawie oczekiwanego zwrotu z najlepszej inwestycji alternatywnej w stosunku do inwestycji wycenianej. Stopa ta wyznacza najmniejszy wymagany przez inwestora zwrot na wycenianym aktywie w ten sposób, aby uzyskać on z niego stopę zwrotu przynajmniej równą najlepszej dostępnej alternatywie inwestycyjnej. Zwrot z alternatywnej inwestycji musi być porównywalny pod względem wartości, czasu i pewności.

Koszt kapitału własnego (CE) szacuje się na dzień objęcia kontroli zgodnie z modelem CAPM (*ang. Capital Asset Pricing Model*): $CE = RF + ERP \times \beta + SP + SR$, gdzie RF to stopa wolna od ryzyka, ERP – premia za ryzyko rynkowe, β – to miernik ryzyka systematycznego ponoszonego przez właścicieli kapitału, uwzględniający ryzyko operacyjne oraz finansowe związane z daną działalnością, SP – premia za niską kapitalizację, SR – premie specyficzne.

Kredyty i pożyczki udzielone klientom

Wycenę portfela kredytowego do wartości godziwej przeprowadzono metodą dochodową polegającą na dyskontowaniu przyszłych przepływów pieniężnych z wycenianego składnika kredytów. Dla kredytów bez utraty wartości wartość godziwą oszacowano jako wartość bieżącą przepływów pieniężnych określoną jako sumę kontraktowych rat kapitałowych i odsetkowych (zgodnie z kontraktowymi stopami marżowymi i niezapadłą częścią kapitału) skorygowaną o przedpłaty tam, gdzie były one istotne. Do dyskontowania przepływów pieniężnych stosuje się:

- stopę procentową wyznaczoną w oparciu o instrumenty rynku pieniężnego oraz transakcje pochodne (krzywa standardowa) z uwzględnieniem struktury terminowej i waluty kredytu;
- spread kredytowy (krzywa spreadu kredytowego) z uwzględnieniem struktury terminowej, w podziale na poziom ryzyka kredytowego klienta lub transakcji;
- marżę na płynność (krzywa płynności) z uwzględnieniem struktury terminowej i waluty kredytu;
- marżę rynkową, uwzględniającą koszt kapitału i marżę zysku, w podziale na segment klienta, rodzaj i walutę produktu.

Na potrzeby wyceny portfel kredytów podzielono wg walut, grup produktowych, poziomu ryzyka oraz segmentów klienta. Krzywą standardową wyznaczono w oparciu o kwotowania depozytów dla węzłów do 1 roku oraz transakcji IRS dla węzłów powyżej 1 roku.

Krzywą spreadu kredytowego wyznaczono w oparciu o szacowane skumulowane krzywe prawdopodobieństwa niewypłacalności oraz średnie oczekiwane stopy odzysku dla danej grupy produktowej i segmentu klienta.

Krzywą płynności dla złotych polskich wyznaczono jako większą z dwóch wartości: zero lub różnica pomiędzy krzywą PLN:BOND (krzywa zerokuponowa wyznaczona w oparciu o ceny obligacji Skarbu Państwa) a krzywą PLN:Std. Dla innych walut krzywą płynności powiększono o koszt swapa zamieniającego złotego na daną walutę (wyznaczony z kwotowań FX Swap i Cross Currency Basis Swap). Gdy koszt ten był ujemny przyjęto wartość zero.

Marżę rynkową skalibrowano dla kredytów udzielanych w okresie 3 miesięcy poprzedzających datę uzyskania kontroli tak, żeby wartość godziwa była równa wartości bilansowej brutto. W przypadku gdy marża rynkowa w wyniku kalibracji przyjmowała wartość ujemną, ustalano ją na poziomie zero. Dla hipotecznych kredytów walutowych marża została ustalona jako marża dla kredytów hipotecznych w złotych polskich powiększona o różnicę w średniej marży pomiędzy kredytami hipotecznymi udzielanymi w walutach obcych a średnią marżę kredytów hipotecznych w złotych.

Dla kredytów krótkoterminowych o charakterze obrotowym jako wartość godziwą przyjęto wartość bilansową netto.

Na podstawie przeprowadzonych analiz uznano, że wartość godziwa kredytów z utratą wartości nie odbiega istotnie od ich wartości bilansowej.

Rzeczowe aktywa trwałe

Nieruchomości wycenia się metodą dochodową, a inne rzeczowe aktywa - metodą porównawczą lub odtworzeniową.

Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe

Wartość rezerw techniczno-ubezpieczeniowych wykazuje się w dotychczasowej wartości bilansowej. Różnicę pomiędzy wartością godziwą a wartością bilansową rezerw techniczno-ubezpieczeniowych wykazuje się jako wartości niematerialne (przyszłe zyski z zakupionego portfela umów ubezpieczenia).

Zobowiązania z tytułu niekorzystnych (rodzących obciążenia) umów najmu

W celu określenia wartości godziwej zobowiązania z tytułu niekorzystnych (rodzących obciążenia) umów najmu nieruchomości dokonano analizy standardowych stawek rynkowych najmu w poszczególnych lokalizacjach na moment ustalenia wartości godziwej. Następnie porównano te stawki z kwotami wynikającymi z zawartych umów najmu. Ze względu na dużą liczbę umów analizę przeprowadzono na próbie umów, zawartych w różnych latach. Różnice otrzymane na przebadanej próbie dla danego roku zawarcia ekstrapolowano następnie na cały portfel umów zawartych w danym roku. Przy ustaleniu wartości godziwej nie zakładano renegotjacji lub zerwania umów najmu przed określonym w umowie terminem (w szczególności dla umów, gdzie umowna stawka czynszu odbiegała od oszacowanej stawki rynkowej). Na podstawie najmowanej powierzchni, lokalizacji nieruchomości, okresu trwania najmu oraz różnicy między stawką rynkową a stawką faktycznie płaconą określono przepływy pieniężne wraz z momentem ich wystąpienia w okresie projekcji. Tak określone przepływy zdyskontowano na dzień wyceny stopą wolną od ryzyka. Wartość zdyskontowanych przepływów pieniężnych stanowi wartość godziwą zobowiązania na moment wyceny.

5.7 Klasyfikacja umów ubezpieczeniowych zgodnie z MSSF 4

Spółki Grupy PZU prowadzące działalność ubezpieczeniową stosują wytyczne zawarte w MSSF 4, dotyczące klasyfikacji swoich produktów jako umowy ubezpieczeniowe podlegające MSSF 4 bądź kontrakty inwestycyjne. Umowa spełnia definicję umowy ubezpieczeniowej jedynie wtedy, gdy zdarzenie objęte ubezpieczeniem może spowodować konieczność wypłacenia przez ubezpieczyciela znacznych świadczeń dodatkowych w każdym scenariuszu, wyłączając scenariusze, którym brakuje treści ekonomicznej (tzn. nie wywierają dostrzegalnego wpływu na ekonomikę transakcji), a więc gdy umowa przenosi znaczące ryzyko ubezpieczeniowe.

Ocena, czy dana umowa przenosi znaczące ryzyko ubezpieczeniowe wymaga analizy przepływów pieniężnych związanych z danym produktem w różnych scenariuszach oraz oszacowania prawdopodobieństwa ich wystąpienia. Ocena ta zawiera element subiektywnego osądu, mającego istotny wpływ na stosowane zasady rachunkowości. Zgodnie z założeniami przyjętymi przez Grupę PZU, z istotnym ryzykiem ubezpieczeniowym mamy do czynienia wtedy, gdy wystąpienie zdarzenia objętego ubezpieczeniem pociąga za sobą wypłatę świadczenia co najmniej o 10% wyższego od świadczenia, jakie byłoby wypłacone w przypadku gdyby zdarzenie nie wystąpiło. Na podstawie tego kryterium zawierane kontrakty ujmowane są albo zgodnie z MSSF 4 albo zgodnie z MSR 39.

5.7.1. Klasyfikacja umów w ubezpieczeniach majątkowych i osobowych

Na podstawie przeprowadzonej analizy stwierdzono, że wszystkie umowy ubezpieczeń majątkowych i osobowych przenoszą istotne ryzyko ubezpieczeniowe i w rezultacie podlegają wymogom MSSF 4.

Dodatkowo, nadal stosuje się rachunkowość umów ubezpieczeniowych w odniesieniu do gwarancji finansowych, spełniających definicję instrumentu finansowego.

5.7.2. Klasyfikacja umów w ubezpieczeniach na życie

Na podstawie przeprowadzonej analizy stwierdzono, że w ofercie Grupy PZU znajdują się produkty, które nie transferują istotnego ryzyka ubezpieczeniowego (są to niektóre produkty z gwarantowaną stopą zwrotu oraz niektóre produkty z funduszem kapitałowym – *unit-linked*), w związku z czym nie spełniają definicji umowy ubezpieczeniowej w myśl MSSF 4 i zostały zaklasyfikowane w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym jako kontrakty inwestycyjne, ujmowane zgodnie z wymogami MSR 39 (w zależności od konstrukcji danego produktu) w zamortyzowanym koszcie lub w wartości godziwej.

Do kontraktów inwestycyjnych zakwalifikowano m. in.: indywidualne ubezpieczenie na życie i dożycie Pewny Zysk (ujmowane wg zamortyzowanego kosztu), indywidualne ubezpieczenie na życie związane z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym PZU IKZE oraz Program Inwestycyjny Prestige (ujmowane w wartości godziwej).

Zarówno umowy ubezpieczeniowe, jak i kontrakty inwestycyjne mogą zawierać uznaniowe udziały w zyskach. Uprawniają one ubezpieczonego do otrzymania dodatkowego świadczenia lub premii jako dodatku do świadczenia gwarantowanego. Świadczenie takie jest znaczącą częścią całego kontraktowego/umownego świadczenia, jego kwota lub okres trwania są umowne i zależne od decyzji ubezpieczyciela, a wystąpienie zależy od:

- przebiegu określonego zbioru lub określonego typu umów;
- zrealizowania lub niezrealizowania zysków z określonych aktywów;
- osiągnięcia zysków lub strat przez ubezpieczyciela, fundusz lub inną jednostkę związaną z umową.

Wszystkie umowy zawierające uznaniowy udział w zyskach, który może być określany jednostronnie przez zakład ubezpieczeń są rozpoznawane zgodnie z MSSF 4.

Ponadto nie zidentyfikowano żadnych umów ubezpieczenia na życie, w przypadku których następuje równoczesny transfer ryzyka ubezpieczeniowego i finansowego, dla których wymagane byłoby wydzielenie części ubezpieczeniowej i inwestycyjnej (ang. *unbundling*). W odniesieniu do umów, w przypadku których wydzielenie wbudowanych opcji (takich, jak prawo do wykupu umowy, zamiany na umowę bezskładkową, gwarantowaną wysokość renty za umówioną z góry składkę, indeksację sum ubezpieczeń i składek) jest możliwe, ale zgodnie z MSSF 4 nieobowiązkowe, nie wydziela się elementu inwestycyjnego.

6. Sprawozdawczość dotycząca segmentów

6.1 Segmenty sprawozdawcze

6.1.1. Kryterium podstawowe podziału

Segmenty operacyjne to części składowe jednostki, dla których dostępne są odrębne informacje finansowe, podlegające regularnej ocenie przez GOOZPDO (w praktyce jest to Zarząd PZU), związanej z alokacją zasobów i oceną wyników działalności.

Podstawowy podział segmentacyjny Grupy PZU oparty jest na kryteriach charakteru działalności, linii produktowych, grup klientów oraz środowiska regulacyjnego. Charakterystykę poszczególnych segmentów zaprezentowano w poniższej tabeli.

Segment	Standardy rachunkowości	Opis segmentu	Kryteria agregacji
Ubezpieczenia korporacyjne (ubezpieczenia osobowe i majątkowe)	PSR	Szeroki zakres produktów ubezpieczeń majątkowych, odpowiedzialności cywilnej i komunikacyjnych, dostosowanych do potrzeb klienta i z indywidualną wyceną ryzyka, oferowanych dużym podmiotom gospodarczym przez PZU, Link4, TUW PZUW.	Agregacji dokonano ze względu na podobieństwo oferowanych produktów, podobnych grup klientów, dla których są oferowane, kanałów dystrybucji oraz funkcjonowania w tym samym środowisku regulacyjnym.
Ubezpieczenia masowe (ubezpieczenia osobowe i majątkowe)	PSR	Szeroki zakres produktów ubezpieczeń majątkowych, wypadkowych, odpowiedzialności cywilnej i komunikacyjnych, oferowanych klientom indywidualnym oraz podmiotom z sektora małych i średnich przedsiębiorstw przez PZU i Link4.	Jak wyżej.
Ubezpieczenia grupowe i indywidualnie kontynuowane (ubezpieczenia na życie)	PSR	Ubezpieczenia grupowe, kierowane przez PZU Życie do grup pracowników oraz innych grup formalnych (np. związki zawodowe), w ramach których do umowy ubezpieczenia przystępują osoby pozostające w stosunku prawnym z ubezpieczającym (np. pracodawcą, związkiem zawodowym) oraz ubezpieczenia indywidualnie kontynuowane, gdzie ubezpieczający nabył prawo do indywidualnej kontynuacji w fazie grupowej. Oferta PZU Życie obejmuje szeroki zakres ubezpieczeń ochronnych, inwestycyjnych (niebędących kontraktami inwestycyjnymi) i zdrowotnych.	Brak agregacji
Ubezpieczenia indywidualne (ubezpieczenia na życie)	PSR	Ubezpieczenia oferowane przez PZU Życie klientom indywidualnym, w ramach których umowa ubezpieczenia dotyczy konkretnego ubezpieczonego a ubezpieczony podlega indywidualnej ocenie ryzyka. Oferta PZU Życie obejmuje szeroki zakres ubezpieczeń ochronnych, inwestycyjnych (niebędących kontraktami inwestycyjnymi) i zdrowotnych.	Brak agregacji
Inwestycje	PSR	Segment obejmuje: 1. działalność lokacyjną w zakresie środków własnych Grupy PZU rozumianych jako nadwyżka lokat nad rezerwami techniczno-ubezpieczeniowymi w PZU, Link4 i PZU Życie, powiększoną o nadwyżkę dochodów osiągniętą ponad stopę wolną od ryzyka z inwestycji odpowiadających wartości rezerw techniczno-ubezpieczeniowych w produktach ubezpieczeniowych, czyli nadwyżkę dochodów z lokat ponad dochody alokowane według cen transferowych do segmentów ubezpieczeniowych; 2. dochody z innych wolnych środków finansowych w Grupie PZU (w szczególności konsolidowane fundusze inwestycyjne).	Agregacji dokonano ze względu na podobny, nadwyżkowy charakter przychodów.
Działalność bankowa	MSSF	Szeroki zakres produktów bankowych oferowanych zarówno klientom korporacyjnym, jak i indywidualnym przez Grupę Pekao i Grupę Alior Banku.	Agregacji dokonano ze względu na podobne produkty i usługi oferowane przez spółki oraz identyczne środowisko regulacyjne działania.
Ubezpieczenia emerytalne	PSR	Ubezpieczenia emerytalne II filaru.	Brak agregacji.
Kraje bałtyckie	MSSF	Produkty ubezpieczeń majątkowych i osobowych oraz na życie oferowane przez Lietuvos Draudimas AB wraz z oddziałem w Estonii, AAS Balta oraz UAB PZU Lieutuva Gyvybes Draudimas.	Agregacji dokonano ze względu na podobne produkty i usługi oferowane przez spółki oraz podobne środowisko regulacyjne działania.

Segment	Standardy rachunkowości	Opis segmentu	Kryteria agregacji
Ukraina	MSSF	Produkty ubezpieczeń majątkowych, osobowych i na życie oferowanych przez PZU Ukraina i PZU Ukraina Życie.	Agregacji dokonano ze względu na podobne środowisko regulacyjne działania.
Kontrakty inwestycyjne	PSR	Produkty PZU Życie nietransferujące istotnego ryzyka ubezpieczeniowego w rozumieniu MSSF 4 i niespełniające definicji umowy ubezpieczeniowej (tj. niektóre produkty z gwarantowaną stopą zwrotu oraz niektóre produkty z funduszem kapitałowym <i>unit-linked</i>).	Brak agregacji
Pozostałe	PSR/MSSF	Pozostałe produkty i usługi, niezakwalifikowane do żadnego z segmentów powyżej.	

6.1.2. Informacje dotyczące obszarów geograficznych

Grupa PZU stosuje uzupełniający podział segmentacyjny wg kryterium geograficznego, na podstawie którego wyodrębniono następujące obszary geograficzne:

- Polska;
- Kraje bałtyckie;
- Ukraina.

6.2 Rozliczenia pomiędzy segmentami

Wynik netto z inwestycji (różnica pomiędzy zrealizowanymi i niezrealizowanymi przychodami oraz kosztami) wykazywany w ubezpieczeniach korporacyjnych (ubezpieczenia osobowe i majątkowe), ubezpieczeniach masowych (ubezpieczenia osobowe i majątkowe), ubezpieczeniach grupowych i indywidualnie kontynuowanych (ubezpieczenia na życie), ubezpieczeniach indywidualnych (ubezpieczenia na życie) określany jest na podstawie cen transferowych opartych na stopach procentowych z krzywych rentowności skarbowych papierów wartościowych. W przypadku produktów ubezpieczeniowych typu *unit-linked*, z gwarantowaną stopą oraz strukturyzowanych wykazuje się wprost wynik netto z lokat stanowiących pokrycie odpowiadających im rezerw techniczno-ubezpieczeniowych.

6.3 Miara zysku segmentu

Podstawową miarą zysku segmentu w Grupie PZU jest:

- w przypadku segmentów ubezpieczeń korporacyjnych, masowych, grupowych i indywidualnie kontynuowanych oraz indywidualnych – wynik na ubezpieczeniach, będący wynikiem finansowym przed podatkiem oraz pozostałymi przychodami i kosztami operacyjnymi (w tym kosztami finansowania), uwzględniający jednak przychody z inwestycji (odpowiadające wartości rezerw techniczno-ubezpieczeniowych) określone wg stopy wolnej od ryzyka. Wynik na ubezpieczeniach jest miarą zbliżoną do zdefiniowanego w PSR wyniku technicznego, z uwzględnieniem różnicy w sposobie ujmowania wyniku netto z inwestycji opisanej w zdaniu poprzednim;
- w przypadku segmentu inwestycje – wynik z lokat spółek Grupy PZU pomniejszony o wynik alokowany do segmentów ubezpieczeniowych;
- w przypadku kontraktów inwestycyjnych – wynik z działalności operacyjnej, wyliczany w sposób zbliżony do wyniku technicznego zgodnie z PSR;
- w przypadku działalności bankowej oraz zagranicznej działalności ubezpieczeniowej – wynik z działalności operacyjnej według lokalnych standardów rachunkowości w kraju siedziby spółki lub według MSSF, będący wynikiem finansowym przed podatkiem.

6.4 Zastosowane zasady rachunkowości według PSR

6.4.1. PZU

PSR oraz różnice pomiędzy PSR i MSSF w zakresie dotyczącym jednostkowej sprawozdawczości finansowej PZU przedstawiono szczegółowo w jednostkowym sprawozdaniu finansowym PZU za 2017 rok.

Jednostkowe sprawozdanie finansowe PZU za 2017 rok dostępne jest na stronie internetowej PZU pod adresem www.pzu.pl w zakładce „Relacje inwestorskie”.

6.4.2. PZU Życie

Zasady rachunkowości według PSR dotyczące PZU Życie są zbieżne z PSR dotyczącymi PZU.

Specyficzną różnicą dla PZU Życie są zasady dotyczące rachunkowości umów ubezpieczeniowych i kontraktów inwestycyjnych PZU Życie według MSSF.

Podstawową różnicą pomiędzy PSR i MSSF w odniesieniu do rachunkowości umów ubezpieczeniowych i kontraktów inwestycyjnych PZU Życie jest klasyfikacja kontraktów. W PSR nie ma pojęcia kontraktu inwestycyjnego, w konsekwencji wszystkie umowy klasyfikowane są jako umowy ubezpieczeniowe. Wg MSSF klasyfikację umów przeprowadza się zgodnie z wytycznymi zawartymi w MSSF 4, dotyczącymi klasyfikacji produktów jako umowy ubezpieczeniowe (podlegające MSSF 4) bądź kontrakty inwestycyjne (ujmowane zgodnie z MSR 39). W przypadku tych ostatnich przypis składki nie jest rozpoznawany. Klasyfikację umów opisano w punkcie 5.7.

6.5 Uproszczenia w nocie segmentowej

W nocie segmentowej zastosowano pewne uproszczenia dopuszczalne przez MSSF 8. Poniżej przedstawiono ich uzasadnienie:

- odstąpienie od prezentacji danych o alokacji wszystkich aktywów i zobowiązań do poszczególnych segmentów – wynika z niesporządzania i nieprezentowania Zarządowi PZU takich zestawień. Główną informacją dostarczaną Zarządowi PZU są dane o wynikach danych segmentów i na tej podstawie podejmowane są decyzje zarządcze, w tym o alokacji zasobów. Analiza dotycząca alokowanych do segmentów aktywów i zobowiązań ograniczona jest w głównej mierze do monitoringu spełniania wymogów regulacyjnych;
- prezentacja wyniku netto z inwestycji jedną kwotą jako różnicy pomiędzy zrealizowanymi i niezrealizowanymi przychodami oraz kosztami z inwestycji – wynikające z wewnętrznej oceny wyników segmentów w oparciu o taką łączną miarę wyników inwestycyjnych;
- niealokowanie do segmentu „inwestycje” przychodów i kosztów innych niż dotyczące zrealizowanych i niezrealizowanych przychodów i kosztów z inwestycji – wynikające ze sposobu analizy danych tego segmentu oraz niepraktyczność takiej alokacji.

6.6 Dane ilościowe

Ubezpieczenia korporacyjne (ubezpieczenia majątkowe i osobowe)	1 stycznia 2017 - 31 grudnia 2017	1 stycznia 2016 - 31 grudnia 2016
Składki przypisane brutto na zewnątrz	2 673	2 136
Składki przypisane brutto między segmentami	65	38
Składki ubezpieczeniowe przypisane brutto	2 738	2 174
Zmiany stanu rezerw składek oraz na ryzyko niewygasłe brutto	(361)	(263)
Składki ubezpieczeniowe zarobione brutto	2 377	1 911
Udział reasekuratorów w składce przypisanej brutto	(440)	(280)
Udział reasekuratora w zmianie stanu rezerw składek oraz na ryzyko niewygasłe brutto	68	10
Składki zarobione netto	2 005	1 641
Dochody z lokat, w tym:	85	115
operacje na zewnątrz	85	115
operacje między segmentami	-	-
Pozostałe przychody techniczne na udziale własnym	59	74
Przychody	2 149	1 830
Odszkodowania i świadczenia ubezpieczeniowe	(1 323)	(1 062)
Zmiana stanu innych rezerw techniczno-ubezpieczeniowych netto	(10)	(9)
Koszty akwizycji	(425)	(361)
Koszty administracyjne	(137)	(125)
Prowizje reasekuracyjne i udziały w zyskach reasekuratorów	27	21
Pozostałe	(90)	(65)
Wynik na ubezpieczeniach	191	229

Ubezpieczenia masowe (ubezpieczenia majątkowe i osobowe)	1 stycznia 2017 - 31 grudnia 2017	1 stycznia 2016 - 31 grudnia 2016
Składki przypisane brutto na zewnątrz	10 029	8 742
Składki przypisane brutto między segmentami	39	91
Składki ubezpieczeniowe przypisane brutto	10 068	8 833
Zmiany stanu rezerw składek oraz na ryzyko niewygasłe brutto	(465)	(918)
Składki ubezpieczeniowe zarobione brutto	9 603	7 915
Udział reasekuratorów w składce przypisanej brutto	(114)	(96)
Udział reasekuratora w zmianie stanu rezerw składek oraz na ryzyko niewygasłe brutto	24	17
Składki zarobione netto	9 513	7 836
Dochody z lokat, w tym:	482	517
operacje na zewnątrz	482	517
operacje między segmentami	-	-
Pozostałe przychody techniczne na udziale własnym	148	59
Przychody	10 143	8 412
Odszkodowania i świadczenia ubezpieczeniowe	(6 069)	(5 275)
Zmiana stanu innych rezerw techniczno-ubezpieczeniowych netto	(44)	(21)
Koszty akwizycji	(1 745)	(1 551)
Koszty administracyjne	(608)	(634)
Prowizje reasekuracyjne i udziały w zyskach reasekuratorów	(9)	(14)
Pozostałe	(341)	(258)
Wynik na ubezpieczeniach	1 327	659

Ubezpieczenia grupowe i indywidualnie kontynuowane (ubezpieczenia na życie)	1 stycznia 2017 - 31 grudnia 2017	1 stycznia 2016 - 31 grudnia 2016
Składki przypisane brutto na zewnątrz	6 855	6 775
Składki przypisane brutto między segmentami	-	-
Składki ubezpieczeniowe przypisane brutto	6 855	6 775
Zmiany stanu rezerw składek	-	2
Składki ubezpieczeniowe zarobione brutto	6 855	6 777
Udział reasekuratorów w składce przypisanej brutto	(1)	(1)
Udział reasekuratora w zmianie stanu rezerw składek oraz na ryzyko niewygasłe brutto	-	-
Składki zarobione netto	6 854	6 776
Dochody z lokat, w tym:	720	680
operacje na zewnątrz	720	680
operacje między segmentami	-	-
Pozostałe przychody techniczne na udziale własnym	2	1
Przychody	7 576	7 457
Odszkodowania i świadczenia ubezpieczeniowe oraz zmiana stanu innych rezerw techniczno-ubezpieczeniowych netto	(5 142)	(4 686)
Koszty akwizycji	(332)	(329)
Koszty administracyjne	(587)	(585)
Pozostałe	(65)	(72)
Wynik na ubezpieczeniach	1 450	1 785

Ubezpieczenia indywidualne (ubezpieczenia na życie)	1 stycznia 2017 - 31 grudnia 2017	1 stycznia 2016 - 31 grudnia 2016
Składki przypisane brutto na zewnątrz	1 664	1 174
Składki przypisane brutto między segmentami	-	-
Składki ubezpieczeniowe przypisane brutto	1 664	1 174
Zmiany stanu rezerw składek	(2)	-
Składki ubezpieczeniowe zarobione brutto	1 662	1 174
Udział reasekuratorów w składce przypisanej brutto	-	-
Udział reasekuratora w zmianie stanu rezerw składek oraz na ryzyko niewygasłe brutto	-	-
Składki zarobione netto	1 662	1 174
Dochody z lokat, w tym:	419	288
operacje na zewnątrz	419	288
operacje między segmentami	-	-
Pozostałe przychody techniczne na udziale własnym	-	-
Przychody	2 081	1 462
Odszkodowania i świadczenia ubezpieczeniowe oraz zmiana stanu innych rezerw techniczno-ubezpieczeniowych netto	(1 672)	(1 043)
Koszty akwizycji	(135)	(107)
Koszty administracyjne	(61)	(59)
Pozostałe	(4)	(9)
Wynik na ubezpieczeniach	209	244

Inwestycje	1 stycznia 2017 - 31 grudnia 2017	1 stycznia 2016 - 31 grudnia 2016
Dochody z lokat, w tym:	1 696	440
- operacje na zewnątrz	111	(570)
- operacje między segmentami	1 585	1 010
Wynik z działalności operacyjnej	1 696	440

Działalność bankowa	1 stycznia 2017 - 31 grudnia 2017	1 stycznia 2016 - 31 grudnia 2016
Przychody z tytułu prowizji i opłat	2 144	599
Dochody z lokat, w tym:	6 506	2 119
- operacje na zewnątrz	6 506	2 119
- operacje między segmentami	-	-
Przychody	8 650	2 718
Koszty z tytułu prowizji i opłat	(539)	(248)
Koszty odsetkowe	(1 264)	(605)
Koszty administracyjne	(3 754)	(1 290)
Pozostałe ¹⁾	(606)	73
Wynik z działalności operacyjnej	2 487	648

¹⁾ Zmiana pozycji pomiędzy okresami wynika z ujęcia w 2016 roku jednorazowego zysku z okazynego nabycia Podstawowej działalności Banku BPH w wysokości 465 mln oraz uwzględnienia w 2017 roku danych finansowych Pekao za okres sprawowania kontroli przez PZU

Ubezpieczenia emerytalne	1 stycznia 2017 - 31 grudnia 2017	1 stycznia 2016 - 31 grudnia 2016
Dochody z lokat, w tym:	6	5
operacje na zewnątrz	6	5
operacje między segmentami	-	-
Pozostałe przychody	128	110
Przychody	134	115
Koszty administracyjne	(44)	(41)
Pozostałe	(3)	-
Wynik z działalności operacyjnej	87	74

Ubezpieczenia - kraje bałtyckie	1 stycznia 2017 - 31 grudnia 2017	1 stycznia 2016 - 31 grudnia 2016
Składki przypisane brutto na zewnątrz	1 404	1 183
Składki przypisane brutto między segmentami	-	-
Składki ubezpieczeniowe przypisane brutto	1 404	1 183
Zmiany stanu rezerw składek oraz na ryzyko niewygasłe brutto	(117)	(48)
Składki ubezpieczeniowe zarobione brutto	1 287	1 135
Udział reasekuratorów w składce przypisanej brutto	(42)	(33)
Udział reasekuratora w zmianie stanu rezerw składek oraz na ryzyko niewygasłe brutto	3	2
Składki zarobione netto	1 248	1 104
Dochody z lokat, w tym:	20	23
operacje na zewnątrz	20	23
operacje między segmentami	-	-
Przychody	1 268	1 127
Odszkodowania i świadczenia ubezpieczeniowe netto	(773)	(694)
Koszty akwizycji	(275)	(251)
Koszty administracyjne	(111)	(110)
Pozostałe	-	-
Wynik na ubezpieczeniach	109	72

Ubezpieczenia - Ukraina	1 stycznia 2017 - 31 grudnia 2017	1 stycznia 2016 - 31 grudnia 2016
Składki przypisane brutto na zewnątrz	223	210
Składki przypisane brutto między segmentami	-	-
Składki ubezpieczeniowe przypisane brutto	223	210
Zmiany stanu rezerw składek oraz na ryzyko niewygasłe brutto	(20)	(16)
Składki ubezpieczeniowe zarobione brutto	203	194
Udział reasekuratorów w składce przypisanej brutto	(88)	(93)
Udział reasekuratora w zmianie stanu rezerw składek oraz na ryzyko niewygasłe brutto	8	8
Składki zarobione netto	123	109
Dochody z lokat, w tym:	18	23
operacje na zewnątrz	18	23
operacje między segmentami	-	-
Przychody	141	132
Odszkodowania i świadczenia ubezpieczeniowe netto	(56)	(54)
Koszty akwizycji	(69)	(60)
Koszty administracyjne	(23)	(24)
Pozostałe	18	21
Wynik na ubezpieczeniach	11	15

Kontrakty inwestycyjne	1 stycznia 2017 - 31 grudnia 2017	1 stycznia 2016 - 31 grudnia 2016
Składki przypisane brutto	44	86
Zmiany stanu rezerw składek	-	-
Składki ubezpieczeniowe zarobione brutto	44	86
Udział reasekuratorów w składce przypisanej brutto	-	-
Udział reasekuratora w zmianie stanu rezerw składek	-	-
Składki zarobione netto	44	86
Dochody z lokat, w tym:	18	18
operacje na zewnątrz	18	18
operacje między segmentami	-	-
Pozostałe przychody	-	-
Przychody	62	104
Odszkodowania i świadczenia ubezpieczeniowe oraz zmiana stanu innych rezerw techniczno-ubezpieczeniowych netto	(50)	(89)
Koszty akwizycji	(1)	(4)
Koszty administracyjne	(7)	(9)
Pozostałe	-	-
Wynik z działalności operacyjnej	4	2

Pozostałe segmenty	1 stycznia 2017 - 31 grudnia 2017	1 stycznia 2016 - 31 grudnia 2016
Dochody z lokat, w tym:	5	1
- operacje na zewnątrz	5	1
- operacje między segmentami	-	-
Pozostałe przychody	946	806
Przychody	951	807
Koszty	(1 038)	(843)
Pozostałe	33	17
Wynik z działalności operacyjnej	(54)	(19)

Uzgodnienia 1 stycznia 2017 - 31 grudnia 2017	Składki zarobione netto	Dochody z lokat	Odszkodowania i świadczenia ubezpieczeniowe netto	Koszty akwizycji	Koszty admini- stracyjne	Wynik z działalności operacyjnej
Ubezpieczenia korporacyjne	2 005	85	(1 323)	(425)	(137)	191
Ubezpieczenia masowe	9 513	482	(6 069)	(1 745)	(608)	1 327
Ubezpieczenia grupowe i indywidualnie kontynuowane	6 854	720	(5 142)	(332)	(587)	1 450
Ubezpieczenia indywidualne	1 662	419	(1 672)	(135)	(61)	209
Inwestycje	-	1 696	-	-	-	1 696
Działalność bankowa	-	6 506	-	-	(3 754)	2 487
Ubezpieczenia emerytalne	-	6	-	(4)	(44)	87
Ubezpieczenia - kraje bałtyckie	1 248	20	(773)	(275)	(111)	109
Ubezpieczenia - Ukraina	123	18	(56)	(69)	(23)	11
Kontrakty inwestycyjne	44	18	(50)	(1)	(7)	4
Pozostałe segmenty	-	5	-	-	-	(54)
Segmenty razem	21 449	9 975	(15 085)	(2 986)	(5 332)	7 517
Prezentacja kontraktów inwestycyjnych	(44)	(10)	50	-	-	-
Oszacowane regresy i odzyski	-	-	23	-	-	23
Wycena instrumentów kapitałowych	-	(12)	-	-	-	(12)
Wycena nieruchomości	-	(7)	-	-	(1)	(10)
Eliminacja rezerwy na wyrównanie szkodowości i funduszu prewencyjnego	-	-	55	-	-	60
Odpisy na ZFŚS i koszty aktuarialne	-	-	-	-	(20)	(20)
Korekty konsolidacyjne ¹⁾	(51)	(1 444)	16	85	(11)	(2 048)
Dane skonsolidowane	21 354	8 502 ²⁾	(14 941)	(2 901)	(5 364)	5 510

Uzgodnienia 1 stycznia 2016 - 31 grudnia 2016	Składki zarobione netto	Dochody z lokat	Odszkodowania i świadczenia ubezpieczeniowe netto	Koszty akwizycji	Koszty admini- stracyjne	Wynik z działalności operacyjnej
Ubezpieczenia korporacyjne	1 641	115	(1 062)	(361)	(125)	229
Ubezpieczenia masowe	7 836	517	(5 275)	(1 551)	(634)	659
Ubezpieczenia grupowe i indywidualnie kontynuowane	6 776	680	(4 686)	(329)	(585)	1 785
Ubezpieczenia indywidualne	1 174	288	(1 043)	(107)	(59)	244
Inwestycje	-	440	-	-	-	440
Działalność bankowa	-	2 119	-	-	(1 290)	648
Ubezpieczenia emerytalne	-	5	-	(4)	(41)	74
Ubezpieczenia - kraje bałtyckie	1 104	23	(694)	(251)	(110)	72
Ubezpieczenia - Ukraina	109	23	(54)	(60)	(24)	15
Kontrakty inwestycyjne	86	18	(89)	(4)	(9)	2
Pozostałe segmenty	-	1	-	-	-	(19)
Segmenty razem	18 726	4 229	(12 903)	(2 667)	(2 877)	4 149
Prezentacja kontraktów inwestycyjnych	(86)	(7)	89	-	-	-
Oszacowane regresy i odzyski	-	-	30	-	-	30
Wycena instrumentów kapitałowych	-	55	-	-	-	55
Wycena nieruchomości	-	22	-	-	1	(19)
Eliminacja rezerwy na wyrównanie szkodowości i funduszu prewencyjnego	-	-	29	-	-	27
Odpisy na ZFŚS i koszty aktuarialne	-	-	-	-	(24)	(24)
Korekty konsolidacyjne ¹⁾	(15)	(788)	23	54	(23)	(1 227)
Dane skonsolidowane	18 625	3 511 ²⁾	(12 732)	(2 613)	(2 923)	2 991

¹⁾ Korekty konsolidacyjne wynikają przede wszystkim z dywidend wypłacanych pomiędzy poszczególnymi segmentami oraz z różnych standardów rachunkowości, w jakich raportowane są poszczególne segmenty sprawozdawcze (PSR i MSSF) oraz dane skonsolidowane (MSSF).

²⁾ Suma następujących pozycji skonsolidowanego rachunku zysków i strat: „Przychody netto z inwestycji”, „Wynik netto z realizacji i odpisy z tytułu utraty wartości inwestycji”, „Zmiana netto wartości godziwej aktywów i zobowiązań wycenianych w wartości godziwej”.

Podział geograficzny Rok 2017	Polska	Kraje bałtyckie	Ukraina	Niealokowane (wyłączenia konsolidacyjne i inne)	Wartość skonsolidowana
Składki ubezpieczeniowe przypisane brutto na zewnątrz	21 220	1 404	223	-	22 847
Składki ubezpieczeniowe przypisane brutto między segmentami	53	-	-	(53)	-
Przychody z tytułu prowizji i opłat	2 341	-	-	-	2 341
Przychody netto z inwestycji	9 018	15	18	-	9 051
Wynik netto z realizacji i odpisy z tytułu utraty wartości inwestycji	(958)	(2)	-	-	(960)
Zmiana netto wartości godziwej aktywów i zobowiązań wycenianych w wartości godziwej	404	7	-	-	411
Aktywa trwałe inne niż aktywa finansowe ¹⁾	6 438	240	4	-	6 682
Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego	1 575	-	2	-	1 577
Aktywa	316 335	2 190	267	(1 387)	317 405

¹⁾ Dotyczy wartości niematerialnych oraz rzeczowych aktywów trwałych.

Podział geograficzny Rok 2016 (dane przekształcone)	Polska	Kraje bałtyckie	Ukraina	Niealokowane (wyłączenia konsolidacyjne i inne)	Wartość skonsolidowana
Składki ubezpieczeniowe przypisane brutto na zewnątrz	18 826	1 183	210	-	20 219
Składki ubezpieczeniowe przypisane brutto między segmentami	105	-	-	(105)	-
Przychody z tytułu prowizji i opłat	817	-	-	-	817
Przychody netto z inwestycji	4 076	13	22	-	4 111
Wynik netto z realizacji i odpisy z tytułu utraty wartości inwestycji	(934)	(1)	-	-	(935)
Zmiana netto wartości godziwej aktywów i zobowiązań wycenianych w wartości godziwej	323	11	1	-	335
Aktywa trwałe inne niż aktywa finansowe ¹⁾	2 650	276	4	-	2 930
Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego	631	-	2	-	633
Aktywa	124 461	2 021	262	(1 448)	125 296

¹⁾ Dotyczy wartości niematerialnych oraz rzeczowych aktywów trwałych.

6.7 Informacje dotyczące głównych klientów

Ze względu na charakter działalności spółek Grupy PZU nie występują kontrahenci, od których przychody stanowiłyby 10% lub więcej łącznych przychodów Grupy PZU (rozumianych jako składka przypisana brutto). W nocie 48.4 zaprezentowano przychody osiągnięte od największych kontrahentów Grupy PZU będących jednostkami zależnymi od Skarbu Państwa.

7. Zarządzanie ryzykiem

7.1 Wprowadzenie

Zarządzanie ryzykiem ma na celu:

- podniesienie wartości Grupy PZU poprzez aktywne i świadome zarządzanie wielkością przyjmowanego ryzyka;
- zapobieganie przyjmowania ryzyka na poziomie, który mógłby zagrozić stabilności finansowej Grupy PZU.

Zarządzanie ryzykiem w Grupie PZU jest oparte o analizę ryzyka we wszystkich procesach i jednostkach. Zarządzanie ryzykiem jest integralną częścią systemu zarządzania.

Główne elementy zarządzania ryzykiem są spójne dla wszystkich spółek Grupy PZU i wdrożone tak, by zapewnić realizację planów strategicznych poszczególnych spółek, jak i celów biznesowych całej Grupy PZU. Należą do nich m. in.:

- systemy limitów i ograniczeń akceptowalnego poziomu ryzyka, w tym poziom apetytu na ryzyko;
- procesy obejmujące identyfikację, pomiar i ocenę, monitorowanie i kontrolę, raportowanie oraz działania zarządcze dotyczące poszczególnych ryzyk;
- struktura organizacyjna zarządzania ryzykiem, w której kluczową rolę odgrywają zarządy i rady nadzorcze spółek oraz dedykowane Komitety.

System zarządzania ryzykiem w Grupie PZU oparty jest na:

- strukturze organizacyjnej – obejmującej podział kompetencji i zadań realizowanych w procesie zarządzania ryzykiem przez organy statutowe, komitety oraz jednostki i komórki organizacyjne;
- procesie zarządzania ryzykiem – w tym metodach identyfikacji, pomiaru i oceny, monitorowania, kontrolowania i raportowania ryzyka oraz podejmowania działań zarządczych.

Strategia zarządzania ryzykiem w Grupie PZU i w poszczególnych spółkach Grupy PZU określa ramy zarządzania ryzykiem poprzez określenie granicznych parametrów ryzyka (zdefiniowanie apetytu na ryzyko i opis profilu ryzyka), wskazanie ról i odpowiedzialności uczestników procesu zarządzania ryzykiem oraz przebiegu tego procesu. Służy ona również usprawnieniu planowania działalności oraz utrzymywaniu ryzyka na akceptowalnym poziomie.

Celem strategii oraz powiązanych z nią polityk zarządzania poszczególnymi kategoriami ryzyka jest:

- wprowadzenie jednolitych definicji dotyczących zarządzania ryzykiem;
- wprowadzenie zasad identyfikacji, pomiaru i oceny, monitorowania i kontrolowania, raportowania ryzyka oraz podejmowania decyzji o wielkości ryzyka;
- ustalenie apetytu na ryzyko oraz profilu ryzyka.

Zintegrowany system zarządzania ryzykiem Grupy PZU zapewnia zgodność z wymogami ustawy z 11 września 2015 roku o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej i obejmuje przede wszystkim podmioty ubezpieczeniowe Grupy PZU. Podmioty z pozostałych sektorów rynku finansowego są zobowiązane do stosowania standardów właściwych dla danego sektora. Przyjęte regulacje wewnętrzne określają:

- procesy, metody i procedury umożliwiające pomiar i zarządzanie ryzykiem;
- podział obowiązków w procesie zarządzania ryzykiem;
- zakres oraz warunki i częstotliwość sporządzania sprawozdań dotyczących zarządzania ryzykiem.

PZU sprawuje nadzór nad systemem zarządzania ryzykiem Grupy PZU na podstawie porozumień o współpracy zawartych z podmiotami Grupy PZU. Na podstawie przekazywanych informacji PZU zarządza ryzykiem Grupy PZU w ujęciu zagregowanym. Zawarte porozumienia oraz zakres przekazywanych informacji uwzględniają specyfikę prawną poszczególnych podmiotów, w tym ograniczenia związane z tajemnicą bankową.

W celu zapewnienia efektywności zarządzania ryzykiem na poziomie Grupy PZU, wprowadzono zasady zarządzania ryzykiem w jednostkach zależnych, które zawierają rekomendację PZU w zakresie organizacji systemu zarządzania ryzykiem (zarówno w sektorze ubezpieczeniowym, jak i bankowym).

Zarządy jednostek Grupy PZU są odpowiedzialne za realizowanie swoich obowiązków, zgodnie z powszechnie obowiązującymi przepisami prawa krajowego, europejskiego i międzynarodowego, w szczególności za wdrożenie adekwatnego i efektywnego systemu zarządzania ryzykiem.

Nadzór nad systemami zarządzania ryzykiem w poszczególnych jednostkach regulowanych sprawują Rady Nadzorcze, do których PZU powołuje swoich przedstawicieli.

7.2 Struktura organizacyjna

Struktura organizacyjna systemu zarządzania ryzykiem jest spójna w Grupie PZU i w poszczególnych spółkach ubezpieczeniowych Grupy PZU obejmuje cztery poziomy kompetencyjne.

Trzy pierwsze to:

- Rada Nadzorcza, która sprawuje nadzór nad procesem zarządzania ryzykiem oraz ocenia adekwatność i skuteczność tego procesu w ramach decyzji określonych w statucie danej spółki i regulaminie Rady Nadzorczej;
- Zarząd, który organizuje i zapewnia działanie systemu zarządzania ryzykiem poprzez uchwalanie strategii, polityk, wyznaczanie apetytu na ryzyko, określenie profilu ryzyka i określenie tolerancji na poszczególne kategorie ryzyk;
- komitety, które podejmują decyzje dotyczące ograniczania poziomu poszczególnych ryzyk do ram wyznaczonych przez apetyt na ryzyko. Komitety przyjmują procedury i metodyki związane z ograniczaniem poszczególnych ryzyk, a także akceptują limity ograniczające poszczególne rodzaje ryzyk. Utworzony w 2016 roku Komitet Ryzyka Grupy PZU stanowi wsparcie (zarówno rad nadzorczych, jak i zarządów jednostek zależnych) we wdrażaniu efektywnego systemu zarządzania ryzykiem, spójnego dla całej Grupy PZU. Celem działania Komitetu Ryzyka Grupy PZU jest koordynacja działań oraz nadzór nad systemem i procesami zarządzania ryzykami występującymi w Grupie PZU.

Czwarty poziom kompetencyjny dotyczy działań operacyjnych i podzielony jest pomiędzy trzy linie obrony:

- pierwsza linia obrony – obejmuje bieżące zarządzanie ryzykiem na poziomie jednostek i komórek organizacyjnych spółek oraz podejmowanie decyzji w ramach procesu zarządzania ryzykiem;
- druga linia obrony – obejmuje zarządzanie ryzykiem poprzez wyspecjalizowane komórki zajmujące się identyfikacją, pomiarem, oceną, monitorowaniem i raportowaniem ryzyka oraz kontrolą limitów;
- trzecia linia obrony – obejmuje audyt wewnętrzny, który przeprowadza niezależne audyty elementów systemu zarządzania ryzykiem oraz czynności kontrolnych wbudowanych w działalność Grupy.

W procesie zarządzania ryzykiem w bankach (Pekao i Alior Bank) aktywną rolę odgrywają Zarządy i Rady Nadzorcze oraz komitety zarządzania aktywami i pasywami.

Rady Nadzorcze sprawują nadzór nad procesem zarządzania ryzykiem corocznie określając strategię w tym zakresie. Zarządy odpowiadają m. in. za akceptację polityk i instrukcji regulujących zarządzanie ryzykiem oraz wyznaczanie szczegółowych limitów dla ograniczenia ryzyka banków oraz zapewnienie odpowiedniego mechanizmu ich kontroli.

Komitety zarządzania aktywami i pasywami sprawują bieżącą kontrolę nad zarządzaniem ryzykiem rynkowym, w tym ryzykiem płynności, akceptują limity operacji na rynkach pieniężnych i kapitałowych. Podejmują wszelkie decyzje, jeśli nie zostały one przypisane do wyłącznych kompetencji zarządów lub rad nadzorczych.

7.3 Apetyt na ryzyko, profil ryzyka oraz tolerancja na ryzyko

W ubezpieczeniowych spółkach Grupy PZU wdrożono proces ustalania apetytu na ryzyko oraz limitów na poszczególne kategorie ryzyka zgodny z procesem grupowym. Zarząd każdej z tych spółek wyznacza apetyt na ryzyko, profil ryzyka oraz limity tolerancji odzwierciedlające jej plany strategiczne oraz cele całej Grupy PZU.

Apetyt na ryzyko definiuje się jako ryzyko, które spółka jest gotowa podjąć w trakcie realizacji swoich celów biznesowych. Miarą apetytu na ryzyko jest poziom potencjalnych strat finansowych, spadku wartości aktywów lub wzrostu wartości zobowiązań w okresie jednego roku. Poziom apetytu na ryzyko określa się jako minimalny poziom wskaźnika pokrycia wymagań kapitałowych. Apetyt na ryzyko określa maksymalny poziom dopuszczalnego ryzyka przy wyznaczaniu limitów i ograniczeń na poszczególne ryzyka cząstkowe oraz poziom, po przekroczeniu którego podejmowane są określone działania zarządcze niezbędne do ograniczenia dalszego wzrostu ryzyka.

Profil ryzyka to limity ilościowe uszczegóławiające apetyt na ryzyko.

Limity tolerancji to dodatkowe limity wprowadzone na poszczególne rodzaje ryzyka ograniczające potencjalne ryzyko.

Takie podejście zapewnia adekwatność i efektywność systemu zarządzania ryzykiem w Grupie PZU oraz zapobiega akceptacji ryzyka na poziomie, który mógłby zagrozić stabilności finansowej zarówno spółek, jak i całej Grupy PZU. Za ustalenie odpowiedniego poziomu ryzyka w spółce odpowiedzialny jest jej Zarząd. Jednostka ds. ryzyka raz w roku dokonuje przeglądu wielkości apetytu na ryzyko. Wszystkie działania koordynowane są z poziomu Grupy PZU.

Podstawowe założenia strategii zarządzania ryzykiem rynkowym i płynności w bankach zawarte są w odpowiednich politykach zarządzania aktywami i pasywami, opracowywanych w cyklu rocznym i przedstawianych przez zarządy

banków do akceptacji radom nadzorczym. Ekspozycje na ryzyko rynkowe i płynności w działalności bankowej są formalnie ograniczane przez system okresowo aktualizowanych limitów, obejmujących wszystkie miary tych ryzyk.

7.4 Metody identyfikacji, pomiaru, oceny, monitorowania i raportowania ryzyka

Identyfikacja, pomiar, ocena, monitorowanie i raportowanie ryzyka oraz podejmowane działania zarządcze zapewniają bieżącą adekwatność i efektywność systemu zarządzania ryzykiem. W Grupie PZU proces zarządzania ryzykiem składa się z:

- identyfikacji – rozpoczynającej się wraz z propozycją rozpoczęcia tworzenia produktu ubezpieczeniowego, nabycia instrumentu finansowego, zmiany procesu operacyjnego, a także z chwilą wystąpienia każdego innego zdarzenia, potencjalnie wpływającego na powstanie ryzyka. Proces identyfikacji występuje do momentu wygaśnięcia zobowiązań, należności lub działań związanych z danym ryzykiem. Identyfikacja ryzyka polega na rozpoznaniu rzeczywistych i potencjalnych źródeł ryzyka, następnie analizowanych pod względem istotności;
- pomiaru i oceny ryzyka – przeprowadzanych w zależności od charakterystyki danego typu ryzyka oraz poziomu jego istotności. Pomiar ryzyka przeprowadzają wyspecjalizowane jednostki. Jednostka ds. ryzyka w każdej spółce odpowiada za rozwój narzędzi oraz pomiar ryzyka w zakresie określającym apetyt na ryzyko, profil ryzyka i limity tolerancji;
- monitorowania i kontroli ryzyka – polegających na bieżącym przeglądzie odchyień realizacji od założonych punktów odniesienia (limitów, wartości progowych, planów, wartości z poprzedniego okresu, wydanych rekomendacji i zaleceń);
- raportowania – umożliwiającego efektywną komunikację o ryzyku i wspierającego zarządzanie ryzykiem na różnych poziomach decyzyjnych;
- działań zarządczych, obejmujących m. in.: unikanie ryzyka, transfer ryzyka, ograniczanie ryzyka, określanie apetytu na ryzyko, akceptację poziomu ryzyka oraz narzędzia wspierające te działania, takie jak limity, programy reasekuracyjne czy przeglądy polityki *underwritingowej*.

W procesie zarządzania ryzykiem wyróżnione są dwa poziomy:

- poziom Grupy PZU – zapewniający, że Grupa PZU realizuje swoje cele biznesowe w sposób bezpieczny i dopasowany do skali ponoszonego ryzyka. Na tym poziomie monitorowane są limity oraz ryzyka specyficzne dla Grupy PZU, takie jak: ryzyko katastroficzne, ryzyko finansowe, ryzyko kontrahenta oraz koncentracja ryzyka. Grupa PZU zapewnia wsparcie we wdrażaniu zintegrowanego systemu zarządzania ryzykiem, obejmującego wprowadzenie spójnych mechanizmów, standardów i organizacji funkcjonowania efektywnego systemu kontroli wewnętrznej (ze szczególnym uwzględnieniem funkcji zgodności), systemu zarządzania ryzykiem (w szczególności w obszarze reasekuracji) oraz systemu zarządzania bezpieczeństwem w Grupie PZU oraz monitoruje ich bieżące stosowanie. Realizując swoje zadania w ramach zintegrowanego systemu zarządzania ryzykiem upoważnione osoby z Grupy PZU współpracują z zarządami podmiotów zależnych oraz z kierownictwem takich obszarów jak finanse, ryzyko, aktuariat, reasekuracja, inwestycje oraz compliance, na podstawie właściwych porozumień o współpracy;
- poziom podmiotu – zapewniający, że realizuje on swoje cele biznesowe w sposób bezpieczny i dopasowany do skali ponoszonego przez niego ryzyka. Na tym poziomie monitorowane są limity oraz specyficzne kategorie ryzyka występujące w danym podmiocie oraz w ramach zintegrowanego systemu zarządzania ryzykiem, wdrażane są mechanizmy, standardy i organizacja funkcjonowania efektywnego systemu kontroli wewnętrznej (ze szczególnym uwzględnieniem funkcji zgodności), systemu zarządzania ryzykiem (w szczególności w obszarze reasekuracji) oraz systemu zarządzania bezpieczeństwem.

7.5 Profil ryzyka

Do głównych typów ryzyka, na które narażona jest Grupa PZU należą: kredytowe (w szczególności związane z portfelem kredytowym banków), aktuarialne, rynkowe (w szczególności ryzyko stopy procentowej, walutowe oraz cen towarów), koncentracji, operacyjne i braku zgodności.

7.5.1. Ryzyko kredytowe i koncentracji

Ryzyko kredytowe to ryzyko straty lub niekorzystnej zmiany sytuacji finansowej wynikające z wahań zdolności kredytowej emitentów papierów wartościowych, kontrahentów i wszelkich dłużników.

Ryzyko kredytowe w Grupie PZU obejmuje:

- **ryzyko niewykonania zobowiązania przez kontrahenta** – ryzyko poniesienia straty w związku z niewykonaniem zobowiązań przez kontrahentów i dłużników;
- **ryzyko kredytowe w działalności bankowej** – ryzyko kredytowe wynikające z działalności w sektorze bankowym, związane przede wszystkim z niebezpieczeństwem niewywiązania się dłużnika lub kredytobiorcy ze swoich zobowiązań;
- **ryzyko kredytowe w ubezpieczeniach finansowych** – ryzyko kredytowe wynikające z działalności w sektorze ubezpieczeń finansowych, związane przede wszystkim z niebezpieczeństwem niewywiązania się klienta, dłużnika lub kredytobiorcy ze zobowiązań wobec osoby trzeciej; zagrożenie to może wynikać z niepowodzenia w realizacji przedsięwzięcia lub z niekorzystnego wpływu otoczenia gospodarczego.

Ryzyko koncentracji to ryzyko wynikające z braku dywersyfikacji portfela aktywów lub z dużej ekspozycji na ryzyko niewykonania zobowiązania przez pojedynczego emitenta papierów wartościowych lub grupę powiązanych emitentów.

Ekspozycja na ryzyko kredytowe w Grupie PZU wynika bezpośrednio z działalności bankowej, działalności lokacyjnej, działalności w segmencie ubezpieczeń finansowych i gwarancji, a także umów reasekuracji oraz działalności *bancassurance*. W Grupie PZU wyróżnia się następujące rodzaje ekspozycji na ryzyko kredytowe:

- ryzyko niewykonania zobowiązania przez klienta wobec Grupy PZU z tytułu zaciągniętych kredytów lub pożyczek (w działalności bankowej);
- ryzyko bankructwa emitenta instrumentów finansowych, w które Grupa PZU inwestuje lub którymi obraca, np. obligacje korporacyjne;
- ryzyko niewykonania zobowiązania przez kontrahenta np. reasekuracja lub pozagiełdowe instrumenty pochodne oraz działalność *bancassurance*;
- ryzyko niewykonania zobowiązania przez klienta Grupy PZU wobec osoby trzeciej np. ubezpieczenia wierzycielności pieniężnych, gwarancje ubezpieczeniowe.

7.5.1.1. Ryzyko koncentracji związane z działalnością kredytową

W tej sekcji przedstawiono informacje związane z działalnością kredytową banków Grupy PZU.

W celu zapobiegania niekorzystnym zdarzeniom wynikającym z nadmiernej koncentracji zarówno Pekao, jak i Alior Bank ograniczają ryzyko koncentracji, ustanawiając limity i stosując normy koncentracji wynikające zarówno z przepisów zewnętrznych, jak i przyjętych wewnętrznie. Należą do nich m. in.:

- zasady identyfikacji obszarów wystąpienia ryzyka koncentracji z tytułu działalności kredytowej;
- proces ustalania i aktualizowania wysokości limitów;
- proces zarządzania limitami wraz z ustaleniem sposobu postępowania w przypadku przekroczenia dozwolonego poziomu limitu;
- proces monitorowania ryzyka koncentracji, w tym sprawozdawczość;
- kontrola procesu zarządzania ryzykiem koncentracji.

Poniższa tabela prezentuje koncentrację branżową zaangażowań bilansowych i pozabilansowych Pekao i Alior Banku według sekcji Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) uwzględniającą:

- kwotę kredytu (zaangażowanie bilansowe oraz pozabilansowe bez odsetek i pobranych opłat oraz uwzględnienia odpisów) pomniejszoną o wniesione kaucje pieniężne;
- nieautoryzowane debety na rachunkach bieżących;
- limity skarbowe pomniejszone o wniesione kaucje, z uwzględnieniem papierów dłużnych, których emitentem jest podmiot z danej sekcji.

Segment branżowy	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych	17,42%	17,36%
Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	13,47%	13,85%
Administracja publiczna i obrona narodowa	4,69%	0,01%
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę	1,99%	6,19%
Budownictwo	11,04%	15,29%
Transport i gospodarka magazynowa	5,06%	2,77%
Produkcja metali, wyrobów metalowych oraz maszyn	3,54%	7,23%
Produkcja wyrobów chemicznych, farmaceutycznych oraz petrochemia	1,31%	1,38%
Produkcja artykułów spożywczych i napojów	4,37%	3,83%
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	6,42%	5,46%
Górnictwo i wydobywanie	1,39%	0,66%
Pozostała produkcja	7,34%	1,45%
Pozostałe sektory	21,96%	24,52%
Razem	100,00%	100,00%

W procesie ustalenia i aktualizacji limitów koncentracji bierze się pod uwagę:

- informacje o poziomie ryzyka kredytowego limitowanych segmentów portfela i ich wpływie na realizację założeń apetytu na ryzyko w zakresie jakości portfela kredytowego i pozycji kapitałowej;
- wrażliwość limitowanych segmentów portfela na zmiany w otoczeniu makroekonomicznym ocenianą w ramach cyklicznie przeprowadzanych testów warunków skrajnych;
- wiarygodne informacje ekonomiczne i rynkowe dotyczące każdego z obszarów koncentracji zaangażowań, w szczególności wskaźniki makroekonomiczne, branżowe, informacje dotyczące trendów gospodarczych, z uwzględnieniem projekcji wysokości stóp procentowych, kursów wymiany, analizy ryzyka politycznego, ratingi rządów oraz instytucji finansowych;
- wiarygodne informacje na temat sytuacji ekonomicznej podmiotów, branż, gałęzi, sektorów gospodarki, informacji ogólnogospodarczych, w tym o sytuacji gospodarczej i politycznej krajów oraz inne informacje potrzebne do oceny ryzyka koncentracji;
- interakcje między różnymi rodzajami ryzyka, tj.: ryzykiem kredytowym, rynkowym, płynności i operacyjnym.

Analizy ryzyka dokonuje się w ujęciu indywidualnym i portfelowym. Podejmowane działania prowadzą do:

- minimalizacji poziomu ryzyka kredytowego pojedynczego kredytu przy założonym poziomie zwrotu;
- redukcji łącznego ryzyka kredytowego wynikającego z posiadania określonego portfela kredytowego.

W ramach minimalizacji poziomu ryzyka pojedynczego zaangażowania każdorazowo przy udzielaniu kredytu lub innego produktu kredytowego ocenia się:

- wiarygodność oraz zdolność kredytową z uwzględnieniem m.in. szczegółowej analizy źródła spłaty ekspozycji;
- zabezpieczenia, w tym weryfikuje się ich stan formalno-prawny oraz ekonomiczny, z uwzględnieniem m. in. adekwatności LTV (ang. *loan to value*).

W celu wzmocnienia kontroli ryzyka indywidualnych ekspozycji, cyklicznie monitoruje się klientów, podejmując stosowne działania w przypadku zidentyfikowania czynników podwyższonego ryzyka.

W zakresie minimalizacji poziomu ryzyka kredytowego wynikającego z posiadania określonego portfela:

- wyznacza i kontroluje się limity koncentracji;
- monitoruje się sygnały wczesnego ostrzegania;
- regularnie monitoruje się portfel kredytowy, kontrolując istotne parametry ryzyka kredytowego;
- przeprowadza się regularne testy warunków skrajnych.

7.5.1.2. Ryzyko kredytowe związane z działalnością kredytową

Ocena ryzyka w procesie kredytowym

Udzielanie produktów kredytowych realizowane jest zgodnie z metodykami kredytowania właściwymi dla danego banku, a w jego ramach – segmentu klienta i rodzaju produktu. Proces nadawania ratingu wewnętrznego w obu bankach stanowi istotny element oceny ryzyka kredytowego klienta i transakcji, stanowiąc ważny etap w procesie podejmowania decyzji kredytowej zarówno o udzieleniu, jak i zmianie warunków kredytu oraz w procesie monitorowania jakości portfela kredytowego. Każdy z banków wypracował własne modele ratingowe, stosowane w procesie oceny zdolności kredytowej klientów, poprzedzającej wydanie decyzji o udzieleniu produktu kredytowego. Modele bazują zarówno na informacjach zewnętrznych (np. bazy CBD DZ, CBD BR, BIK, BIG), jak i wewnętrznych. Udzielanie produktów kredytowych przebiega zgodnie z obowiązującymi w bankach procedurami operacyjnymi wskazującymi właściwe czynności wykonywane w procesie kredytowym, odpowiedzialne za nie jednostki oraz wykorzystywane narzędzia.

Decyzje kredytowe zapadają zgodnie z obowiązującym systemem podejmowania decyzji kredytowych (szczególnie kompetencyjne dopasowane do poziomu ryzyka związanego z klientem oraz transakcją).

W celu regularnej oceny podejmowanego ryzyka kredytowego oraz mitygowania ewentualnych strat na ekspozycjach kredytowych, w okresie kredytowania monitoruje się sytuację klienta poprzez identyfikację sygnałów wczesnego ostrzegania oraz okresowe indywidualne przeglądy ekspozycji kredytowych.

W celu minimalizacji ryzyka kredytowego ustanawia się zabezpieczenia odpowiednie do ponoszonego ryzyka kredytowego i elastyczne wobec możliwości klienta. Ustanowienie zabezpieczenia nie zwalnia z obowiązku badania zdolności kredytowej klienta.

Zabezpieczenie kredytu ma na celu zapewnienie zwrotu udzielonego kredytu wraz z należnymi odsetkami i kosztami, jeśli kredytobiorca nie ureguluje należności w terminach ustalonych umową kredytu, a działania restrukturyzacyjne nie przyniosą oczekiwanych efektów. Do akceptowanych zabezpieczeń należą m. in.: gwarancje, poręczenia, blokady, zastawy rejestrowe, przewłaszczenia, cesje wierzytelności, cesje z ubezpieczenia kredytu, weksle, hipoteki, pełnomocnictwa do rachunku bankowego i kaucje (jako szczególne formy zabezpieczeń). Przedmioty zabezpieczeń są weryfikowane w procesie kredytowym pod kątem prawnej możliwości skutecznego zabezpieczenia oraz ocenia się ich wartość rynkową, jak również wartość możliwą do odzyskania w ewentualnym procesie egzekucji.

Tabela poniżej prezentuje ekspozycje Grupy PZU na ryzyko kredytowe z tytułu należności od klientów z tytułu kredytów.

Należności od klientów z tytułu kredytów	31 grudnia 2017			31 grudnia 2016		
	Wartość brutto	Odpis z tytułu utraty wartości/ odpis IBNR ¹⁾	Wartość netto	Wartość brutto	Odpis z tytułu utraty wartości/ odpis IBNR ¹⁾	Wartość netto
Z rozpoznaną utratą wartości	13 514	(8 175)	5 339	4 841	(2 755)	2 086
nieprzeterminowane	2 493	(624)	1 869	751	(228)	523
przeterminowane	11 021	(7 551)	3 470	4 090	(2 527)	1 563
do 1 miesiąca	225	(88)	137	235	(63)	172
od 1 do 3 miesięcy	395	(194)	201	223	(87)	136
od 3 miesięcy do 1 roku	1 799	(905)	894	1 090	(570)	520
od 1 roku do 5 lat	5 332	(3 770)	1 562	2 340	(1 619)	721
powyżej 5 lat	3 270	(2 594)	676	202	(188)	14
Bez rozpoznanej utraty wartości	164 782	(664)	164 118	43 219	(307)	42 912
nieprzeterminowane	159 566	(451)	159 115	40 110	(180)	39 930
przeterminowane	5 216	(213)	5 003	3 109	(127)	2 982
do 30 dni	3 523	(67)	3 456	2 210	(43)	2 167
powyżej 30 dni	1 693	(146)	1 547	899	(84)	815
Razem	178 296	(8 839)	169 457	48 060	(3 062)	44 998

¹⁾ Odpis z tytułu utraty wartości utworzony na grupę ekspozycji, służący pokryciu poniesionych a nie zaraportowanych strat. Tworzony jest dla ekspozycji, dla których nie zidentyfikowano przesłanek utraty wartości, pogrupowanych z zachowaniem zasady homogeniczności względem profilu ryzyka.

Należności od klientów z tytułu kredytów z rozpoznaną utratą wartości	31 grudnia 2017			31 grudnia 2016		
	Wartość brutto	Odpis z tytułu utraty wartości/ odpis IBNR ¹⁾	Wartość netto	Wartość brutto	Odpis z tytułu utraty wartości/ odpis IBNR ¹⁾	Wartość netto
Oceniane indywidualnie	7 397	(3 941)	3 456	1 835	(761)	1 074
Oceniane grupowo	6 117	(4 234)	1 883	3 006	(1 994)	1 012
Razem	13 514	(8 175)	5 339	4 841	(2 755)	2 086

¹⁾ Odpis z tytułu utraty wartości utworzony na grupę ekspozycji, służący pokryciu poniesionych a nie zaraportowanych strat. Tworzony jest dla ekspozycji, dla których nie zidentyfikowano przesłanek utraty wartości, pogrupowanych z zachowaniem zasady homogeniczności względem profilu ryzyka.

Scoring i rating kredytowy

Skala ratingowa jest zróżnicowana w zależności od banku, segmentu klienta oraz rodzaju transakcji. W poniższych tabelach zaprezentowano jakość portfeli kredytowych dla ekspozycji objętych wewnętrznymi modelami ratingowymi. Z uwagi na odmienne modele ratingowe stosowane przez Pekao i Alior Bank dane zaprezentowano dla każdego z banków oddzielnie.

Stalą ochronę jakości portfela kredytowego zapewnia bieżące monitorowanie terminowej obsługi kredytów oraz okresowe przeglądy sytuacji finansowo-ekonomicznej klientów i wartości przyjętych zabezpieczeń, któremu podlegają wszystkie ekspozycje kredytowe klientów indywidualnych i biznesowych.

Pekao

Ponieważ Pekao wchodzi w skład Grupy PZU od 7 czerwca 2017 roku, nie zaprezentowano danych porównywalnych.

Aktywa finansowe nieprzeterminowane	31 grudnia 2017
Należności nieprzeterminowane i bez utraty wartości	
Segment detaliczny	59 052
Kredyty mieszkaniowe zabezpieczone hipotecznie (1 – klasa najlepsza, 7 – klasa najgorsza)	48 725
Klasa 1 (0,00% <= PD < 0,06%)	10 308
Klasa 2 (0,06% <= PD < 0,19%)	5 220
Klasa 3 (0,19% <= PD < 0,35%)	21 829
Klasa 4 (0,35% <= PD < 0,73%)	8 464
Klasa 5 (0,73% <= PD < 3,50%)	1 553
Klasa 6 (3,50% <= PD < 14,00%)	628
Klasa 7 (14,00% <= PD < 100,00%)	723
Pożyczki gotówkowe (1 – klasa najlepsza, 8 – klasa najgorsza)	10 327
Klasa 1 (0,00% <= PD < 0,34%)	763
Klasa 2 (0,34% <= PD < 0,80%)	1 597
Klasa 3 (0,80% <= PD < 1,34%)	2 555
Klasa 4 (1,34% <= PD < 2,40%)	2 424
Klasa 5 (2,40% <= PD < 4,75%)	1 603
Klasa 6 (4,75% <= PD < 14,50%)	855
Klasa 7 (14,50% <= PD < 31,00%)	336
Klasa 8 (31,00% <= PD < 100,00%)	194
Segment klienta korporacyjnego (1 – klasa najlepsza, 9 – klasa najgorsza)	20 434
Klasa 1 (0,00% <= PD < 0,15%)	618
Klasa 2 (0,15% <= PD < 0,27%)	1 401
Klasa 3 (0,27% <= PD < 0,45%)	2 803
Klasa 4 (0,45% <= PD < 0,75%)	6 073
Klasa 5 (0,75% <= PD < 1,27%)	3 468
Klasa 6 (1,27% <= PD < 2,25%)	2 494
Klasa 7 (2,25% <= PD < 4,00%)	1 245
Klasa 8 (4,00% <= PD < 8,50%)	2 247
Klasa 9 (8,50% <= PD < 100,00%)	85
Razem należności od klientów nieprzeterminowane, nieobjęte utratą wartości	79 486

Portfel ekspozycji z tytułu kredytowania specjalistycznego w rozumieniu Rozporządzenia CRR – bez utraty wartości – wg klas nadzorczych	31 grudnia 2017
Wysoka	1 106
Dobra	4 863
Zadowolająca	1 272
Słaba	7
Razem	7 248

Poniższa tabela prezentuje podział portfela pożyczek i kredytów udzielonych klientom Pekao na objęte i nieobjęte wewnętrznymi modelami ratingowymi

Ekspozycja	31 grudnia 2017
Kredyty i pożyczki bez rozpoznanej utraty wartości:	129 764
Kredyty i pożyczki dla ludności:	62 073
Objęte wewnętrznym modelem ratingowym:	59 052
Kredyty mieszkaniowe	48 725
Pożyczki gotówkowe	10 327
Pozostałe, nieobjęte wewnętrznym modelem ratingowym	3 021
Kredyty i pożyczki dla przedsiębiorstw:	67 691
Objęte wewnętrznym modelem ratingowym	20 434
Ekspozycje z tytułu kredytowania specjalistycznego w rozumieniu Rozporządzenia CRR	7 248
Dłużne papiery wartościowe, nie objęte wewnętrznym modelem ratingowym	12 658
Pozostałe, nie objęte wewnętrznym modelem ratingowym	27 351
Kredyty i pożyczki z rozpoznaną utratą wartości	2 536
Razem kredyty i pożyczki udzielone klientom ¹⁾	132 300

¹⁾ łącznie z należnościami z tytułu leasingu finansowego

Alior Bank

Aktywa finansowe nieprzeterminowane	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
Należności nieprzeterminowane i bez utraty wartości	45 048	33 681
Segment detaliczny	25 318	18 966
Kredyty hipoteczne, pożyczki gotówkowe, Karty kredytowe, Debet w ROR (1 – klasa najlepsza, 6 – klasa najgorsza)	2 461	2 825
Klasa 1	507	602
Klasa 2	527	604
Klasa 3	648	737
Klasa 4	734	828
Klasa 5	42	48
Klasa 6	3	6
Pożyczki, Karty kredytowe, Debet w ROR - proces standardowy (K1 - klasa najlepsza, K10 - klasa najgorsza)	10 841	7 899
Klasa K1-K2	2 514	1 304
Klasa K3-K4	3 868	2 638
Klasa K5-K6	3 528	3 026
Klasa K7-K8	913	895
Klasa K9-K10	18	36
Kredyty hipoteczne (M1 - klasa najlepsza, M10 - klasa najgorsza)	12 016	8 242
Klasa M1-M2	34	32
Klasa M3-M4	747	648
Klasa M5-M6	3 637	3 008
Klasa M7-M8	2 763	2 189
Klasa M9-M10	543	428
Brak scoringu	4 292	1 937
Segment biznesowy	19 730	14 715
Produkty długoterminowe, Kredyty samochodowe, Limit w Rachunku Bieżącym (1 – klasa najlepsza, 5 – klasa najgorsza)	6	14
Klasa 1	1	1
Klasa 2	1	7
Klasa 3	3	3
Klasa 4	1	3
Klasa 5	-	-

Aktywa finansowe nieprzeterminowane	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
Modele dla mikroprzedsiębiorstw na niepełnej księgowości i Modele dla podmiotów na księgach handlowych, dealerów samochodowych oraz deweloperów (Q01 - klasa najlepsza, Q25 - klasa najgorsza)	19 724	14 701
Klasa Q01-Q05	239	345
Klasa Q06-Q10	4 607	3 099
Klasa Q11-Q15	7 830	6 554
Klasa Q16-Q20	4 304	2 938
Klasa Q21-Q25	772	661
Brak ratingu	1 972	1 104
Należności nieprzeterminowane z rozpoznaną utratą wartości	988	297
Segment detaliczny	68	60
Segment biznesowy	920	237
Razem należności od klientów nieprzeterminowane	46 036	33 978

Z uwagi na odmienny model ratingowy występujący w nabytej przez Alior Bank Podstawowej Działalności Banku BPH dane na 31 grudnia 2016 roku dla tej części zaprezentowano oddzielnie.

31 grudnia 2016	średnie PD	Segment detaliczny	Segment biznesowy	Razem
	0,10%	5	184	189
	0,50%	145	904	1 049
	1,30%	737	1 350	2 087
	3,20%	2 497	695	3 192
	8,20%	502	159	661
	powyżej 20%	149	18	167
	Portfel z przesłanką utraty wartości	-	96	96
	Brak ratingu	19	64	83
Należności nieprzeterminowane i bez utraty wartości		4 054	3 470	7 524
Należności nieprzeterminowane w utracie wartości		47	153	200
Razem należności od klientów nieprzeterminowane		4 101	3 623	7 724

7.5.1.3. Stosowanie praktyk typu forbearance

Praktyki *forbearance* stosuje się, gdy istnieje zagrożenie wykonania warunków umowy przez klienta z powodu jego trudności finansowych. W takiej sytuacji warunki umowy mogą być zmienione w sposób umożliwiający kredytobiorcy całkowitą lub częściową obsługę zadłużenia lub jego refinansowanie. Zmiana warunków umowy może obejmować obniżenie oprocentowania, rat kapitałowych, naliczonych odsetek, zmianę harmonogramu spłat kapitału lub odsetek.

Ocena utraty wartości dla ekspozycji podlegających praktykom *forbearance*

Dla ekspozycji podlegających praktykom *forbearance* przyjmuje się zaostrzone kryteria identyfikacji przesłanek utraty wartości. Poza standardowym katalogiem przesłanek, w odniesieniu do tych ekspozycji stosowane są dodatkowe kryteria, zdefiniowane jako wystąpienie na moment decyzji o udzieleniu klientowi udogodnienia jednej z poniższych sytuacji:

- opóźnienie powyżej 30 dni;
- ocena analityka o zagrożeniu terminowości obsługi (w przypadku klientów indywidualnych);
- ocena sytuacji ekonomiczno-finansowej jako poniżej standardu lub gorszej (w przypadku klientów biznesowych);
- inne przesłanki utraty wartości.

Kredyty udzielone klientom podlegające <i>forbearance</i>	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
Segment detaliczny	543	184
bez rozpoznanej utraty wartości	212	66
z rozpoznaną utratą wartości	628	294
IBNR	(6)	(1)
odpisy aktualizujące z tytułu utraty wartości	(291)	(175)
oceniane metodą indywidualną	(6)	-
oceniane metodą portfelową	(285)	(175)
Segment biznesowy	2 317	616
bez rozpoznanej utraty wartości	797	189
z rozpoznaną utratą wartości	3 315	636
IBNR	(8)	(2)
odpisy aktualizujące z tytułu utraty wartości	(1 787)	(207)
oceniane metodą indywidualną	(1 735)	(157)
oceniane metodą portfelową	(52)	(50)
Razem należności netto	2 860	800

Kredyty udzielone klientom podlegające <i>forbearance</i>	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
Z rozpoznaną utratą wartości	1 865	547
w tym wartość zabezpieczenia	1 253	340
Bez rozpoznanej utraty wartości	995	253
w tym wartość zabezpieczenia	885	143
nieprzeterminowane	760	109
przeterminowane	235	144
Razem należności netto	2 860	800

Zmiana stanu wartości bilansowej netto ekspozycji <i>forborne</i>	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
Bilans otwarcia	800	356
Wartość ekspozycji ujętych w okresie	974	236
Wartość ekspozycji wyłączonych w okresie	(569)	(46)
Zmiana odpisów aktualizujących	(28)	(35)
Zmiana składu grupy	2 051	-
Inne zmiany	(368)	289
Razem należności netto	2 860	800

7.5.1.4. Ryzyko kredytowe związane z działalnością inwestycyjną

Zasady zarządzania ryzykiem kredytowym w Grupie PZU wynikającym z działalności inwestycyjnej reguluje szereg dokumentów zatwierdzonych przez rady nadzorcze, zarządy i dedykowane komitety.

Limity w zakresie ryzyka kredytowego i ryzyka koncentracji ustalają dedykowane komitety.

Limity dla banków i pozostałych emitentów papierów dłużnych ustala się w odniesieniu do wielkości zaangażowania. Limity mają charakter limitów zaangażowania wobec pojedynczego podmiotu lub grupy kapitałowej (zarówno limity kredytowe, jak i limity koncentracji). Wykorzystanie limitów w zakresie ryzyka kredytowego i ryzyka koncentracji jest monitorowane. Przekroczenie przyznanego limitu oznacza zobowiązanie do przygotowania i przedstawienia planu obniżenia zaangażowania.

W zakresie oceny ryzyka kredytowego danego podmiotu wyznacza się wewnętrzne ratingi kredytowe (podejście do wyznaczania ratingu różni się w zależności od typu podmiotu). Ratingi są oparte na analizie ilościowej oraz jakościowej i stanowią podstawę do wyznaczania limitów. W celu monitorowania jakości kredytowej danych podmiotów ratingi są aktualizowane.

Informacje o jakości kredytowej aktywów związanych z działalnością inwestycyjną zaprezentowano w punkcie 33.7.

Ekspozycja na ryzyko kredytowe

W kolejnych tabelach zaprezentowano ekspozycję na ryzyko kredytowe aktywów obciążonych ryzykiem kredytowym w poszczególnych kategoriach ratingów Fitch (w przypadku braku ratingu agencji Fitch zastosowano rating agencji Standard&Poor`s lub Moody`s). Ekspozycję na ryzyko kredytowe wynikające z transakcji warunkowych przedstawiono jako ekspozycję wobec emitenta papierów przyjętych jako zabezpieczenie.

W zestawieniu nie uwzględniono należności od klientów z tytułu kredytów oraz należności z tytułu umów ubezpieczeniowych. Wynikało to ze znacznego rozproszenia tych portfeli aktywów, skutkującego m.in. znacznym udziałem należności od podmiotów i osób fizycznych nie posiadających ratingów.

Aktywa obciążone ryzykiem kredytowym na 31 grudnia 2017	Nota	AAA	AA	A	BBB	BB	Brak ratingu	Aktywa na ryzyko klienta	Razem
Dłużne papiery wartościowe		560	725	65 897	2 712	598	24 612	1 290	96 394
- utrzymywane do terminu wymagalności	33.2	-	-	20 941	59	58	179	-	21 237
- dostępne do sprzedaży	33.3	-	725	34 865	289	41	11 935	-	47 855
- wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy	33.4	560	-	9 964	962	499	404	1 290	13 679
- pożyczki	33.6	-	-	127	1 402	-	12 094	-	13 623
Lokaty terminowe w instytucjach kredytowych i transakcje z przyrzeczeniem odsprzedaży	33.6	-	8	960	903	8	759	88	2 726
Pozostałe pożyczki	33.6	-	-	-	-	282	3 416	-	3 698
	33.4								
Instrumenty pochodne ¹⁾	33.5	-	127	952	212	-	1 020	40	2 351
	7.5.3								
Udział reasekuratorów w rezerwach szkodowych	38	-	156	452	-	-	167	-	775
Należności z tytułu reasekuracji	34	-	9	25	8	-	26	-	68
Razem		560	1 025	68 286	3 835	888	30 000	1 418	106 012

¹⁾ w tym 347 mln zł instrumentów pochodnych wykazywanych jako zabezpieczenie przepływów pieniężnych lub wartości godziwej.

Aktywa obciążone ryzykiem kredytowym na 31 grudnia 2016	Nota	AAA	AA	A	BBB	BB	Brak ratingu	Aktywa na ryzyko klienta	Razem
Dłużne papiery wartościowe		149	5	39 100	2 930	583	1 005	1 239	45 011
- utrzymywane do terminu wymagalności	33.2	-	-	16 991	206	49	100	-	17 346
- dostępne do sprzedaży	33.3	-	5	10 552	297	11	353	-	11 218
- wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy	33.4	149	-	10 728	1 207	523	138	1 239	13 984
- pożyczki	33.6	-	-	829	1 220	-	414	-	2 463
Lokaty terminowe w instytucjach kredytowych i transakcje z przyrzeczeniem odsprzedaży	33.6	-	-	4 330	519	-	99	217	5 165
Pozostałe pożyczki	33.6	-	-	33	-	76	1 599	-	1 708
	33.4								
Instrumenty pochodne ¹⁾	33.5	-	10	505	62	-	354	22	953
	7.5.3								
Udział reasekuratorów w rezerwach szkodowych	38	-	304	231	1	-	77	-	613
Należności z tytułu reasekuracji	34	-	25	31	-	-	20	-	76
Razem		149	344	44 230	3 512	659	3 154	1 478	53 526

¹⁾ w tym 72 mln zł instrumentów pochodnych wykazywanych jako zabezpieczenie przepływów pieniężnych.

W tabeli poniżej przedstawiono współczynniki ryzyka kredytowego wykorzystywane przez Grupę PZU do pomiaru ryzyka kredytowego.

Ratingi Standard&Poor's	AAA	AA	A	BBB	BB	Brak ratingu ¹⁾
Współczynnik rok 2017	0,72%	0,77%	1,41%	3,76%	13,33%	25,43%
Współczynnik rok 2016	0,72%	0,79%	1,48%	3,89%	13,45%	25,37%

¹⁾ W przypadku zaangażowania w pożyczki hipoteczne bez ratingu przyjęto współczynnik w wysokości 2%, co odpowiada współczynnikowi dla najniższego ratingu inwestycyjnego BBB+.

Wielkość ryzyka kredytowego dla aktywów, dla których ryzyko ponosi Grupa PZU na 31 grudnia 2017 roku wynosiła 8 866 mln zł (na 31 grudnia 2016 roku: 1 684 mln zł; a przy zastosowaniu współczynników z 31 grudnia 2017 roku wartość ta wyniosłaby 1 649 mln zł).

7.5.1.5. Ryzyko kredytowe reasekuratora w działalności ubezpieczeniowej

Grupa PZU zawiera umowy reasekuracyjne o charakterze nieproporcjonalnym oraz proporcjonalnym w celu ograniczenia zobowiązań wynikających z podstawowej działalności. Reasekuracja jest obciążona ryzykiem kredytowym związanym z ryzykiem niewykonania zobowiązania przez reasekuratora.

Jakość kredytową reasekuratorów ocenia się na podstawie danych rynkowych, danych pozyskanych ze źródeł zewnętrznych np. ze Standard&Poor's, a także na podstawie modelu wewnętrznego. Model dzieli reasekuratorów na kilka klas, w zależności od poziomu szacowanego ryzyka. Akceptuje się tylko podmioty o ryzyku niższym niż ustalony punkt odcięcia. Akceptacja nie jest automatyczna, a analizę uzupełnia się o ocenę dokonaną przez brokerów reasekuracyjnych. W ramach monitoringu ryzyka kredytowego ww. ocenę danego podmiotu aktualizuje się raz na kwartał.

W poniższych tabelach przedstawiono ryzyko kredytowe reasekuratorów, z którymi współpracowały spółki Grupy PZU.

Reasekurator	Udział reasekuratorów w rezerwach techniczno-ubezpieczeniowych (netto) na 31 grudnia 2017	Rating Standard&Poor's wg stanu na 31 grudnia 2017
Reasekurator 1	139	brak ratingu
Reasekurator 2	131	A+
Reasekurator 3	76	AA-
Reasekurator 4	58	AA-
Reasekurator 5	58	brak ratingu
Reasekurator 6	50	AA-
Reasekurator 7	48	A-
Reasekurator 8	36	AA-
Reasekurator 9	30	A+
Reasekurator 10	29	A+
Pozostali, w tym: ¹⁾	595	
Posiadający rating inwestycyjny	555	BBB- lub wyższy
Posiadający rating poniżej inwestycyjnego lub bez ratingu	40	BB+ lub niższy, lub brak ratingu
Razem	1 250	

¹⁾ W pozycji „Pozostale” wykazano udziały reasekuratorów w rezerwach techniczno-ubezpieczeniowych o mniejszej wartości bilansowej niż dla wymienionych powyżej. W przypadku braku ratingu Standard&Poor's uwzględniono rating agencji A.M. Best.

Reasekurator	Udział reasekuratorów w rezerwach techniczno-ubezpieczeniowych (netto) na 31 grudnia 2016	Rating Standard&Poor's wg stanu na 31 grudnia 2016
Reasekurator 1	69	AA-
Reasekurator 2	65	AA-
Reasekurator 3	56	A+
Reasekurator 4	55	A+
Reasekurator 5	53	brak ratingu
Reasekurator 6	39	AA-
Reasekurator 7	38	AA-
Reasekurator 8	37	AA-
Reasekurator 9	30	AA-
Reasekurator 10	25	A+
Pozostali, w tym: ¹⁾	523	
Posiadający rating inwestycyjny	445	BBB- lub wyższy
Posiadający rating poniżej inwestycyjnego lub bez ratingu	78	BB+ lub niższy, lub brak ratingu
Razem	990	

¹⁾ W pozycji „Pozostale” wykazano udziały reasekuratorów w rezerwach techniczno-ubezpieczeniowych o mniejszej wartości bilansowej niż dla wymienionych powyżej. W przypadku braku ratingu Standard&Poor's uwzględniono rating agencji A.M. Best.

Ryzyko kontrahenta związane z reasekuracją jest ograniczane poprzez współpracę Grupy PZU z wieloma reasekuratorami o wiarygodnym ratingu kredytowym.

7.5.2. Ryzyko aktuarialne (ubezpieczenia majątkowe i osobowe oraz ubezpieczenia na życie)

Ryzyko aktuarialne to możliwość poniesienia straty lub niekorzystnej zmiany wartości zobowiązań, jakie mogą wynikać z zawartych umów ubezpieczenia i umów gwarancji ubezpieczeniowych, w związku z niewłaściwymi założeniami dotyczącymi wyceny składek i tworzenia rezerw techniczno-ubezpieczeniowych.

Ryzyko aktuarialne obejmuje:

	Ubezpieczenia majątkowe	Ubezpieczenia na życie
Ryzyko długowieczności - możliwość straty lub niekorzystnej zmiany wartości zobowiązań ubezpieczeniowych, wynikające ze zmian w poziomie współczynnika umieralności, tendencji współczynnika umieralności lub jego zmienności, w przypadku gdy spadek współczynnika umieralności prowadzi do zwiększenia wartości zobowiązań ubezpieczeniowych.	X	X
Ryzyko związane z wysokością ponoszonych kosztów – możliwość straty lub niekorzystnej zmiany wartości zobowiązań ubezpieczeniowych, wynikające ze zmian w poziomie wydatków ponoszonych na obsługę umów ubezpieczenia lub umów reasekuracji, tendencji tych wydatków lub ich zmienności.	X	X
Ryzyko związane z rezygnacjami z umów - ryzyko straty lub niekorzystnej zmiany wartości zobowiązań ubezpieczeniowych, wynikające ze zmian w poziomie współczynników rezygnacji z umów, zamykania, odnawiania i wykupów polis lub zmienności tych współczynników.	X	X
Ryzyko katastroficzne - możliwość straty lub niekorzystnej zmiany wartości zobowiązań ubezpieczeniowych, wynikające ze znacznej niepewności założeń dotyczących wyceny i tworzenia rezerw techniczno-ubezpieczeniowych, związanych z ekstremalnymi lub wyjątkowymi zdarzeniami.	X	X
Ryzyko składek - możliwość nieodpowiedniego oszacowania stawek taryfowych i możliwości odchylenia przypisu składek od oczekiwanego poziomu, wynikające ze zmienności w zakresie występowania, częstości i skali ubezpieczanych zdarzeń.	X	ND
Ryzyko rezerw - możliwość nieodpowiedniego oszacowania poziomu rezerw techniczno – ubezpieczeniowych, jak również możliwości fluktuacji faktycznych szkód wokół ich średniej statystycznej ze względu na stochastyczną naturę przyszłych wypłat odszkodowań.	X	ND
Ryzyko rewizji wysokości rent - możliwość straty lub niekorzystnej zmiany wartości zobowiązań ubezpieczeniowych, wynikające ze zmian w poziomie współczynników korygujących stosowanych do rent, tendencji tych współczynników lub ich zmienności, w związku ze zmianami otoczenia prawnego lub stanu zdrowia ubezpieczonej osoby.	X	ND

	Ubezpieczenia majątkowe	Ubezpieczenia na życie
Ryzyko śmiertelności - możliwość straty lub niekorzystnej zmiany wartości zobowiązań ubezpieczeniowych, wynikające ze zmian poziomu, współczynnika umieralności, tendencji współczynnika umieralności lub jego zmienności, w przypadku gdy wzrost współczynnika umieralności prowadzi do zwiększenia wartości zobowiązań ubezpieczeniowych.	ND	X
Ryzyko zachorowalności (niezdolności do pracy) - możliwość straty lub niekorzystnej zmiany wartości zobowiązań ubezpieczeniowych, wynikające ze zmian w poziomie współczynników niezdolności do pracy, chorobowości i zachorowalności, tendencji tych współczynników lub ich zmienności.	ND	X

Grupa PZU zarządza ryzykiem aktuarialnym między innymi poprzez:

- kalkulację i monitorowanie adekwatności rezerw techniczno-ubezpieczeniowych;
- strategię taryfową oraz monitorowanie obecnych szacunków i ocenę adekwatności składki;
- *underwriting*;
- reasekurację.

Kalkulacja i monitoring adekwatności rezerw techniczno-ubezpieczeniowych

Grupa PZU zarządza ryzykiem adekwatności rezerw techniczno-ubezpieczeniowych poprzez stosowanie odpowiedniej metodyki ich obliczania i kontrolę procesów związanych z ustalaniem rezerw. Polityka tworzenia rezerw opiera się na:

- ostrożnościowym podejściu do określania wielkości rezerw techniczno-ubezpieczeniowych;
- zasadzie ciągłości, polegającej na niezmienności metodyki tworzenia rezerw techniczno-ubezpieczeniowych o ile tylko nie wystąpią istotne okoliczności uzasadniające dokonanie zmian.

W przypadku ubezpieczeń majątkowych i osobowych poziom rezerw techniczno-ubezpieczeniowych oceniany jest raz w miesiącu i w określonych okolicznościach (dokonanie wypłaty, pozyskanie nowych informacji od likwidatorów lub prawników) aktualizuje się ich wysokość. Do analizy rezerw techniczno-ubezpieczeniowych wykorzystuje się zestawienia ich rozwoju oraz wypłat w kolejnych latach. Wynikiem tej analizy jest ocena dokładności stosowanych metod aktuarialnych.

W przypadku ubezpieczeń na życie głównymi źródłami danych przy szacowaniu oczekiwanej częstości występowania świadczeń są statystyki publiczne (tablice trwania życia) publikowane przez wyspecjalizowane jednostki statystyczne oraz analizy danych historycznych z portfeli ubezpieczeniowych. Okresowych analiz statystycznych częstości występowania świadczeń dokonuje się na poziomie grup produktów, poszczególnych portfeli ubezpieczeniowych oraz odpowiednio zdefiniowanych homogenicznych grup ryzyka. Przeprowadzane analizy dają możliwość określenia względnych częstości występowania zdarzeń w stosunku do statystyk publicznych. Stosowanie odpowiednich metod statystycznych pozwala na określenie istotności wyznaczanych statystyk. W miarę potrzeb, stosowane są odpowiednie narzędzia bezpieczeństwa przy tworzeniu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych i wycenie ryzyka.

W Grupie PZU oszacowanie rezerw techniczno-ubezpieczeniowych przeprowadza się pod nadzorem głównych aktuariuszy.

Strategia taryfowa oraz monitoring obecnych szacunków i ocena adekwatności składki

Celem polityki taryfowej jest zagwarantowanie adekwatnego poziomu składki (tj. wystarczającego na pokrycie obecnych i przyszłych zobowiązań, wynikających z zawartych polis oraz wydatków). Równoległe z opracowywaniem taryfy składek wykonuje się symulacje dotyczące prognozowanego wyniku ubezpieczeń w kolejnych latach. Ponadto regularnie analizuje się adekwatność składek oraz rentowności portfeli dla poszczególnych ubezpieczeń na podstawie m.in. oceny wyniku technicznego produktu za dany okres sprawozdawczy. Częstość analiz zależy od materialności produktu i możliwej fluktuacji wyniku. W przypadku niekorzystnego przebiegu ubezpieczenia podejmuje się działania dla przywrócenia określonego poziomu rentowności, polegające na dostosowaniu taryfy składek lub na zmianie profilu ubezpieczonego ryzyka poprzez modyfikację ogólnych warunków ubezpieczenia.

Underwriting

W przypadku klientów korporacyjnych oraz małych i średnich przedsiębiorstw (SME, ang. *small and medium enterprises*) proces *underwritingu* funkcjonuje niezależnie od sprzedaży. Proces sprzedaży ubezpieczeń dla klientów korporacyjnych jest poprzedzony analizą i oceną ryzyka realizowaną przez dedykowane do tego celu zespoły. Z kolei proces *underwritingu* obejmuje system akceptacji ryzyka w zależności od przyznanych zakresów kompetencyjnych i limitów.

Reasekuracja

Program reasekuracyjny Grupy PZU w ubezpieczeniach majątkowych i pozostałych osobowych pełni funkcję zabezpieczającą jego podstawową działalność, ograniczając ryzyko wystąpienia zjawisk o charakterze katastroficznym, mogących w negatywny sposób wpłynąć na pozycję finansową Grupy PZU. Zadanie to jest realizowane poprzez umowy obligatoryjne wraz z uzupełniającą je reasekuracją fakultatywną.

Grupa PZU ogranicza swoje ryzyko m.in. poprzez:

- nieproporcjonalną umowę nadwyżki szkód chroniącą portfele przed szkodami o charakterze katastroficznym (np. powódź, huragan);
- nieproporcjonalne umowy nadwyżki szkód chroniące między innymi portfele ubezpieczeń majątkowych, technicznych, morskich, transportowych i lotniczych, OC (w tym OC z ubezpieczeń komunikacyjnych) przed skutkami dużych pojedynczych szkód;
- proporcjonalną umowę chroniącą portfel ubezpieczeń finansowych.

Optymalizacja programu reasekuracyjnego w zakresie ochrony przed szkodami o charakterze katastroficznym bazuje na wynikach wewnętrznych analiz oraz wykorzystuje modele firm zewnętrznych.

7.5.2.1. Stopień narażenia na ryzyko aktuarialne - ubezpieczenia majątkowe i osobowe

Podstawowe wskaźniki kosztów w ubezpieczeniach majątkowych i osobowych	1 stycznia – 31 grudnia 2017	1 stycznia – 31 grudnia 2016
Wskaźnik wydatków	25,91%	28,70%
Wskaźnik szkodowości na udziale własnym	63,51%	65,66%
Wskaźnik zatrzymania składki przez reasekuratora	4,29%	3,53%
Wskaźnik mieszany	89,42%	94,36%

Wskaźnik wydatków to stosunek sumy kosztów akwizycji, kosztów administracyjnych oraz prowizji reasekuracyjnych i udziału w zyskach reasekuratorów do składek zarobionych netto.

Wskaźnik szkodowości na udziale własnym to stosunek odszkodowań oraz zmiany stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych netto do składek zarobionych netto.

Wskaźnik zatrzymania składki przez reasekuratora to procentowy udział reasekuratora w składkach ubezpieczeniowych przypisanych brutto.

Wskaźnik mieszany to stosunek sumy kosztów akwizycji, kosztów administracyjnych, prowizji reasekuracyjnych i udziału w zyskach reasekuratorów, odszkodowań oraz zmiany stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych netto do składek zarobionych netto.

Poniższe tabele prezentują rozwój rezerw techniczno-ubezpieczeniowych oraz wypłaty w kolejnych okresach sprawozdawczych.

Rozwój szkód w ubezpieczeniach bezpośrednich majątkowych i osobowych brutto (wg okresu sprawozdawczego)	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Rezerwa na koniec okresu sprawozdawczego	8 293	8 699	9 381	9 870	10 989	11 783	13 312	13 163	13 181	13 988
Rezerwa oraz łączne wypłaty odszkodowań (od zakończenia pierwszego okresu sprawozdawczego do końca bieżącego okresu sprawozdawczego z pominięciem wypłat dokonanych przed końcem pierwszego okresu sprawozdawczego):										
- wyliczone 1 rok później	8 382	8 561	9 681	10 298	11 286	12 241	13 032	12 908	13 353	
- wyliczone 2 lata później	8 410	8 856	10 192	10 753	11 958	12 180	12 719	12 922		
- wyliczone 3 lata później	8 758	9 346	10 719	11 590	11 973	12 080	12 822			
- wyliczone 4 lata później	9 215	9 874	11 574	11 738	11 910	12 172				
- wyliczone 5 lat później	9 724	10 712	11 735	11 702	12 067					
- wyliczone 6 lat później	10 558	10 875	11 795	11 871						
- wyliczone 7 lat później	10 747	10 971	12 017							
- wyliczone 8 lat później	10 907	11 201								
- wyliczone 9 lat później	11 152									
Suma rezerwy oraz łącznych wypłat odszkodowań (od zakończenia pierwszego okresu sprawozdawczego do końca bieżącego okresu sprawozdawczego z pominięciem wypłat dokonanych przed końcem pierwszego okresu sprawozdawczego)	11 152	11 201	12 017	11 871	12 067	12 172	12 822	12 922	13 353	
Łączne wypłaty odszkodowań (od zakończenia pierwszego okresu sprawozdawczego do końca bieżącego okresu sprawozdawczego z pominięciem wypłat dokonanych przed końcem pierwszego okresu sprawozdawczego)	6 470	6 195	6 633	6 050	5 735	5 247	4 952	4 006	2 759	
Rezerwa wykazana w sprawozdaniu z sytuacji finansowej	4 682	5 006	5 384	5 821	6 332	6 925	7 870	8 916	10 594	
Różnica pomiędzy rezerwą na koniec pierwszego roku a rezerwą oszacowaną na koniec okresu sprawozdawczego (ang. <i>run-off result</i>)	(2 859)	(2 502)	(2 636)	(2 001)	(1 078)	(389)	490	241	(172)	
Powyższa różnica jako procent rezerwy na koniec pierwszego roku	-34%	-29%	-28%	-20%	-10%	-3%	4%	2%	-1%	

Rozwój szkód w ubezpieczeniach bezpośrednich majątkowych i osobowych na udziale własnym (wg okresu sprawozdawczego)	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Rezerwa na koniec okresu sprawozdawczego	7 433	7 973	8 639	9 305	10 413	11 453	12 814	12 653	12 559	12 880
Rezerwa oraz łączne wypłaty odszkodowań (od zakończenia pierwszego okresu sprawozdawczego do końca bieżącego okresu sprawozdawczego z pominięciem wypłat dokonanych przed końcem pierwszego okresu sprawozdawczego):										
- wyliczone 1 rok później	7 568	7 844	8 838	9 731	10 722	11 787	12 525	12 355	12 576	
- wyliczone 2 lata później	7 598	8 092	9 345	10 185	11 282	11 704	12 201	12 278		
- wyliczone 3 lata później	7 910	8 558	9 873	10 947	11 278	11 599	12 224			
- wyliczone 4 lata później	8 344	9 106	10 672	11 071	11 215	11 642				
- wyliczone 5 lat później	8 875	9 892	10 818	11 047	11 326					
- wyliczone 6 lat później	9 657	10 037	10 884	11 167						
- wyliczone 7 lat później	9 827	10 145	11 032							
- wyliczone 8 lat później	10 000	10 311								
- wyliczone 9 lat później	10 180									
Suma rezerwy oraz łącznych wypłat odszkodowań (od zakończenia pierwszego okresu sprawozdawczego do końca bieżącego okresu sprawozdawczego z pominięciem wypłat dokonanych przed końcem pierwszego okresu sprawozdawczego)	10 180	10 311	11 032	11 167	11 326	11 642	12 224	12 278	12 576	
Łączne wypłaty odszkodowań (od zakończenia pierwszego okresu sprawozdawczego do końca bieżącego okresu sprawozdawczego z pominięciem wypłat dokonanych przed końcem pierwszego okresu sprawozdawczego)	5 683	5 492	5 855	5 554	5 280	5 047	4 766	3 829	2 602	
Rezerwa wykazana w sprawozdaniu z sytuacji finansowej	4 497	4 819	5 177	5 613	6 046	6 595	7 458	8 449	9 974	
Różnica pomiędzy rezerwą na koniec pierwszego roku a rezerwą oszacowaną na koniec okresu sprawozdawczego (ang. <i>run-off result</i>)	(2 747)	(2 338)	(2 393)	(1 862)	(913)	(189)	590	375	(17)	
Powyższa różnica jako procent rezerwy na koniec pierwszego roku	-37%	-29%	-28%	-20%	-9%	-2%	5%	3%	0%	

Główną część portfela Grupy PZU stanowią ubezpieczenia komunikacyjne – autocasco oraz OC posiadaczy pojazdów mechanicznych. Oba rodzaje ubezpieczeń zawierane są na ogół na rok, w trakcie którego szkoda musi zaistnieć, aby została wypłacona. W przypadku ubezpieczenia autocasco czas na zgłoszenie szkody jest krótki i nie jest źródłem niepewności. Inaczej jest w przypadku ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych, gdzie czas na zgłoszenie szkody może wynosić aż 30 lat. Wysokość szkód majątkowych jest w szczególności wrażliwa na ilość zgłaszanych roszczeń sądowych oraz zapadające w poszczególnych sprawach wyroki sądowe. W przypadku umów ubezpieczeń OC pojawiają się nowe typy szkód oraz dodatkowe roszczenia ujawniane ze znacznym opóźnieniem, co istotnie komplikuje proces szacowania rezerw techniczno-ubezpieczeniowych.

Koncentracja ryzyka w ubezpieczeniach majątkowych i osobowych

Ze względu na uwarunkowania klimatyczne regionu, w którym działalność prowadzi Grupa PZU, ryzyko koncentracji może wystąpić w przypadku szkód o charakterze katastroficznym, jak np. powódzie czy huragany. W związku z tym poniżej zaprezentowano narażenie Grupy PZU na szkody o tym charakterze w podziale na poszczególne województwa (dla działalności na terenie Polski) oraz kraje (dla działalności zagranicznej).

Koncentracja ryzyka w ubezpieczeniach majątkowych i osobowych – narażenie na szkody powodziowe i huraganowe na 31 grudnia 2017		Suma ubezpieczenia						Razem
		0-0,2	0,2 - 0,5	0,5 - 2	2 - 10	10 - 50	pow. 50	
		mln zł	mln zł	mln zł	mln zł	mln zł	mln zł	
dolnośląskie	Suma ubezpieczenia	1,1%	1,5%	1,2%	1,0%	0,7%	2,8%	8,3%
	Liczba polis	6,8%	1,6%	0,5%	0,1%	0,0%	0,1%	9,1%
kujawsko - pomorskie	Suma ubezpieczenia	0,6%	0,7%	0,5%	0,4%	0,4%	1,2%	3,8%
	Liczba polis	4,0%	0,8%	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%	5,0%
lubelskie	Suma ubezpieczenia	0,7%	0,6%	0,3%	0,2%	0,2%	2,1%	4,1%
	Liczba polis	3,5%	0,7%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	4,3%
lubuskie	Suma ubezpieczenia	0,3%	0,3%	0,2%	0,2%	0,2%	0,3%	1,5%
	Liczba polis	1,3%	0,3%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	1,7%
łódzkie	Suma ubezpieczenia	0,8%	1,1%	0,8%	0,4%	0,4%	5,6%	9,1%
	Liczba polis	5,0%	1,2%	0,3%	0,0%	0,0%	0,0%	6,5%
małopolskie	Suma ubezpieczenia	0,9%	1,6%	0,8%	0,5%	0,5%	1,6%	5,9%
	Liczba polis	5,0%	1,7%	0,4%	0,0%	0,0%	0,0%	7,1%
mazowieckie	Suma ubezpieczenia	1,7%	2,8%	2,1%	1,0%	1,4%	8,8%	17,8%
	Liczba polis	11,0%	3,2%	1,0%	0,1%	0,0%	0,1%	15,4%
opolskie	Suma ubezpieczenia	0,3%	0,4%	0,3%	0,2%	0,1%	0,9%	2,2%
	Liczba polis	1,6%	0,4%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	2,1%
podkarpackie	Suma ubezpieczenia	0,7%	0,8%	0,3%	0,2%	0,2%	0,5%	2,7%
	Liczba polis	3,5%	1,0%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	4,6%
podlaskie	Suma ubezpieczenia	0,4%	0,5%	0,3%	0,2%	0,2%	0,3%	1,9%
	Liczba polis	1,9%	0,5%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	2,5%
pomorskie	Suma ubezpieczenia	0,7%	1,0%	0,8%	0,5%	0,7%	3,5%	7,2%
	Liczba polis	4,2%	1,0%	0,3%	0,0%	0,0%	0,0%	5,5%
śląskie	Suma ubezpieczenia	1,2%	1,5%	0,9%	0,6%	0,4%	1,9%	6,5%
	Liczba polis	7,8%	1,6%	0,4%	0,0%	0,0%	0,1%	9,9%
świętokrzyskie	Suma ubezpieczenia	0,4%	0,5%	0,2%	0,1%	0,1%	0,6%	1,9%
	Liczba polis	2,2%	0,6%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	2,9%
warmińsko-mazurskie	Suma ubezpieczenia	0,4%	0,4%	0,3%	0,3%	0,2%	0,5%	2,1%
	Liczba polis	2,0%	0,5%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	2,6%
wielkopolskie	Suma ubezpieczenia	1,2%	1,7%	1,3%	0,7%	0,6%	2,1%	7,6%
	Liczba polis	7,5%	1,9%	0,5%	0,1%	0,0%	0,1%	10,1%
zachodniopomorskie	Suma ubezpieczenia	0,4%	0,4%	0,4%	0,5%	0,5%	3,5%	5,7%
	Liczba polis	2,1%	0,5%	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%	2,8%
Litwa i Estonia	Suma ubezpieczenia	0,7%	1,7%	2,6%	1,0%	0,6%	0,8%	7,4%
	Liczba polis	2,3%	1,9%	1,0%	0,1%	0,0%	0,0%	5,3%
Łotwa	Suma ubezpieczenia	0,2%	0,7%	0,7%	0,5%	0,6%	0,9%	3,6%
	Liczba polis	1,1%	0,8%	0,3%	0,0%	0,0%	0,0%	2,2%

Koncentracja ryzyka w ubezpieczeniach majątkowych i osobowych – narażenie na szkody powodziowe i huraganowe na 31 grudnia 2017		Suma ubezpieczenia						Razem
		0-0,2	0,2 - 0,5	0,5 - 2	2 - 10	10 - 50	pow. 50	
		mln zł	mln zł	mln zł	mln zł	mln zł	mln zł	
Ukraina	Suma ubezpieczenia	0,1%	0,0%	0,1%	0,2%	0,2%	0,1%	0,7%
	Liczba polis	0,4%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,4%
Razem	Suma ubezpieczenia	12,8%	18,2%	14,1%	8,7%	8,2%	38,0%	100,0%
	Liczba polis	73,2%	20,2%	5,8%	0,4%	0,0%	0,4%	100,0%

Koncentracja ryzyka w ubezpieczeniach majątkowych i osobowych – narażenie na szkody powodziowe i huraganowe na 31 grudnia 2016		Suma ubezpieczenia						Razem
		0-0,2	0,2 - 0,5	0,5 - 2	2 - 10	10 - 50	pow. 50	
		mln zł	mln zł	mln zł	mln zł	mln zł	mln zł	
dolnośląskie	Suma ubezpieczenia	1,1%	1,6%	1,2%	1,9%	1,2%	2,1%	9,1%
	Liczba polis	6,6%	1,4%	0,4%	0,1%	0,0%	0,0%	8,5%
kujawsko - pomorskie	Suma ubezpieczenia	0,7%	0,9%	0,6%	0,4%	0,5%	1,2%	4,3%
	Liczba polis	4,5%	0,8%	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%	5,5%
lubelskie	Suma ubezpieczenia	0,8%	0,7%	0,3%	0,2%	0,2%	1,2%	3,4%
	Liczba polis	4,2%	0,7%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	5,0%
lubuskie	Suma ubezpieczenia	0,3%	0,3%	0,3%	0,4%	0,3%	0,3%	1,9%
	Liczba polis	1,8%	0,3%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	2,2%
łódzkie	Suma ubezpieczenia	0,7%	1,2%	0,7%	0,3%	0,4%	2,9%	6,2%
	Liczba polis	4,7%	1,0%	0,3%	0,0%	0,0%	0,0%	6,0%
małopolskie	Suma ubezpieczenia	0,9%	1,9%	0,8%	0,5%	0,5%	1,4%	6,0%
	Liczba polis	5,2%	1,7%	0,3%	0,0%	0,0%	0,0%	7,2%
mazowieckie	Suma ubezpieczenia	1,9%	4,0%	2,6%	1,1%	1,5%	8,6%	19,7%
	Liczba polis	12,0%	3,3%	0,9%	0,1%	0,0%	0,0%	16,3%
opolskie	Suma ubezpieczenia	0,3%	0,6%	0,4%	0,3%	0,3%	0,7%	2,6%
	Liczba polis	2,0%	0,5%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	2,6%
podkarpackie	Suma ubezpieczenia	0,8%	1,0%	0,3%	0,3%	0,3%	0,4%	3,1%
	Liczba polis	4,0%	0,9%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	5,0%
podlaskie	Suma ubezpieczenia	0,4%	0,5%	0,4%	0,2%	0,2%	0,1%	1,8%
	Liczba polis	2,2%	0,5%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	2,8%
pomorskie	Suma ubezpieczenia	0,7%	1,2%	0,9%	0,6%	0,9%	1,9%	6,2%
	Liczba polis	4,7%	1,1%	0,3%	0,0%	0,0%	0,0%	6,1%
śląskie	Suma ubezpieczenia	1,1%	1,7%	0,9%	0,5%	0,5%	1,5%	6,2%
	Liczba polis	6,8%	1,5%	0,3%	0,0%	0,0%	0,0%	8,6%
świętokrzyskie	Suma ubezpieczenia	0,4%	0,5%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	1,3%
	Liczba polis	1,8%	0,4%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	2,2%
warmińsko-mazurskie	Suma ubezpieczenia	0,4%	0,5%	0,4%	0,3%	0,2%	0,6%	2,4%
	Liczba polis	2,3%	0,5%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	2,9%
wielkopolskie	Suma ubezpieczenia	1,1%	1,9%	1,4%	0,8%	0,6%	1,5%	7,3%
	Liczba polis	7,2%	1,7%	0,5%	0,1%	0,0%	0,0%	9,5%
zachodniopomorskie	Suma ubezpieczenia	0,3%	0,4%	0,4%	0,5%	0,6%	1,7%	3,9%
	Liczba polis	2,5%	0,4%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	3,0%
Litwa i Estonia	Suma ubezpieczenia	0,7%	1,6%	2,9%	1,5%	1,3%	2,0%	10,0%
	Liczba polis	2,2%	1,4%	0,9%	0,1%	0,0%	0,0%	4,6%
Łotwa	Suma ubezpieczenia	0,2%	0,8%	0,9%	0,6%	0,7%	1,4%	4,6%
	Liczba polis	0,7%	0,7%	0,3%	0,0%	0,0%	0,0%	1,7%
Ukraina	Suma ubezpieczenia	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
	Liczba polis	0,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,3%
Razem	Suma ubezpieczenia	12,8%	21,3%	15,5%	10,5%	10,3%	29,6%	100,0%
	Liczba polis	75,7%	18,8%	5,1%	0,4%	0,0%	0,0%	100,0%

Koncentracja ryzyka w ubezpieczeniach majątkowych i osobowych – ubezpieczenia OC

Ze względu na znaczne rozproszenie portfela ubezpieczeń OC komunikacyjnych ryzyko koncentracji w tej grupie ubezpieczeń nie jest istotne z punktu widzenia Grupy PZU.

Koncentrację ryzyka w ubezpieczeniach majątkowych i osobowych z tytułu ubezpieczeń OC innych niż komunikacyjne, mierzoną wysokością składki przypisanej brutto, przedstawiono według sum gwarancyjnych i rodzajów ochrony ubezpieczeniowej.

Składka przypisana brutto w ubezpieczeniach majątkowych i osobowych – ubezpieczenia OC na 31 grudnia 2017	Suma ubezpieczenia					Razem
	0-0,2 mln zł	0,2-0,5 mln zł	0,5-1 mln zł	1-2 mln zł	pow. 2 mln zł	
OC ogólne, w życiu prywatnym oraz inne pozostałe	16,8%	4,6%	2,1%	2,4%	16,0%	41,9%
OC personelu medycznego i działalności medycznej	1,3%	1,7%	1,0%	4,6%	18,6%	27,2%
OC podmiotów z tytułu wykonywanej działalności gospodarczej poza medyczną i rolniczą (usługi prawne, doradcze i inne)	10,3%	4,0%	1,9%	1,9%	8,0%	26,1%
OC rolników oraz dotyczące ich majątku ruchomego	0,0%	0,0%	0,0%	4,7%	0,0%	4,7%
OC za produkt	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,1%	0,1%
Razem	28,4%	10,3%	5,0%	13,6%	42,7%	100,0%

Składka przypisana brutto w ubezpieczeniach majątkowych i osobowych – ubezpieczenia OC na 31 grudnia 2016	Suma ubezpieczenia					Razem
	0-0,2 mln zł	0,2-0,5 mln zł	0,5-1 mln zł	1-2 mln zł	pow. 2 mln zł	
OC ogólne, w życiu prywatnym oraz inne pozostałe	20,0%	3,3%	2,3%	2,8%	15,1%	43,5%
OC personelu medycznego i działalności medycznej	0,6%	1,1%	1,1%	6,0%	21,1%	29,9%
OC podmiotów z tytułu wykonywanej działalności gospodarczej poza medyczną i rolniczą (usługi prawne, doradcze i inne)	8,6%	4,1%	2,0%	2,4%	4,6%	21,7%
OC rolników oraz dotyczące ich majątku ruchomego	0,0%	0,0%	0,0%	4,8%	0,0%	4,8%
OC za produkt	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,1%	0,1%
Razem	29,2%	8,5%	5,4%	16,0%	40,9%	100,0%

Skapitalizowana wartość rent

Poniższe wyniki nie uwzględniają wpływu zmian wyceny lokat uwzględnianych przy wyliczaniu wartości rezerwy.

Wpływ zmiany założeń dla rezerwy na skapitalizowaną wartość rent brutto w ubezpieczeniach majątkowych i osobowych na wynik finansowy netto i kapitały własne	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
Stopa techniczna – podwyższenie o 0,5 p.p.	424	414
Stopa techniczna – obniżenie o 1,0 p.p.	(1 094)	(1 071)
Śmiertelność 110% założonej	131	128
Śmiertelność 90% założonej	(146)	(143)

Zmiana założeń dla rezerwy na skapitalizowaną wartość rent na udziale własnym w ubezpieczeniach majątkowych i osobowych na wynik finansowy netto i kapitały własne	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
Stopa techniczna – podwyższenie o 0,5 p.p.	407	398
Stopa techniczna – obniżenie o 1,0 p.p.	(1 051)	(1 030)
Śmiertelność 110% założonej	127	124
Śmiertelność 90% założonej	(141)	(138)

7.5.2.2. Stopień narażenia na ryzyko ubezpieczeniowe - ubezpieczenia na życie

Grupa PZU nie zaprezentowała informacji dotyczących rozwoju szkód w ubezpieczeniach na życie, ze względu na fakt, że niepewność kwot i okresu wypłaty odszkodowań zwykle ustępuje w ciągu jednego roku.

Koncentracja ryzyka związana jest z koncentracją umów lub sum ubezpieczenia. W przypadku tradycyjnych ubezpieczeń indywidualnych, gdzie ryzyko koncentracji związane jest z możliwością wystąpienia zdarzenia ubezpieczeniowego lub z potencjalną wysokością wypłat z tytułu pojedynczego zdarzenia, ryzyko ocenia się w sposób indywidualny. Ocena obejmuje zarówno ryzyko medyczne, jak też – w uzasadnionych przypadkach – finansowe. Dzięki temu dokonywana jest selekcja ryzyk (ocena osoby przystępującej do umowy ubezpieczenia) oraz określenie maksymalnego poziomu akceptowalnego ryzyka.

W ubezpieczeniach grupowych wystąpienie ryzyka koncentracji jest ograniczone poprzez wielkość portfela umów. Pozwala to zmniejszyć poziom zaburzeń wynikających z losowości przebiegów ubezpieczeń. Ponadto istotnym czynnikiem zmniejszającym ryzyko związane z koncentracją jest forma umowy zbiorowej, w ramach której wszyscy członkowie grupy mają tę samą sumę ubezpieczenia oraz zakres gwarantowanej ochrony. Tym samym zjawisko koncentracji niektórych ryzyk w ramach portfela umów nie występuje.

W przypadku umów ubezpieczeń grupowych, gdzie dopuszcza się możliwość kształtowania zakresu ochrony ubezpieczeniowej na poziomie poszczególnych umów grupowych, stosowana jest uproszczona ocena ryzyka. Prowadzi się ją na podstawie informacji o branży zawodowej danego zakładu pracy przy założeniu odpowiednich limitów uczestnictwa osób ubezpieczonych w stosunku do osób zatrudnionych w zakładzie pracy. Stosowane w tych przypadkach składki ubezpieczeniowe i odpowiednie narzuty wynikają z prowadzonych analiz statystycznych częstości występowania świadczeń na poziomie zdefiniowanych homogenicznych grup ryzyka, z uwzględnieniem względnych częstości występowania zdarzeń w stosunku do statystyk publicznych.

Należy również zaznaczyć, że dla większości umów wielkość świadczenia jest ściśle zdefiniowana w umowie ubezpieczenia. W porównaniu do typowych umów ubezpieczeń majątkowych i osobowych zmniejsza się ryzyko koncentracji, polegające na stosunkowo rzadkim występowaniu pojedynczych zdarzeń o znacznej wysokości wypłat.

Ubezpieczenia rentowe w ubezpieczeniach na życie

Zmiana założeń dla rezerw w ubezpieczeniach rentowych w ubezpieczeniach na życie	Wpływ zmiany założeń na wynik finansowy netto i kapitały własne	
	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
Stopa techniczna - obniżenie o 1,0 p.p.	(27)	(29)
Śmiertelność 90% założonej	(11)	(11)

Ubezpieczenia na życie z wyłączeniem ubezpieczeń rentowych

Zmiana założeń dla rezerw w ubezpieczeniach na życie z wyłączeniem rezerw w ubezpieczeniach rentowych	Wpływ zmiany założeń na wynik finansowy netto i kapitały własne	
	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
Stopa techniczna - obniżenie o 1,0 p.p.	(2 092)	(2 112)
Śmiertelność 110% założonej	(881)	(891)
Zachorowalność i wypadkowość – 110% założonej	(148)	(153)

Wpływ rezygnacji klientów w ubezpieczeniach na życie

W wyliczeniach matematycznych rezerw techniczno-ubezpieczeniowych w ubezpieczeniach na życie nie uwzględnia się ryzyka rezygnacji ubezpieczonych. Poniżej zaprezentowano wpływ hipotetycznej rezygnacji 10% wszystkich klientów w ubezpieczeniach na życie.

Pozycja sprawozdania finansowego	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
Zmiana stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych	2 167	2 098
Odszkodowania i świadczenia wypłacone	(843)	(791)
Zmiana stanu odroczonej kosztów akwizycji	(8)	(7)
Wynik finansowy brutto	1 316	1 299
Wynik finansowy netto	1 066	1 052
Kapitały własne	1 066	1 052

7.5.3. Ryzyko rynkowe

Ryzyko rynkowe to ryzyko straty lub niekorzystnej zmiany sytuacji finansowej wynikające bezpośrednio lub pośrednio z wahań poziomu i wahań zmienności rynkowych cen aktywów, spreadu kredytowego, wartości zobowiązań i instrumentów finansowych.

Ryzyko rynkowe w Grupie PZU obejmuje:

- **ryzyko cen akcji** – możliwość poniesienia straty na skutek zmiany wartości aktywów, zobowiązań i instrumentów finansowych w wyniku zmian rynkowych cen akcji lub wahań zmienności rynkowych cen akcji;
- **ryzyko cen udziałów i akcji nienotowanych** – możliwość poniesienia straty na skutek zmian wycen akcji nienotowanych i udziałów;
- **ryzyko cen nieruchomości** – możliwość poniesienia straty na skutek zmian wartości aktywów, zobowiązań i instrumentów finansowych w wyniku zmian rynkowych cen nieruchomości lub wahań zmienności rynkowych cen nieruchomości;
- **ryzyko cen towarów** – możliwość poniesienia straty na skutek zmiany wartości aktywów, zobowiązań i instrumentów finansowych w wyniku zmian rynkowych cen towarów lub wahań zmienności rynkowych cen towarów;
- **ryzyko inflacji** – możliwość poniesienia straty związana z poziomem realizowanej inflacji, w szczególności inflacji cen towarów i usług, a także oczekiwań dotyczących przyszłego poziomu inflacji, mających wpływ na wycenę aktywów i zobowiązań;
- **ryzyko płynności** – ryzyko niemożności zrealizowania lokat i innych aktywów bez wpływu na ich rynkowe ceny w celu uregulowania swoich zobowiązań finansowych w momencie, gdy stają się one wymagalne;
- **ryzyko stopy procentowej** – możliwość poniesienia straty na skutek zmiany wartości instrumentów finansowych lub innych aktywów oraz zmiany wartości bieżącej prognozowanych przepływów ze zobowiązań w wyniku zmian w strukturze terminowej rynkowych stóp procentowych lub wahań zmienności rynkowych stóp procentowych wolnych od ryzyka;
- **ryzyko bazowe** – możliwość poniesienia straty na skutek zmiany wartości instrumentów finansowych lub aktywów oraz zmiany wartości bieżącej prognozowanych przepływów ze zobowiązań, w wyniku zmian w strukturze terminowej *spreadów* rynkowych stóp procentowych względem stóp wolnych od ryzyka lub wahań zmienności tych *spreadów* – z wyłączeniem *spreadów* kredytowych;
- **ryzyko walutowe** – możliwość poniesienia straty na skutek zmian wartości aktywów, zobowiązań i instrumentów finansowych w wyniku zmian kursów wymiany walut lub wahań zmienności kursów wymiany walut;
- **ryzyko spreadu kredytowego** – możliwość poniesienia straty z tytułu zmiany wartości aktywów, zobowiązań i instrumentów finansowych spowodowanych zmianą poziomu *spreadów* kredytowych w odniesieniu do struktury terminowej stóp procentowych dłużnych papierów wartościowych emitowanych przez Skarb Państwa lub wahania ich zmienności;

- **ryzyko koncentracji** – możliwość poniesienia straty wynikającej z braku dywersyfikacji portfela aktywów lub z dużej ekspozycji na ryzyko niewykonania zobowiązania przez pojedynczego emitenta papierów wartościowych lub grupę powiązanych emitentów.

Ryzyko koncentracji aktywów oraz ryzyko *spreadu* kredytowego jest traktowane jako integralna część ryzyka rynkowego przy pomiarze ryzyka na potrzeby profilu ryzyka, tolerancji na ryzyko i raportowaniu wskaźników ryzyka rynkowego. Jednak proces zarządzania tymi ryzykami ma odmienną specyfikę niż proces zarządzania pozostałymi podkategoriami ryzyka rynkowego i został opisany w punkcie 7.5.1.1 wraz z procesem zarządzania ryzykiem niewypłacalności kontrahenta.

Ryzyko rynkowe w Grupie PZU pochodzi z trzech głównych źródeł:

- działalności związanej z dopasowaniem aktywów do zobowiązań (portfel ALM);
- działalności związanej z aktywną alokacją, tj. wyznaczaniem optymalnej średnioterminowej struktury aktywów (portfele AA);
- działalności bankowej w Pekao i Alior Banku – w jej efekcie Grupa PZU istotnie zwiększyła narażenie na ryzyko stopy procentowej.

Działalność inwestycyjną w spółkach Grupy PZU reguluje szereg dokumentów zatwierdzonych przez rady nadzorcze, zarządy i dedykowane komitety.

Jednostki ds. ryzyka współuczestniczą w identyfikacji ryzyk, dokonują ich pomiaru oraz monitorują i raportują o tych ryzykach. Ryzyko rynkowe mierzy się na podstawie metody wartości zagrożonej (VaR, ang. *Value at Risk*). Całkowitą wartość ryzyka rynkowego wyznacza się poprzez agregację wielkości poszczególnych ryzyk na podstawie zdefiniowanej macierzy korelacji. W celu efektywnego zarządzania ryzykiem rynkowym ustala się limity w postaci kwoty kapitału alokowanego na dane ryzyko rynkowe, jak również limity na poszczególne czynniki ryzyka rynkowego.

W Pekao funkcjonuje system zarządzania ryzykiem rynkowym, stanowiący strukturalno-organizacyjne i metodologiczne ramy, mające na celu utrzymanie struktury bilansu i pozycji pozabilansowych w zgodzie z zakładanymi celami strategicznymi. Proces zarządzania ryzykiem rynkowym oraz procedury go regulujące uwzględniają podział na księgę handlową i bankową.

Zarządzając ryzykiem rynkowym księgi handlowej Pekao dąży do optymalizowania wyników finansowych oraz zapewnienia maksymalnie wysokiej jakości obsługi klientów banku w zakresie dostępu do rynku (market making) pozostając w ramach limitów zatwierdzonych przez zarząd i radę nadzorczą.

Zarządzając ryzykiem stopy procentowej księgi bankowej Pekao kieruje się celem zabezpieczenia wartości ekonomicznej kapitału oraz realizacji założonego wyniku odsetkowego w ramach przyjętych limitów.

W Alior Banku ekspozycja na ryzyko rynkowe i płynności jest ograniczana przez system limitów, okresowo aktualizowanych, wprowadzanych uchwałą rady nadzorczej lub zarządu, obejmujących wszystkie miary ryzyka. W Alior Banku funkcjonują trzy rodzaje limitów, różniące się zakresem oraz sposobem funkcjonowania – limity podstawowe, uzupełniające, limity stress-test. Zarządzanie ryzykiem rynkowym skupia się na potencjalnych zmianach wyniku ekonomicznego.

Ekspozycja na ryzyko rynkowe

Wartość bilansowa na 31 grudnia 2017	Nota	Aktywa na ryzyko Grupy		Aktywa na ryzyko klienta	Razem
			W tym aktywa banków		
Aktywa finansowe i środki pieniężne narażone na ryzyko stopy procentowej		280 829	243 736	1 384	282 213
Dłużne papiery wartościowe o stałym oprocentowaniu	33.2, 33.3, 33.4, 33.6	66 973	39 278	1 270	68 243
Dłużne papiery wartościowe o zmiennym oprocentowaniu	33.2, 33.3, 33.4, 33.6	28 128	25 449	23	28 151
Należności od klientów z tytułu kredytów	33.6	169 457	169 457	-	169 457
Lokaty terminowe w instytucjach kredytowych	33.6	1 751	851	90	1 841
Pożyczki	33.6	3 698	-	-	3 698
Środki pieniężne	35	8 238	6 620	1	8 239
Transakcje z przyrzeczeniem odsprzedaży	33.6	885	553	-	885
Instrumenty pochodne	33.4, 33.5	1 699	1 528	-	1 699
Aktywa finansowe narażone na inne ryzyko cenowe		3 377	898	4 503	7 880
Instrumenty kapitałowe	33.3, 33.4	2 725	363	4 503	7 228
Instrumenty pochodne	33.4, 33.5	652	535	-	652
Razem		284 206	244 634	5 887	290 093

Wartość bilansowa na 31 grudnia 2016	Nota	Aktywa na ryzyko Grupy		Aktywa na ryzyko klienta	Razem
			w tym aktywa banków		
Aktywa finansowe i środki pieniężne narażone na ryzyko stopy procentowej		99 094	57 877	1 463	100 557
Dłużne papiery wartościowe o stałym oprocentowaniu	33.2, 33.3, 33.4, 33.6	35 688	6 977	1 140	36 828
Dłużne papiery wartościowe o zmiennym oprocentowaniu	33.2, 33.3, 33.4, 33.6	8 078	2 645	105	8 183
Należności od klientów z tytułu kredytów	33.6	44 998	44 998	-	44 998
Lokaty terminowe w instytucjach kredytowych	33.6	2 068	583	217	2 285
Pożyczki	33.6	1 708	-	-	1 708
Środki pieniężne	35	2 972	1 126	1	2 973
Transakcje z przyrzeczeniem odsprzedaży	33.6	2 880	1 264	-	2 880
Instrumenty pochodne	33.4, 33.5	702	284	-	702
Aktywa finansowe narażone na inne ryzyko cenowe		3 929	243	3 773	7 702
Instrumenty kapitałowe	33.3, 33.4	3 678	43	3 773	7 451
Instrumenty pochodne	33.4, 33.5	251	200	-	251
Razem		103 023	58 120	5 236	108 259

W tabeli poniżej zaprezentowano aktywa finansowe banków oraz na ryzyko klienta wg klasyfikacji do portfeli, w których zostały ujęte:

Aktywa finansowe banków oraz aktywa finansowe na ryzyko klienta	31 grudnia 2017		31 grudnia 2016	
	Pekao i Alior Bank	Aktywa finansowe na ryzyko klienta	Alior Bank	Aktywa finansowe na ryzyko klienta
Instrumenty finansowe utrzymywane do terminu wymagalności	4 839	-	220	-
Dłużne papiery wartościowe	4 839	-	220	-
Rządowe	4 808	-	220	-
Krajowe	4 808	-	220	-
Oprocentowanie stałe	3 839	-	220	-
Oprocentowanie zmienne	969	-	-	-
Pozostałe	31	-	-	-
Nienotowane na rynku regulowanym	31	-	-	-
Oprocentowanie stałe	31	-	-	-
Instrumenty finansowe dostępne do sprzedaży	45 772	-	9 438	-
Instrumenty kapitałowe	358	-	36	-
Notowane na rynku regulowanym	117	-	-	-
Nienotowane na rynku regulowanym	241	-	36	-
Instrumenty dłużne	45 414	-	9 402	-
Rządowe	31 484	-	6 438	-
Krajowe	30 762	-	6 438	-
Oprocentowanie stałe	19 060	-	4 146	-
Oprocentowanie zmienne	11 702	-	2 292	-
Zagraniczne	722	-	-	-
Oprocentowanie stałe	722	-	-	-
Pozostałe	13 930	-	2 964	-
Notowane na rynku regulowanym	652	-	-	-
Oprocentowanie stałe	652	-	-	-
Nienotowane na rynku regulowanym	13 278	-	2 964	-
Oprocentowanie stałe	13 077	-	2 611	-
Oprocentowanie zmienne	201	-	353	-
Instrumenty finansowe wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy - zakwalifikowane do tej kategorii w momencie pierwszego rozpoznania	-	68	-	61
Instrumenty kapitałowe	-	65	-	56
Notowane na rynku regulowanym	-	61	-	53
Nienotowane na rynku regulowanym	-	4	-	3
Instrumenty dłużne	-	3	-	5
Rządowe	-	3	-	5
Zagraniczne	-	3	-	5
Oprocentowanie stałe	-	3	-	5
Instrumenty finansowe wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy - przeznaczone do obrotu	3 533	5 728	419	4 957
Instrumenty kapitałowe	5	4 438	7	3 717
Notowane na rynku regulowanym	5	383	6	398
Nienotowane na rynku regulowanym	-	4 055	1	3 319
Instrumenty dłużne	1 812	1 290	-	1 240
Rządowe	1 732	1 267	-	1 167
Krajowe	1 732	1 267	-	1 167
Oprocentowanie stałe	435	1 267	-	1 135
Oprocentowanie zmienne	1 297	-	-	32
Pozostałe	80	23	-	73
Nienotowane na rynku regulowanym	80	23	-	73
Oprocentowanie zmienne	80	23	-	73
Instrumenty pochodne	1 716	-	412	-

Aktywa finansowe banków oraz aktywa finansowe na ryzyko klienta	31 grudnia 2017		31 grudnia 2016	
	Pekao i Alior Bank	Aktywa finansowe na ryzyko klienta	Alior Bank	Aktywa finansowe na ryzyko klienta
Pożyczki	183 523	90	46 845	217
Dłużne papiery wartościowe	12 662	-	-	-
Pozostałe	12 662	-	-	-
Notowane na rynku regulowanym	977	-	-	-
Oprocentowanie stałe	281	-	-	-
Oprocentowanie zmienne	696	-	-	-
Nienotowane na rynku regulowanym	11 685	-	-	-
Oprocentowanie stałe	1 181	-	-	-
Oprocentowanie zmienne	10 504	-	-	-
Należności od klientów z tytułu kredytów	169 457	-	44 998	-
Transakcje z przyrzeczeniem odsprzedaży	553	-	1 264	-
Lokaty terminowe w instytucjach kredytowych	851	90	583	217
Pochodne instrumenty zabezpieczające	347	-	72	-
Środki pieniężne	6 620	1	1 126	1
Aktywa finansowe banków oraz aktywa finansowe na ryzyko klienta, razem	244 634	5 887	58 120	5 236

W ramach swojej działalności lokacyjnej Grupa PZU wykorzystuje pochodne instrumenty finansowe jako narzędzia zmniejszania ryzyka (z użyciem rachunkowości zabezpieczeń lub bez niej) oraz ułatwiające efektywne zarządzanie portfelem inwestycyjnym.

W tabelach przedstawiono zaangażowanie Grupy PZU w instrumenty pochodne.

Instrumenty pochodne związane ze stopą procentową	Kwota bazowa wg terminów wymagalności na 31 grudnia 2017					Aktywa na 31 grudnia 2017	Zobowiązania na 31 grudnia 2017
	Do 3 mies.	Powyżej 3 mies. do 1 roku	Powyżej 1 roku do 5 lat	Powyżej 5 lat	Razem		
Instrumenty wykazywane jako zabezpieczenie wartości godziwej – instrumenty nienotowane, w tym:	115	-	1 744	1 696	3 555	16	186
- transakcje <i>SWAP</i>	115	-	1 744	1 696	3 555	16	186
Instrumenty wykazywane jako zabezpieczenie przepływów pieniężnych – instrumenty nienotowane, w tym:	2 950	1 653	12 849	2 181	19 633	289	682
- transakcje <i>SWAP</i>	2 950	1 653	12 849	2 181	19 633	289	682
Instrumenty wykazywane jako przeznaczone do obrotu, w tym:	17 396	31 415	101 625	22 573	173 009	1 394	1 929
Instrumenty nienotowane, w tym:	17 396	31 415	101 625	22 573	173 009	1 394	1 929
- transakcje <i>FRA</i>	1 285	450	-	-	1 735	1	-
- transakcje <i>SWAP</i>	14 932	27 813	96 648	22 468	161 861	1 381	1 921
- opcje call (zakup)	411	1 363	3 854	11	5 639	10	2
- opcje put (sprzedaż)	768	1 789	1 123	94	3 774	2	6
Instrumenty pochodne związane ze stopą procentową, razem	20 461	33 068	116 218	26 450	196 197	1 699	2 797

Instrumenty pochodne związane ze stopą procentową	Kwota bazowa wg terminów wymagalności na 31 grudnia 2016					Aktywa na 31 grudnia 2016	Zobowiązania na 31 grudnia 2016
	Do 3 mies.	Powyżej 3 mies. do 1 roku	Powyżej 1 roku do 5 lat	Powyżej 5 lat	Razem		
Instrumenty wykazywane jako zabezpieczenie przepływów pieniężnych – instrumenty nienotowane, w tym:	1 100	2 225	3 394	250	6 969	72	6
- transakcje <i>SWAP</i>	1 100	2 225	3 394	250	6 969	72	6
Instrumenty wykazywane jako przeznaczone do obrotu, w tym:	5 561	22 338	32 739	9 137	69 775	630	633
Instrumenty notowane na rynku regulowanym, w tym:	1 355	-	361	-	1 716	7	19
- kontrakty terminowe	1 355	-	361	-	1 716	7	19
Instrumenty nienotowane, w tym:	4 206	22 338	32 378	9 137	68 059	623	614
- transakcje <i>SWAP</i>	3 475	21 277	30 796	9 028	64 576	597	586
- opcje call (zakup)	-	43	539	-	582	4	-
- opcje put (sprzedaż)	132	933	1 007	109	2 181	-	6
- pozostałe	599	85	36	-	720	22	22
Instrumenty pochodne związane ze stopą procentową, razem	6 661	24 563	36 133	9 387	76 744	702	639

Instrumenty pochodne związane z kursami walut	Kwota bazowa wg terminów wymagalności na 31 grudnia 2017					Aktywa na 31 grudnia 2017	Zobowiązania na 31 grudnia 2017
	Do 3 mies.	Powyżej 3 mies. do 1 roku	Powyżej 1 roku do 5 lat	Powyżej 5 lat	Razem		
Instrumenty wykazywane jako zabezpieczenie przepływów pieniężnych – instrumenty nienotowane, w tym:	480	501	-	-	981	42	-
- transakcje <i>SWAP</i>	480	501	-	-	981	42	-
Instrumenty wykazywane jako przeznaczone do obrotu, w tym:	36 955	10 954	2 060	42	50 011	402	517
Instrumenty notowane na rynku regulowanym, w tym:	456	-	-	-	456	19	1
- kontrakty terminowe	456	-	-	-	456	19	1
Instrumenty nienotowane, w tym:	36 499	10 954	2 060	42	49 555	383	516
- kontakty terminowe	11 684	4 300	945	-	16 929	175	221
- transakcje <i>SWAP</i>	22 650	2 851	462	42	26 005	164	256
- opcje call (zakup)	1 005	1 323	71	-	2 399	27	8
- opcje put (sprzedaż)	1 160	2 480	582	-	4 222	17	31
Instrumenty pochodne związane z kursami walut, razem	37 435	11 455	2 060	42	50 992	444	517

Instrumenty pochodne związane z kursami walut	Kwota bazowa wg terminów wymagalności na 31 grudnia 2016					Aktywa na 31 grudnia 2016	Zobowiązania na 31 grudnia 2016
	Do 3 mies.	Powyżej 3 mies. do 1 roku	Powyżej 1 roku do 5 lat	Powyżej 5 lat	Razem		
Instrumenty notowane na rynku regulowanym, w tym:	-	-	361	-	361	3	-
- kontrakty terminowe	-	-	361	-	361	3	-
Instrumenty nienotowane, w tym:	11 428	3 091	1 300	76	15 895	199	125
- kontakty terminowe	1 863	980	311	-	3 154	62	25
- transakcje SWAP	8 608	1 006	867	76	10 557	115	77
- opcje call (zakup)	490	547	61	-	1 098	22	-
- opcje put (sprzedaż)	467	558	61	-	1 086	-	23
Instrumenty pochodne związane z kursami walut, razem	11 428	3 091	1 661	76	16 256	202	125

Instrumenty pochodne związane z cenami papierów wartościowych	Kwota bazowa wg terminów wymagalności na 31 grudnia 2017					Aktywa na 31 grudnia 2017	Zobowiązania na 31 grudnia 2017
	Do 3 mies.	Powyżej 3 mies. do 1 roku	Powyżej 1 roku do 5 lat	Powyżej 5 lat	Razem		
Instrumenty nienotowane, w tym:	485	2 430	2 924	-	5 839	104	57
- opcje call (zakup)	279	1 245	1 666	-	3 190	102	10
- opcje put (sprzedaż)	206	1 185	1 258	-	2 649	2	47
Instrumenty pochodne związane z cenami papierów wartościowych, razem	485	2 430	2 924	-	5 839	104	57

Instrumenty pochodne związane z cenami papierów wartościowych	Kwota bazowa wg terminów wymagalności na 31 grudnia 2016					Aktywa na 31 grudnia 2016	Zobowiązania na 31 grudnia 2016
	Do 3 mies.	Powyżej 3 mies. do 1 roku	Powyżej 1 roku do 5 lat	Powyżej 5 lat	Razem		
Instrumenty notowane na rynku regulowanym, w tym:	26	-	-	-	26	-	-
- opcje put (sprzedaż)	26	-	-	-	26	-	-
Instrumenty nienotowane, w tym:	695	609	3 712	-	5 016	49	23
- opcje call (zakup)	351	370	2 083	-	2 804	48	1
- opcje put (sprzedaż)	344	239	1 629	-	2 212	1	22
Instrumenty pochodne związane z cenami papierów wartościowych, razem	721	609	3 712	-	5 042	49	23

Instrumenty pochodne związane z cenami towarów	Kwota bazowa wg terminów wymagalności na 31 grudnia 2017					Aktywa na 31 grudnia 2017	Zobowiązania na 31 grudnia 2017
	Do 3 mies.	Powyżej 3 mies. do 1 roku	Powyżej 1 roku do 5 lat	Powyżej 5 lat	Razem		
Instrumenty notowane na rynku regulowanym, w tym:	285	40	7	-	332	10	21
- kontrakty terminowe	285	40	7	-	332	10	21
Instrumenty nienotowane, w tym:	542	678	976	-	2 196	94	82
- kontakty terminowe	227	26	-	-	253	19	7
- transakcje SWAP	252	233	190	-	675	59	59
- opcje call (zakup)	45	240	398	-	683	15	8
- opcje put (sprzedaż)	18	179	388	-	585	1	8
Instrumenty pochodne związane z cenami papierów wartościowych, razem	827	718	983	-	2 528	104	103

Na 31 grudnia 2016 roku Grupa PZU nie posiadała instrumentów pochodnych związanych z cenami towarów.

Koncentracja ryzyka

	31 grudnia 2017	31 grudnia 2017 (% wartości aktywów finansowych)	31 grudnia 2016	31 grudnia 2016 (% wartości aktywów finansowych)
Zaangażowanie w skarbowe papiery wartościowe wyemitowane i gwarantowane przez Skarb Państwa Rzeczypospolitej Polskiej oraz w transakcje z przyrzeczeniem odsprzedaży na tych papierach	65 126	22,5%	38 315	35,4%
Zaangażowanie Grupy PZU w akcje notowane na GPW	2 327	0,8%	3 340	3,1%
Ogólne zaangażowanie w aktywa bankowe - depozyty bankowe, środki pieniężne, dłużne papiery wartościowe wyemitowane przez banki, akcje banków oraz transakcje w instrumenty pochodne z nimi zawarte	21 897	7,5%	10 814	10,0%
Zaangażowanie w aktywa finansowe denominowane w polskim złotym	249 674	86,1%	92 815	85,7%

Zaangażowanie w dłużne papiery emitowane przez rządy inne niż RP

Stan na 31 grudnia 2017 roku

Kraj	Waluta	Cena nabycia	Wycena bilansowa	Wycena w wartości godziwej	Odpis z tytułu utraty wartości
Argentyna	ARS/USD	102	101	101	-
Azerbejdżan	USD	10	10	10	-
Brazylia	USD	106	105	105	-
Bułgaria	EUR	54	55	58	-
Chile	USD	21	20	20	-
Chorwacja	EUR/USD	101	98	99	-
Dominikana	USD	30	30	30	-
Filipiny	USD	42	41	41	-
Hiszpania	EUR	10	10	10	-
Indonezja	EUR/USD	198	199	199	-
Jamajka	USD	14	14	14	-
Kazachstan	USD	26	26	26	-
Kolumbia	USD	114	110	110	-
Kostaryka	USD	11	11	11	-

Kraj	Waluta	Cena nabycia	Wycena bilansowa	Wycena w wartości godziwej	Odpis z tytułu utraty wartości
Litwa	EUR/USD	424	431	435	-
Łotwa	EUR	62	64	65	-
Meksyk	EUR/MXN/USD	94	88	88	-
Niemcy	EUR	461	449	449	-
Oman	USD	32	31	31	-
Pakistan	USD	10	10	10	-
Panama	USD	31	31	31	-
Peru	PEN/USD	83	84	84	-
Rosja	USD	48	46	46	-
RPA	USD/ZAR	134	133	133	-
Rumunia	EUR/RON/USD	109	106	108	-
Serbia	USD	10	10	10	-
Słowacja	EUR	22	20	20	-
Słowenia	EUR	45	48	48	-
Sri Lanka	USD	43	42	42	-
Stany Zjednoczone	USD	854	833	833	-
Turcja	EUR/USD	151	150	150	-
Ukraina	EUR/USD/UAH	77 ¹⁾	62 ¹⁾	62 ¹⁾	-
Urugwaj	USD	27	27	27	-
Węgry	EUR/HUF/USD	205	195	196	-
Włochy	EUR	19	18	18	-
Wybrzeże Kości Słoniowej	USD	10	10	10	-
Pozostałe	EUR/USD/GBP	63	60	61	-
Razem		3 853	3 778	3 791	-

¹⁾ W przypadku części obligacji co pół roku następuje spłata nominalu obligacji w stałej kwocie 100 UAH (tj. 10% wartości nominalnej obligacji). Cena nabycia pokazuje rzeczywistą cenę, zapłaconą przez spółkę i nie uwzględnia dokonywanych spłat nominalu.

Stan na 31 grudnia 2016 roku

Kraj	Waluta	Cena nabycia	Wycena bilansowa	Wycena w wartości godziwej	Odpis z tytułu utraty wartości
Argentyna	USD	70	80	80	-
Brazylia	USD	69	79	79	-
Bułgaria	EUR	235	259	261	-
Chorwacja	EUR/USD	53	57	58	-
Cypr	EUR	24	25	25	-
Czechy	CZK	337	345	345	-
Hiszpania	EUR	40	39	39	-
Indonezja	EUR/USD	40	44	44	-
Litwa	EUR/USD	459	485	491	-
Łotwa	EUR/USD	91	110	110	-
Meksyk	EUR/USD	33	33	33	-
Portugalia	EUR	58	60	60	-
RPA	EUR/ZAR	68	73	73	-
Rumunia	EUR/USD/RON	397	422	423	-
Słowacja	EUR	164	162	162	-
Słowenia	EUR	132	138	138	-
Sri Lanka	USD	42	45	45	-

Kraj	Waluta	Cena nabycia	Wycena bilansowa	Wycena w wartości godziwej	Odpis z tytułu utraty wartości
Stany Zjednoczone	USD	148	149	149	-
Turcja	EUR/USD/TRY	324	345	345	-
Ukraina	EUR/USD/UAH	69 ¹⁾	68 ¹⁾	68 ¹⁾	-
Węgry	EUR/USD/HUF	399	423	424	-
pozostałe	EUR/USD/GBP	43	44	44	-
Razem		3 295	3 485	3 496	-

¹⁾ W przypadku części obligacji co pół roku następuje spłata nominalu obligacji w stałej kwocie 100 UAH (tj. 10% wartości nominalnej obligacji). Cena nabycia pokazuje rzeczywistą cenę, zapłaconą przez spółkę i nie uwzględnia dokonywanych spłat nominalu.

Zaangażowanie w dłużne papiery emitowane przez korporacje oraz jednostki samorządu terytorialnego

Stan na 31 grudnia 2017 roku

Emitent	Cena nabycia	Wycena bilansowa	Wycena w wartości godziwej	Odpis z tytułu utraty wartości
Spółki Indeksu WIG - Banki	558	563	564	-
Spółki Indeksu WIG - Chemia	9	9	9	-
Spółki Indeksu WIG - Energia	1 877	1 886	1 902	6
Spółki Indeksu WIG - Paliwa	663	666	668	2
Górnictwo i wydobywanie (w tym: Spółki Indeksu WIG - Górnictwo)	627	644	619	2
Przetwórstwo przemysłowe	1 111	1 159	1 197	4
Transport i gospodarka magazynowa	1 898	1 904	1 911	7
Usługi komunalne	615	611	611	2
Banki krajowe nienotowane	20	20	21	-
Banki zagraniczne	62	61	62	1
Samorządy krajowe	6 053	6 092	6 086	8
Narodowy Bank Polski	13 097	13 097	13 097	-
Pozostałe	1 637	1 663	1 667	70
Razem	28 227	28 375	28 414	102

Stan na 31 grudnia 2016 roku

Emitent	Cena nabycia	Wycena bilansowa	Wycena w wartości godziwej	Odpis z tytułu utraty wartości
Spółki Indeksu WIG - Banki	1 299	1 320	1 327	-
Spółki indeksu WIG - Paliwa	995	1 007	1 009	-
Spółki Indeksu WIG - Chemia	9	9	9	-
Spółki Indeksu WIG - Energia	315	316	316	-
Banki krajowe nienotowane	20	20	21	-
Banki zagraniczne	74	78	81	1
Samorządy krajowe	96	102	105	-
Spółki Indeksu WIG - Górnictwo	293	254	250	61
Narodowy Bank Polski	2 600	2 600	2 600	-
Pozostałe	425	385	385	17
Razem	6 126	6 091	6 103	79

7.5.3.1. Ryzyko stopy procentowej

W tabeli poniżej zaprezentowano test wrażliwości portfela instrumentów finansowych, dla których ryzyko ponosi Grupa PZU (z wyjątkiem należności od klientów z tytułu kredytów i zobowiązań z tytułu depozytów).

Zmiana wartości portfela w wyniku zmiany krzywej dochodowości o +/- 100 p.b. wg waluty instrumentu	31 grudnia 2017		31 grudnia 2016	
	spadek	wzrost	spadek	wzrost
polski złoty	1 059	(1 004)	379	(363)
euro	7	(4)	80	(73)
dolar amerykański	144	(127)	30	(25)
pozostałe	34	(34)	53	(61)
Razem	1 244	(1 169)	542	(522)

Powyższe testy wrażliwości nie zawierają wpływu zmian stóp procentowych dla rezerw techniczno-ubezpieczeniowych i zobowiązań z tytułu kontraktów inwestycyjnych. Analizę wpływu zmiany stopy technicznej na wycenę umów ubezpieczeniowych zaprezentowano w punkcie 7.5.2.

Ryzyko stopy procentowej w Pekao

Głównym narzędziem pomiaru ryzyka stopy procentowej księgi handlowej jest model VaR. Wartość ta odzwierciedla poziom dziesięciodniowej straty, która może zostać przekroczona z prawdopodobieństwem nie większym niż 1%. Wartość VaR wyznacza się metodą symulacji historycznej na podstawie 2-letniej historii obserwacji dynamiki czynników ryzyka. Zbiór czynników uwzględnianych przy wyliczaniu VaR obejmuje wszystkie istotne czynniki rynkowe brane pod uwagę przy wycenie instrumentów finansowych za wyjątkiem specyficznego ryzyka kredytowego emitenta i kontrahenta. Szacowanie wpływu zmian czynników rynkowych na bieżącą wartość danego portfela odbywa się z wykorzystaniem pełnej rewaluacji (jako różnica między wartością portfela po zmianie poziomów parametrów rynkowych o historycznie zaobserwowane zmiany czynników a bieżącą wartością portfela). Dla tak wyznaczonego zbioru prawdopodobnych zmian wartości portfela (dystrybuanty) wyznaczany jest VaR jako 1% - kwantyl.

Poniższa tabela prezentuje VaR dla ryzyka stopy procentowej księgi handlowej Pekao.

	31 grudnia 2017	za okres styczeń - grudzień 2017		
		Minimalny	Średni	Maksymalny
Księga handlowa – VaR ryzyko stopy procentowej (w tys. zł)	2 501	1 568	3 203	6 087

Zarządzając ryzykiem stopy procentowej księgi bankowej Pekao kieruje się celem zabezpieczenia wartości ekonomicznej kapitału oraz realizacji założonego wyniku odsetkowego w ramach przyjętych limitów. Pozycja finansowa w odniesieniu do zmieniających się stóp procentowych monitorowana jest poprzez lukę stopy procentowej (lukę przeszacowania), analizę duration, analizy wrażliwości, symulacje szokowe (stress testing) oraz VaR.

W poniższej tabeli przedstawiono kształtowanie się poziomu kontraktowej wrażliwości dochodu odsetkowego (NII) na spadek stóp procentowych o 100 p.b. oraz wartości ekonomicznej kapitału (EVE) Pekao na spadek stóp procentowych o 200 p.b. według stanu na koniec grudnia 2017 roku. Przez EVE rozumie się bieżącą wartość przyszłych przepływów pieniężnych, które będą wygenerowane przez aktywa jednostki, pomniejszoną o bieżącą wartość przyszłych przepływów pieniężnych koniecznych do uregulowania zobowiązań tej jednostki. W obu analizach zakładana jest natychmiastowa zmiana stóp rynkowych. Oprocentowanie produktów bankowych zmienia się zgodnie z zapisami umownymi, przy czym w przypadku kontraktowej NII, dla depozytów od klientów detalicznych, uwzględnia się ograniczenie spadku stóp przez zero (czyli fakt, że nie zostanie dokonane przeszacowanie oprocentowania depozytów klientów poniżej zera). W przypadku wrażliwości EVE dla depozytów bieżących w złotych polskich stosowany jest model urealnijający profil ich przeszacowania.

Wrażliwość w %	31 grudnia 2017
NII	-8,14%
EVE	0,79%

Ryzyko stopy procentowej w Alior Banku

Ryzyko stopy procentowej związane z otwartymi pozycjami Alior Banku wiąże się przede wszystkim z:

- ryzykiem niedopasowania terminów przeszacowania;
- ryzykiem bazowym, czyli wpływem nierównoległej zmiany różnych indeksów referencyjnych o zbliżonym terminie przeszacowania na wynik finansowy;
- ryzykiem krzywej dochodowości;
- ryzykiem opcji klienta.

Jedną z metod szacowania ekspozycji na ryzyko stopy procentowej jest wyznaczanie wielkości BPV, która określa szacowaną zmianę wyceny danej transakcji/pozycji w wyniku przesunięcia krzywej dochodowości równoległe o 1 p.b. W poniższych tabelach zaprezentowano oszacowanie BPV dla Alior Banku.

Stan na 31 grudnia 2017 roku (dane w tys. zł)

Waluta	Do 6 miesięcy	6 miesięcy – 1 rok	1 rok- 3 lata	3 - 5 lat	5 - 10 lat	Razem
PLN	3	193	196	95	(90)	397
EUR	-	(8)	61	90	(5)	138
USD	1	8	(2)	-	(1)	6
CHF	(1)	-	(1)	-	-	(2)
GBP	(4)	2	-	-	-	(2)
Inne	(1)	2	(1)	-	-	-
Razem	(2)	197	253	185	(96)	537

Stan na 31 grudnia 2016 roku (dane w tys. zł)

Waluta	Do 6 miesięcy	6 miesięcy – 1 rok	1 rok- 3 lata	3 - 5 lat	5 - 10 lat	Razem
PLN	(19)	305	605	111	(433)	569
EUR	(16)	-	(28)	(44)	(35)	(123)
USD	13	11	(13)	-	(1)	10
CHF	(1)	-	(2)	-	-	(3)
GBP	-	3	-	-	-	3
Inne	(2)	(5)	3	-	-	(4)
Razem	(25)	314	565	67	(469)	452

Do celów zarządzania ryzykiem stopy procentowej Alior Bank wyróżnia działalność handlową, obejmującą papiery wartościowe i instrumenty pochodne, zawarte w celach handlowych oraz działalność bankową, obejmującą pozostałe papiery wartościowe, emisje własne, pożyczki, depozyty, kredyty oraz transakcje pochodne służące zabezpieczeniu ryzyka księgi bankowej. W celu szacowania poziomu ryzyka stopy procentowej Alior Bank stosuje model VaR. Mierzony tą metodą kapitał ekonomiczny na pokrycie ryzyka stopy procentowej na koniec lat 2017 i 2016 prezentuje poniższa tabela (99% VaR o horyzoncie 10 dni).

Księga	za okres styczeń - grudzień 2017			za okres styczeń - grudzień 2016		
	Minimalny	Średni	Maksymalny	Minimalny	Średni	Maksymalny
Księga bankowa	6	18	31	3	11	33
Księga handlowa	1	2	4	1	1	5
Razem	7	20	35	4	12	38

Alior Bank przeprowadza analizę scenariuszy obejmującą m. in. wpływ zmian stóp procentowych na przyszły wynik odsetkowy oraz wartość ekonomiczną kapitału. W ramach tych scenariuszy utrzymywane są wewnętrzne limity, których użycie jest mierzony jest codziennie. Wykorzystanie limitu zmiany wartości ekonomicznej kapitału przy przesunięciu

równoległym krzywych procentowych o +/- 200 p.b. oraz przesunięciach nierównoległych przy scenariuszach +/- 100/400 p.b. (w tenorach 1M/10Y, pomiędzy nimi interpolacja liniowa przesunięcia), przedstawia tabela:

Scenariusz (1M/10Y)	Zmiana wartości ekonomicznej kapitału	
	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
+400 / +100	2,80%	3,80%
+100 / -400	1,01%	0,50%
+200 / +200	1,52%	1,72%
- 200 / - 200	-1,26%	-1,77%
- 100 / - 400	-0,64%	-0,73%
- 400 / - 100	-1,40%	-1,75%

7.5.3.2. Ryzyko walutowe

Ekspozycja na ryzyko walutowe

Aktywa wg walut	31 grudnia 2017								
	PLN	EUR	USD	CZK	GBP	HUF	RON	Pozostałe	Razem
Aktywa utrzymywane do terminu wymagalności	20 724	464	13	-	-	-	-	36	21 237
Rządowe	20 589	368	13	-	-	-	-	36	21 006
Pozostałe	135	96	-	-	-	-	-	-	231
Aktywa dostępne do sprzedaży	43 731	3 058	1 725	-	3	-	-	2	48 519
Instrumenty kapitałowe	439	203	21	-	-	-	-	1	664
Dłużne papiery wartościowe	43 292	2 855	1 704	-	3	-	-	1	47 855
Rządowe	29 113	2 828	1 704	-	3	-	-	1	33 649
Pozostałe	14 179	27	-	-	-	-	-	-	14 206
Aktywa wyceniane w wartości godziwej zakwalifikowane do tej kategorii w momencie pierwszego rozpoznania	5 967	324	252	-	22	17	7	61	6 650
Instrumenty kapitałowe	1 616	239	47	-	22	2	7	14	1 947
Dłużne papiery wartościowe	4 351	85	205	-	-	15	-	47	4 703
Rządowe	4 326	75	201	-	-	15	-	47	4 664
Pozostałe	25	10	4	-	-	-	-	-	39
Aktywa przeznaczone do obrotu	12 264	1 332	1 775	-	10	60	10	146	15 597
Instrumenty kapitałowe	4 288	185	133	-	-	11	-	-	4 617
Dłużne papiery wartościowe	6 616	797	1 475	-	-	17	10	61	8 976
Rządowe	6 514	794	1 303	-	-	17	10	61	8 699
Pozostałe	102	3	172	-	-	-	-	-	277
Instrumenty pochodne	1 360	350	167	-	10	32	-	85	2 004
Pochodne instrumenty zabezpieczające	330	4	13	-	-	-	-	-	347

Grupa Kapitałowa Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń Spółki Akcyjnej
Skonsolidowane sprawozdanie finansowe wg MSSF za rok zakończony 31 grudnia 2017 roku
(w milionach złotych)

Aktywa wg walut	31 grudnia 2017								
	PLN	EUR	USD	CZK	GBP	HUF	RON	Pozostałe	Razem
Pożyczki	161 781	20 854	2 917	49	464	5	7	3 427	189 504
Dłużne papiery wartościowe	12 452	1 059	111	-	-	-	-	1	13 623
Rządowe	-	-	-	-	-	-	-	1	1
Pozostałe	12 452	1 059	111	-	-	-	-	-	13 622
Pozostałe, w tym:	149 329	19 795	2 806	49	464	5	7	3 426	175 881
- należności od klientów z tytułu kredytów	143 417	19 602	2 603	-	464	-	-	3 371 ¹⁾	169 457
- transakcje z przyrzeczeniem odsprzedaży	885	-	-	-	-	-	-	-	885
- lokaty terminowe w instytucjach kredytowych	1 606	58	61	49	-	5	7	55	1 841
- pożyczki	3 421	135	142	-	-	-	-	-	3 698
Należności	7 012	1 741	289	-	2	-	-	52	9 096
Środki pieniężne i ekwiwalenty środków pieniężnych	4 877	1 959	492	289	193	18	8	403 ²⁾	8 239
Aktywa, razem	256 686	29 736	7 476	338	694	100	32	4 127	299 189

¹⁾ w tym 3 152 mln zł denominowane we frankach szwajcarskich i 121 mln zł w koronach norweskich.

²⁾ w tym 108 mln zł denominowane we frankach szwajcarskich, 83 mln zł w koronach norweskich i 55 mln zł w koronach szwedzkich.

Aktywa wg walut (przekształcone)	31 grudnia 2016								
	PLN	EUR	USD	CZK	GBP	HUF	RON	Pozostałe	Razem
Aktywa utrzymywane do terminu wymagalności	16 790	507	17	-	-	-	-	32	17 346
Rządowe	16 687	381	17	-	-	-	-	32	17 117
Pozostałe	103	126	-	-	-	-	-	-	229
Aktywa dostępne do sprzedaży	10 832	635	176	-	6	-	-	3	11 652
Instrumenty kapitałowe	275	159	-	-	-	-	-	-	434
Dłużne papiery wartościowe	10 557	476	176	-	6	-	-	3	11 218
Rządowe	7 344	452	176	-	6	-	-	3	7 981
Pozostałe	3 213	24	-	-	-	-	-	-	3 237
Aktywa wyceniane w wartości godziwej zakwalifikowane do tej kategorii w momencie pierwszego rozpoznania	12 282	807	780	175	-	178	153	104	14 479
Instrumenty kapitałowe	2 639	229	35	17	-	10	-	21	2 951
Dłużne papiery wartościowe	9 643	578	745	158	-	168	153	83	11 528
Rządowe	9 618	532	742	158	-	168	153	66	11 437
Pozostałe	25	46	3	-	-	-	-	17	91
Aktywa przeznaczone do obrotu	5 301	987	540	212	9	94	84	176	7 403
Instrumenty kapitałowe	3 724	211	94	-	-	13	24	-	4 066

Aktywa wg walut (przekształcone)	31 grudnia 2016								
	PLN	EUR	USD	CZK	GBP	HUF	RON	Pozostałe	Razem
Dłużne papiery wartościowe	1 241	582	349	188	-	14	58	24	2 456
Rządowe	1 168	582	349	188	-	14	58	24	2 383
Pozostałe	73	-	-	-	-	-	-	-	73
Instrumenty pochodne	336	194	97	24	9	67	2	152	881
Pochodne instrumenty zabezpieczające	72	-	-	-	-	-	-	-	72
Pożyczki	47 605	5 166	578	491	202	-	-	292	54 334
Dłużne papiery wartościowe	2 421	-	40	-	-	-	-	2	2 463
Rządowe	-	-	-	-	-	-	-	2	2
Pozostałe	2 421	-	40	-	-	-	-	-	2 461
Pozostałe, w tym:	45 184	5 166	538	491	202	-	-	290	51 871
- należności od klientów z tytułu kredytów	39 526	4 797	232	-	202	-	-	241 ¹⁾	44 998
- transakcje z przyrzeczeniem odsprzedaży	2 880	-	-	-	-	-	-	-	2 880
- lokaty terminowe w instytucjach kredytowych	1 238	231	276	491	-	-	-	49	2 285
- pożyczki	1 540	138	30	-	-	-	-	-	1 708
Należności	4 415	828	377	-	-	-	-	44	5 664
Środki pieniężne i ekwiwalenty środków pieniężnych	725	1 616	230	131	97	12	1	161 ²⁾	2 973
Aktywa, razem	98 022	10 546	2 698	1 009	314	284	238	812	113 923

¹⁾ w tym 228 mln zł denominowane we frankach szwajcarskich.

²⁾ w tym m. in. 30 mln zł denominowane we frankach szwajcarskich, 29 mln zł denominowane w koronach szwedzkich, 23 mln zł denominowane w dolarach kanadyjskich, 22 mln zł denominowane w koronach norweskich.

Grupa Kapitałowa Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń Spółki Akcyjnej
Skonsolidowane sprawozdanie finansowe wg MSSF za rok zakończony 31 grudnia 2017 roku
(w milionach złotych)

Zobowiązania wg walut na 31 grudnia 2017 roku	PLN	EUR	USD	GBP	HUF	RON	Pozostałe	Razem
Zobowiązania finansowe wyceniane w wartości godziwej	4 199	385	223	10	24	-	115	4 956
Instrumenty pochodne przeznaczone do obrotu	2 038	285	134	10	24	-	115	2 606
Instrumenty pochodne stanowiące zabezpieczenie przepływów pieniężnych	682	-	-	-	-	-	-	682
Instrumenty pochodne stanowiące zabezpieczenie wartości godziwej	75	100	11	-	-	-	-	186
Zobowiązania z tytułu pożyczek papierów wartościowych (krótka sprzedaż)	672	-	78	-	-	-	-	750
Kontrakty inwestycyjne na rachunek i ryzyko klienta (unit-linked)	312	-	-	-	-	-	-	312
Zobowiązania wobec uczestników konsolidowanych funduszy inwestycyjnych	420	-	-	-	-	-	-	420
Zobowiązania finansowe wyceniane wg zamortyzowanego kosztu	177 548	27 346	10 790	1 607	3	8	2 249	219 551
Zobowiązania wobec banków	2 067	2 559	95	6	-	-	596 ¹⁾	5 323
Zobowiązania wobec klientów	163 350	20 853	10 695	1 601	3	8	1 653 ²⁾	198 163
Zobowiązania z tytułu własnych dłużnych papierów wartościowych	5 718	3 849	-	-	-	-	-	9 567
Zobowiązania podporządkowane	5 234	85	-	-	-	-	-	5 319
Zobowiązania z tytułu transakcji z przyrzeczeniem odkupu	1 167	-	-	-	-	-	-	1 167
Kontrakty inwestycyjne o gwarantowanych i ustalonych warunkach	1	-	-	-	-	-	-	1
Zobowiązania z tytułu leasingu finansowego	11	-	-	-	-	-	-	11
Inne zobowiązania	7 627	954	257	12	24	26	145	9 045
Zobowiązania wg walut, razem	189 374	28 685	11 270	1 629	51	34	2 509	233 552

¹⁾ w tym 591 mln zł denominowane we frankach szwajcarskich

²⁾ w tym 597 mln zł denominowane w koronach czeskich, 534 mln zł denominowane we frankach szwajcarskich, 153 mln zł denominowane w koronach norweskich i 129 mln zł denominowane w koronach szwedzkich

Grupa Kapitałowa Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń Spółki Akcyjnej
Skonsolidowane sprawozdanie finansowe wg MSSF za rok zakończony 31 grudnia 2017 roku
(w milionach złotych)

Zobowiązania wg walut na 31 grudnia 2016 roku (przekształcone)	PLN	EUR	USD	GBP	HUF	CZK	Pozostałe	Razem
Zobowiązania finansowe wyceniane w wartości godziwej	2 760	146	192	8	46	25	137	3 314
Instrumenty pochodne przeznaczone do obrotu	314	120	131	8	46	25	137	781
Instrumenty pochodne stanowiące zabezpieczenie przepływów pieniężnych	-	6	-	-	-	-	-	6
Zobowiązania z tytułu pożyczek papierów wartościowych (krótka sprzedaż)	573	20	61	-	-	-	-	654
Kontrakty inwestycyjne na rachunek i ryzyko klienta (unit-linked)	329	-	-	-	-	-	-	329
Zobowiązania wobec uczestników konsolidowanych funduszy inwestycyjnych	1 544	-	-	-	-	-	-	1 544
Zobowiązania finansowe wyceniane wg zamortyzowanego kosztu	45 220	8 154	2 376	547	-	-	419	56 716
Zobowiązania wobec banków	435	48	40	-	-	-	-	523
Zobowiązania wobec klientów	43 603	4 336	2 336	547	-	-	419	51 241
Zobowiązania z tytułu własnych dłużnych papierów wartościowych (PZU)	-	3 680	-	-	-	-	-	3 680
Zobowiązania podporządkowane (Alior Bank)	937	90	-	-	-	-	-	1 027
Zobowiązania z tytułu transakcji z przyrzeczeniem odkupu	178	-	-	-	-	-	-	178
Kontrakty inwestycyjne o gwarantowanych i ustalonych warunkach	67	-	-	-	-	-	-	67
Inne zobowiązania	4 448	340	149	8	-	-	46	4 991
Zobowiązania wg walut, razem	52 428	8 640	2 717	563	46	25	602	65 021

W celu zarządzania ryzykiem walutowym Grupa PZU wykorzystuje także instrumenty pochodne, co pozwala m. in. na zajęcie wybranej ekspozycji rynkowej w sposób bardziej efektywny niż instrumenty kasowe.

Tabela poniżej prezentuje test wrażliwości portfela instrumentów finansowych Grupy PZU (z wyjątkiem należności od klientów z tytułu kredytów i zobowiązań z tytułu depozytów), w odniesieniu do instrumentów finansowych, dla których ryzyko ponosi Grupa PZU.

W skład aktywów finansowych narażonych na ryzyko kursów walutowych wchodzi transakcje depozytowe oraz dłużne papiery wartościowe, stanowiące zabezpieczenie realizacji wydatków z tytułu rezerw techniczno - ubezpieczeniowych denominowanych w walutach obcych, zaangażowania w instrumenty kapitałowe notowane na giełdach innych niż GPW, jednostki i certyfikaty funduszy inwestycyjnych, zaangażowania w instrumenty pochodne denominowane w walutach obcych oraz aktywa finansowe konsolidowanych zagranicznych spółek ubezpieczeniowych.

Zmiana wartości portfela w wyniku zmiany kursu walut o +/- 20%	31 grudnia 2017		31 grudnia 2016	
	spadek	wzrost	spadek	wzrost
EUR	371	(305)	395	(395)
USD	(29)	39	1	(1)
GBP	(3)	3	(3)	3
Pozostałe	(80)	80	(12)	12
Razem	259	(183)	381	(381)

Zarówno Pekao, jak i Alior Bank w celu pomiaru ryzyka walutowego stosują model VaR, który oznacza potencjalną wartość straty na utrzymywanych pozycjach walutowych związanych ze zmianami kursów walutowych, przy zachowaniu założonego poziomu ufności (99%) oraz okresu utrzymania pozycji. Tabela poniżej prezentuje VaR ustalony dla ryzyka walutowego księgi handlowej w obu bankach:

VaR 10 dniowy – ryzyko walutowe – księga handlowa (w tys. zł)	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
Pekao	2 337	nd
Alior Bank	157	280

7.5.3.3. Ryzyko cen akcji

Stopień narażenia na ryzyko

Wartość portfela instrumentów finansowych dostępnych do sprzedaży oraz wycenianych w wartości godziwej przez wynik finansowy zaprezentowano odpowiednio w punktach 33.3 oraz 33.4.

Analiza wrażliwości

W tabeli poniżej przedstawiono test wrażliwości portfela notowanych instrumentów kapitałowych na kapitał własny Grupy PZU, dla których ryzyko ponosi Grupa PZU.

Wpływ zmiany wyceny notowanych instrumentów kapitałowych na kapitał własny	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
wzrost wyceny notowanych instrumentów kapitałowych o 20%	350	527
spadek wyceny notowanych instrumentów kapitałowych o 20%	(350)	(527)

7.5.3.4. Ryzyko płynności

Działalność ubezpieczeniowa

Źródłem ryzyka płynności finansowej w Grupie PZU jest możliwość wystąpienia trzech rodzajów zdarzeń:

- niedobór środków płynnych w stosunku do bieżących potrzeb;
- brak płynności posiadanych instrumentów finansowych;
- strukturalne niedopasowanie zapadalności aktywów do wymagalności zobowiązań.

Zarządzanie ryzykiem płynności odbywa się w wymiarze krótkoterminowym, średnioterminowym oraz długoterminowym, tj.:

- płynność krótkoterminowa – utrzymuje się środki w portfelu płynnościowym w wysokości nie większej niż wyznaczony dla nich limit. Ponadto do zarządzania płynnością wykorzystuje się transakcje warunkowe z przyrzeczeniem odkupu;
- płynność średnioterminowa – utrzymuje się portfele lokat o odpowiedniej płynności finansowej;
- płynność długoterminowa oraz ryzyko strukturalnego niedopasowania zapadalności aktywów do wymagalności zobowiązań – zarządza się dopasowaniem aktywów do zobowiązań (ALM, ang. *Asset Liability Management*), czyli dopasowaniem struktury lokat finansowych na pokrycie rezerw techniczno-ubezpieczeniowych do charakteru tych rezerw.

Proces ALM obejmuje również możliwie najlepsze zagwarantowanie zdolności do wypłaty świadczeń i odszkodowań, także w niesprzyjających scenariuszach ekonomicznych. Ryzyko płynności mierzy się poprzez oszacowanie niedoborów środków pieniężnych dla regulowania zobowiązań. Podstawą oszacowania jest zestaw analiz obejmujących m.in. lukę płynności (niedopasowania przepływów netto) oraz analizę rozkładu wydatków z działalności operacyjnej.

Pekao

Celem zarządzania ryzykiem płynności jest:

- zapewnienie i utrzymywanie zdolności do wywiązywania się zarówno z bieżących, jak i z przyszłych zobowiązań, z uwzględnieniem kosztów pozyskania płynności i rentowności kapitałów własnych;
- zapobieganie wystąpieniu sytuacji kryzysowej oraz
- określenie rozwiązań na przetrwanie sytuacji kryzysowej, w przypadku jej ewentualnego wystąpienia.

W Pekao funkcjonuje scentralizowany system zarządzania ryzykiem płynności obejmujący bieżące zarządzanie płynnością i kontrolę pierwszego poziomu sprawowane przez odpowiedzialne jednostki, kontrolę drugiego poziomu dokonywaną przez dedykowaną jednostkę odpowiedzialną za zarządzanie ryzykiem oraz niezależny audyt.

Zarządzanie płynnością w Grupie Pekao prowadzone jest w horyzoncie:

- śróddziennym – dotyczącym przepływów realizowanych w ciągu dnia;
- krótkoterminowym – obejmującym system pomiaru płynności w horyzoncie do roku;
- długoterminowym – obejmującym okres powyżej jednego roku.

Ze względu na specyfikę stosowanych narzędzi i technik zarządzania ryzykiem płynności Grupa Pekao zarządza płynnością bieżącą i średnioterminową wspólnie z płynnością krótkoterminową.

Alior Bank

Polityka zarządzania ryzykiem płynności w Alior Banku polega na utrzymaniu pozycji płynnościowych tak, aby w każdym momencie możliwe było wypełnienie zobowiązań płatniczych za pomocą dostępnych środków w kasie, wpływów z transakcji o danej dacie zapadalności lub za pomocą sprzedaży zbywalnych aktywów, przy jednoczesnej minimalizacji kosztów utrzymania płynności.

Do zarządzania płynnością Alior Banku wykorzystuje się współczynniki i powiązane z nimi limity następujących rodzajów płynności:

- płynność płatnicza – zdolność do finansowania aktywów i terminowego wykonania zobowiązań w toku normalnej działalności lub w innych warunkach, które można przewidzieć, bez konieczności poniesienia straty. W ramach zarządzania płynnością płatniczą szczególny nacisk kładzie się na analizę płynności natychmiastowej oraz bieżącej (do 7 dni);
- płynność krótkoterminowa – zdolność wykonania wszystkich zobowiązań pieniężnych w terminie płatności przypadającym w okresie 30 kolejnych dni;
- płynność średnioterminowa – zdolność wykonania wszystkich zobowiązań w terminie zapadalności od 1 do 12 miesięcy;
- płynność długoterminowa – monitorowanie możliwości wykonania wszystkich zobowiązań pieniężnych w terminie płatności przypadającym w okresie dłuższym niż 12 miesięcy.

Ekspozycja na ryzyko

Wartość bilansowa instrumentów dłużnych wg daty wykupu na 31 grudnia 2017	do 1 roku	1 – 2 lat	2 – 3 lat	3 – 4 lat	4 – 5 lat	powyżej 5 lat	Razem
Instrumenty dłużne utrzymywane do terminu wymagalności	229	1 350	1 087	1 243	4 604	12 724	21 237
Rządowe	139	1 271	1 081	1 200	4 600	12 715	21 006
Pozostałe	90	79	6	43	4	9	231
Instrumenty dłużne dostępne do sprzedaży	19 457	5 260	2 632	3 756	4 803	11 947	47 855
Rządowe	6 269	5 010	2 519	3 424	4 571	11 856	33 649
Pozostałe	13 188	250	113	332	232	91	14 206
Instrumenty dłużne wyceniane w wartości godziwej zakwalifikowane do tej kategorii w momencie pierwszego rozpoznania	22	272	771	1 554	444	1 640	4 703
Rządowe	20	272	770	1 549	417	1 636	4 664
Pozostałe	2	-	1	5	27	4	39
Instrumenty dłużne przeznaczone do obrotu	263	780	1 587	1 917	1 110	3 319	8 976
Rządowe	240	764	1 482	1 903	1 094	3 216	8 699
Pozostałe	23	16	105	14	16	103	277
Pożyczki	52 025	20 036	15 893	12 149	14 190	75 211	189 504
Dłużne papiery wartościowe	1 882	1 601	1 389	982	1 563	6 206	13 623
Rządowe	-	1	-	-	-	-	1
Pozostałe	1 882	1 600	1 389	982	1 563	6 206	13 622
Pozostałe, w tym:	50 143	18 435	14 504	11 167	12 627	69 005	175 881
- należności od klientów z tytułu kredytów	47 531	18 362	13 640	11 036	12 321	66 567	169 457
- transakcje z przyrzeczeniem odsprzedaży	885	-	-	-	-	-	885
- lokaty terminowe w instytucjach kredytowych	1 625	23	76	110	-	7	1 841
- pożyczki	102	50	788	21	306	2 431	3 698
Razem	71 996	27 698	21 970	20 619	25 151	104 841	272 275

Wartość bilansowa instrumentów dłużnych wg daty wykupu na 31 grudnia 2016 (przekształcone)	do 1 roku	1 – 2 lat	2 – 3 lat	3 – 4 lat	4 – 5 lat	powyżej 5 lat	Razem
Instrumenty dłużne utrzymywane do terminu wymagalności	2 796	186	1 150	398	464	12 352	17 346
Rządowe	2 771	127	1 069	391	418	12 341	17 117
Pozostałe	25	59	81	7	46	11	229
Instrumenty dłużne dostępne do sprzedaży	4 051	1 708	1 233	1 485	1 644	1 097	11 218
Rządowe	1 434	1 696	897	1 320	1 639	995	7 981
Pozostałe	2 617	12	336	165	5	102	3 237
Instrumenty wyceniane w wartości godziwej zakwalifikowane do tej kategorii w momencie pierwszego rozpoznania	1 305	1 574	855	1 437	2 157	4 200	11 528
Rządowe	1 304	1 554	855	1 436	2 115	4 173	11 437
Pozostałe	1	20	-	1	42	27	91
Instrumenty przeznaczone do obrotu	55	330	326	301	295	1 149	2 456
Rządowe	5	307	326	301	295	1 149	2 383
Pozostałe	50	23	-	-	-	-	73
Pożyczki	21 006	5 039	3 633	4 498	3 307	16 851	54 334
Dłużne papiery wartościowe	714	177	346	27	27	1 172	2 463
Rządowe	1	-	1	-	-	-	2
Pozostałe	713	177	345	27	27	1 172	2 461
Pozostałe, w tym:	20 292	4 862	3 287	4 471	3 280	15 679	51 871
- należności od klientów z tytułu kredytów	15 300	4 732	3 215	3 221	3 226	15 304	44 998
- transakcje z przyrzeczeniem odsprzedaży	2 880	-	-	-	-	-	2 880
- lokaty terminowe w instytucjach kredytowych	2 082	-	22	129	32	20	2 285
- pożyczki	30	130	50	1 121	22	355	1 708
Razem	29 213	8 837	7 197	8 119	7 867	35 649	96 882

W poniższej tabeli zaprezentowano przyszłe niezdykontowane przepływy pieniężne z aktywów i zobowiązań według stanu na 31 grudnia 2017 roku.

Ryzyko płynności	Do 1 roku	1 – 2 lat	2 – 3 lat	3 – 4 lat	4 – 5 lat	5 – 10 lat	Powyżej 10 lat	Razem
Aktywa	104 010	31 635	26 070	21 728	25 122	58 772	51 646	318 983
Środki pieniężne i ekwiwalenty środków pieniężnych	4 935	193	139	112	96	345	2 419	8 239
Należności	7 609	1 288	14	8	24	4	163	9 110
Należności od klientów z tytułu kredytów	50 135	24 483	18 784	13 829	16 841	41 624	33 070	198 766
Dłużne papiery wartościowe	38 496	5 071	5 939	7 409	7 589	14 493	15 849	94 846
Pożyczki	307	576	1 053	312	572	2 306	145	5 271
Transakcje z przyrzeczeniem odsprzedaży	885	-	-	-	-	-	-	885
Lokaty terminowe w instytucjach kredytowych	1 643	24	141	58	-	-	-	1 866
Zobowiązania	(116 564)	(16 916)	(7 347)	(6 125)	(4 694)	(19 181)	(96 044)	(266 871)
Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe	(6 873)	(1 714)	(1 146)	(929)	(798)	(2 940)	(20 469)	(34 869)
Zobowiązania finansowe	(104 300)	(15 047)	(6 190)	(5 189)	(3 894)	(16 231)	(73 741)	(224 592)
Pozostałe zobowiązania	(5 391)	(155)	(11)	(7)	(2)	(10)	(1 834)	(7 410)
Luka	(12 554)	14 719	18 723	15 603	20 428	39 591	(44 398)	52 112

W poniższej tabeli zaprezentowano przyszłe niezdykontowane przepływy ze zobowiązań pozabilansowych banków (wg terminów umownych).

Udzielone zobowiązania pozabilansowe	do 1 miesiąca	1 - 3 miesiące	od 3 miesięcy do 1 roku	1 – 5 lat	powyżej 5 lat	Razem
Dotyczące finansowania	37 146	341	1 621	4 167	1 818	45 093
Gwarancyjne	11 534	81	441	405	282	12 743
Razem	48 680	422	2 062	4 572	2 100	57 836

7.5.4. Ryzyko operacyjne

Ryzyko operacyjne to możliwość poniesienia straty wynikającej z niewłaściwych lub błędnych procesów wewnętrznych, działań ludzi, funkcjonowania systemów lub ze zdarzeń zewnętrznych.

Celem zarządzania ryzykiem operacyjnym jest optymalizacja jego poziomu i efektywności operacyjnej w działalności Grupy PZU, prowadząca do ograniczenia strat i kosztów spowodowanych materializacją tego ryzyka oraz zapewnienie adekwatnych i efektywnych mechanizmów kontrolnych. Zarządzanie ryzykiem operacyjnym odbywa się zgodnie ze zdefiniowanymi wytycznymi uwzględniającymi uwarunkowania, a informacje na temat poziomu ryzyka operacyjnego są okresowo przedkładane właściwym organom wewnętrznym.

7.5.5. Ryzyko braku zgodności

Ryzyko braku zgodności (ang. *compliance*) to ryzyko poniesienia sankcji prawnych, powstania strat finansowych bądź utraty reputacji lub wiarygodności wskutek niezastosowania się przez spółki Grupy PZU, ich pracowników lub podmioty działające w ich imieniu do przepisów prawa, regulacji wewnętrznych oraz przyjętych standardów postępowania, w tym norm etycznych.

Na podstawie regulacji wewnętrznych wprowadzono podział kompetencji w ramach systemowego i bieżącego zarządzania ryzykiem braku zgodności.

Zarządzanie systemowe polega w szczególności na formułowaniu rozwiązań dotyczących realizacji zasad zarządzania ryzykiem braku zgodności, monitorowaniu procesu zarządzania tym ryzykiem oraz promowaniu i monitorowaniu przestrzegania regulacji wewnętrznych oraz przyjętych standardów postępowania w zakresie zgodności.

Bieżące zarządzanie ryzykiem braku zgodności to identyfikacja, ocena i pomiar oraz dostosowanie do wymogów regulacyjnych.

8. Zarządzanie kapitałem własnym

3 października 2016 roku Rada Nadzorcza PZU podjęła uchwałę w sprawie zatwierdzenia polityki kapitałowej i dywidendowej Grupy PZU na lata 2016 – 2020 („Polityka”).

Zgodnie z Polityką Grupa PZU dąży do:

- efektywnego zarządzania kapitałem poprzez optymalizację wykorzystania kapitału z perspektywy Grupy PZU;
- maksymalizacji stopy zwrotu z kapitału dla akcjonariuszy podmiotu dominującego w szczególności przy zachowaniu poziomu bezpieczeństwa i utrzymaniu zasobów kapitałowych na cele strategicznego rozwoju poprzez akwizycje;
- zapewnienia wystarczających środków finansowych na pokrycie zobowiązań Grupy PZU wobec klientów.

Polityka zarządzania kapitałem opiera się na następujących zasadach:

- zarządzanie kapitałem (w tym kapitałem nadwyżkowym) Grupy PZU na poziomie PZU jako podmiotu dominującego;
- utrzymanie docelowych współczynników wypłacalności na poziomie 200% dla Grupy PZU, PZU oraz PZU Życie (wg. Wypłacalność II);
- utrzymanie wskaźnika dźwigni finansowej Grupy PZU na poziomie nie wyższym niż 0,35;
- zapewnienie środków na rozwój i akwizycje w najbliższych latach;
- brak emisji akcji przez PZU w okresie obowiązywania Polityki.

Polityka dywidendowa Grupy PZU i PZU zakłada, że:

- wysokość dywidendy proponowanej przez Zarząd PZU za dany rok obrotowy, ustalana jest w oparciu o skonsolidowany wynik finansowy Grupy PZU przypisany jednostce dominującej, przy czym:
 - nie więcej niż 20% powiększy zyski zatrzymane (kapitał zapasowy) na cele związane z rozwojem organicznym i innowacjami oraz realizacją inicjatyw wzrostowych;
 - nie mniej niż 50% podlega wypłacie w ramach rocznej dywidendy;
 - pozostała część zostanie wypłacona w ramach rocznej dywidendy lub powiększy zyski zatrzymane (kapitał zapasowy) w przypadku realizacji w danym roku istotnych nakładów związanych z realizacją założeń Strategii Grupy PZU, w tym w szczególności w ramach transakcji fuzji i przejęć;

z zastrzeżeniem punktów poniżej;

- zgodnie z planami Zarządu PZU oraz własną oceną ryzyk i wypłacalności podmiotu dominującego środki własne podmiotu dominującego oraz Grupy PZU po deklaracji lub wypłacie dywidendy, pozostają na poziomie, który zapewnia spełnienie warunków określonych w polityce kapitałowej;
- przy określeniu dywidendy uwzględniane są rekomendacje organu nadzoru w zakresie dywidendy.

Zewnętrzne wymogi kapitałowe

Zgodnie z ustawą o działalności ubezpieczeniowej, kalkulację wymogu kapitałowego oparto o ryzyka rynkowe, aktuarialne (ubezpieczeniowe), niewypłacalności kontrahenta, katastroficzne i operacyjne. Aktywa, zobowiązania, a w konsekwencji środki własne, stanowiące pokrycie wymogu kapitałowego wycenia się w wartości godziwej. Wymóg kapitałowy kalkulowany jest zgodnie z formułą standardową na poziomie całej Grupy PZU.

Na podstawie art. 412 ust. 1 ustawy o działalności ubezpieczeniowej Grupa PZU zobowiązana jest sporządzać i ujawniać roczne sprawozdanie na temat wypłacalności i kondycji finansowej na poziomie grupy, zgodnie z zasadami Wypłacalność II. Sprawozdanie za rok 2016, opublikowane 30 czerwca 2017 roku dostępne jest na stronie <https://www.pzu.pl/relacje-inwestorskie/informacje-finansowe>. Dla sprawozdania za rok 2017 termin publikacji przypada nie później niż 24 tygodnie

od końca roku, tj. w praktyce do 18 czerwca 2018 roku. Zgodnie z art. 290 ust. 1 ustawy o działalności ubezpieczeniowej sprawozdanie o wypłacalności i kondycji finansowej zakładu ubezpieczeń podlega badaniu przez firmę audytorską.

Niezależnie od powyższego, niektóre jednostki Grupy PZU zobowiązane są do przestrzegania własnych wymogów kapitałowych, nałożonych właściwymi regulacjami prawnymi.

9. Wartość godziwa

9.1 Opis technik wyceny

9.1.1. Dłużne papiery wartościowe i pożyczki

Wartości godziwe dłużnych papierów wartościowych określa się na podstawie dostępnych publicznie kwotowań na aktywnym rynku lub wycen publikowanych przez autoryzowany serwis informacyjny, a w przypadku ich braku – przy wykorzystaniu modeli wyceny odnoszonych do publikowanych notowań instrumentów finansowych, stóp procentowych i indeksów giełdowych.

Grupa PZU dokonuje wewnętrznej weryfikacji wycen publikowanych przez autoryzowany serwis informacyjny, porównując je z dostępnymi wycenami z innych źródeł, opierających się na danych obserwowalnych na rynku.

Wartość godziwą dłużnych papierów wartościowych, dla których nie istnieje aktywny rynek i pożyczek wyznacza się metodą zdyskontowanych przepływów pieniężnych. Współczynniki dyskontowe określa się w oparciu o krzywą rentowności papierów rządowych przesuniętą o *spread* kredytowy. Jest on wyliczany na dzień najnowszej emisji w stosunku do ceny emisyjnej i powoduje równoległe przesunięcie krzywej rentowności papierów rządowych o stałą wartość na całej jej długości lub jako różnica pomiędzy rentownościami notowanych dłużnych papierów wartościowych emitentów o podobnym ratingu i działających w podobnych branżach a rentownością obligacji rządowych (w przypadku papierów denominowanych w euro są to obligacje rządu Niemiec) przemnożona przez współczynnik ustalany na dzień emisji, uwzględniający w krzywej dyskontowej ryzyko specyficzne danego emitenta.

9.1.2. Kapitałowe aktywa finansowe

Wartości godziwe kapitałowych aktywów finansowych określa się na podstawie dostępnych publicznie kwotowań na aktywnym rynku.

Wartości godziwe jednostek uczestnictwa i certyfikatów inwestycyjnych funduszy inwestycyjnych określa się według wartości jednostki uczestnictwa i certyfikatów inwestycyjnych publikowanych przez towarzystwa funduszy inwestycyjnych. Wycena ta odzwierciedla udział Grupy PZU w aktywach netto tych funduszy.

9.1.3. Instrumenty pochodne

Dla instrumentów pochodnych notowanych na aktywnym rynku za wartość godziwą przyjmuje się cenę zamknięcia notowań na dzień bilansowy.

Wartość godziwa instrumentów pochodnych nienotowanych na aktywnym rynku, w tym kontraktów terminowych (ang. *forward*) oraz kontraktów zamiany oprocentowania typu IRS (ang. *interest rate swap*) określana jest metodą zdyskontowanych przyszłych przepływów pieniężnych. Do dyskontowania przepływów pieniężnych używane są stawki z krzywych OIS (ang. *overnight indexed swaps*) uwzględniających walutę, w której denominowany jest depozyt zabezpieczający dla danego instrumentu.

Wartość godziwa opcji związanych z lokatami strukturyzowanymi określana jest na podstawie wycen podawanych przez wystawców tych opcji, z uwzględnieniem weryfikacji tych wycen przeprowadzanej przez Grupę PZU, w oparciu o posiadane własne modele wyceny.

9.1.4. Należności od klientów z tytułu kredytów

W celu ustalenia zmiany wartości godziwej należności od klientów (z pominięciem kredytów w rachunku bieżącym) marże osiągnięte na nowo udzielonych kredytach (w miesiącu poprzedzającym datę, na którą sporządza się skonsolidowane sprawozdanie finansowe) porównuje się z marżami na całym portfelu kredytowym. Jeśli marże na nowo przyznawanych kredytach są wyższe niż marże na dotychczasowym portfelu, wartość godziwa portfela kredytów jest niższa od jego wartości bilansowej.

Należności od klientów z tytułu kredytów zostały zaklasyfikowane w całości do poziomu 3 hierarchii wartości godziwej ze względu na fakt zastosowania modelu wyceny z istotnymi nieobserwowanymi danymi wejściowymi, czyli bieżącymi marżami osiąganymi na nowo udzielanych kredytach.

9.1.5. Nieruchomości wyceniane w wartości godziwej

W zależności od charakteru danej nieruchomości, wartość godziwą określa się za pomocą metody porównawczej, dochodowej lub pozostałościowej.

Metodą porównawczą wycenia się wolne grunty pod zabudowę i niektóre mniejsze i mniej wartościowe budynki (takie jak lokale mieszkalne, garaże itp.). Metoda porównawcza zakłada ustalenie wartości godziwej poprzez odniesienie do obserwowalnych cen rynkowych, z uwzględnieniem współczynników korygujących. Współczynniki korygujące uwzględniają przykładowo takie czynniki jak upływ czasu i trend zmian cen rynkowych, lokalizacja, ekspozycja, przeznaczenie w planie zagospodarowania przestrzennego, dostępność komunikacyjna i dojazd, powierzchnia, sąsiedztwo (w tym położenie względem atrakcyjnych obiektów), możliwości inwestycyjne, warunki fizyczne, forma władania itp.

Metoda dochodowa zakłada oszacowanie wartości godziwej nieruchomości na podstawie zdyskontowanej wartości przepływów pieniężnych. W kalkulacji uwzględnia się takie zmienne jak stopa kapitalizacji, poziom czynszów, poziom kosztów eksploatacyjnych, rezerwa z tytułu pustostanów, straty z tytułu zwolnień w płatnościach czynszu i zaległości czynszowych itp. Poziom zmiennych opisanych powyżej różni się w zależności od charakteru i przeznaczenia wycenianej nieruchomości (powierzchnia biurowa, powierzchnia handlowa, powierzchnia logistyczno-magazynowa), jej nowoczesności oraz lokalizacji (dojazd, odległość od centrum, dostępność, ekspozycja itp.), a także parametrów właściwych dla danego rynku lokalnego (m.in. stopy kapitalizacji, stawki czynszu, koszty eksploatacji).

Metodę pozostałościową stosuje się do określenia wartości rynkowej jeżeli nieruchomość ma być objęta pracami budowlanymi. Wartość godziwą nieruchomości określa się jako różnicę wartości nieruchomości po wykonaniu robót budowlanych oraz przeciętnej wartości kosztów tych robót, z uwzględnieniem zysków uzyskiwanych na rynku podobnych nieruchomości.

Nieruchomości wykazywane w wartości godziwej wyceniają licencjonowani rzeczoznawcy majątkowi. Akceptacja każdej z takich wycen jest dodatkowo poprzedzona przeglądem przez pracowników jednostek Grupy PZU w celu eliminacji potencjalnych omyłek i niespójności. Powstające ewentualne wątpliwości wyjaśniane są na bieżąco.

Nieruchomości inwestycyjne wycenia się zgodnie z poniższymi zasadami:

- nieruchomości posiadane przez fundusze inwestycyjne zależne od PZU – wyceniane co 6 miesięcy – na dni kończące każde półrocze i rok obrotowy;
- nieruchomości inwestycyjne posiadane przez spółki Grupy PZU – najbardziej wartościowe pozycje wyceniane są w przypadku stwierdzenia przesłanek o możliwej istotnej zmianie wartości (przeważnie z częstotliwością roczną). Bez względu na wartość, każda nieruchomość inwestycyjna jest wyceniana nie rzadziej niż raz na 5 lat;
- nieruchomości przeznaczone do sprzedaży – wyceniane przed rozpoczęciem ich aktywnej ekspozycji na rynku, zgodnie z wymogami MSSF 5.

9.1.6. Zobowiązania finansowe

9.1.6.1. Zobowiązania z tytułu depozytów

Ze względu na fakt, że depozyty przyjmuje się w ramach bieżącej działalności na bazie dziennej, a więc ich warunki są zbliżone do aktualnych warunków rynkowych identycznych transakcji, a czas do zapadalności tych pozycji jest krótki, uznaje się, że dla zobowiązań wobec klientów o zapadalności do 1 roku wartość godziwa nie odbiega istotnie od wartości bilansowej.

9.1.6.2. Zobowiązania z tytułu emisji własnych dłużnych papierów wartościowych oraz zobowiązania podporządkowane

Wartość godziwą zobowiązań z tytułu emisji własnych dłużnych papierów wartościowych, w tym zobowiązań podporządkowanych, wyznacza się jako wartość bieżącą oczekiwanych płatności w oparciu o bieżące krzywe procentowe oraz bieżący *spread* kredytowy.

9.1.6.3. Zobowiązania z tytułu kontraktów inwestycyjnych na rachunek i ryzyko klienta

Zobowiązania z tytułu kontraktów inwestycyjnych na rachunek i ryzyko klienta wyceniane są zgodnie z wartością godziwą aktywów stanowiących pokrycie zobowiązań funduszu kapitałowego powiązanego z danym kontraktem inwestycyjnym.

9.1.6.4. Zobowiązania wobec uczestników konsolidowanych funduszy inwestycyjnych

Zobowiązania wobec uczestników konsolidowanych funduszy inwestycyjnych wyceniane są zgodnie z wartością godziwą składników majątku funduszu inwestycyjnego (wg udziału w aktywach netto funduszu inwestycyjnego).

9.1.6.5. Zobowiązania z tytułu pożyczek papierów wartościowych

Zobowiązania z tytułu papierów wartościowych pożyczonych w celu dokonania krótkiej sprzedaży wyceniane są w wartości godziwej pożyczonych papierów.

9.2 Hierarchia wartości godziwej

W oparciu o dane wejściowe wykorzystywane przy ustalaniu wartości godziwej, poszczególne składniki aktywów i zobowiązań, dla których zaprezentowano wartość godziwą, klasyfikowane są do następujących poziomów:

- Poziom I – aktywa i zobowiązania wyceniane na bazie cen notowanych (nieskorygowanych) z aktywnych rynków dla identycznych aktywów i zobowiązań. Do tego poziomu zaklasyfikowano:
 - płynne notowane dłużne papiery wartościowe;
 - akcje i certyfikaty inwestycyjne notowane na giełdach;
 - instrumenty pochodne notowane na giełdach.
- Poziom II – aktywa i zobowiązania, których wycena opiera się na danych wejściowych innych niż ceny notowane zaliczane do Poziomu I, które są obserwowalne na rynku w sposób bezpośredni (jako ceny) lub pośredni (bazujący na cenach). Do tego poziomu zaklasyfikowano:
 - notowane dłużne papiery wartościowe wyceniane na podstawie wycen publikowanych przez autoryzowany serwis informacyjny;

- instrumenty pochodne – m. in. FX Swap, FX Forward, IRS, CIRS, FRA;
 - jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych;
 - nieruchomości inwestycyjne lub nieruchomości przeznaczone do sprzedaży, wycenione przy zastosowaniu metody porównawczej, obejmujące wolne grunty pod zabudowę i niektóre mniejsze i mniej wartościowe budynki (w tym lokale mieszkalne, garaże itp.);
 - zobowiązania wobec uczestników konsolidowanych funduszy inwestycyjnych;
 - kontrakty inwestycyjne na rachunek i ryzyko klienta.
- Poziom III – aktywa, których wycena opiera się na danych wejściowych niemożliwych do zaobserwowania na rynkach (dane wejściowe nieobserwowalne). Do tego poziomu zaklasyfikowano:
 - nienotowane dłużne papiery wartościowe oraz nie płynne notowane dłużne papiery wartościowe (w tym nieskarbowe papiery dłużne emitowane przez inne podmioty finansowe, jednostki samorządu terytorialnego, podmioty niefinansowe), wyceniane modelami opartymi na zdyskontowanych przepływach pieniężnych;
 - nieruchomości inwestycyjne lub nieruchomości przeznaczone do sprzedaży, wycenione przy zastosowaniu metody dochodowej lub metody pozostałościowej;
 - należności od klientów z tytułu kredytów oraz zobowiązania wobec klientów z tytułu depozytów;
 - opcje wbudowane w certyfikaty depozytowe wyemitowane przez spółki Grupy PZU oraz opcje zawarte na rynku międzybankowym w celu zabezpieczenia pozycji z tytułu opcji wbudowanych.

W sytuacji gdy do wyceny składnika aktywów lub zobowiązań używane są dane wejściowe klasyfikowane do różnych poziomów hierarchii wartości godziwej, wyceniany składnik przypisuje się do najniższego poziomu, z którego pochodzą dane wejściowe, mające istotny wpływ na całość wyceny.

Na wartość wyceny zakwalifikowanych do poziomu III składników aktywów lub zobowiązań istotny wpływ mają dane wejściowe nieobserwowalne.

Wyceniane aktywa	Dane nieobserwowalne	Charakterystyka	Wpływ na wycenę
Należności od klientów z tytułu kredytów	Marża płynności oraz bieżąca marża ze sprzedaży danej grupy produktowej	Wartości godziwe szacuje się przy zastosowaniu technik wyceny z uwzględnieniem założenia, iż na moment udzielenia kredytu wartość godziwa równa jest wartości bilansowej. Wartość godziwa kredytów bez rozpoznanej utraty wartości jest równa sumie przyszłych oczekiwanych przepływów gotówkowych zdyskontowanych na daną datę bilansową pomniejszonych o oczekiwaną stratę kredytową. Stopa dyskontująca przepływy jest odpowiednią stopą rynkową wolną od ryzyka powiększoną o marżę płynności oraz bieżącą marżę ze sprzedaży dla danej grupy produktowej kredytu. Marża wyznaczana jest w podziale na grupy produktowe i termin do zapadalności. Dla celów szacowania wartości godziwej kredytów walutowych wykorzystywana jest marża płynności dla kredytów w złotych skorygowana o kwotowania transakcji fx swap i basis-swap. Wartość godziwa kredytów o rozpoznanej utracie wartości jest równa sumie przyszłych oczekiwanych odzysków zdyskontowanych z zastosowaniem efektywnej stopy procentowej ponieważ średnie oczekiwane odzyski uwzględniają w pełni element ryzyka kredytowego. W przypadku kredytów nieposiadających harmonogramu spłat (kredyty w rachunku bieżącym, overdrafty oraz karty kredytowe) przyjmuje się, że wartość godziwa równa jest wartości bilansowej.	Korelacja ujemna
Zobowiązania wobec klientów z tytułu depozytów	Marża ze sprzedaży	Wartości godziwe szacuje się przy zastosowaniu technik wyceny z uwzględnieniem założenia, iż na moment przyjęcia depozytu wartość godziwa równa jest wartości bilansowej. Wartość godziwa depozytów terminowych jest równa sumie przyszłych oczekiwanych przepływów gotówkowych zdyskontowanych na daną datę bilansową. Stopa dyskontująca przepływy jest odpowiednią stopą rynkową wolną od ryzyka powiększoną o marżę ze sprzedaży. Marża wyznaczana jest na podstawie depozytów przyjętych w ostatnim kwartale w podziale na grupy produktowe i termin do zapadalności. W przypadku depozytów krótkoterminowych (depozytów bieżących, overnight oraz w rachunku oszczędnościowym) za wartość godziwą przyjęto wartość bilansową.	Korelacja ujemna

Wyceniane aktywa	Dane nieobserwowalne	Charakterystyka	Wpływ na wycenę
Opcje wbudowane w certyfikaty depozytowe wyemitowane przez spółki Grupy PZU oraz opcje zawarte na rynku międzybankowym w celu zabezpieczenia pozycji z tytułu opcji wbudowanych	Parametry modelu	Instrumentami wbudowanymi są proste opcje (plain vanilla) oraz opcje egzotyczne na pojedyncze akcje, indeksy, towary oraz inne wskaźniki rynkowe, w tym indeksy stóp procentowych oraz kursy walutowe i ich koszyki. Wszystkie wydzielone opcje są na bieżąco domykane na rynku międzybankowym. Opcje walutowe wyceniane są w oparciu o model wyceny opcji Garmana-Kohlhagena (a w przypadku opcji barierowych i azjatyckich w oparciu o tzw. rozszerzony model Garmana-Kohlhagena). Opcje egzotyczne wbudowane w umowy depozytowe i ich domknięcia są wyceniane przy pomocy techniki Monte-Carlo przy założeniu modelu geometrycznego ruchu Browna dla czynników ryzyka.	
Niepłynne obligacje i pożyczki	Spready kredytowe	Spready obserwuje się na wszystkich obligacjach (ich seriach) lub pożyczkach tego samego emitenta lub emitenta o podobnej charakterystyce. Te <i>spready</i> obserwowane są w dniach emisji nowych serii obligacji, dniach zawierania nowych umów pożyczek oraz w dniach transakcji rynkowych, których przedmiotem są wierzycelności wynikające z tych obligacji i pożyczek.	Korelacja ujemna
Nieruchomości inwestycyjne oraz nieruchomości dostępne do sprzedaży	Stopa kapitalizacji	Stopę kapitalizacji ustala się na podstawie analizy stóp zwrotu osiągniętych w transakcjach dla podobnych nieruchomości.	Korelacja ujemna
	Koszty budowy	Wartość kosztów budowy określa się na podstawie rynkowych kosztów budowy pomniejszonych o koszty poniesione na dzień wyceny.	Korelacja dodatnia
	Miesięczna stawka czynszu za 1m ² odpowiedniego rodzaju powierzchni lub za jedno miejsce parkingowe	Stawki czynszu obserwuje się dla podobnych nieruchomości, podobnej jakości, w podobnych lokalizacjach oraz zbliżonej wielkości wynajmowanej powierzchni.	Korelacja dodatnia
Instrumenty pochodne	Parametry modelu	Opcje walutowe wyceniane są w oparciu o model wyceny opcji Garmana-Kohlhagena (a w przypadku opcji barierowych i azjatyckich w oparciu o tzw. rozszerzony model Garmana-Kohlhagena). Opcje egzotyczne wbudowane w umowy depozytowe i ich domknięcia są wyceniane przy pomocy techniki Monte-Carlo przy założeniu modelu geometrycznego ruchu Browna dla czynników ryzyka.	
Emisje własne oraz pożyczki podporządkowane	Spread emisji ponad krzywą rynkową	W przypadku zastosowania do wyceny historycznego spreadu emisji ponad krzywą rynkową, emisje takie klasyfikuje się do poziomu III hierarchii wartości godziwej.	Korelacja ujemna
Instrumenty kapitałowe nienotowane na aktywnym rynku		Kwotowania serwisów finansowych	

9.2.1. Aktywa i zobowiązania wyceniane w wartości godziwej

Aktywa i zobowiązania wyceniane w wartości godziwej	31 grudnia 2017				31 grudnia 2016 (przekształcone)			
	Poziom I	Poziom II	Poziom III	Razem	Poziom I	Poziom II	Poziom III	Razem
Aktywa								
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	30 027	17 081	1 411	48 519	8 113	2 887	652	11 652
Instrumenty kapitałowe	210	156	298	664	132	264	38	434
Dłużne papiery wartościowe	29 817	16 925	1 113	47 855	7 981	2 623	614	11 218
Instrumenty finansowe wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy - zakwalifikowane do tej kategorii w momencie pierwszego rozpoznania	6 143	464	43	6 650	12 555	1 882	42	14 479
Instrumenty kapitałowe	1 802	127	18	1 947	2 837	97	17	2 951
Dłużne papiery wartościowe	4 341	337	25	4 703	9 718	1 785	25	11 528
Instrumenty finansowe wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy - przeznaczone do obrotu	7 392	8 008	197	15 597	1 882	5 333	188	7 403
Instrumenty kapitałowe	526	4 091	-	4 617	745	3 321	-	4 066
Dłużne papiery wartościowe	6 837	2 042	97	8 976	1 119	1 202	135	2 456
Instrumenty pochodne	29	1 875	100	2 004	18	810	53	881
Pochodne instrumenty zabezpieczające	-	347	-	347	-	72	-	72
Nieruchomości inwestycyjne	-	151	2 203	2 354	-	149	1 589	1 738
Aktywa przeznaczone do sprzedaży	-	44	247	291	-	49	1 081	1 130
Zobowiązania								
Instrumenty pochodne	22	2 532	52	2 606	31	724	26	781
Pochodne instrumenty zabezpieczające	-	868	-	868	-	6	-	6
Zobowiązania wobec uczestników konsolidowanych funduszy inwestycyjnych	-	420	-	420	-	1 544	-	1 544
Kontrakty inwestycyjne na rachunek i ryzyko klienta (<i>unit-linked</i>)	-	312	-	312	-	329	-	329
Zobowiązania z tytułu pożyczek papierów wartościowych (krótka sprzedaż)	737	13	-	750	654	-	-	654

Zmiana stanu aktywów i zobowiązań zaklasyfikowanych do Poziomu III hierarchii wartości godziwej w roku zakończonym 31 grudnia 2017	Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży		Aktywa finansowe wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy - zakwalifikowane do tej kategorii w momencie pierwszego rozpoznania		Aktywa finansowe wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy - przeznaczone do obrotu		Nieruchomości inwestycyjne	Zobowiązania finansowe – Instrumenty pochodne
	Kapitałowe	Dłużne	Kapitałowe	Dłużne	Dłużne	Instrumenty pochodne		
Stan na początek okresu	38	614	17	25	135	53	1 589	26
Nabycie / otwarcie pozycji	6	-	21	-	290	32	63	23
Reklasyfikacje z poziomu II	-	662 ¹⁾	-	-	4	-	-	-
Reklasyfikacje z nieruchomości własnych i przeznaczonych do sprzedaży	-	-	-	-	-	-	830	-
Zyski lub straty ujęte w rachunku zysków i strat w pozycji:	-	31	2	2	3	37	(101)	19
- przychody netto z inwestycji	-	31	5	-	-	(1)	-	-
- wynik netto z realizacji i odpisy z tytułu utraty wartości inwestycji	-	-	-	-	-	-	-	-
- zmiana netto wartości godziwej aktywów i zobowiązań wycenianych do wartości godziwej	-	-	(3)	2	3	38	(101)	19
Zmiana netto wartości godziwej aktywów i zobowiązań wycenianych do wartości godziwej ujęta w innych całkowitych dochodach	(10)	(26)	-	-	-	-	-	-
Reklasyfikacje do nieruchomości własnych i przeznaczonych do sprzedaży	-	-	-	-	-	-	(196)	-
Zmiana składu grupy	267	252	-	-	45	-	22	-
Różnice kursowe z przeliczenia	(3)	-	-	-	-	-	-	-
Sprzedaż i rozliczenia	-	(437)	(22)	(2)	(380)	(22)	(4)	(16)
Pozostałe	-	17	-	-	-	-	-	-
Stan na koniec okresu	298	1 113	18	25	97	100	2 203	52

¹⁾ Do poziomu III przeklasyfikowano obligacje samorządowe, dla których istotny wpływ na wycenę wywiera parametr implikowany z danych historycznych (spread kredytowy) wykorzystywany w modelu wyceny.

Zmiana stanu aktywów i zobowiązań zaklasyfikowanych do Poziomu III hierarchii wartości godziwej w roku zakończonym 31 grudnia 2016 (dane przekształcone)	Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży		Aktywa finansowe wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy - zakwalifikowane do tej kategorii w momencie pierwszego rozpoznania		Aktywa finansowe wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy - przeznaczone do obrotu		Nierucho- mości inwesty- cyjne	Zobowią- zania finansowe – Instrumenty pochodne
	Kapitałowe	Dłużne	Kapitałowe	Dłużne	Dłużne	Instrumenty pochodne		
Stan na początek okresu	17	653	26	28	74	55	1 055	35
Nabycie / otwarcie pozycji	4	37	27	-	64	19	139	10
Reklasyfikacje z nieruchomości własnych i przeznaczonych do sprzedaży	-	-	-	-	-	-	300	-
Zyski lub straty ujęte w rachunku zysków i strat w pozycji:	-	(14)	(36)	(3)	2	3	98	-
- przychody netto z inwestycji	-	-	-	-	-	-	-	-
- wynik netto z realizacji i odpisy z tytułu utraty wartości inwestycji	-	(8)	-	-	-	-	-	-
- zmiana netto wartości godziwej aktywów i zobowiązań wycenianych do wartości godziwej	-	(6)	(36)	(3)	2	3	98	-
Zyski lub straty ujęte w innych całkowitych dochodach	-	-	-	-	-	-	-	2
Zmiana składu grupy	17	-	-	-	-	-	-	-
Sprzedaż i rozliczenia	-	(62)	-	-	(5)	(24)	(3)	(21)
Stan na koniec okresu	38	614	17	25	135	53	1 589	26

9.2.1.1. Zmiany sposobu (metody) ustalania wartości godziwej instrumentów finansowych wycenianych w wartości godziwej

W 2017 roku nie dokonywano zmian sposobu (metody) ustalania wartości godziwej instrumentów finansowych wycenianych w wartości godziwej, których wartość byłaby istotna z punktu widzenia skonsolidowanego sprawozdania finansowego.

W celu dokładniejszego określenia wartości godziwej, począwszy od 30 czerwca 2016 roku dla części aktywów finansowych (przede wszystkim dłużnych instrumentów finansowych notowanych na rynkach zagranicznych) wartość godziwą określa się na podstawie wycen publikowanych przez autoryzowany serwis informacyjny, a nie jak wcześniej – kwotowań z rynku międzybankowego. Grupa PZU uznała, że ze względu na niską aktywność rynku międzybankowego, zmiana źródła wyceny pozwala na uwzględnienie przy szacowaniu wartości godziwej szerszego zakresu informacji o transakcjach i ofertach z wielu rynków, na których dany instrument finansowy jest kwotowany. Aktywa, dla których zmieniono źródło wyceny przeklasyfikowano z I do II poziomu wartości godziwej.

9.2.1.2. Nieruchomości inwestycyjne zakwalifikowane do Poziomu III wartości godziwej

Nieruchomości inwestycyjne zaklasyfikowane do poziomu III	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
Nieruchomości biurowe	710	902
Nieruchomości handlowe	102	-
Nieruchomości magazynowe	1 365	681
Pozostałe	26	6
Nieruchomości inwestycyjne zaklasyfikowane do poziomu III, razem	2 203	1 589

Lp.	Nazwa nieruchomości	Wartość godziwa na 31 grudnia 2017	Wartość godziwa na 31 grudnia 2016	Rodzaj powierzchni	Zakres danych nieobserwowalnych na aktywnym rynku na 31 grudnia 2017	Zakres danych nieobserwowalnych na aktywnym rynku na 31 grudnia 2016
Nieruchomości wycenione podejściem dochodowym przy zastosowaniu metody inwestycyjnej i techniki dyskontowania strumieni dochodów						
1.	Kompleks biurowy, Wrocław	250	282	Biurowa	14,00 - 16,00 euro	11,25 - 14,50 euro
2.	Budynki magazynowo-biurowe, Łódź	248	263 ¹⁾	Biurowa w obiektach magazynowych Magazynowa	6,50 - 9,00 euro 2,40 - 3,60 euro	7,00 - 9,00 euro 2,40 - 3,80 euro
3.	Park magazynowy, Bielany Wrocławskie	224	233	Biurowa Magazynowa Koszty budowy	6,50 - 9,00 euro 2,90 - 3,30 euro 2)	7,00 - 9,00 euro 3,00 - 3,60 euro 2)
4.	Kompleks biurowy, Gdańsk	151	165	Biurowa	11,00 - 14,50 euro	13,00 - 15,00 euro
5.	Budynki magazynowo - biurowe, Gdańsk	129	138 ¹⁾	Biurowa w obiektach magazynowych Magazynowa	6,50 - 9,00 euro 2,80 - 3,20 euro	7,00 - 9,00 euro 2,80 - 3,20 euro
6.	Kompleks biurowy, Warszawa	120	130	Biurowa Parking	12,5 - 19,18 euro 35,00 - 119,88 euro	6,33 - 15,00 euro 65,00 - 90,00 euro
7.	Budynek magazynowo-biurowy, Nowa Wieś Wrocławska	114	124 ¹⁾	Biurowa w obiektach magazynowych Magazynowa	6,50 - 9,00 euro 2,90 - 3,50 euro	7,00 - 9,00 euro 3,00 - 3,60 euro
8.	Park magazynowy w trakcie realizacji, Komorniki	108	116	Biurowa Magazynowa Koszty budowy	6,50 - 9,00 euro 2,75 - 3,60 euro 2)	7,00 - 9,00 euro 3,00 - 3,50 euro 2)
9.	Budynek biurowy, Warszawa	104	111	Biurowa Parking	8,00 - 18,00 euro 65,00 - 90,00 euro	8,00 - 16,50 euro 50,00 - 80,00 euro

Lp.	Nazwa nieruchomości	Wartość godziwa na 31 grudnia 2017	Wartość godziwa na 31 grudnia 2016	Rodzaj powierzchni	Zakres danych nieobserwowalnych na aktywnym rynku na 31 grudnia 2017	Zakres danych nieobserwowalnych na aktywnym rynku na 31 grudnia 2016
10.	Centrum Handlowe, Pabianice	76	88 ¹⁾	Handlowa (w zależności od wielkości wynajmowanej powierzchni)	3)	3)
11.	Galeria handlowa, Iława	71	70 ¹⁾	Handlowa (w zależności od wielkości wynajmowanej powierzchni)	3)	3)
12.	Budynki magazynowo-biurowe, Łódź	63	66 ¹⁾	Biurowa w obiektach magazynowych Magazynowa	6,50 - 9,00 euro 2,40 - 3,60 euro	7,00 - 9,00 euro 2,40 - 3,80 euro
13.	Budynek magazynowo-biurowy, Nowa Wieś Wrocławska	61	65 ¹⁾	Biurowa w obiektach magazynowych Magazynowa	6,50 - 9,00 euro 2,90 - 3,50 euro	7,00 - 9,00 euro 3,00 - 3,60 euro
14.	Kompleks magazynowo-biurowy, Błonie	37	39 ¹⁾	Biurowa w obiektach magazynowych Magazynowa	6,50 - 9,00 euro 2,50 - 3,60 euro	7,00 - 9,00 euro 2,50 - 3,80 euro
15.	Galeria handlowa, Lubin	31	34 ¹⁾	Handlowa (w zależności od wielkości wynajmowanej powierzchni)	3)	3)
Nieruchomości wycenione podejściem mieszanym przy zastosowaniu metody pozostałościowej						
16.	Park magazynowy w trakcie realizacji, Sosnowiec Pieńki	260	217	Biurowa Magazynowa Koszty budowy	6,50 - 9,00 euro 2,40 - 3,60 euro 2)	7,00 - 9,00 euro 2,89 - 3,60 euro 2)
17.	Park magazynowy w trakcie realizacji, Sosnowiec	122	116	Biurowa Magazynowa Koszty budowy	6,50 - 9,00 euro 2,80 - 3,50 euro 2)	7,00 - 9,00 euro 2,89 - 3,60 euro 2)
11.	Pozostałe	34	219 ⁴⁾	nd.	nd.	nd.
	Razem – nieruchomości inwestycyjne	2 203	1 589			
	RAZEM – przeznaczone do sprzedaży (wg klasyfikacji na 31 grudnia 2016 roku)	-	887			
	Razem	2 203	2 476			

¹⁾ Na 31 grudnia 2016 roku nieruchomości te kwalifikowano jako aktywa przeznaczone do sprzedaży.

²⁾ Wartość kosztów budowy została określona na podstawie rynkowych kosztów budowy pomniejszonych o koszty poniesione na dzień wyceny.

³⁾ Czynsz rynkowy dla nieruchomości został określony na podstawie analizy rynku powierzchni handlowych w obiektach o zbliżonej lokalizacji i charakterystyce do wycenianej nieruchomości.

⁴⁾ W związku ze zmianą wykorzystania, nieruchomość inwestycyjną, której wartość na 31 grudnia 2016 roku wynosiła 165 mln zł przekwalifikowano do nieruchomości własnych, a nieruchomość inwestycyjną, której wartość na 31 grudnia 2016 roku wynosiła 34 mln przeklasyfikowano do aktywów przeznaczonych do sprzedaży.

9.2.2. Aktywa i zobowiązania niewyceniane w wartości godziwej

Wartość godziwa aktywów i zobowiązań, dla których jest ona tylko ujawniana	31 grudnia 2017				31 grudnia 2016 (przekształcone)			
	Poziom I	Poziom II	Poziom III	Razem	Poziom I	Poziom II	Poziom III	Razem
Aktywa								
Jednostki wyceniane metodą praw własności - EMC	-	20	-	20	-	37	-	37
Aktywa finansowe utrzymywane do terminu wymagalności	17 631	305	5 582	23 518	15 531	15	3 520	19 066
Pożyczki								
Dłużne papiery wartościowe	1	8 153	5 500	13 654	1	1	2 467	2 469
Należności od klientów z tytułu kredytów	-	-	169 393	169 393	-	-	44 866	44 866
Transakcje z przyrzeczeniem odsprzedaży	-	553	333	886	-	583	2 296	2 879
Lokaty terminowe w instytucjach kredytowych	-	838	1 005	1 843	-	583	1 698	2 281
Pożyczki	-	-	3 744	3 744	-	-	1 705	1 705
Zobowiązania								
Zobowiązania wobec banków	-	1 161	4 092	5 253	-	399	124	523
Zobowiązania wobec klientów	-	-	201 605	201 605	-	-	51 364	51 364
Zobowiązania z tytułu emisji własnych dłużnych papierów wartościowych	-	2 808	6 584	9 392	-	-	6 545	6 545
Zobowiązania podporządkowane	-	1 257	4 108	5 365	-	-	1 027	1 027
Kontrakty inwestycyjne o gwarantowanych i ustalonych warunkach	-	1	-	1	-	67	-	67

9.3 Przesunięcia pomiędzy poziomami hierarchii wartości godziwej

W przypadku zmiany sposobu wyceny aktywów lub zobowiązań, wynikających np. z utraty (lub uzyskania) dostępności notowań obserwowanych na aktywnym rynku przenosi się takie aktywa lub zobowiązania pomiędzy Poziomami I i II.

Składniki aktywów lub zobowiązań są przenoszone pomiędzy poziomami II i III (odpowiednio między poziomami III i II) gdy:

- następuje zmiana modelu wyceny będąca efektem zastosowania nowych czynników nieobserwowalnych (odpowiednio obserwowalnych) lub
- dotychczas stosowane czynniki, których wpływ na wycenę jest istotny przestają być (odpowiednio stają się) obserwowalne na aktywnym rynku.

Przeniesienia pomiędzy poziomami hierarchii wartości godziwej dokonywane są na koniec każdego kwartału wg wartości na ten dzień.

W 2017 roku przeniesiono z poziomu II do poziomu I obligacje skarbowe denominowane w złotych, dla których dostępne były kwotowania na aktywnym rynku. Wartość bilansowa przeniesionych obligacji na 31 grudnia 2017 roku wyniosła 612 mln zł.

W 2016 roku dokonano następujących reklasyfikacji aktywów pomiędzy poziomami wartości godziwej:

- 30 czerwca 2016 roku przeniesiono z poziomu I do II część aktywów finansowych, których wartość godziwa na dzień przeniesienia wyniosła 2 600 mln zł. Informacje o powodach przeniesienia przedstawiono w punkcie 9.2.1.1.
- 30 września 2016 roku przeniesiono jedną obligację klasyfikowaną do portfela aktywów dostępnych do sprzedaży, o wartości bilansowej 46 mln zł z poziomu III do poziomu I w związku z pojawieniem się kwotowań na aktywnym rynku.

10. Składki ubezpieczeniowe przypisane brutto

10.1 Zasady rachunkowości

Przypis składek w umowach ubezpieczeniowych oraz w umowach reasekuracji czynnej rozpoznaje się w dniu zawarcia umowy ubezpieczenia.

10.1.1. Ubezpieczenia majątkowe i osobowe

Składki przypisane obejmują kwoty, niezależnie od tego, czy kwoty te opłacono:

- należne za cały okres odpowiedzialności, niezależnie od jego długości, z tytułu zawartych w okresie sprawozdawczym umów ubezpieczenia – jeżeli długość okresu odpowiedzialności jest określona;
- należne w okresie sprawozdawczym – jeżeli długość okresu odpowiedzialności nie jest określona.

Składki te koryguje się o zmianę stanu rezerwy składek w ciągu okresu sprawozdawczego, a także pomniejsza o składki należne reasekuratorom.

10.1.2. Ubezpieczenia na życie

Składki przypisane obejmują kwoty należne w trakcie okresu sprawozdawczego z tytułu zawartych umów ubezpieczenia niezależnie od tego, czy kwoty te opłacono i bez względu na to, czy kwoty te odnoszą się do całości, czy części okresu sprawozdawczego. Składki te koryguje się o zmianę stanu rezerwy składek w ciągu okresu sprawozdawczego, a także pomniejsza o składki należne reasekuratorom.

10.2 Dane ilościowe

Składki ubezpieczeniowe przypisane brutto	1 stycznia - 31 grudnia 2017	1 stycznia - 31 grudnia 2016
Składki ubezpieczeniowe przypisane brutto w ubezpieczeniach majątkowych i osobowych	14 228	12 182
W ubezpieczeniach bezpośrednich	14 253	11 981
W ubezpieczeniach pośrednich	(25)	201
Składki ubezpieczeniowe przypisane brutto w ubezpieczeniach na życie	8 619	8 037
Składki ubezpieczeń indywidualnych	1 762	1 260
Składki ubezpieczeń indywidualnie kontynuowanych	1 977	1 946
Składki ubezpieczeń grupowych	4 880	4 831
Składki przypisane brutto, razem	22 847	20 219

W 2017 i w 2016 roku spółki Grupy PZU nie zawierały umów reasekuracji czynnej w zakresie ubezpieczeń na życie.

Składki przypisane brutto w ubezpieczeniach majątkowych i osobowych (wg klas rachunkowych określonych w dziale II załącznika do ustawy o działalności ubezpieczeniowej)	1 stycznia - 31 grudnia 2017	1 stycznia - 31 grudnia 2016
Następstwa wypadków i choroba (grupa 1 i 2)	592	577
Komunikacyjne - odpowiedzialność cywilna (grupa 10)	5 777	4 467
Komunikacyjne pozostałe (grupa 3)	3 714	3 272
Morskie, lotnicze i transportowe (grupy 4, 5, 6, 7)	74	85
Od ognia i innych szkód majątkowych (grupy 8 i 9)	2 718	2 380
Odpowiedzialność cywilna (grupy 11,12,13)	773	753
Kredyt i gwarancje (grupy 14,15)	100	66
Świadczenie pomocy (grupa 18)	434	381
Ochrona prawna (grupa 17)	10	7
Pozostałe (grupa 16)	36	194
Razem	14 228	12 182

11. Przychody z tytułu prowizji i opłat

11.1 Zasady rachunkowości

Przychody z tytułu prowizji i opłat ujmuje się zasadniczo z chwilą wykonania usługi. Opłaty i prowizje bezpośrednio związane z powstaniem aktywów finansowych lub zobowiązań (zarówno przychody, jak i koszty), niestanowiące integralnej części efektywnej stopy procentowej rozlicza się liniowo. Pozostałe opłaty i prowizje (niestanowiące integralnej części efektywnej stopy procentowej oraz nierozliczane liniowo) związane z usługami finansowymi (np. usługi zarządzania środkami pieniężnymi, usługi maklerskie, doradztwo inwestycyjne, planowanie finansowe, usługi bankowości inwestycyjnej oraz usługi zarządzania aktywami), rozpoznaje się w rachunku zysków i strat w momencie wykonania usługi.

Przychody z tytułu zarządzania otwartymi funduszami emerytalnymi oraz przychody i opłaty od funduszy oraz towarzystw funduszy inwestycyjnych rozpoznaje się memoriałowo.

11.2 Dane ilościowe

Przychody z tytułu prowizji i opłat	1 stycznia - 31 grudnia 2017	1 stycznia - 31 grudnia 2016 (przekształcone)
Działalność bankowa	1 921	590
Prowizje maklerskie	193	75
Działalność powiernicza	49	-
Obsługa kart płatniczych, kredytowych	567	114
Wynagrodzenia z tytułu pośrednictwa sprzedaży ubezpieczeń	107	75
Kredyty i pożyczki	275	64
Obsługa rachunków bankowych	316	114
Przelewy	201	42
Operacje kasowe	80	27
Skupione wierzytelności	28	9
Gwarancje, akredytywy, inkaso, promesy	48	14
Pozostałe prowizje	57	56
Przychody i opłaty od funduszy oraz towarzystw funduszy inwestycyjnych	277	111
Ubezpieczenia emerytalne	138	110
Pozostałe	5	6
Przychody z tytułu prowizji i opłat, razem	2 341	817

12. Przychody netto z inwestycji

12.1 Zasady rachunkowości

Przychody odsetkowe obejmują odsetki od instrumentów finansowych wycenianych w zamortyzowanym koszcie, dostępnych do sprzedaży oraz instrumentów pochodnych zabezpieczających. W przychodach odsetkowych ujmuje się także opłaty i prowizje bezpośrednio związane z powstaniem instrumentu finansowego stanowiące integralną część efektywnej stopy procentowej.

Efektywna stopa procentowa jest stopą, która dyskontuje oszacowane przyszłe przepływy pieniężne do bilansowej wartości netto składnika aktywów lub zobowiązania finansowego.

Przychody z tytułu odsetek rozpoznaje się memoriałowo w oparciu o efektywną stopę procentową.

Dywidendy ujmuje się jako przychody w momencie nabycia prawa do dywidendy.

12.2 Dane ilościowe

Przychody netto z inwestycji	1 stycznia - 31 grudnia 2017	1 stycznia - 31 grudnia 2016 (przekształcone)
Przychody odsetkowe, w tym:	8 265	3 793
Kredyty bankowe	6 150	2 416
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	551	182
Aktywa finansowe utrzymywane do terminu wymagalności	921	811
Pożyczki	395	300
Skupione wierzytelności	83	12
Pochodne instrumenty zabezpieczające	91	29
Należności	42	21
Środki pieniężne i ekwiwalenty środków pieniężnych	32	22
Przychody z dywidend, w tym:	40	66
Aktywa finansowe wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy - zakwalifikowane do tej kategorii w momencie pierwszego rozpoznania	31	44
Aktywa finansowe przeznaczone do obrotu	6	19
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	3	3
Przychody z tytułu nieruchomości inwestycyjnych	262	241
Różnice kursowe	589	120
Pozostałe, w tym:	(105)	(109)
Koszty działalności inwestycyjnej	(28)	(29)
Koszty utrzymania nieruchomości inwestycyjnych	(104)	(93)
Pozostałe	27	13
Przychody netto z inwestycji, razem	9 051	4 111

13. Wynik netto z realizacji i odpisy z tytułu utraty wartości inwestycji

13.1 Zasady rachunkowości

Wynik netto z realizacji zawiera zyski i straty powstałe w wyniku zbycia instrumentów finansowych.

Odpisy z tytułu utraty wartości zawierają saldo utworzonych i rozwiązanych odpisów z tytułu utraty wartości, zgodnie z zasadami opisanymi w punkcie 33.7.1.

13.2 Dane ilościowe

Wynik netto z realizacji i odpisy z tytułu utraty wartości inwestycji	1 stycznia - 31 grudnia 2017	1 stycznia - 31 grudnia 2016
Wynik netto z realizacji inwestycji	247	(93)
Aktywa finansowe wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy - zakwalifikowane do tej kategorii w momencie pierwszego rozpoznania, w tym:	(14)	(21)
Instrumenty kapitałowe	(34)	90
Dłużne papiery wartościowe	20	(111)
Aktywa finansowe przeznaczone do obrotu, w tym:	261	(131)
Instrumenty kapitałowe	113	88
Dłużne papiery wartościowe	(26)	(8)
Instrumenty pochodne	174	(211)
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży, w tym:	27	76
Instrumenty kapitałowe	(8)	6
Dłużne papiery wartościowe	35	70
Pożyczki	30	24
Należności łącznie z należnościami z tytułu umów ubezpieczeniowych	(68)	(55)
Nieruchomości inwestycyjne	10	13
Pozostałe	1	1
Odpisy z tytułu utraty wartości	(1 207)	(842)
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży, w tym:	7	(8)
Instrumenty kapitałowe	-	(1)
Dłużne papiery wartościowe	7	(7)
Pożyczki, w tym:	(1 138)	(801)
Dłużne papiery wartościowe	49	(33)
Należności od klientów z tytułu kredytów	(1 187)	(768)
Należności	(64)	(9)
Jednostki wyceniane metodą praw własności – EMC ¹⁾	(12)	(14)
Wartość firmy przejętych SKOK	-	(10)
Wynik netto z realizacji i odpisy z tytułu utraty wartości inwestycji, razem	(960)	(935)

¹⁾ Dodatkowe informacje na temat wyceny EMC oraz testu na utratę wartości zaprezentowano w punkcie 32.3.

14. Zmiana netto wartości godziwej aktywów i zobowiązań wycenianych w wartości godziwej

14.1 Zasady rachunkowości

Informacje o sposobie ustalania wartości godziwej aktywów i zobowiązań zaprezentowano w punkcie 9.

14.2 Dane ilościowe

Zmiana netto wartości godziwej aktywów i zobowiązań wycenianych w wartości godziwej	1 stycznia - 31 grudnia 2017	1 stycznia - 31 grudnia 2016 (przekształcone)
Instrumenty finansowe wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy - zakwalifikowane do tej kategorii w momencie pierwszego rozpoznania, w tym:	176	94
Instrumenty kapitałowe	178	(123)
Dłużne papiery wartościowe	41	250
Wycena zobowiązań wobec uczestników konsolidowanych funduszy inwestycyjnych	(32)	(26)
Kontrakty inwestycyjne na rachunek i ryzyko klienta (<i>unit-linked</i>)	(11)	(7)
Instrumenty finansowe przeznaczone do obrotu, w tym:	417	157
Instrumenty kapitałowe	99	(47)
Dłużne papiery wartościowe	146	69
Instrumenty pochodne	156	135
Zobowiązania finansowe	16	-
Nieruchomości inwestycyjne	(185)	84
Instrumenty zabezpieczające wartość godziwą	3	-
Zmiana netto wartości godziwej aktywów i zobowiązań wycenianych w wartości godziwej, razem	411	335

15. Pozostałe przychody operacyjne

Pozostałe przychody operacyjne	1 stycznia - 31 grudnia 2017	1 stycznia - 31 grudnia 2016 (przekształcone)
Zysk z tytułu okazijnego nabycia Banku BPH	-	465
Przychody ze sprzedaży wyrobów, towarów i usług przez spółki nieubezpieczeniowe	514	419
Przychody z tytułu likwidacji bezpośredniej w imieniu innych zakładów ubezpieczeń	211	215
Rozwiązanie rezerw	81	25
Zwrot kosztów dochodzenia roszczeń	34	21
Prowizje reasekuracyjne i udziały w zyskach reasekuratorów	25	19
Rozwiązanie odpisów z tytułu utraty wartości aktywów niefinansowych	29	7
Odsetki za nieterminowe uregulowanie należności z ubezpieczeń bezpośrednich i reasekuracji biernej	19	13
Prowizje z tytułu pełnienia czynności komisarza awaryjnego	7	7
Spisanie zobowiązań z tytułu zwrotów i nadpłat składek	57	20
Pozostałe	201	125
Pozostałe przychody operacyjne, razem	1 178	1 336

16. Odszkodowania, świadczenia oraz zmiana stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych

16.1 Zasady rachunkowości

W kosztach okresu sprawozdawczego ujmuje się wszelkie koszty wypłaconych odszkodowań i świadczeń z zawartych umów ubezpieczenia wraz z bezpośrednimi i pośrednimi kosztami likwidacji szkód oraz zmianę stanu rezerw na niewypłacone odszkodowania i świadczenia.

16.1.1. Ubezpieczenia majątkowe i osobowe

W ubezpieczeniach majątkowych i osobowych koszty odszkodowań i świadczeń pomniejsza się dodatkowo o wszelkie otrzymane regresy i odzyski, a także zmianę stanu oszacowanych regresów i odzysków.

16.1.2. Ubezpieczenia na życie

Świadczenia wypłacone obejmują wszelkie wypłaty i obciążenia dokonywane w okresie sprawozdawczym z tytułu świadczeń powstałych w okresie sprawozdawczym i w okresach ubiegłych (w tym również świadczenia rentowe i wykupy) oraz wszelkie bezpośrednie i pośrednie, zewnętrzne i wewnętrzne koszty likwidacji świadczeń. Koszty likwidacji zawierają także koszty postępowań spornych.

Wartość świadczeń ujmuje się w wysokości faktycznie wypłaconej, po potrąceniu zwrotów i refundacji (z wyjątkiem refundacji z tytułu reasekuracji biernej), powiększonej o zmianę stanu rezerwy na niewypłacone świadczenia oraz pomniejszonej o udział reasekuratorów w wypłaconych świadczeniach i rezerwach.

16.2 Dane ilościowe

Odszkodowania, świadczenia oraz zmiana stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych	1 stycznia - 31 grudnia 2017	1 stycznia - 31 grudnia 2016
Odszkodowania, świadczenia oraz zmiana stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych	15 376	12 888
W ubezpieczeniach majątkowych i osobowych	8 525	7 108
- odszkodowania i świadczenia	7 074	6 574
- zmiana stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych	685	(165)
- koszty likwidacji szkód	766	699
W ubezpieczeniach na życie	6 851	5 780
- odszkodowania i świadczenia	5 945	5 843
- zmiana stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych	772	(195)
- koszty obsługi świadczeń	134	132
Udział reasekuratorów w odszkodowaniach, świadczeniach oraz zmianie stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych	(435)	(156)
W ubezpieczeniach majątkowych i osobowych	(435)	(156)
Odszkodowania, świadczenia ubezpieczeniowe netto, razem	14 941	12 732

Koszty likwidacji szkód i obsługi świadczeń według rodzaju	1 stycznia - 31 grudnia 2017	1 stycznia - 31 grudnia 2016
Zużycie materiałów i energii	14	12
Usługi obce	239	223
Podatki i opłaty	32	23
Koszty pracownicze	384	343
Amortyzacja rzeczowych aktywów trwałych	14	14
Amortyzacja wartości niematerialnych	31	24
Inne, w tym:	186	192
- zasądzone koszty, odsetki i kary w sprawach od odszkodowania	173	169
- pozostałe	13	23
Koszty likwidacji szkód i obsługi świadczeń, razem	900	831

17. Koszty z tytułu prowizji i opłat

Koszty z tytułu prowizji i opłat	1 stycznia - 31 grudnia 2017	1 stycznia - 31 grudnia 2016 (przekształcone)
Koszty transakcji kartowych i bankomatowych, w tym koszty wydanych kart	286	84
Prowizje z tytułu pozyskania klientów bankowych	43	35
Prowizje za udostępnianie bankomatów	38	22
Koszty nagród dla klientów bankowych	20	24
Koszty przelewów i przekazów	30	18
Usługi dodatkowe do produktów bankowych	26	26
Prowizje maklerskie	11	4
Koszty obsługi rachunków bankowych	3	-
Koszty operacji banknotowych	10	2
Koszty działalności powierniczej	12	1
Pozostałe prowizje	78	57
Koszty z tytułu prowizji i opłat, razem	557	273

18. Koszty odsetkowe

18.1 Zasady rachunkowości

Koszty odsetkowe ujmuje się w rachunku zysków i strat z zastosowaniem efektywnej stopy procentowej.

18.2 Dane ilościowe

Koszty odsetkowe	1 stycznia - 31 grudnia 2017	1 stycznia - 31 grudnia 2016 (przekształcone)
Depozyty terminowe	750	398
Depozyty bieżące	249	48
Wyemitowane własne dłużne papiery wartościowe	257	176
Pochodne instrumenty zabezpieczające	18	12
Pożyczki	5	-
Transakcje z przyrzeczeniem odkupu	52	48
Kredyty bankowe zaciągnięte przez spółki z Grupy PZU	8	4
Kontrakty inwestycyjne o gwarantowanych i ustalonych warunkach	-	2
Pozostałe	26	9
Koszty odsetkowe, razem	1 365	697

19. Koszty akwizycji

Koszty akwizycji obejmują koszty związane z zawieraniem i odnawianiem umów ubezpieczenia. Do bezpośrednich kosztów akwizycji zalicza się między innymi koszty prowizji pośredników ubezpieczeniowych, koszty wynagrodzeń pracowników związane z zawieraniem umów ubezpieczenia, koszty atestów, ekspertyz, badań związanych z ryzykiem przyjmowanym. Do pośrednich kosztów akwizycji zalicza się koszty związane z reklamą i promocją produktów ubezpieczeniowych oraz koszty związane z badaniem wniosków i wystawianiem polis.

Zgodnie z zasadą memoriału, część kosztów akwizycji rozlicza się w czasie, zgodnie z zasadami opisanymi w punktach 29.1.1 i 29.1.2.

Koszty akwizycji według rodzaju	1 stycznia - 31 grudnia 2017	1 stycznia - 31 grudnia 2016
Zużycie materiałów i energii	27	27
Usługi obce	83	95
Podatki i opłaty	5	6
Koszty pracownicze	549	509
Amortyzacja rzeczowych aktywów trwałych	23	23
Amortyzacja wartości niematerialnych	34	34
Inne, w tym:	2 266	2 167
- prowizje w działalności ubezpieczeniowej	2 200	2 092
- reklama	59	68
- pozostałe	7	7
Zmiana stanu odroczonej kosztów akwizycji	(86)	(248)
Koszty akwizycji, razem	2 901	2 613

20. Koszty administracyjne

20.1 Zasady rachunkowości

Koszty administracyjne obejmują m. in.:

- W działalności ubezpieczeniowej – koszty działalności ubezpieczeniowej niezaliczone do kosztów akwizycji, związane z inkasem składek, koszty związane z zarządzaniem portfelem umów ubezpieczenia, portfelem umów reasekuracyjnych oraz z ogólnym zarządzaniem zakładami ubezpieczeń Grupy PZU;
- W działalności bankowej – koszty działania banku, m. in. pracownicze, rzeczowe, amortyzację, podatki i opłaty.

20.2 Dane ilościowe

Koszty administracyjne według rodzaju	1 stycznia - 31 grudnia 2017	1 stycznia - 31 grudnia 2016 (przekształcone)
Zużycie materiałów i energii	226	171
Usługi obce	1 064	600
Podatki i opłaty	61	37
Koszty pracownicze	2 933	1 501
Amortyzacja rzeczowych aktywów trwałych	266	116
Amortyzacja wartości niematerialnych	210	88
Wynagrodzenia osób obsługujących ubezpieczenia grupowe w zakładach pracy	212	210
Inne, w tym:	392	200
- reklama	171	121
- pozostałe	221	79
Koszty administracyjne, razem	5 364	2 923

21. Koszty pracownicze

Koszty pracownicze	1 stycznia - 31 grudnia 2017	1 stycznia - 31 grudnia 2016
Wynagrodzenia	3 471	2 117
Programy określonych składek, w tym:	636	407
- narzuty na wynagrodzenia	568	342
- ubezpieczenia emerytalne III filaru, w tym koszty składek na PPE poniesione w okresie	67	65
Pozostałe	163	131
Koszty pracownicze, razem	4 270	2 655

W latach 2016 – 2017 PZU, PZU Życie i PZU CO posiadały programy emerytalne III filaru dla swoich pracowników, będące programami określonych składek. W ramach tych programów, pracodawca dodatkowo wpłacał 7% wynagrodzenia za pracę brutto.

Koszty pracownicze znajdują się w pozycjach „Odszkodowania, świadczenia oraz zmiana stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych”, „Koszty akwizycji”, „Koszty administracyjne” i „Pozostałe koszty operacyjne” skonsolidowanego rachunku zysków i strat.

22. Pozostałe koszty operacyjne

Pozostałe koszty operacyjne	1 stycznia - 31 grudnia 2017	1 stycznia - 31 grudnia 2016 (przekształcone)
Podatek od instytucji finansowych	822	395
Koszty podstawowej działalności spółek nie prowadzących działalności ubezpieczeniowej, ani bankowej	642	506
Koszty z tytułu likwidacji bezpośredniej w imieniu innych zakładów ubezpieczeń	220	223
Obowiązkowe opłaty na rzecz instytucji rynku ubezpieczeniowego i bankowego	86	77
Bankowy Fundusz Gwarancyjny	101	87
Ubezpieczeniowy Fundusz Gwarancyjny	69	60
Opłata na rzecz Komendy Głównej Straży Pożarnej oraz Związku Ochotniczych Straży Pożarnych	28	30
Wydatki z tytułu działalności prewencyjnej	34	77
Utworzenie rezerw	179	229
Amortyzacja wartości niematerialnych nabytych w transakcjach przejęcia spółek	278	90
Utworzenie odpisów na aktywa niefinansowe	81	84
Darowizny	15	46
Pozostałe	182	156
Pozostałe koszty operacyjne, razem	2 737	2 060

23. Podatek dochodowy

23.1 Zasady rachunkowości

Podatek dochodowy wykazany w rachunku zysków i strat obejmuje część bieżącą i odroczoną.

Część odroczona stanowi różnicę pomiędzy stanem rezerw i aktywów z tytułu podatku odroczonego na koniec i na początek okresu sprawozdawczego z zastrzeżeniem, że zmiany stanu rezerwy i aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego dotyczące operacji rozliczanych z kapitałem własnym odnosi się na kapitał własny.

23.2 Dane ilościowe

Podatek dochodowy	1 stycznia - 31 grudnia 2017	1 stycznia - 31 grudnia 2016 (przekształcone)
Zysk brutto (skonsolidowany)	5 526	2 988
Stawka CIT (lub zakres stawek CIT) właściwa dla kraju siedziby jednostki dominującej (w %)	19%	19%
Podatek dochodowy jaki zostałby skalkulowany jako iloczyn zysku księgowego brutto jednostek i stawki CIT właściwej dla kraju siedziby jednostki dominującej	1 050	568
Różnice pomiędzy podatkiem dochodowym skalkulowanym powyżej a podatkiem dochodowym wykazany w rachunku zysków i strat:	243	46
- podatek od instytucji finansowych	156	75
- zysk z tytułu okazyjnego nabycia Podstawowej Działalności Banku BPH	-	(88)
- rezerwy na należności kredytowe w części nie pokrytej podatkiem odroczonym	(7)	26
- wycena aktywów finansowych	55	(58)
- utworzenie/rozwiązanie odpisów na należności niezaliczone do kosztów uzyskania przychodów	39	37
- utworzenie / rozwiązanie pozostałych rezerw i odpisów na aktywa, niezaliczonych do kosztów uzyskania przychodów	28	19
- opłata ostrożnościowa na rzecz BFG	19	5
- zmiana prawa podatkowego na Łotwie	(9)	-
- różnice wynikające z odmiennych stawek podatkowych	(3)	(3)
- opodatkowanie działalności ubezpieczeniowej na Ukrainie	6	4
- straty podatkowe	6	-
- odpisy na PFRON	4	2
- dywidendy	(2)	-
- amortyzacja	2	1
- pozostałe zwiększenia, zaniechania, zwolnienia, odliczenia i obniżki podatku	(51)	26
Podatek dochodowy wykazany w rachunku zysków i strat	1 293	614

Łączna kwota podatku bieżącego i odroczonego	1 stycznia - 31 grudnia 2017	1 stycznia - 31 grudnia 2016
1. Ujętego w rachunku zysków i strat, w tym:	1 293	614
- podatek bieżący	1 353	787
- podatek odroczony	(60)	(173)
2. Ujętego w innych całkowitych dochodach, w tym:	31	(39)
- podatek odroczony	31	(39)

Przepisy dotyczące podatku od towarów i usług, podatku dochodowego od osób prawnych, fizycznych czy składek na ubezpieczenia społeczne podlegają stosunkowo częstym zmianom. Obowiązujące przepisy zawierają również niejasności, które powodują różnice w opiniach co do interpretacji prawnej przepisów podatkowych zarówno między organami państwowymi, jak i między organami państwowymi i przedsiębiorstwami. Rozliczenia podatkowe oraz inne (na przykład celne czy dewizowe) mogą być przedmiotem kontroli organów, które uprawnione są do nakładania wysokich kar, a ustalone w wyniku kontroli dodatkowe kwoty zobowiązań muszą zostać wpłacone wraz z wysokimi odsetkami. Zjawiska te powodują, że ryzyko podatkowe w Polsce i Ukrainie jest wyższe, niż istniejące w krajach o bardziej rozwiniętym systemie podatkowym. W Polsce rozliczenia podatkowe mogą zostać poddane kontroli przez okres pięciu lat. W efekcie kwoty wykazane w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym mogą ulec zmianie w późniejszym terminie po ostatecznym ustaleniu ich wysokości przez organy skarbowe.

24. Zysk na jedną akcję

24.1 Zasady rachunkowości

Podstawowy zysk przypadający na jedną akcję oblicza się poprzez podzielenie wyniku finansowego, który przypada na zwykłych akcjonariuszy PZU, przez średnią ważoną liczby akcji zwykłych występujących w ciągu danego okresu.

Średnia ważona liczby akcji zwykłych występujących w ciągu okresu to liczba akcji zwykłych na początku danego okresu, skorygowana o liczbę akcji zwykłych odkupionych lub wyemitowanych w ciągu tego okresu ważona wskaźnikiem odzwierciedlającym okres (w dniach) do całkowitej liczby akcji w danym okresie.

24.2 Dane ilościowe

Zysk na jedną akcję	1 stycznia - 31 grudnia 2017	1 stycznia - 31 grudnia 2016 (przekształcone)
Zysk netto przypisywany właścicielom jednostki dominującej	2 910	1 935
Podstawowa i rozwodniona średnia ważona liczba akcji zwykłych	863 519 608	863 510 930
Liczba akcji wyemitowanych	863 523 000	863 523 000
Średnia ważona liczba akcji własnych (w posiadaniu jednostek objętych konsolidacją)	3 392	12 070
Podstawowy i rozwodniony zysk (strata) na jedną akcję zwykłą (w złotych)	3,37	2,24

W 2017 i w 2016 roku nie wystąpiły transakcje ani zdarzenia powodujące rozwodnienie zysku przypadającego na jedną akcję.

25. Podatek dochodowy w innych całkowitych dochodach

Podatek dochodowy dotyczący składników innych całkowitych dochodów	1 stycznia - 31 grudnia 2017	1 stycznia - 31 grudnia 2016
Inne całkowite dochody brutto	97	(164)
Podatek dochodowy	(31)	39
Wycena instrumentów finansowych dostępnych do sprzedaży	(28)	41
Pozostałe	(3)	(2)
Inne całkowite dochody netto	66	(125)

26. Wartość firmy

26.1 Zasady rachunkowości

Wartość firmy, której wartość początkową ustalono w sposób opisany w punkcie 5.6 nie podlega amortyzacji, lecz na koniec każdego roku obrotowego oraz każdorazowo, gdy istnieją przesłanki, że mogło dojść do utraty wartości, poddaje się ją testom na utratę wartości. Test na utratę wartości firmy oparty jest na ocenie wartości odzyskiwalnej poszczególnych jednostek generujących przepływy pieniężne, do których została zaalokowana wartość firmy i porównaniu jej z ich wartością księgową (łącznie z przypisaną wartością firmy). W sytuacji, gdy wartość odzyskiwalna jest mniejsza, odpis z tytułu utraty wartości odnosi się w pierwszej kolejności na zaalokowaną do jednostki generującej przepływy pieniężne wartość firmy. Jednostka generująca przepływy pieniężne, dla której przeprowadza się test, nie może być większa niż segment operacyjny.

26.2 Dane ilościowe

Wartość firmy	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
Pekao	1 586	-
Alior Bank	746	746
PIM	692	-
Lietuvos Draudimas AB ¹⁾	462	489
Segment ubezpieczeń masowych w ubezpieczeniach majątkowych i osobowych (Link4)	221	221
AAS Balta	37	40
Spółki medyczne	90	82
Pozostałe	5	5
Wartość firmy, razem	3 839	1 583

¹⁾ Obejmuje wartość firmy z tytułu nabycia oddziału Lietuvos Draudimas w Estonii.

Zmiana stanu wartości firmy	1 stycznia - 31 grudnia 2017	1 stycznia - 31 grudnia 2016
Wartość firmy brutto na początek okresu	1 598	1 537
Zmiany w okresie:	2 255	61
- nabycie Pekao	1 586	-
- nabycie PIM	692	-
- nabycie pozostałych jednostek	8	42
- różnice kursowe	(31)	19
Wartość firmy brutto na koniec okresu	3 853	1 598
Odpisy z tytułu utraty wartości na początek okresu	(15)	(5)
Zmiany w okresie:	1	(10)
- odpisy z tytułu utraty wartości SKOK	-	(10)
- różnice kursowe	1	-
Odpisy z tytułu utraty wartości na koniec okresu	(14)	(15)
Wartość firmy netto na koniec okresu	3 839	1 583

26.3 Testy na utratę wartości

Testy na utratę wartości firmy sporządzono na 31 grudnia 2017 roku dla wszystkich CGU, do których zaalokowano wartość firmy, za wyjątkiem PIM. Testu dla PIM nie przeprowadzono ze względu na to, że transakcja przejęcia PIM miała miejsce w grudniu 2017 roku, niedługo przed datą bilansową. W wyniku przeprowadzonych testów nie stwierdzono konieczności dokonywania odpisów z tytułu utraty wartości.

Test na utratę wartości polega na porównaniu wartości bilansowych (łącznie z przypisaną wartością firmy) i wartości odzyskiwalnych CGU, do których zaalokowano wartość firmy. Odpis aktualizujący z tytułu utraty wartości CGU ujmuje się w rachunku zysków i strat, gdy wartość odzyskiwalna CGU jest niższa od jego wartości bilansowej.

Ośrodki wypracowujące środki pieniężne (CGU)

W przypadku spółek zagranicznych oraz polskich spółek nieubezpieczeniowych za CGU uważa się poszczególne spółki. W trakcie ostatecznego rozliczenia ceny nabycia, wartość firmy z tytułu nabycia Link4 została w całości alokowana do segmentu ubezpieczeń masowych w ubezpieczeniach majątkowych i osobowych, który ze względu na skalę integracji działalności Link4 z PZU w ramach realizacji strategii dwóch marek, zakładającej osiągnięcie synergii z tytułu zarządzania portfelem klientów masowych oraz sprzedaży dodatkowych produktów ubezpieczeniowych jest najmniejszym CGU, do której wartość firmy może być przypisana.

Wartość bilansowa segmentu ubezpieczeń masowych

Na potrzeby testu wartość bilansowa netto segmentu ubezpieczeń masowych została ustalona w oparciu o alokację aktywów netto Grupy PZU. Alokacji dokonano w proporcji, w jakiej hipotetyczny kapitałowy wymóg wypłacalności, który można przypisać do segmentu ubezpieczeń masowych, pozostaje do całkowitego kapitałowego wymogu wypłacalności.

Do alokacji kapitałowego wymogu wypłacalności zastosowano metodę Eulera. Polega ona na przypisaniu do segmentu miar ryzyka, które są oparte na regulacjach Wypłacalność II i uwzględniają efekty dywersyfikacji.

Wartość odzyskiwalna odpowiadająca wartości godziwej

Wartość odzyskiwalna odpowiada wartości godziwej pomniejszonej o koszty zbycia lub wartości użytkowej, zależnie od tego, która z nich jest wyższa.

Na dzień bilansowy wartość odzyskiwana oparta na wartości godziwej pomniejszonej o koszty zbycia Pekao i Alior Banku jest wyższa od wartości bilansowej, dlatego odstąpiono od szacowania wartości odzyskiwalnej tych podmiotów w oparciu o wartość użytkową.

Wartość odzyskiwalna oparta na wartości użytkowej

Wartość odzyskiwalną CGU ustalono w oparciu o wartość użytkową jednostek, metodą zdyskontowanych przepływów pieniężnych w oparciu o najbardziej aktualne zatwierdzone projekcje finansowe, których okres, nieprzekraczający 5 lat, przedstawiono w tabeli poniżej. Stopy dyskontowe użyte na potrzeby testu jednostek ubezpieczeniowych ustalono na poziomie kosztu kapitału własnego. W przypadku spółek medycznych użyto średniego ważonego kosztu kapitału (ang. *Weighted average cost of capital, WACC*). Koszt kapitału własnego został ustalony zgodnie z modelem CAPM. Ponadto w uzasadnionych przypadkach dokonano poprawek z tytułu wielkości firmy (ang. *size premium*). Stopy wolne od ryzyka ustalono w oparciu o uśrednioną rentowność 10-letnich obligacji rządowych kraju siedziby CGU, współczynniki beta oparto o współczynniki podobnych podmiotów notowanych. Premie rynkowe wyniosły 5,5% (w 2016 roku: 5,5%). W przypadku podmiotów regulowanych (banki i zakłady ubezpieczeń) prognozowane przepływy pieniężne uwzględniają konieczność utrzymania odpowiedniego poziomu środków własnych (kapitału ekonomicznego). Przepływy pieniężne segmentu ubezpieczeń masowych zostały określone w oparciu o kwotę hipotetycznych dywidend, które segment ten mógłby wypłacić, gdyby działał jako oddzielny zakład ubezpieczeń. Wysokość dywidend zależy od prognoz wyników technicznych tego segmentu po podatku dochodowym i podatku od instytucji finansowych oraz nadwyżek kapitałowych przypisanych do tego segmentu na datę bilansową i w kolejnych okresach. Wskaźniki wzrostu po okresie prognozy ustalono uwzględniając długoterminowe perspektywy rozwoju rynku, na którym działa dana jednostka. W przypadku podmiotów ubezpieczeniowych działających w krajach bałtyckich uwzględniono poprawkę z tytułu oczekiwanego wzrostu wskaźnika penetracji ubezpieczeń (udział składek ubezpieczeniowych w PKB) na poziomie 0,2-0,3 pp. W pozostałych przypadkach wskaźniki wzrostu nie przekraczają długoterminowych prognoz rozwoju PKB danego kraju w ujęciu nominalnym.

Jednostka generująca przepływy pieniężne	31 grudnia 2017			31 grudnia 2016		
	Stopa dyskontowa	Stopa wzrostu po okresie prognoz	Horyzont projekcji finansowych	Stopa dyskontowa	Stopa wzrostu po okresie prognoz	Horyzont projekcji finansowych
Lietuvos Draudimas AB	5,4%	3,7%	5 lat	5,3%	3,7%	5 lat
AAS Balta	6,2%	3,8%	5 lat	5,7%	3,8%	5 lat
Segment ubezpieczeń masowych	8,2%	2,5%	3 lata	7,8%	2,5%	4 lata
Spółki medyczne	7,1%	2,0-3,0%	3 - 5 lat	6,6%	2,0-3,0%	4 lata

Wartość odzyskiwalna oparta na wartości godziwej pomniejszonej o koszty zbycia

Wartość odzyskiwalną Alior Banku oraz Pekao ustalono w oparciu o wartość godziwą pomniejszoną o koszty zbycia. Wartość godziwa została ustalona w oparciu o kurs akcji Alior Banku i Pekao na GPW na dzień bilansowy powiększony o premię z tytułu kontroli w wysokości, odpowiednio, 10% i 5%. Koszty zbycia uznano za nieistotne.

Analiza wrażliwości

W tabeli poniżej podano nadwyżkę wartości odzyskiwalnych ponad wartości księgowe oraz maksymalne stopy dyskontowe i minimalne krańcowe stopy wzrostu po okresie prognoz, przy których następuje zrównanie wartości bilansowych i odzyskiwalnych poszczególnych CGU.

Jednostka generująca przepływy pieniężne	31 grudnia 2017			31 grudnia 2016		
	Nadwyżka (w mln zł)	Wartość krańcowa stopy dyskontowej	Wartość krańcowa stopy wzrostu po okresie prognoz	Nadwyżka (w mln zł)	Wartość krańcowa stopy dyskontowej	Wartość krańcowa stopy wzrostu po okresie prognoz
Lietuvos Draudimas AB	1 283	7,3%	0,9%	2 044	8,6%	(4,0%)
AAS Balta	439	11,2%	(3,2%)	978	16,2%	(62,5%)
Segment ubezpieczeń masowych ¹⁾	8 204	37,5%	nd. ²⁾	4 197	17,6%	(48,3%)
Spółki medyczne	75	7,6-17,4%	(24,2%)-2,5%	87	6,9-12,5%	(5,2%)-2,7%

¹⁾ Nadwyżka wartości odzyskiwalnej segmentu ubezpieczeń masowych nad jego wartością bilansową wraz z zaalokowaną do tego segmentu wartością firmy z tytułu nabycia Link4. Począwszy od 2017 roku wprowadzono nowy model alokacji kapitału, co doprowadziło do zmniejszenia kwoty kapitału zaalokowanego na segment ubezpieczeń masowych i w konsekwencji do wzrostu nadwyżki. Dane na 31 grudnia 2016 przeliczono przy użyciu nowej metody alokacji dla zapewnienia porównywalności. Zaprezentowany wzrost nadwyżki wynika z łącznego efektu zakładanej wyższej rentowności segmentu oraz alokacji kapitału.

²⁾ Wartość zdyskontowanych przepływów pieniężnych w okresie prognozy jest wyższa niż wartość bilansowa przypisana do segmentu ubezpieczeń masowych, w związku z czym nie zaprezentowano wartości krańcowej stopy wzrostu po okresie prognozy.

W tabeli poniżej podano nadwyżkę wartości odzyskiwalnych ponad wartości księgowe oraz spadki wartości godziwej, które powodują zrównanie wartości bilansowych i odzyskiwalnych jednostek, których wartość odzyskiwalną ustalono w oparciu o wartość godziwą pomniejszoną o koszty zbycia.

Jednostka generująca przepływy pieniężne	Nadwyżka ¹⁾ (w mln zł)	Krańcowy spadek wartości godziwej
Pekao	4 443	(12,4%)
Alior Bank	2 544	(22,5%)

¹⁾ Nadwyżka wartości odzyskiwalnej CGU ponad wartość bilansową (100% konsolidowanych aktywów netto Alior Banku wraz z Podstawową Działalnością Banku BPH) wraz z zaalokowaną do CGU wartością firmy dotyczącą wyłącznie Alior Banku.

27. Wartości niematerialne

27.1 Zasady rachunkowości

Składniki wartości niematerialnych rozpoznaje się, jeżeli są one możliwe do zidentyfikowania, sprawowana jest nad nimi kontrola, jest prawdopodobne, że osiągnięte zostaną przyszłe korzyści ekonomiczne, które można przyporządkować danemu składnikowi i można wiarygodnie ustalić cenę nabycia lub koszt wytworzenia danego składnika.

Wartości niematerialne wycenia się według cen nabycia lub kosztów wytworzenia pomniejszonych o odpisy amortyzacyjne, a także o odpisy z tytułu utraty wartości.

Sposób ustalenia wartości godziwej wartości niematerialnych nabywanych w transakcji połączenia jednostek gospodarczych zaprezentowano w punkcie 5.6.

Składniki wartości niematerialnych obejmują w szczególności: oprogramowanie komputerowe, autorskie prawa majątkowe, licencje oraz koncesje, a także składniki nabyte w transakcjach połączenia jednostek gospodarczych - znaki towarowe, relacje z klientami (w tym relacje z klientami posiadającymi rachunki oszczędnościowo-rozliczeniowe), relacje z brokerami, przyszłe zyski z zakupionego portfela umów ubezpieczenia itp.

Składniki wartości niematerialnych podlegają amortyzacji przez szacowany okres użyteczności:

- składniki inne niż składniki wartości niematerialnych nabyte w transakcjach połączenia jednostek gospodarczych – przy zastosowaniu metody liniowej przez okres od dwóch do pięciu lat. W uzasadnionych przypadkach, po indywidualnej analizie, dopuszcza się stosowanie innej stawki amortyzacji adekwatnej do przewidywanego okresu użytkowania danego składnika wartości niematerialnych. W związku z podjętą decyzją dotyczącą planowanego okresu użytkowania systemu produktowego w PZU przez okres dziesięciu lat, przyjęto dla niego roczną stawkę amortyzacji 10%;
- składniki wartości niematerialnych nabyte w transakcjach połączenia jednostek gospodarczych (z wyjątkiem nabytych znaków towarowych) – przez okres od jednego do piętnastu lat w oparciu o wartości generowanych zysków w poszczególnych latach;
- znaki towarowe nabyte w transakcjach połączenia jednostek gospodarczych, jako wartości niematerialne o okresie użytkowania ustalonym jako nieokreślony nie podlegają amortyzacji, lecz na koniec każdego roku obrotowego oraz każdorazowo, gdy istnieją przesłanki, że mogło dojść do utraty wartości, poddaje się je testom na utratę wartości.

Amortyzacja obciąża „Pozostałe koszty operacyjne” w skonsolidowanym rachunku zysków i strat.

Utrata wartości

Na koniec okresu sprawozdawczego przeprowadzany jest przegląd składników aktywów w celu stwierdzenia, czy nie występują przesłanki wskazujące na możliwość utraty ich wartości.

Uznaje się, że utrata wartości składników wartości niematerialnych wystąpiła, jeżeli w wyniku zmian technologicznych, przeznaczenia do likwidacji, wycofania z użytkowania lub wystąpienia innych przesłanek wskazujących na zmniejszenie przydatności danego składnika aktywów obniżyła się wartość przewidywanych korzyści ekonomicznych związanych ze składnikiem wartości niematerialnych lub rzeczowych aktywów trwałych.

W przypadku stwierdzenia takich przesłanek, przeprowadza się test na utratę wartości danego składnika aktywów mający na celu określenie jego wartości odzyskiwalnej. Test na utratę wartości przyszłych zysków z zakupionego portfela umów ubezpieczenia przeprowadza się łącznie z testem adekwatności rezerw opisanym w punkcie 38. W razie konieczności dokonuje się odpisu aktualizującego do wartości odzyskiwalnej. W sytuacji, gdy składnik aktywów nie generuje przepływów pieniężnych, które są w znacznym stopniu niezależne od przepływów generowanych przez inne aktywa, analizę przeprowadza się dla najmniejszej możliwej do zidentyfikowania grupy aktywów generujących niezależne wpływy pieniężne, do której należy dany składnik aktywów. Ewentualne odpisy z tytułu utraty wartości wykazywane są jako koszt w skonsolidowanym rachunku zysków i strat w pozycji „Pozostałe koszty operacyjne”.

Jeżeli występują przesłanki wskazujące na to, że odpis aktualizujący z tytułu utraty wartości, który był ujęty w okresach ubiegłych przestał istnieć lub uległ zmniejszeniu, szacuje się wartość odzyskiwalną takiego składnika aktywów. Ujęty w ubiegłych okresach odpis aktualizujący z tytułu utraty wartości odwraca się do wartości odzyskiwalnej, nieprzekraczającej wartości bilansowej, jaka zostałaby ustalona (po odjęciu umorzenia), gdyby poprzednio w ogóle nie ujęto odpisu. Odwrócenie odpisu aktualizacyjnego z tytułu utraty wartości ujmuje się jako przychód w skonsolidowanym rachunku zysków i strat w pozycji „Pozostałe przychody operacyjne”.

27.2 Dane ilościowe

Zmiana stanu wartości niematerialnych (wg grup rodzajowych) w roku zakończonym 31 grudnia 2017

	Oprogra- mowanie, licencje i podobne wartości	Znaki towarowe	Relacje z klientami	Wartości niematerial- ne w toku wytwarza- nia	Inne wartości niema- terialne	Wartości niematerial- ne, razem
Wartość brutto na początek okresu	1 509	274	623	177	68	2 651
Zmiany (z tytułu):	803	333	1 268	82	7	2 493
- zakupy i wytworzone we własnym zakresie	122	-	-	247	2	371
- zmiana składu grupy	472	340	1 285	64	10	2 171
- przeniesienia	240	-	-	(241)	1	-
- sprzedaż i likwidacja	(22)	-	-	-	(4)	(26)
- różnice kursowe i pozostałe	(9)	(7)	(17)	12	(2)	(23)
Wartość brutto na koniec okresu	2 312	607	1 891	259	75	5 144
Skumulowana amortyzacja (umorzenie) na początek okresu	(772)	-	(345)	-	(49)	(1 166)
Zmiany (z tytułu):	(245)	-	(264)	-	(4)	(513)
- amortyzacja za okres	(269)	-	(278)	-	(9)	(556)
- sprzedaż i likwidacja	22	-	-	-	4	26
- różnice kursowe i pozostałe	2	-	14	-	1	17
Skumulowana amortyzacja (umorzenie) na koniec okresu	(1 017)	-	(609)	-	(53)	(1 679)
Odpisy z tytułu utraty wartości na początek okresu	(16)	-	-	-	(6)	(22)
Zmiany odniesione w pozostałe koszty operacyjne	-	-	-	(11)	5	(6)
Inne zmiany	3	-	-	3	-	6
Odpisy z tytułu utraty wartości na koniec okresu	(13)	-	-	(8)	(1)	(22)
Wartość netto wartości niematerialnych na koniec okresu	1 282	607	1 282	251	21	3 443

Zmiana stanu wartości niematerialnych (wg grup rodzajowych) w roku zakończonym 31 grudnia 2016

	Oprogra- mowanie, licencje i podobne wartości	Znaki towarowe	Relacje z klientami	Wartości niematerial- ne w toku wytwarza- nia	Inne wartości niema- terialne	Wartości niematerial- ne, razem
Wartość brutto na początek okresu	1 269	269	573	175	60	2 346
Zmiany (z tytułu):	240	5	50	2	8	305
- zakupy i wytworzone we własnym zakresie	38	-	-	215	2	255
- zmiana składu grupy	46	-	42	2	-	90
- przeniesienia	177	-	-	(179)	2	-
- sprzedaż i likwidacja	(22)	-	-	(19)	-	(41)
- różnice kursowe i pozostałe	1	5	8	(17)	4	1
Wartość brutto na koniec okresu	1 509	274	623	177	68	2 651
Skumulowana amortyzacja (umorzenie) na początek okresu	(656)	-	(248)	-	(38)	(942)
Zmiany (z tytułu):	(116)	-	(97)	-	(11)	(224)
- amortyzacja za okres	(137)	-	(90)	-	(9)	(236)
- sprzedaż i likwidacja	22	-	-	-	-	22
- różnice kursowe i pozostałe	(1)	-	(7)	-	(2)	(10)
Skumulowana amortyzacja (umorzenie) na koniec okresu	(772)	-	(345)	-	(49)	(1 166)
Odpisy z tytułu utraty wartości na początek okresu	(8)	-	-	(3)	-	(11)
Zmiany odniesione w pozostałe koszty operacyjne	(9)	-	-	-	(6)	(15)
Inne zmiany	1	-	-	3	-	4
Odpisy z tytułu utraty wartości na koniec okresu	(16)	-	-	-	(6)	(22)
Wartość netto wartości niematerialnych na koniec okresu	721	274	278	177	13	1 463

Znaki towarowe, jako wartości niematerialne o nieokreślonym czasie użytkowania poddano testowi na utratę wartości łącznie z CGU, do których należą. Przeprowadzone testy nie wykazały konieczności dokonywania odpisów z tytułu utraty wartości. Dodatkowe informacje o testach zaprezentowano w punkcie 26.3.

Amortyzacja wartości niematerialnych według miejsca wykazania w skonsolidowanym rachunku zysków i strat

	1 stycznia - 31 grudnia 2017	1 stycznia - 31 grudnia 2016
Odszkodowania, świadczenia oraz zmiana stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych	31	24
Koszty akwizycji	34	34
Koszty administracyjne	210	88
Pozostałe koszty operacyjne ¹⁾	281	90
Amortyzacja, razem	556	236

¹⁾ W tym amortyzacja wartości niematerialnych nabytych w transakcjach przejęcia spółek w kwocie 278 mln zł (w 2016 roku: 90 mln zł).

28. Inne aktywa

Inne aktywa	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016 (przekształcone)
Rozliczenia z tytułu reasekuracji	157	403
Szacowane regresy i odzyski	192	161
Odroczone koszty informatyczne	63	41
Zarachowane należności z bezpośredniej likwidacji szkód	60	49
Zapasy	73	114
Rozliczenia międzyokresowe z tytułu zawartych umów ubezpieczenia (poza Grupą PZU)	58	-
Pozostałe składniki aktywów	89	98
Inne aktywa, razem	692	866

Inne aktywa	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016 (przekształcone)
Krótkoterminowe	591	784
Długoterminowe	101	82
Inne aktywa, razem	692	866

29. Odroczone koszty akwizycji

29.1 Zasady rachunkowości

Odroczone koszty akwizycji podlegają testom na utratę wartości poprzez ich uwzględnienie w teście adekwatności rezerw techniczno-ubezpieczeniowych.

29.1.1. Ubezpieczenia majątkowe i osobowe

Koszty akwizycji dotyczące ubezpieczeń majątkowych i osobowych odraczane są na zasadach stosowanych przy ustalaniu rezerwy składek i amortyzowane w ciężar rachunku zysków i strat przez okres ochrony ubezpieczeniowej (wykazywane w pozycji „Koszty akwizycji”).

Odraczaniu w czasie podlegają prowizje akwizycyjne oraz część pośrednich kosztów akwizycji związanych z zawieraniem i odnawianiem polis ubezpieczeniowych w szczególności koszty działań związane bezpośrednio z procesami sprzedażowymi, które nie mogą zostać zakwalifikowane jako bezpośrednie koszty akwizycji, przede wszystkim koszty działań związanych z procesami: zawierania umów i *underwritingu* w jednostkach sprzedażowych (wyodrębnianych na podstawie ankiet czasu pracy), automatycznym i manualnym wprowadzaniem polis do systemów produkcyjnych (ewidencja sprzedaży) oraz funkcjonowaniem contact center w zakresie sprzedaży polis.

29.1.2. Ubezpieczenia na życie

W ubezpieczeniach na życie do rozliczania kosztów akwizycji w czasie w przypadku tradycyjnych produktów z udziałem w zysku (ubezpieczenia na życie lub dożycie oraz zaopatrzenia dzieci) stosuje się metodę Zillmera.

29.2 Dane ilościowe

Odroczone koszty akwizycji	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
Krótkoterminowe	1 392	1 320
Długoterminowe	93	87
Odroczone koszty akwizycji, razem	1 485	1 407

Zmiana stanu odroczonego kosztów akwizycji	1 stycznia – 31 grudnia 2017	1 stycznia – 31 grudnia 2016
Wartość netto na początek okresu	1 407	1 154
Ubezpieczenia majątkowe	1 323	1 078
Ubezpieczenia na życie	84	76
Koszty akwizycji dotyczące przyszłych okresów	1 597	1 455
Amortyzacja za okres odniesiona na wynik finansowy	(1 510)	(1 206)
Różnice kursowe	(9)	4
Wartość netto na koniec okresu	1 485	1 407
Ubezpieczenia majątkowe	1 394	1 323
Ubezpieczenia na życie	91	84

30. Rzeczowe aktywa trwałe

30.1 Zasady rachunkowości

Składniki rzeczowych aktywów trwałych wykazuje się według cen nabycia lub kosztów wytworzenia, pomniejszonych o dotychczasowe umorzenie oraz odpisy z tytułu utraty wartości.

Amortyzuje się wszystkie składniki rzeczowych aktywów trwałych oraz ich istotne komponenty, z wyjątkiem gruntów oraz rzeczowych aktywów trwałych w budowie. Składnik amortyzuje się od momentu, gdy jest on dostępny do użytkowania, to znaczy od momentu jego dostosowania do miejsca i warunków potrzebnych do rozpoczęcia funkcjonowania zgodnie z zamierzeniami.

Poniżej przedstawiono roczne stawki amortyzacji dla istotnych składników aktywów:

Kategoria aktywów	Stawka
Spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego oraz spółdzielcze prawo do lokalu użytkowego	2,5%
Budynki i budowle	1,5% - 10%
Maszyny i urządzenia techniczne	10% - 40%
Środki transportu	14% - 33%
Sprzęt informatyczny	20% - 40%
Pozostałe aktywa trwałe	7% - 20%

Aktywa utrzymywane na podstawie umowy leasingu finansowego amortyzuje się przez okres ich użyteczności, o ile występuje racjonalna pewność ich zakupu lub przeniesienia własności. W przeciwnym razie amortyzuje się je przez okres nie dłuższy niż przez okres trwania leasingu.

Zasady dokonywania odpisów z tytułu utraty wartości są analogiczne do tych, które obowiązują dla wartości niematerialnych i zostały opisane w punkcie 27.1.

30.2 Dane ilościowe

Zmiana stanu rzeczowych aktywów trwałych (wg grup rodzajowych) w roku zakończonym 31 grudnia 2017

	Urządzenia techniczne i maszyny	Środki transportu	Rzeczowe aktywa trwałe w budowie	Nieruchomości	Inne rzeczowe aktywa trwałe	Rzeczowe aktywa trwałe, razem
Wartość brutto na początek okresu	688	153	65	1 295	379	2 580
Zmiany (z tytułu):	326	51	116	1 420	64	1 977
- zakupy i wytworzone we własnym zakresie	65	12	200	10	39	326
- zmiana składu grupy	268	42	65	1 242	40	1 657
- sprzedaż i likwidacja	(83)	(26)	-	(29)	(17)	(155)
- przeniesienie do kategorii przeznaczonych do sprzedaży wg MSSF 5	-	-	-	(4)	-	(4)
- przeniesienie do i z nieruchomości inwestycyjnych	-	-	-	157	-	157
- przeniesienia	57	4	(118)	40	17	-
- różnice kursowe i pozostałe	19	19	(31)	4	(15)	(4)
Wartość brutto na koniec okresu	1 014	204	181	2 715	443	4 557
Skumulowana amortyzacja (umorzenie) na początek okresu	(378)	(65)	-	(399)	(169)	(1 011)
Zmiany (z tytułu):	(71)	(12)	-	(69)	(48)	(200)
- amortyzacja za okres	(151)	(29)	-	(82)	(66)	(328)
- sprzedaż i likwidacja	78	18	-	11	11	118
- różnice kursowe i pozostałe	2	(1)	-	2	7	10
Skumulowana amortyzacja (umorzenie) na koniec okresu	(449)	(77)	-	(468)	(217)	(1 211)
Odpisy z tytułu utraty wartości na początek okresu	(1)	-	(5)	(95)	(1)	(102)
Zmiany odniesione na:	(10)	-	-	10	(11)	(11)
- pozostałe koszty operacyjne	(11)	-	-	(2)	(11)	(24)
- pozostałe przychody operacyjne	1	-	-	12	-	13
Inne zmiany	1	-	-	5	-	6
Odpisy z tytułu utraty wartości na koniec okresu	(10)	-	(5)	(80)	(12)	(107)
Wartość netto rzeczowych aktywów trwałych na koniec okresu	555	127	176	2 167	214	3 239

Zmiana stanu rzeczowych aktywów trwałych (wg grup rodzajowych) w roku zakończonym 31 grudnia 2016

	Urządzenia techniczne i maszyny	Środki transportu	Rzeczowe aktywa trwałe w budowie	Nieruchomości	Inne rzeczowe aktywa trwałe	Rzeczowe aktywa trwałe, razem
Wartość brutto na początek okresu	583	156	61	1 167	311	2 278
Zmiany (z tytułu):	105	(3)	4	128	68	302
- zakupy i wytworzone we własnym zakresie	34	5	65	2	29	135
- zmiana składu grupy	117	-	3	117	37	274
- sprzedaż i likwidacja	(85)	(18)	-	(1)	(6)	(110)
- przeniesienie do kategorii przeznaczonych do sprzedaży wg MSSF 5	-	-	-	4	-	4
- przeniesienie do i z nieruchomości inwestycyjnych	-	-	-	(11)	-	(11)
- przeniesienia	36	10	(65)	14	5	-
- różnice kursowe i pozostałe	3	-	1	3	3	10
Wartość brutto na koniec okresu	688	153	65	1 295	379	2 580
Skumulowana amortyzacja (umorzenie) na początek okresu	(385)	(56)	-	(369)	(117)	(927)
Zmiany (z tytułu):	7	(9)	-	(30)	(52)	(84)
- amortyzacja za okres	(68)	(22)	-	(31)	(55)	(176)
- sprzedaż i likwidacja	79	15	-	-	-	94
- przeniesienie do i z nieruchomości inwestycyjnych	-	-	-	4	-	4
- różnice kursowe i pozostałe	(4)	(2)	-	(3)	3	(6)
Skumulowana amortyzacja (umorzenie) na koniec okresu	(378)	(65)	-	(399)	(169)	(1 011)
Odpisy z tytułu utraty wartości na początek okresu	(3)	-	-	(44)	(4)	(51)
Zmiany odniesione na:	2	-	(5)	(50)	2	(51)
- pozostałe koszty operacyjne	1	-	(5)	(52)	2	(54)
- pozostałe przychody operacyjne	1	-	-	2	-	3
Inne zmiany:	-	-	-	(1)	1	-
- przeniesienie do nieruchomości inwestycyjnych	-	-	-	(1)	-	(1)
- pozostałe	-	-	-	-	1	1
Odpisy z tytułu utraty wartości na koniec okresu	(1)	-	(5)	(95)	(1)	(102)
Wartość netto rzeczowych aktywów trwałych na koniec okresu	309	88	60	801	209	1 467

W pozycjach „przeniesienia do i z nieruchomości inwestycyjnych” przedstawiono wartości analogiczne do wyjaśnionych w punkcie 31.

31. Nieruchomości inwestycyjne

31.1 Zasady rachunkowości

Nieruchomości inwestycyjne utrzymuje się w celu osiągnięcia przychodów z czynszów lub uzyskania korzyści wynikających ze wzrostu ich wartości, bądź obu tych pożytków równocześnie. Nieruchomości inwestycyjne nie są wykorzystywane w działalności operacyjnej.

Nieruchomości inwestycyjne ujmuje się początkowo według ceny nabycia lub kosztu wytworzenia, powiększonych o koszty transakcji. Po początkowym ujęciu, wycenia się je w wartości godziwej, zgodnie z zasadami opisanymi w punkcie 9.1.5. Zyski i straty wynikające ze zmiany wartości godziwej nieruchomości inwestycyjnych ujmuje się w skonsolidowanym rachunku zysków i strat w pozycji „Zmiana netto wartości godziwej aktywów i zobowiązań wycenianych w wartości godziwej” w okresie, w którym powstały.

W przypadku gdy nieruchomość wykorzystywana na własne potrzeby staje się nieruchomością inwestycyjną, do dnia reklasyfikacji naliczana jest amortyzacja i dokonywane są ewentualne odpisy aktualizujące z tytułu utraty wartości, a następnie:

- jeżeli ustalona na ten dzień wartość bilansowa jest wyższa niż wartość godziwa, to różnica ujmowana jest w skonsolidowanym rachunku zysków i strat w pozycji „Pozostałe koszty operacyjne”;
- jeżeli dotychczasowa wartość bilansowa jest niższa od wartości godziwej, to różnicę ujmuje się w pierwszej kolejności w skonsolidowanym rachunku zysków i strat w pozycji „Pozostałe przychody operacyjne” jako odwrócenie odpisu aktualizującego (do wysokości wcześniej dokonanego odpisu, przy czym kwota ujęta w skonsolidowanym rachunku zysków i strat nie może przekroczyć kwoty doprowadzającej wartość nieruchomości do takiej wartości, jaka zostałyby ustalona po odjęciu umorzenia, gdyby w ogóle nie dokonano odpisu), a pozostałą część różnicy - w innych całkowitych dochodach w pozycji „Reklasyfikacja nieruchomości z rzeczowych aktywów trwałych do inwestycyjnych”.

Przy późniejszym zbyciu nieruchomości inwestycyjnej kapitał z aktualizacji wyceny przenosi się do kapitału zapasowego.

31.2 Dane ilościowe

Nieruchomości inwestycyjne	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
Grunty własne	151	145
Prawo wieczystego użytkowania gruntu	3	27
Budynki i budowle	2 199	1 565
Spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu	1	1
Nieruchomości inwestycyjne, razem	2 354	1 738

Zmiana stanu nieruchomości inwestycyjnych	1 stycznia - 31 grudnia 2017	1 stycznia - 31 grudnia 2016
Wartość księgowa netto na początek okresu	1 738	1 172
Zwiększenia (z tytułu):	918	446
- zakup	63	138
- zmiana składu Grupy	25	-
- przeniesienia z nieruchomości przeznaczonych na potrzeby własne	-	13
- przeniesienie z kategorii przeznaczonych do sprzedaży wg MSSF 5	830	295
Zmniejszenia (z tytułu):	(200)	(13)
- sprzedaż i likwidacja	(4)	(4)
- przeniesienia do nieruchomości przeznaczonych na potrzeby własne	(157)	(5)
- przeniesienie do kategorii przeznaczonych do sprzedaży wg MSSF 5	(39)	(4)
Zysk (strata) z tytułu aktualizacji wyceny do wartości godziwej	(101)	133
- odniesiony na wynik finansowy	(101)	126
- odniesiony na inne całkowite dochody	-	7
Różnice kursowe	(1)	-
Wartość księgowa netto na koniec okresu	2 354	1 738

Pozycja „Prawo wieczystego użytkowania gruntu” zawiera prawo do odpłatnego wykorzystywania gruntu przez okres do 99 lat. Prawo takie może być przedmiotem obrotu handlowego.

W pozycji „przeniesienia z nieruchomości przeznaczonych na potrzeby własne” przedstawiono wartości wyceny nieruchomości wg wartości bilansowej (koszt historyczny pomniejszony o skumulowane umorzenie oraz odpisy z tytułu utraty wartości) na dzień przeniesienia, czyli dzień zmiany sposobu użytkowania.

Wartość godziwa nieruchomości inwestycyjnych wynika z wycen przeprowadzonych głównie w 2017 roku przez niezależnych rzeczoznawców.

32. Jednostki wyceniane metodą praw własności

32.1 Zasady rachunkowości

Jednostki stowarzyszone to jednostki, na które wywierany jest znaczący wpływ, czyli władza pozwalająca na uczestniczenie w podejmowaniu decyzji na temat polityki finansowej lub operacyjnej jednostki, w której dokonano inwestycji, niepolegająca jednak na sprawowaniu kontroli lub współkontroli.

Wspólne przedsięwzięcia to ustalenie umowne, w ramach którego strony sprawujące współkontrolę nad ustaleniem umownym mają prawa do aktywów netto tego ustalenia.

Jednostki stowarzyszone i wspólne przedsięwzięcia wycenia się metodą praw własności, zgodnie z którą w momencie początkowego ujęcia inwestycja ujmowana jest według kosztu, a następnie wartość bilansowa jest powiększana lub pomniejszana w celu ujęcia udziałów inwestora w zyskach lub stratach jednostki stowarzyszonej lub wspólnego przedsięwzięcia. Udział Grupy PZU w wyniku finansowym jednostek stowarzyszonych i wspólnych przedsięwzięć ujmuje się w skonsolidowanym rachunku zysków i strat w pozycji „Udział w zyskach netto jednostek wycenianych metodą praw własności”, natomiast udział w zmianach stanu innych całkowitych dochodów – w innych całkowitych dochodach.

32.2 Dane ilościowe

Jednostki stowarzyszone	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
Nazwa jednostki	EMC Instytut Medyczny SA		GSU Pomoc Górnicy Klub Ubezpieczonych SA	
Charakter relacji PZU z jednostką	Jednostka stowarzyszona - niestrategiczna		Jednostka stowarzyszona - niestrategiczna	
Siedziba jednostki	Wrocław	Wrocław	Tychy	Tychy
Udział w kapitale jednostki	28,31%	28,31%	30,00%	30,00%
Udział w głosach jednostki	25,44%	25,44%	30,00%	30,00%
Metoda wyceny w sprawozdaniu skonsolidowanym	Metoda praw własności		Metoda praw własności	
Standard rachunkowości stosowany przez jednostkę	MSSF		PSR	
Wartość bilansowa zaangażowania w jednostce	20	37	-	-
Wartość godziwa zaangażowania w jednostce	20	37	Brak – jednostka nienotowana	Brak – jednostka nienotowana
Wartość dywidend otrzymanych od jednostki	-	-	-	-
Podstawowe informacje finansowe				
Aktywa, w tym:	285	285	4	4
Aktywa krótkoterminowe, w tym:	46	46	4	3
Środki pieniężne i ekwiwalenty środków pieniężnych	12	11	4	3
Aktywa długoterminowe	239	239	-	1
Kapitały własne	123	142	2	2
Zobowiązania, w tym:	162	143	2	2
Zobowiązania krótkoterminowe, w tym:	86	76	2	2
Krótkoterminowe zobowiązania finansowe	27	28	-	-
Zobowiązania długoterminowe, w tym:	76	67	-	-
Długoterminowe zobowiązania finansowe	59	50	-	-
Przychody z działalności podstawowej	312	278	2	2
Amortyzacja	15	14	-	-
Przychody odsetkowe	-	-	-	-
Koszty odsetkowe	5	3	-	-

Jednostki stowarzyszone	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
Podatek dochodowy	1	2	-	-
Całkowite dochody, w tym:	(8)	(11)	-	-
Wynik finansowy netto, w tym:	(8)	(11)	-	-
Wynik finansowy netto z działalności kontynuowanej	(8)	(11)	-	-
Wynik finansowy netto z działalności zaniechanej	-	-	-	-
Inne całkowite dochody	-	-	-	-

Nie istnieją ograniczenia (np. wynikające z ustaleń w zakresie pożyczek, wymogów regulacyjnych lub umów) możliwości transferu środków przez jednostki stowarzyszone w postaci dywidend pieniężnych.

Uzgodnienie wyceny EMC	1 stycznia - 31 grudnia 2017	1 stycznia - 31 grudnia 2016
Aktywa netto EMC	123	142
Udziały niekontrolujące w sprawozdaniu EMC	(8)	(8)
Wartość firmy w sprawozdaniu EMC na moment uzyskania znaczącego wpływu	(1)	(1)
Aktywa netto EMC przyjęte do wyceny metodą praw własności	114	133
Udział Grupy PZU w kapitałach EMC	33	38
Wartość firmy	29	29
Odpis z tytułu utraty wartości	(42)	(30)
Wartość bilansowa	20	37

32.3 Test na utratę wartości

Na koniec każdego roku obrotowego oraz każdorazowo, gdy istnieją przesłanki, że mogło dojść do utraty wartości, jednostki stowarzyszone i wspólne przedsięwzięcia poddaje się testom na utratę wartości. Test oparty jest na ocenie wartości odzyskiwalnej poszczególnych jednostek i porównaniu jej z wartością księgową (łącznie z wartością firmy). W sytuacji, gdy wartość odzyskiwalna jest mniejsza, odpis z tytułu utraty wartości odnosi się w pierwszej kolejności na wartość firmy.

Test na utratę wartości przeprowadzony na 31 grudnia 2017 roku wykazał konieczność dokonania odpisu z tytułu utraty wartości akcji EMC na kwotę 12 mln zł. Wartość odzyskiwalną ustalono w oparciu o wartość użytkową.

33. Aktywa finansowe

33.1 Zasady rachunkowości

Ujęcie i klasyfikacja

Aktywa finansowe ujmuje się w sprawozdaniu z sytuacji finansowej w momencie, gdy jednostka Grupy PZU staje się stroną wiążącego kontraktu, z którego wynika, iż ponosi ryzyko i staje się beneficjentem korzyści związanych z instrumentem finansowym. W przypadku transakcji zawieranych na zorganizowanym rynku, nabycie bądź sprzedaż aktywów finansowych ujmuje się w księgach w dacie zawarcia transakcji.

Instrumenty finansowe kwalifikuje się w momencie nabycia do jednej z czterech kategorii: utrzymywanych do terminu wymagalności, dostępnych do sprzedaży, wycenianych w wartości godziwej przez wynik finansowy lub pożyczek. W momencie nabycia instrumenty finansowe ujmuje się w wartości godziwej skorygowanej o koszty transakcyjne, które mogą być bezpośrednio przypisane do nabycia lub wystawienia danego instrumentu finansowego. Wyjątkiem są instrumenty wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy, w przypadku których koszty transakcyjne pomniejszają jednorazowo pozycję „Przychody netto z inwestycji”. Wartością godziwą instrumentu finansowego w momencie jego początkowego ujęcia jest zwykle jego cena transakcyjna, o ile charakter instrumentu finansowego nie wskazuje, że jest inaczej.

W przypadku instrumentów finansowych przynoszących przychody odsetkowe, odsetki nalicza się począwszy od następnego dnia po dniu rozliczenia transakcji.

Zasady wyceny

Zasady wyceny poszczególnych kategorii instrumentów finansowych przedstawiono w kolejnych punktach.

Wyłączenie ze sprawozdania z sytuacji finansowej

Składniki aktywów finansowych wyłącza się ze skonsolidowanego sprawozdania z sytuacji finansowej, gdy wygasają lub są przenoszone na inny podmiot umowne prawa do przepływów pieniężnych z danego składnika aktywów. Przeniesienie występuje także, gdy umowne prawa do otrzymania przepływów pieniężnych ze składnika aktywów zostają zatrzymane, ale przyjmowany jest umowny obowiązek przekazania tych przepływów jednostce spoza Grupy PZU.

Przenosząc składniki aktywów finansowych ocenia się, w jakim stopniu zachowane zostaje ryzyko i korzyści związane z posiadaniem składnika aktywów:

- jeżeli przenoszone jest zasadniczo całe ryzyko i wszystkie korzyści związane z posiadaniem składnika aktywów finansowych, to wyłącza się składnik aktywów finansowych ze skonsolidowanego sprawozdania z sytuacji finansowej;
- jeżeli zachowuje się zasadniczo całe ryzyko i wszystkie korzyści związane z posiadaniem składnika aktywów finansowych, to w dalszym ciągu ujmuje się składnik aktywów finansowych w skonsolidowanym sprawozdaniu z sytuacji finansowej;
- jeżeli nie przenosi się ani nie zachowuje zasadniczo całego ryzyka i wszystkich korzyści związanych z posiadaniem składnika aktywów finansowych, ustala się czy została zachowana kontrola nad tym składnikiem aktywów finansowych.

W przypadku zachowania kontroli składnik aktywów finansowych jest ujmowany w skonsolidowanym sprawozdaniu z sytuacji finansowej do wysokości wynikającej z trwałego zaangażowania, odpowiednio w przypadku braku kontroli składnik jest ze skonsolidowanego sprawozdania z sytuacji finansowej wyłączany.

33.2 Aktywa finansowe utrzymywane do terminu wymagalności

Do aktywów finansowych utrzymywanych do terminu wymagalności zalicza się aktywa finansowe niebędące instrumentami pochodnymi, z ustalonymi lub możliwymi do określenia płatnościami oraz o ustalonym terminie wymagalności, które nabyto z zamiarem utrzymania i Grupa PZU jest w stanie utrzymać je do terminu zapadalności.

Aktywa finansowe utrzymywane do terminu wymagalności wycenia się w zamortyzowanym koszcie, a wyniki wyceny ujmuje w pozycji „Przychody netto z inwestycji”.

Informacje o zasadach tworzenia odpisów z tytułu utraty wartości zaprezentowano w punkcie 33.6.2.

Ze względu na zmianę celu wykorzystania aktywów od 1 stycznia 2015 roku dokonano przeklasyfikowania części aktywów wykazywanych do tej pory jako aktywa dostępne do sprzedaży do aktywów utrzymywanych do terminu wymagalności. Wartość bilansowa aktywów na moment reklasyfikacji wynosiła 84 mln zł. Wartość bilansowa na 31 grudnia 2017 roku wynosi 79 mln zł.

Opisane powyżej przeniesienie było jedynym przeklasyfikowaniem instrumentów finansowych z grup wykazywanych w wartości godziwej do grup wykazywanych wg kosztu lub zamortyzowanego kosztu dokonany w latach 2015 - 2017.

Aktywa finansowe utrzymywane do terminu wymagalności	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
Dłużne papiery wartościowe	21 237	17 346
Rządowe	21 006	17 117
Krajowe	20 641	16 741
Oprocentowanie stałe	19 277	15 793
Oprocentowanie zmienne	1 364	948
Zagraniczne	365	376
Oprocentowanie stałe	365	376
Pozostałe	231	229
Notowane na rynku regulowanym	102	103
Oprocentowanie stałe	102	103
Nienotowane na rynku regulowanym	129	126
Oprocentowanie stałe	31	-
Oprocentowanie zmienne	98	126
Aktywa finansowe utrzymywane do terminu wymagalności, razem	21 237	17 346

33.3 Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży

Do instrumentów finansowych dostępnych do sprzedaży zalicza się instrumenty finansowe niezakwalifikowane do innych kategorii.

Instrumenty zaliczone do tej kategorii wycenia się w wartości godziwej, zgodnie z zasadami opisanymi w punkcie 9.1. Różnicę pomiędzy wartością godziwą na koniec okresu sprawozdawczego a ceną nabycia odnosi się bezpośrednio na kapitał z aktualizacji wyceny. W przypadku dłużnych papierów wartościowych odsetki naliczone przy wykorzystaniu efektywnej stopy procentowej ujmuje się w pozycji „Przychody netto z inwestycji”, a w kapitale z aktualizacji wyceny ujmuje się różnicę pomiędzy wartością godziwą a wartością w zamortyzowanym koszcie.

W przypadku sprzedaży instrumentów finansowych dostępnych do sprzedaży wartość kapitału z aktualizacji ich wyceny jest wysięgowywana i ujmowana w pozycji „Wynik netto z realizacji i odpisy z tytułu utraty wartości aktywów finansowych”.

Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016 (przekształcone)
Instrumenty kapitałowe	664	434
Notowane na rynku regulowanym	262	132
Nienotowane na rynku regulowanym	402	302
Dłużne papiery wartościowe	47 855	11 218
Rządowe	33 649	7 981
Krajowe	32 547	7 592
Oprocentowanie stałe	20 753	5 144
Oprocentowanie zmienne	11 794	2 448
Zagraniczne	1 102	389
Oprocentowanie stałe	1 102	389
Pozostałe	14 206	3 237
Notowane na rynku regulowanym	694	37
Oprocentowanie stałe	694	37
Nienotowane na rynku regulowanym	13 512	3 200
Oprocentowanie stałe ¹⁾	13 077	2 611
Oprocentowanie zmienne	435	589
Instrumenty finansowe dostępne do sprzedaży, razem	48 519	11 652

¹⁾ w tym bony pieniężne NBP w kwocie 13 066 mln zł (31 grudnia 2016 roku: 2 600 mln zł).

33.4 Aktywa finansowe wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy

Instrumenty finansowe wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy obejmują:

- instrumenty finansowe przeznaczone do obrotu – aktywa nabyte w celu ich sprzedaży w bliskim terminie lub zobowiązania zaciągnięte w celu ich odkupienia w krótkim terminie oraz instrumenty pochodne, które nie są wyznaczone jako efektywne instrumenty zabezpieczające;
- instrumenty finansowe zaliczone w momencie nabycia do kategorii wycenianych w wartości godziwej przez wynik finansowy, o ile ich wartość godziwą można wiarygodnie oszacować. Do takich instrumentów finansowych zalicza się:
 - niektóre instrumenty, które są przeznaczone na pokrycie rezerw techniczno-ubezpieczeniowych oraz kontraktów inwestycyjnych w ubezpieczeniach na życie. Przyjęta klasyfikacja tych instrumentów eliminuje lub znacząco ogranicza niedopasowanie w zakresie wyceny i rozpoznawania zobowiązań i aktywów stanowiących ich pokrycie;
 - instrumenty finansowe zarządzane i oceniane, zgodnie z udokumentowanymi zasadami zarządzania ryzykiem, w oparciu o wartość godziwą.

Zasady wyceny do wartości godziwej opisano w punkcie 9.1. Skutki zmiany wyceny instrumentów finansowych wycenianych w wartości godziwej, w tym odnoszące się do nich przychody z tytułu odsetek oraz zmiany wartości zobowiązań z tytułu kontraktów inwestycyjnych na rachunek i ryzyko klienta ujmuje się w pozycji „Zmiana netto wartości godziwej aktywów i zobowiązań wycenianych w wartości godziwej” w okresie, którego dotyczą.

Instrumenty pochodne ujmuje się w księgach rachunkowych w wartości godziwej na dzień zawarcia transakcji i w późniejszych okresach wycenia się w wartości godziwej, zgodnie z zasadami opisanymi w punkcie 9.1.3.

Instrumenty pochodne wykazuje się jako aktywa finansowe, jeżeli ich wartości godziwa jest dodatnia lub jako zobowiązania finansowe, jeżeli jest ujemna.

Zmiany wartości godziwej instrumentów pochodnych niebędących instrumentami zabezpieczającymi ujmuje się w pozycji „Zmiana netto wartości godziwej aktywów i zobowiązań wycenianych w wartości godziwej”.

Na 31 grudnia 2017 roku i na 31 grudnia 2016 roku spółki Grupy PZU nie były stronami umów zawierających wbudowane instrumenty pochodne, których charakter i związane z nimi ryzyka nie byłyby ściśle powiązane z umową zasadniczą.

Aktywa finansowe wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
Aktywa zakwalifikowane do tej kategorii w momencie pierwszego rozpoznania	6 650	14 479
Instrumenty kapitałowe	1 947	2 951
Notowane na rynku regulowanym	1 781	2 830
Nienotowane na rynku regulowanym	166	121
Instrumenty dłużne	4 703	11 528
Rządowe	4 664	11 437
Krajowe	4 351	9 686
Oprocentowanie stałe	4 054	8 257
Oprocentowanie zmienne	297	1 429
Zagraniczne	313	1 751
Oprocentowanie stałe	313	1 674
Oprocentowanie zmienne	-	77
Pozostałe	39	91
Notowane na rynku regulowanym	39	91
Oprocentowanie stałe	39	91
Aktywa przeznaczone do obrotu	15 597	7 403
Instrumenty kapitałowe	4 617	4 066
Notowane na rynku regulowanym	562	744
Nienotowane na rynku regulowanym	4 055	3 322
Instrumenty dłużne	8 976	2 456
Rządowe	8 699	2 383
Krajowe	6 702	1 416
Oprocentowanie stałe	4 834	1 384
Oprocentowanie zmienne	1 868	32
Zagraniczne	1 997	967
Oprocentowanie stałe	1 964	967
Oprocentowanie zmienne	33	-
Pozostałe	277	73
Notowane na rynku regulowanym	175	-
Oprocentowanie stałe	175	-
Nienotowane na rynku regulowanym	102	73
Oprocentowanie zmienne	102	73
Instrumenty pochodne	2 004	881
Aktywa finansowe wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy, razem	22 247	21 882

Dodatkowe informacje o zaangażowaniu w instrumenty pochodne i ryzyka z nimi związane zostały zaprezentowane w punkcie 7.5.3

33.5 Pochodne instrumenty zabezpieczające

33.5.1. Zasady rachunkowości

Rachunkowość zabezpieczeń służy do symetrycznego ujmowania w rachunku zysków i strat kompensujących się zmian wartości godziwej instrumentu zabezpieczającego oraz pozycji zabezpieczanej. Rachunkowość zabezpieczeń stosowana jest, gdy spełnione są następujące warunki:

- w momencie ustanowienia zabezpieczenia formalnie wyznaczono i udokumentowano powiązanie zabezpieczające, jak również cel zarządzania ryzykiem oraz strategię ustanowienia zabezpieczenia. Dokumentacja zawiera identyfikację instrumentu zabezpieczającego i zabezpieczanego, charakter zabezpieczanego ryzyka oraz sposób oceny efektywności zabezpieczenia;
- oczekuje się wysokiej efektywności zabezpieczenia, tj. wysokiej skuteczności w kompensowaniu zmian wartości godziwej lub przepływów pieniężnych, zgodnie z udokumentowaną strategią zarządzania ryzykiem, dotyczącą konkretnego powiązania zabezpieczającego;

- w przypadku przepływów pieniężnych istnieje wysokie prawdopodobieństwo wystąpienia transakcji zabezpieczanej, która jest narażona na ryzyko zmiany przepływów pieniężnych, wpływających na rachunek zysków i strat;
- efektywność zabezpieczenia można wiarygodnie ocenić, co oznacza możliwość wiarygodnej wyceny przepływów pieniężnych lub wartości godziwej związanych z pozycją zabezpieczaną oraz instrumentem zabezpieczającym;
- zabezpieczenie jest na bieżąco oceniane i stwierdza się jego wysoką efektywność we wszystkich okresach sprawozdawczych, na które zabezpieczenie zostało ustanowione.

33.5.2. Rodzaje strategii zabezpieczeń

33.5.2.1. Zabezpieczenia wartości godziwej

Zmiany w wycenie do wartości godziwej instrumentów finansowych wyznaczonych jako pozycje zabezpieczone odnoszone są – w części wynikającej z zabezpieczanego ryzyka – do rachunku zysków i strat. W pozostałej części zmiany wyceny bilansowej księgowane są zgodnie z ogólnymi zasadami dla danej klasy instrumentów finansowych.

Zmiany w wycenie do wartości godziwej pochodnych instrumentów finansowych wyznaczonych jako pozycja zabezpieczająca w rachunkowości zabezpieczeń wartości godziwej są w całości księgowane w rachunku zysków i strat w tej samej pozycji, w której są prezentowane wyniki zmiany wartości pozycji zabezpieczanej.

Grupa PZU zaprzestaje stosowania rachunkowości zabezpieczeń, jeśli instrument zabezpieczający wygasa, zostaje sprzedany, rozwiązany lub wykonany (zastąpienia jednego instrumentu zabezpieczającego drugim lub przedłużenia terminu ważności danego instrumentu zabezpieczającego nie uważa się za wygaśnięcie lub rozwiązanie, jeśli takie zastąpienie lub przedłużenie terminu stanowi część udokumentowanej strategii zabezpieczania), zabezpieczenie przestaje spełniać kryteria rachunkowości zabezpieczeń lub unieważnia się powiązanie zabezpieczające.

Korekta z tytułu zabezpieczanego ryzyka na odsetkowej pozycji zabezpieczanej jest amortyzowana do rachunku zysków i strat nie później niż w momencie zaprzestania stosowania rachunkowości zabezpieczeń.

33.5.2.2. Zabezpieczenia przepływów pieniężnych

Zabezpieczenie przepływów pieniężnych to zabezpieczenie przed zagrożeniem zmiennością przepływów pieniężnych, które można przypisać konkretnemu rodzajowi ryzyka związanemu z ujętym składnikiem aktywów lub zobowiązaniem lub z wysoce prawdopodobną planowaną transakcją i które mogłyby wpływać na rachunek zysków i strat.

Wynik wyceny efektywnej części zabezpieczeń przepływów pieniężnych ujmuje się w innych całkowitych dochodach. Część nieefektywną zabezpieczenia ujmuje się w rachunku zysków i strat.

33.5.3. Opis powiązań zabezpieczających

Opis relacji zabezpieczającej	Pozycja zabezpieczana	Instrumenty zabezpieczające	Sposób ujęcia w sprawozdaniu finansowym	Okres w którym oczekuje się wystąpienia przepływów pieniężnych
1. Zabezpieczenie przepływów pieniężnych (cash flow hedge) kredytów zmiennoprocentowych				
Alior Bank zabezpiecza ryzyko spadku wyniku odsetkowego w scenariuszu niższych stóp procentowych w złotych poprzez sprzedaż transakcji IRS opartej o stawkę WIBOR.	Pozycję zabezpieczaną stanowią kredyty udzielone klientom w złotych, których raty odsetkowe uzależnione są od wysokości stawki WIBOR.	Pozycję zabezpieczającą stanowią transakcje pochodne IRS w złotych (długa pozycja w stałej stopie procentowej), w których Alior Bank otrzymuje stałe przepływy odsetkowe, a płaci zmienne. Zapadalność transakcji zabezpieczających odpowiada zapadalności kredytów wchodzących w skład pozycji zabezpieczanej.	Efektywna część zmiany wyceny do wartości godziwej transakcji zabezpieczających jest księgowana w kapitale z aktualizacji wyceny. Nieefektywna część zmiany wyceny do wartości godziwej transakcji zabezpieczających jest prezentowana w wyniku na instrumentach finansowych przeznaczonych do obrotu. Odsetki od transakcji IRS oraz kredytów będących pozycją zabezpieczaną są ujmowane w wyniku odsetkowym.	Oczekuje się, że pozycja zabezpieczana będzie generować przepływy pieniężne w okresie do 15 grudnia 2021 roku.
2. Zabezpieczenie przepływów pieniężnych (cash flow hedge) zmiennokuponowych dłużnych papierów wartościowych				
Alior Bank zabezpiecza ryzyko spadku wyniku odsetkowego w scenariuszu wyższych stóp procentowych w złotych poprzez kupno transakcji IRS opartej o stawkę WIBOR 6M.	Pozycję zabezpieczaną stanowią obligacje podporządkowane wyemitowane przez Alior Bank w złotych, których płatności kuponowe uzależnione są od wysokości stawki WIBOR 6M.	Pozycję zabezpieczającą stanowią transakcje pochodne IRS w złotych (krótka pozycja w stałej stopie procentowej), w których Alior Bank otrzymuje zmienne przepływy odsetkowe, a płaci stałe. Zapadalność transakcji zabezpieczających odpowiada zapadalności obligacji wchodzących w skład pozycji zabezpieczanej.	Efektywna część zmiany wyceny do wartości godziwej transakcji zabezpieczających jest księgowana w kapitale z aktualizacji wyceny. Nieefektywna część zmiany wyceny do wartości godziwej transakcji zabezpieczających jest prezentowana w wyniku na instrumentach finansowych przeznaczonych do obrotu. Odsetki od transakcji IRS oraz obligacji będących pozycją zabezpieczaną są ujmowane w wyniku odsetkowym.	Oczekuje się, że pozycja zabezpieczana będzie generować przepływy pieniężne w okresie do 26 września 2024 roku.
3. Zabezpieczenie wartości godziwej (fair value hedge) stałokuponowych dłużnych papierów wartościowych				
Pekao zabezpiecza część ryzyka stopy procentowej wynikającej ze zmiany wartości godziwej pozycji zabezpieczanej wynikającej ze zmienności rynkowych swapowych stóp procentowych poprzez transakcje IRS.	Pozycję zabezpieczaną stanowią stałokuponowe dłużne papiery wartościowe zaklasyfikowane do kategorii dostępnych do sprzedaży, denominowane w złotych, euro i dolarach amerykańskich.	Pozycję zabezpieczającą stanowią transakcje pochodne IRS w złotych, euro i dolarach amerykańskich (krótka pozycja w stałej stopie procentowej), w których Pekao otrzymuje zmienne przepływy, a płaci stałe.	Wynik z tytułu zmiany wyceny do wartości godziwej pozycji zabezpieczanych w zakresie zabezpieczanego ryzyka odnoszony jest do wyniku z tytułu rachunkowości zabezpieczeń wartości godziwej. Pozostała część zmiany wyceny do wartości godziwej (wynikająca ze spreadu pomiędzy krzywą swapową a krzywą obligacji) księgowana jest zgodnie z ogólnymi zasadami dla instrumentów AFS (tj. w kapitale z aktualizacji wyceny). Odsetki od dłużnych papierów wartościowych ujmowane są w wyniku odsetkowym. Zmiana wyceny do wartości godziwej instrumentów pochodnych w rachunkowości zabezpieczeń wartości godziwej jest prezentowana w wyniku z tytułu rachunkowości zabezpieczeń wartości godziwej. Odsetki od instrumentów pochodnych w rachunkowości zabezpieczeń wartości godziwej ujmowane są w wyniku odsetkowym.	Oczekuje się, że pozycja zabezpieczana będzie generować przepływy pieniężne w okresie do 18 stycznia 2036 roku.

Opis relacji zabezpieczającej	Pozycja zabezpieczana	Instrumenty zabezpieczające	Sposób ujęcia w sprawozdaniu finansowym	Okres w którym oczekuje się wystąpienia przepływów pieniężnych
4. Zabezpieczenie przepływów pieniężnych (cash flow hedge) kredytów i depozytów zmiennoprocentowych				
<p>Pekao zabezpiecza część ryzyka stopy procentowej oraz ryzyko walutowe wynikające ze zmienności przepływów pieniężnych na aktywach i zobowiązaniach o zmiennym oprocentowaniu poprzez transakcje CIRS (basis swap).</p>	<p>Pozycja zabezpieczana składa się z dwóch odrębnych komponentów, które stanowią przepływy pieniężne z tytułu portfela aktywów oraz portfela zobowiązań o zmiennej stopie procentowej.</p>	<p>Pozycję zabezpieczającą stanowi portfel transakcji CIRS (basis swap), w których Grupa płaci zmiennoprocentowe przepływy walutowe, a otrzymuje zmiennoprocentowe przepływy złotowe/walutowe. Transakcje CIRS podlegają dekompozycji na składnik zabezpieczający portfel aktywów oraz składnik zabezpieczający portfel zobowiązań.</p>	<p>Efektywna część zmiany wyceny do wartości godziwej transakcji zabezpieczających jest księgowana w kapitale z aktualizacji wyceny. Nieefektywna część zmiany wyceny do wartości godziwej transakcji zabezpieczających jest prezentowana w wyniku na instrumentach finansowych przeznaczonych do obrotu. Odsetki od transakcji CIRS i pozycji zabezpieczanych są ujmowane w wyniku odsetkowym.</p>	<p>Oczekuje się, że pozycja zabezpieczana będzie generować przepływy pieniężne w okresie do 15 maja 2029 roku.</p>
5. Zabezpieczenie przepływów pieniężnych (cash flow hedge) aktywów finansowych zmiennoprocentowych				
<p>Pekao zabezpiecza część ryzyka stopy procentowej wynikającej ze zmienności przepływów pieniężnych na aktywach o zmiennym oprocentowaniu poprzez transakcje IRS.</p>	<p>Pozycję zabezpieczaną stanowią przepływy pieniężne z tytułu portfela aktywów o zmiennej stopie procentowej.</p>	<p>Pozycję zabezpieczającą stanowi portfel transakcji IRS (krótka pozycja w zmiennej stopie – Grupa otrzymuje stałe przepływy, a płaci zmienne).</p>	<p>Efektywna część zmiany wyceny do wartości godziwej transakcji zabezpieczających jest księgowana w kapitale z aktualizacji wyceny. Nieefektywna część zmiany wyceny do wartości godziwej transakcji zabezpieczających jest prezentowana w wyniku na instrumentach finansowych przeznaczonych do obrotu. Odsetki od transakcji IRS i pozycji zabezpieczanych są ujmowane w wyniku odsetkowym.</p>	<p>Oczekuje się, że pozycja zabezpieczana będzie generować przepływy pieniężne w okresie do 29 kwietnia 2020 roku.</p>
6. Zabezpieczenie przepływów pieniężnych (cash flow hedge) zmiennoprocentowych kredytów walutowych zabezpieczonych transakcjami fx-swap z tytułu ryzyka walutowego i stopy procentowej				
<p>Pekao zabezpiecza zmienność przepływów pieniężnych stanowiących zmiennoprocentowe aktywa finansowe (udzielone kredyty w euro i dolarze amerykańskim) poprzez transakcje fx-swap. Zabezpieczane jest ryzyko walutowe i stopy procentowej.</p>	<p>Pozycję zabezpieczaną stanowią udzielone kredyty o zmiennym oprocentowaniu denominowane w euro i dolarze amerykańskim.</p>	<p>Pozycję zabezpieczającą stanowi portfel transakcji fx-swap.</p>	<p>Efektywna część zmiany wyceny do wartości godziwej transakcji zabezpieczających jest księgowana w kapitale z aktualizacji wyceny. Nieefektywna część zmiany wyceny do wartości godziwej transakcji zabezpieczających jest prezentowana w wyniku na instrumentach finansowych przeznaczonych do obrotu. Rozliczona część punktów swap na instrumencie zabezpieczającym przenoszona jest z kapitału z aktualizacji wyceny i ujmowana w przychodach odsetkowych. Rewaluacja walutowa dotycząca pierwszej wymiany kapitału na instrumencie zabezpieczającym przenoszona jest z kapitału z aktualizacji wyceny i ujmowana w różnicach kursowych w rachunku zysków i strat.</p>	<p>Oczekuje się, że pozycja zabezpieczana będzie generować przepływy pieniężne w okresie do 12 października 2018 roku.</p>

Opis relacji zabezpieczającej	Pozycja zabezpieczana	Instrumenty zabezpieczające	Sposób ujęcia w sprawozdaniu finansowym	Okres w którym oczekuje się wystąpienia przepływów pieniężnych
7. Zabezpieczenie wartości godziwej (fair value hedge) stałokuponowych dłużnych papierów wartościowych				
<p>Pekao zabezpiecza część ryzyka stopy procentowej wynikającą ze zmiany wartości godziwej pozycji zabezpieczanej wynikającej ze zmienności rynkowych swapowych stóp procentowych poprzez transakcje IRS.</p>	<p>Pozycję zabezpieczaną stanowią stałokuponowe dłużne papiery wartościowe zaklasyfikowane do kategorii kredytów i pożyczek, denominowane w złotych.</p>	<p>Pozycję zabezpieczającą stanowią transakcje pochodne IRS w złotych (krótka pozycja w stałej stopie procentowej), w których Grupa otrzymuje zmienne przepływy, a płaci stałe.</p>	<p>Wynik z tytułu zmiany wyceny do wartości godziwej pozycji zabezpieczanych w zakresie zabezpieczanego ryzyka odnoszony jest do wyniku z tytułu rachunkowości zabezpieczeń wartości godziwej. Odsetki od dłużnych papierów wartościowych ujmowane są w wyniku odsetkowym. Zmiana wyceny do wartości godziwej instrumentów pochodnych w rachunkowości zabezpieczeń wartości godziwej jest prezentowana w wyniku z tytułu rachunkowości zabezpieczeń wartości godziwej. Odsetki od instrumentów pochodnych w rachunkowości zabezpieczeń wartości godziwej ujmowane są w wyniku odsetkowym.</p>	<p>Oczekuje się, że pozycja zabezpieczana będzie generować przepływy pieniężne w okresie do 22 grudnia 2026 roku.</p>
8. Zabezpieczenie przepływów pieniężnych (cash flow hedge) z tytułu oczekiwanego przyszłego wypływu w walucie obcej – powiązanie zakończone				
<p>Pekao zabezpieczał zmienność przepływów pieniężnych w euro stanowiących prognozowane wypływy środków pieniężnych z tytułu oczekiwanej przyszłej transakcji sprzedaży poprzez transakcje fx-forward. Zabezpieczane było ryzyko walutowe.</p>	<p>Pozycję zabezpieczaną stanowiły prognozowane wypływy środków pieniężnych z tytułu oczekiwanej przyszłej transakcji kupna uzależnione od kursu EUR/PLN.</p>	<p>Pozycję zabezpieczającą stanowił portfel transakcji fx-forward (złożonych z transakcji fx-spot oraz serii transakcji fx-swap), w których Grupa kupiła euro w zamian za złote z terminem realizacji 11 grudnia 2017 roku po ustalonym kursie.</p>	<p>Kwota rozliczenia transakcji zabezpieczających skorygowała rozliczenie pozycji zabezpieczanej.</p>	<p>-</p>
9. Zabezpieczenie przepływów pieniężnych (cash flow hedge) zmiennoprocentowych depozytów w PLN				
<p>Pekao zabezpiecza część ryzyka stopy procentowej wynikającej ze zmienności przepływów pieniężnych na depozytach o zmiennym oprocentowaniu poprzez transakcje IRS.</p>	<p>Pozycję zabezpieczaną stanowią przepływy pieniężne z tytułu portfela depozytów o zmiennej stopie procentowej.</p>	<p>Pozycję zabezpieczającą stanowi portfel transakcji IRS (krótka pozycja w stałej stopie – Grupa otrzymuje zmienne przepływy, a płaci stałe).</p>	<p>Efektywna część zmiany wyceny do wartości godziwej transakcji zabezpieczających jest księgowana w kapitale z aktualizacji wyceny. Nieefektywna część zmiany wyceny do wartości godziwej transakcji zabezpieczających jest prezentowana w wyniku na instrumentach finansowych przeznaczonych do obrotu. Odsetki od transakcji IRS i pozycji zabezpieczanych są ujmowane w wyniku odsetkowym.</p>	<p>Oczekuje się, że pozycja zabezpieczana będzie generować przepływy pieniężne w okresie do 22 czerwca 2032 roku.</p>

33.5.4. Dane ilościowe

Wartości godziwe instrumentów zabezpieczających na 31 grudnia 2017	Aktywa	Zobowiązania
Rachunkowość zabezpieczeń wartości godziwej (<i>fair value hedge</i>)	16	186
swapy stopy procentowej (IRS)	16	186
Rachunkowość zabezpieczeń przepływów pieniężnych (<i>cash flow hedge</i>)	331	682
swapy stopy procentowej (IRS)	289	7
walutowe swapy stopy procentowej (CIRS)	-	675
swapy walutowe (FX-Swap)	42	-
Razem	347	868

Wartości godziwe instrumentów zabezpieczających na 31 grudnia 2016	Aktywa	Zobowiązania
Rachunkowość zabezpieczeń przepływów pieniężnych (<i>cash flow hedge</i>)	72	6
swapy stopy procentowej (IRS)	72	6
Razem	72	6

Kwoty rozpoznane w rachunku zysków i strat i na kapitale z aktualizacji wyceny z tytułu rachunkowości zabezpieczeń przepływów pieniężnych (<i>cash flow hedge</i>)	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
Kapitał z aktualizacji wyceny (odroczenie zmian wartości godziwej zabezpieczających instrumentów finansowych w części uznanej za skuteczne zabezpieczenie - brutto)	11	(31)
Wynik odsetkowy na instrumentach pochodnych zabezpieczających	73	17
Nieefektywna część zmiany wyceny do wartości godziwej transakcji zabezpieczających zaprezentowana w rachunku zysków i strat	3	-

Kwoty rozpoznane w rachunku zysków i strat z tytułu rachunkowości zabezpieczeń wartości godziwej (<i>fair value hedge</i>) - rodzaj wyniku	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
Wynik z tytułu zmiany wartości godziwej instrumentu zabezpieczającego	(51)	-
Wynik z tytułu zmiany wartości godziwej pozycji zabezpieczanej związanej z zabezpieczanym ryzykiem	(48)	-
Wynik z tytułu rachunkowości zabezpieczeń wartości godziwej	3	-
Wynik odsetkowy na instrumentach pochodnych zabezpieczających	(36)	-

33.6 Pożyczki

33.6.1. Zasady rachunkowości

Kredyty, pożyczki i inne należności są aktywami finansowymi niebędącymi instrumentami pochodnymi, z ustalonymi lub możliwymi do określenia płatnościami, które nie są notowane na aktywnym rynku, inne niż:

- aktywa finansowe, które jednostka zamierza sprzedać natychmiast lub w bliskim terminie, które kwalifikuje się jako przeznaczone do obrotu i te, które przy początkowym ujęciu zostały wyznaczone przez jednostkę jako wyceniane według wartości godziwej przez wynik finansowy;
- aktywa finansowe wyznaczone przez jednostkę przy początkowym ujęciu jako dostępne do sprzedaży;
- aktywa finansowe, których posiadacz może nie odzyskać zasadniczo pełnej kwoty inwestycji początkowej z innego powodu niż pogorszenie obsługi kredytu, które kwalifikuje się jako dostępne do sprzedaży.

Do kredytów, pożyczek i innych należności zalicza się w szczególności:

- przekazaną zapłatę za dłużne papiery wartościowe nabyte w ramach kontraktu, z którego wynika, iż zbywający zachował niemalże wszystkie ryzyka i korzyści związane z tymi papierami (transakcje *buy-sell-back* i *reverse repo*);
- dłużne papiery wartościowe nienotowane na aktywnym rynku;
- lokaty terminowe w instytucjach kredytowych;
- udzielone pożyczki;
- należności od klientów z tytułu kredytów;
- należności z tytułu zawartych umów ubezpieczeniowych (w tym również reasekuracji);
- inne należności.

Kredyty, pożyczki i inne należności, z wyjątkiem należności z tytułu zawartych umów ubezpieczeniowych i innych należności krótkoterminowych wycenia się na koniec okresu sprawozdawczego w zamortyzowanym koszcie.

Ze względu na ich charakter, należności z tytułu zawartych umów ubezpieczeniowych i inne należności krótkoterminowe, wycenia się w wartości nominalnej z uwzględnieniem odpisów z tytułu utraty wartości należności wątpliwych (sposób oszacowania tych odpisów dla należności ubezpieczeniowych przedstawiono w punkcie 33.7.2.2).

Wynik wyceny kredytów, pożyczek i innych należności do wysokości wyceny w zamortyzowanym koszcie wykazuje się w pozycji „Przychody netto z inwestycji”.

33.6.2. Szacunki i założenia

Dla wszystkich bilansowych ekspozycji kredytowych dokonuje się oceny (grup bilansowych ekspozycji kredytowych) w celu identyfikacji obiektywnych przesłanek utraty wartości, według najbardziej aktualnych danych w dniu dokonywania aktualizacji wartości. Przy określaniu kwoty odpisu z tytułu utraty wartości dokonuje się oceny szacunków kwot i terminów realizacji przyszłych przepływów pieniężnych. Szacunki oparte są na założeniach dotyczących wielu czynników, więc rzeczywiste wyniki mogą się od nich różnić. Skutkiem może być zmiana w przyszłości wysokości odpisu z tytułu utraty wartości.

Ocena indywidualna obowiązuje dla zagrożonych utratą wartości ekspozycji przekraczających przyjęte progi istotności lub ekspozycji, dla których nie ma możliwości wyodrębnienia grupy aktywów o podobnych charakterystykach ryzyka kredytowego lub brak jest wystarczającej próby dla oszacowania parametrów grupowych.

Wycena indywidualna polega na indywidualnej weryfikacji wystąpienia utraty wartości ekspozycji kredytowych oraz prognozie przyszłych przepływów pieniężnych, w tym wynikających z przejęcia zabezpieczeń, pomniejszonych o koszty przejęcia i sprzedaży lub z innych źródeł spłat. Wartości odzysków oczekiwanych w ramach wycen indywidualnych regularnie porównuje się ze zrealizowanymi odzyskami.

Wycena grupowa oparta jest na czasie pozostawiania danej ekspozycji w stanie utraty wartości, uwzględnia specyfikę danej grupy pod kątem oczekiwanych odzysków. Zabezpieczenia uwzględniane są na poziomie ekspozycji.

Ekspozycje kredytowe, dla których nie zidentyfikowano indywidualnych przesłanek utraty wartości, grupuje się z zachowaniem zasady homogeniczności względem profilu ryzyka i tworzy się rezerwę na grupę ekspozycji służącą pokryciu poniesionych a nie zaraportowanych strat (IBNR).

Odpisy z tytułu utraty wartości aktywów utrzymywanych do terminu wymagalności i pożyczek ustala się w wysokości różnicy pomiędzy wartością bilansową składnika aktywów, a wartością bieżącą oszacowanych przyszłych przepływów pieniężnych, zdyskontowanych przy zastosowaniu efektywnej stopy procentowej ustalonej przy początkowym ujęciu (pierwotnej efektywnej stopy procentowej).

Jeżeli w następnym okresie wysokość straty z tytułu utraty wartości zmniejszy się na skutek zdarzenia, które nastąpiło po wystąpieniu utraty wartości, wówczas uprzednio dokonany odpis jest odwracany poprzez korektę salda odpisów aktualizujących. Kwota dokonanego odwrócenia wykazywana jest w rachunku zysków i strat w pozycji „Wynik netto z realizacji i odpisy z tytułu utraty wartości inwestycji”.

33.6.3. Dane ilościowe

Pożyczki	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016 (przekształcone)
Dłużne papiery wartościowe	13 623	2 463
Rządowe	1	2
Zagraniczne	1	2
Oprocentowanie stałe	1	2
Pozostałe	13 622	2 461
Notowane na rynku regulowanym	977	-
Oprocentowanie stałe	281	-
Oprocentowanie zmienne	696	-
Nienotowane na rynku regulowanym	12 645	2 461
Oprocentowanie stałe	1 181	-
Oprocentowanie zmienne	11 464	2 461
Pozostałe, w tym:	175 881	51 871
Należności od klientów z tytułu kredytów	169 457	44 998
Transakcje z przyrzeczeniem odsprzedaży	885	2 880
Lokaty terminowe w instytucjach kredytowych	1 841	2 285
Pożyczki	3 698	1 708
Pożyczki, razem	189 504	54 334

Należności od klientów z tytułu kredytów	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016 (przekształcone)
Segment detaliczny	89 407	25 303
Kredyty operacyjne	278	294
Kredyty konsumpcyjne	26 185	13 859
Kredyty consumer finance	2 129	1 222
Kredyty na zakup papierów wartościowych	109	125
Kredyty w rachunku karty kredytowej	1 297	970
Kredyty na nieruchomości mieszkaniowe	58 456	7 969
Pozostałe kredyty hipoteczne	832	813
Pozostałe należności	121	51
Segment biznesowy	80 050	19 695
Kredyty operacyjne	33 879	10 838
Kredyty samochodowe	80	132
Kredyty inwestycyjne	26 108	7 468
Skupione wierzycelności (faktoring)	4 576	794
Kredyty w rachunku karty kredytowej	179	-
Kredyty na nieruchomości mieszkaniowe	24	-
Pozostałe kredyty hipoteczne	8 465	-
Leasing finansowy	5 086	281
Pozostałe należności	1 653	182
Należności od klientów z tytułu kredytów, razem	169 457	44 998

Należności od klientów z tytułu kredytów - nieprzeterminowane	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
Należności bez utraty wartości	159 115	39 930
Segment detaliczny	84 540	22 434
Segment biznesowy	74 575	17 496
Należności z utratą wartości	1 869	523
Razem	160 984	40 453

Należności przeterminowane	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
Należności bez utraty wartości	5 003	2 977
Do 30 dni	3 456	2 187
30 – 60 dni	944	537
Powyżej 60 dni	603	253
Należności z utratą wartości	3 470	1 568
Do 30 dni	137	173
1 – 3 miesięcy	201	137
3 – 12 miesięcy	894	522
1 – 5 lat	1 562	722
Powyżej 5 lat	676	14
Razem	8 473	4 545

33.7 Utrata wartości aktywów finansowych i należności

33.7.1. Zasady rachunkowości

Ocenę, czy występują obiektywne dowody utraty wartości składnika aktywów finansowych lub grupy aktywów finansowych, przeprowadza się na koniec każdego okresu sprawozdawczego.

W przypadku wystąpienia obiektywnych dowodów utraty wartości wynikających ze zdarzeń zaistniałych po pierwotnym ujęciu składników aktywów finansowych i powodujących zmniejszenie oczekiwanych przyszłych przepływów pieniężnych dokonuje się stosownych odpisów w ciężar kosztów bieżącego okresu. Nie ujmuje się oczekiwanych strat z tytułu utraty wartości w wyniku przyszłych zdarzeń, bez względu na stopień prawdopodobieństwa ich zajścia.

Do obiektywnych dowodów utraty wartości zalicza się informacje dotyczące następujących zdarzeń:

- znaczące trudności finansowe emitenta lub dłużnika;
- niedotrzymanie warunków umowy, np. niespłacenie albo zaleganie ze spłaceniem odsetek lub nominału;
- przyznanie pożyczkobiorcy przez pożyczkodawcę (ze względów ekonomicznych lub prawnych, wynikających z trudności finansowych pożyczkobiorcy) udogodnienia, którego w innym przypadku pożyczkodawca by nie udzielił (*forbearance*);
- wysokie prawdopodobieństwo likwidacji, upadłości lub innej reorganizacji finansowej pożyczkobiorcy;
- zanik aktywnego rynku na dany składnik aktywów finansowych ze względu na trudności finansowe emitenta;
- obserwowane dane wskazujące na możliwy do zmierzenia spadek oszacowanych przyszłych przepływów pieniężnych związanych z grupą aktywów finansowych od momentu ich początkowego ujęcia, mimo że nie można jeszcze ustalić spadku dotyczącego pojedynczego składnika grupy aktywów finansowych, w tym:
 - negatywne zmiany dotyczące statusu płatności pożyczkobiorców w grupie (np. zwiększona ilość opóźnionych płatności) lub
 - niekorzystne zmiany sytuacji gospodarczej w danej branży, regionie itp., które wpływają na pogorszenie zdolności płatniczej dłużników;
- znaczący lub przedłużający się spadek wartości godziwej inwestycji w instrument kapitałowy poniżej kosztu nabycia (dodatkowe informacje przedstawiono w punkcie 33.7.2.1);
- niekorzystne zmiany środowiska technologicznego, rynkowego, gospodarczego, prawnego lub innego, w którym działa emitent instrumentów kapitałowych, które wskazują na możliwość nieodzyskania kosztów inwestycji w ten instrument kapitałowy.

Przesłanki utraty wartości dotyczące ekspozycji kredytowych można podzielić na przesłanki dotyczące:

- klienta, w tym:
 - klienta indywidualnego – upadłość konsumencka, zgon, brak informacji o miejscu pobytu klienta, utrata pracy, problemy finansowe klienta;

- klienta biznesowego – postępowanie naprawcze, upadłość/likwidacja, znaczące pogorszenie wewnętrznej oceny scoringowej/ratingowej, znaczące pogorszenie sytuacji ekonomiczno-finansowej;
- zarówno klienta indywidualnego, jak i biznesowego – znaczące opóźnienie w spłacie lub nieautoryzowany debet, nieujawniony majątek klienta.
- rachunku – wszczęcie postępowania sądowego, wszczęcie postępowania egzekucyjnego, skuteczne wypowiedzenie umowy, restrukturyzacja, ekspozycja kwestionowana przez dłużnika na drodze postępowania sądowego, zidentyfikowane wyłudzenie.

Jeśli nie istnieją obiektywne dowody utraty wartości indywidualnie ocenianego składnika aktywów finansowych, niezależnie od tego, czy jest on znaczący czy nie, to ten składnik włącza się do grupy aktywów finansowych o podobnej charakterystyce ryzyka kredytowego i pod względem utraty wartości ocenia się je łącznie. Aktywa ocenione indywidualnie pod względem utraty wartości, w przypadku których dokonano odpisu aktualizującego z tytułu utraty wartości, nie są uwzględniane w łącznej ocenie utraty wartości.

Kwota odpisu z tytułu utraty wartości to różnica pomiędzy wartością bilansową składnika aktywów a wartością bieżącą oszacowanych przyszłych przepływów pieniężnych (z wyłączeniem przyszłych strat kredytowych, które nie zostały poniesione), zdyskontowanych z zastosowaniem pierwotnej efektywnej stopy procentowej instrumentu finansowego (tzn. efektywnej stopy procentowej ustalonej przy początkowym ujęciu). Przychody odsetkowe są ujmowane przy zastosowaniu stopy procentowej użytej do zdyskontowania przyszłych przepływów pieniężnych dla celów oszacowania straty z tytułu utraty wartości. Ekspozycje, dla których stwierdzono przesłanki utraty wartości, dzielone są na wyceniane indywidualnie i wyceniane grupowo (kolektywnie).

W przypadku wystąpienia dowodów utraty wartości instrumentów finansowych dostępnych do sprzedaży, straty rozpoznane uprzednio w kapitale z aktualizacji wyceny odnosi się w ciężar rachunku zysków i strat.

Odpisy z tytułu utraty wartości instrumentów finansowych dostępnych do sprzedaży odniesione w ciężar rachunku zysków i strat:

- w przypadku instrumentów kapitałowych nie podlegają odwróceniu;
- w przypadku instrumentów dłużnych mogą zostać odwrócone, o ile w następnych okresach wartość godziwa danego instrumentu dłużnego wzrośnie, a wzrost ten może być obiektywnie łączony ze zdarzeniem następującym po ujęciu straty z tytułu utraty wartości w rachunku zysków i strat.

33.7.2. Szacunki i założenia

33.7.2.1. Instrumenty kapitałowe notowane na rynkach regulowanych oraz jednostki uczestnictwa i certyfikaty inwestycyjne funduszy inwestycyjnych

Odpisy z tytułu utraty wartości instrumentów kapitałowych notowanych na rynkach regulowanych, jednostek uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych otwartych i certyfikatów funduszy inwestycyjnych zamkniętych klasyfikowanych jako dostępne do sprzedaży dokonywane są jeżeli spełniony jest choć jeden z dwóch warunków:

- ujemna różnica pomiędzy wartością bieżącą a wartością nabycia stanowi co najmniej 30% wartości nabycia;
- wartość aktywa na koniec każdego z 12 kolejnych miesięcy była niższa od wartości nabycia.

33.7.2.2. Należności od ubezpieczających

Należności od ubezpieczających poddaje się przeglądowi w celu stwierdzenia, czy nie istnieją przesłanki wskazujące na możliwość utraty ich wartości.

W pierwszej kolejności szacowany jest odpis celowy. Odpis celowy tworzy się dla pojedynczej należności po dokonaniu oceny sytuacji gospodarczej i majątkowej dłużnika oraz prawdopodobieństwa spłaty należności.

W przypadku należności od dłużników postawionych w stan likwidacji lub w stan upadłości, odpis tworzy się do wysokości należności nieobjętej gwarancją lub innym zabezpieczeniem. Jeżeli w stosunku do dłużnika miało miejsce

oddalenie wniosku o ogłoszenie upadłości, a majątek dłużnika nie wystarcza na zaspokojenie kosztów postępowania upadłościowego, odpis tworzy się w pełnej wysokości należności.

Odpis celowy jest zwiększany, gdy uzyskano informacje wskazujące, że szacunkowa kwota możliwa do uzyskania uległa zmniejszeniu lub kwota należności, dla której ustanowiono odpis celowy uległa podwyższeniu. Utworzony odpis celowy jest rozwiązywany, gdy oszacowano, że kwota jaką można uzyskać jest wyższa niż dotychczas oszacowana lub potwierdzono, że nastąpi częściowa albo całkowita zapłata należności. Odpis celowy wykorzystuje się w przypadku dokonania częściowego albo całkowitego umorzenia lub spisania należności.

W zakresie, w którym nie dokonano oszacowania w drodze oceny indywidualnej, przeprowadza się ocenę zbiorczą utraty wartości należności, w wyniku której zostaje oszacowany odpis grupowy.

Ubezpieczenia majątkowe i osobowe

Odpis grupowy jest szacowany na podstawie przyjętego modelu oceny utraty wartości należności indywidualnie nieznaczących. W modelu odpis ustala się w drodze łącznej oceny utraty wartości należności od ubezpieczających grupowanych według podobnych charakterystyk ryzyka kredytowego.

Dla należności zapadłych sporządzana jest struktura wiekowa, w zależności od czasu przeterminowania. Należności zapadłe obniża się o wartość należności objętych odpisem celowym. Odpis grupowy oblicza się w poszczególnych przedziałach przeterminowania na podstawie wskaźników nieściągalności należności zapadłych ustalonych na podstawie analizy historycznej.

Dla należności niewymagalnych ustalana jest wartość należności, która prawdopodobnie stanie się wymagalna na podstawie historycznej analizy udziału należności niespłacanych w terminie. Ustalona w ten sposób kwota należności obniżana jest o wartość należności objętych odpisem celowym. Od pozostałej kwoty należności tworzony jest odpis w wysokości wskaźnika nieściągalności należności zapadłych dla najkrótszego okresu przeterminowania.

33.7.3. Dane ilościowe

Zmiana stanu odpisów z tytułu utraty wartości aktywów finansowych w roku zakończonym 31 grudnia 2017	Stan na początek okresu	Utworzenie, ujęte w rachunku zysków i strat	Rozwiązanie ujęte w rachunku zysków i strat	Usunięcie (sprzedaż, spisanie, itp.)	Zmiana składu grupy	Inne zmiany	Stan na koniec okresu
Aktywa finansowe utrzymywane do terminu wymagalności	1	-	-	-	-	-	1
Instrumenty dłużne	1	-	-	-	-	-	1
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	54	-	(7)	(13)	-	-	34
Instrumenty kapitałowe	47	-	-	(13)	-	-	34
Dłużne papiery wartościowe	7	-	(7)	-	-	-	-
Pożyczki	3 149	3 791	(2 653)	(1 149)	5 837	(20)	8 955
Dłużne papiery wartościowe	71	7	(56)	(27)	104	(1)	98
Należności od klientów z tytułu kredytów	3 062	3 784	(2 597)	(1 107)	5 716	(19)	8 839
Lokaty terminowe w instytucjach kredytowych	1	-	-	-	17	-	18
Pożyczki	15	-	-	(15)	-	-	-
Należności	591	151	(87)	(21)	16	(1)	649
Należności z tytułu ubezpieczeń bezpośrednich	562	145	(82)	(20)	-	(1)	604
Należności z tytułu reasekuracji	8	4	(4)	(1)	-	-	7
Inne należności	21	2	(1)	-	16	-	38
Udział reasekuratorów w rezerwach techniczno-ubezpieczeniowych	9	9	(6)	-	-	-	12
Środki pieniężne i ekwiwalenty środków pieniężnych	1	-	-	-	-	-	1
Razem	3 805	3 951	(2 753)	(1 183)	5 853	(21)	9 652

Zmiana stanu odpisów z tytułu utraty wartości aktywów finansowych w roku zakończonym 31 grudnia 2016	Stan na początek okresu	Utworzenie, ujęte w rachunku zysków i strat	Rozwiązanie ujęte w rachunku zysków i strat	Usunięcie (sprzedaż, spisanie, itp.)	Zmiana składu grupy	Stan na koniec okresu
Aktywa finansowe utrzymywane do terminu wymagalności	1	-	-	-	-	1
Instrumenty dłużne	1	-	-	-	-	1
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	46	8	-	-	-	54
Instrumenty kapitałowe	46	1	-	-	-	47
Dłużne papiery wartościowe	-	7	-	-	-	7
Pożyczki	2 015	1 896	(1 095)	(514)	847	3 149
Dłużne papiery wartościowe	43	33	-	(5)	-	71
Należności od klientów z tytułu kredytów	1 938	1 863	(1 095)	(491)	847	3 062
Lokaty terminowe w instytucjach kredytowych	1	-	-	-	-	1
Pożyczki	33	-	-	(18)	-	15
Należności	588	63	(54)	(6)	-	591
Należności z tytułu ubezpieczeń bezpośrednich	562	56	(50)	(6)	-	562
Należności z tytułu reasekuracji	6	5	(3)	-	-	8
Inne należności	20	2	(1)	-	-	21
Udział reasekuratorów w rezerwach techniczno-ubezpieczeniowych	11	25	(27)	-	-	9
Środki pieniężne i ekwiwalenty środków pieniężnych	1	-	-	-	-	1
Razem	2 662	1 992	(1 176)	(520)	847	3 805

Jakość kredytowa aktywów finansowych na 31 grudnia 2017	Wartość bilansowa (netto) aktywów nieprzeterminowanych		Wartość bilansowa (netto) aktywów przeterminowanych			Wartość bilansowa (netto)	Odpisy z tytułu utraty wartości		Wartość brutto
	objętych odpisami z tytułu utraty wartości	nieobjętych odpisami z tytułu utraty wartości	do 3 miesiący	pow. 3 miesiący do 6 miesięcy	powyżej 6 miesięcy		tworzone indywidualnie	tworzone grupowo	
Dłużne papiery wartościowe utrzymywane do terminu wymagalności	-	21 237	-	-	-	21 237	1	-	21 238
Dłużne papiery wartościowe dostępne do sprzedaży	-	47 855	-	-	-	47 855	-	-	47 855
Pożyczki	1 869	179 162	4 821	399	3 253	189 504	4 197	4 758	198 459
Dłużne papiery wartościowe	-	13 623	-	-	-	13 623	98	-	13 721
Należności od klientów z tytułu kredytów	1 869	159 115	4 821	399	3 253	169 457	4 091	4 748	178 296
Transakcje z przyrzeczeniem odsprzedaży	-	885	-	-	-	885	-	-	885
Lokaty terminowe w instytucjach kredytowych	-	1 841	-	-	-	1 841	8	10	1 859
Pożyczki	-	3 698	-	-	-	3 698	-	-	3 698
Należności	906	7 630	344	73	143	9 096	67	582	9 745
Należności z tytułu ubezpieczeń bezpośrednich	899	1 103	313	62	105	2 482	24	580	3 086
Należności z tytułu reasekuracji	2	41	15	6	4	68	7	-	75
Inne należności	5	6 486	16	5	34	6 546	36	2	6 584
Udział reasekuratorów w rezerwach techniczno-ubezpieczeniowych	121	1 129	-	-	-	1 250	12	-	1 262
Razem	2 896	257 013	5 165	472	3 396	268 942	4 277	5 340	278 559

Jakość kredytowa aktywów finansowych na 31 grudnia 2016 (przekształcone)	Wartość bilansowa (netto) aktywów nieprzeterminowanych		Wartość bilansowa (netto) aktywów przeterminowanych			Wartość bilansowa (netto)	Odpisy z tytułu utraty wartości		Wartość brutto
	objętych odpisami z tytułu utruty wartości	nieobjętych odpisami z tytułu utruty wartości	do 3 miesiący	pow. 3 miesiący do 6 miesięcy	powyżej 6 miesięcy		tworzone indywidualnie	tworzone grupowo	
Dłużne papiery wartościowe utrzymywane do terminu wymagalności	-	17 346	-	-	-	17 346	1	-	17 347
Dłużne papiery wartościowe dostępne do sprzedaży	73	11 145	-	-	-	11 218	7	-	11 225
Pożyczki	644	49 145	3 034	170	1 341	54 334	865	2 284	57 483
Dłużne papiery wartościowe	121	2 342	-	-	-	2 463	71	-	2 534
Należności od klientów z tytułu kredytów	523	39 930	3 034	170	1 341	44 998	778	2 284	48 060
Transakcje z przyrzeczeniem odsprzedaży	-	2 880	-	-	-	2 880	-	-	2 880
Lokaty terminowe w instytucjach kredytowych	-	2 285	-	-	-	2 285	1	-	2 286
Pożyczki	-	1 708	-	-	-	1 708	15	-	1 723
Należności	1 007	4 295	211	45	106	5 664	65	526	6 255
Należności z tytułu ubezpieczeń bezpośrednich	909	1 004	197	39	84	2 233	36	526	2 795
Należności z tytułu reasekuracji	1	53	9	5	8	76	8	-	84
Inne należności	97	3 238	5	1	14	3 355	21	-	3 376
Udział reasekuratorów w rezerwach techniczno-ubezpieczeniowych	49	941	-	-	-	990	9	-	999
Razem	1 773	82 872	3 245	215	1 447	89 552	947	2 810	93 309

34. Należności

Należności - wartość bilansowa	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016 (przekształcone)
Należności z tytułu ubezpieczeń bezpośrednich, w tym:	2 482	2 233
- należności od ubezpieczających	2 320	1 996
- należności od pośredników ubezpieczeniowych	134	213
- inne należności	28	24
Należności z tytułu reasekuracji	68	76
Inne należności	6 546	3 355
- należności z tytułu sprzedaży papierów wartościowych i depozytów zabezpieczających ¹⁾	4 658	2 413
- należności z tytułu rozliczeń kart płatniczych	716	202
- należności z tytułu dostaw i usług	295	148
- należności od budżetu, inne niż z tytułu podatku dochodowego od osób prawnych	100	55
- należności ze sprzedaży wierzytelności	68	-
- rozliczenia przewencyjne	58	47
- należności z tytułu likwidacji bezpośredniej w imieniu innych zakładów ubezpieczeń	29	40
- rozliczenia sporne	7	-
- należności z tytułu wykonywania czynności komisarza awaryjnego	12	11
- należności z tytułu podatku dochodowego od osób prawnych	57	16
- należności z tytułu rozliczenia zakupu Podstawowej Działalności Banku BPH	94	94
- należności z tytułu kaucji i wadium	91	12
- pozostałe	361	317
Należności, razem	9 096	5 664

¹⁾ w pozycji wykazuje się przede wszystkim należności związane z zawartymi, lecz nierozliczonymi transakcjami dotyczącymi instrumentów finansowych.

Zarówno na 31 grudnia 2017 roku, jak i na 31 grudnia 2016 roku wartość godziwa należności nie odbiegała istotnie od ich wartości bilansowej, głównie ze względu na ich krótkoterminowy charakter oraz politykę tworzenia odpisów aktualizujących z tytułu utraty wartości.

Należności - wg wymagalności wynikającej z warunków umowy	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016 (przekształcone)
Do 1 roku ¹⁾	9 038	5 388
Powyżej 1 roku do 5 lat	55	267
Powyżej 5 lat	3	9
Należności – wg wymagalności wynikającej z warunków umowy, razem	9 096	5 664

¹⁾ W tym należności przeterminowane.

35. Środki pieniężne i ekwiwalenty środków pieniężnych

35.1.1. Zasady rachunkowości

Środki pieniężne i ekwiwalenty środków pieniężnych obejmują między innymi środki pieniężne w kasie oraz na bieżących rachunkach bankowych, w tym na rachunku w NBP.

Środki pieniężne wykazuje się w wartości nominalnej.

35.1.2. Dane ilościowe

Środki pieniężne i ich ekwiwalenty wykazane w sprawozdaniu z sytuacji finansowej oraz w sprawozdaniu z przepływów pieniężnych	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
Środki w banku centralnym ¹⁾	2 518	17
Środki pieniężne w kasie i na rachunkach bankowych	5 390	2 956
Pozostałe	330	-
Środki pieniężne i ich ekwiwalenty wykazane w sprawozdaniu z sytuacji finansowej oraz sprawozdaniu z przepływów pieniężnych, razem	8 239	2 973

¹⁾ Kwota dotyczy rezerwy obowiązkowej utrzymywanej przez Pekao i Alior Bank na rachunku bieżącym w NBP, w wysokości zgodnej z decyzjami Rady Polityki Pieniężnej. Wzrost pomiędzy prezentowanymi okresami wynika z objęcia w 2017 roku konsolidacją Pekao.

Informacja dodatkowa do skonsolidowanego rachunku przepływów pieniężnych

W skonsolidowanym rachunku przepływów pieniężnych jako środki pieniężne o ograniczonej możliwości dysponowania wykazano środki Funduszy Prewencyjnych. Na gruncie polskich przepisów i opartych na nich wewnętrznych regulacjach spółek Grupy PZU, środki te mogą być wydatkowane tylko w ściśle określonych celach w ramach działalności prewencyjnej, przy zachowaniu pełnej kontroli nad tymi środkami w ramach działalności prewencyjnej.

36. Aktywa przeznaczone do sprzedaży

36.1 Zasady rachunkowości

Aktywa i zobowiązania lub grupy do zbycia klasyfikuje się jako przeznaczone do sprzedaży, gdy istnieje plan ich sprzedaży oraz trwa aktywny program znalezienia nabywcy.

Aktywa i zobowiązania przeznaczone do sprzedaży lub grupy do zbycia wyceniane są w kwocie niższej z dwóch wartości: dotychczasowej wartości bilansowej oraz wartości godziwej pomniejszonej o koszty doprowadzenia do sprzedaży.

36.2 Dane ilościowe

Aktywa przeznaczone do sprzedaży wg klasyfikacji przed przeniesieniem	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
Grupy przeznaczone do sprzedaży	113	1 027
Aktywa	116	1 060
Nieruchomości inwestycyjne	90	1 002
Należności	1	12
Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego	6	2
Środki pieniężne i ekwiwalenty środków pieniężnych	17	42
Inne aktywa	2	2
Zobowiązania bezpośrednio związane z aktywami zakwalifikowanymi jako przeznaczone do sprzedaży	3	33
Rezerwa z tytułu odroczonego podatku dochodowego	-	15
Inne zobowiązania	3	18
Inne aktywa przeznaczone do sprzedaży	201	129
Rzeczowe aktywa trwałe	104	39
Nieruchomości inwestycyjne	97	90
Aktywa i grupy aktywów przeznaczone do sprzedaży	317	1 189
Zobowiązania bezpośrednio związane z aktywami zakwalifikowanymi jako przeznaczone do sprzedaży	3	33

W pozycji „Nieruchomości inwestycyjne” i w sekcji „Grupy przeznaczone do sprzedaży” zaprezentowano przede wszystkim nieruchomości przeznaczone do sprzedaży przez fundusze inwestycyjne sektora nieruchomości ze względu na osiągnięcie przewidywanego horyzontu inwestycyjnego. W związku ze zmianą planów inwestycyjnych, nieruchomości,

których łączna wartość na 31 grudnia 2016 roku wynosiła 887 mln zł przeklasyfikowano do nieruchomości inwestycyjnych.

W tabeli poniżej przedstawiono zestawienie największych nieruchomości przeznaczonych do sprzedaży wraz z istotnymi parametrami, które zostały uwzględnione przy wycenie.

Wszystkie nieruchomości wykazane w poniższej tabeli wyceniono za pomocą podejścia dochodowego przy zastosowaniu metody inwestycyjnej i techniki kapitalizacji prostej. W wycenie tej wykorzystano dane wejściowe nieobserwowalne takie, jak:

- stopę kapitalizacji – ustaloną na podstawie analizy stóp zwrotu osiąganych w transakcjach dla nieruchomości podobnych;
- miesięczną stawkę czynszu za 1m² odpowiedniego rodzaju powierzchni lub za jedno miejsce parkingowe (stawki czynszu dla poszczególnych nieruchomości zaprezentowano w tabeli poniżej).

Lp.	Nazwa nieruchomości	Wartość godziwa na 31 grudnia 2017	Wartość godziwa na 31 grudnia 2016	Rodzaj powierzchni	Zakres danych niemożliwych do zaobserwowania na 31 grudnia 2017	Zakres danych niemożliwych do zaobserwowania na 31 grudnia 2016
1.	Budynki magazynowe, Czeladź	92	115	Biurowa w obiektach magazynowych Magazynowa	6,50 - 9,00 euro 2,80 - 3,50 euro	7,00 - 9,00 euro 2,90 - 3,60 euro
2.	Budynek biurowy w trakcie realizacji, Wrocław	37	¹⁾	Biurowa Koszty budowy	14,00 - 16,00 euro ²⁾	11,00 - 14,50 euro ²⁾
3	Pozostałe	58	977 ³⁾	nd.	nd.	nd.
	RAZEM	187	1 092			

¹⁾ Na 31 grudnia 2016 roku nieruchomość była klasyfikowana jako inwestycyjna. Jej wartość godziwa na tę datę wynosiła 34 mln zł.

²⁾ Wartość kosztów budowy została określona na podstawie rynkowych kosztów budowy pomniejszonych o koszty poniesione na dzień wyceny.

³⁾ Nieruchomości o łącznej wartości 887 mln zł przeklasyfikowano do nieruchomości inwestycyjnych. Ich aktualne wyceny i zakresy danych uwzględnione w wycenie na 31 grudnia 2017 roku zaprezentowano w punkcie 9.2.

37. Wyemitowany kapitał podstawowy oraz inne kapitały przypadające właścicielom jednostki dominującej

37.1 Kapitał podstawowy

Kapitał podstawowy ujmuje się w wysokości określonej w statucie jednostki dominującej i zarejestrowanej w Krajowym Rejestrze Sądowym.

Wszystkie akcje zostały w pełni opłacone.

Stan na 31 grudnia 2017 i 31 grudnia 2016

Seria/emisja	Rodzaj akcji	Rodzaj uprzywilejowania	Rodzaj ograniczenia praw do akcji	Liczba akcji	Wartość serii/emisji wg wartości nominalnej (w zł)	Sposób pokrycia kapitału	Data rejestracji	Prawo do dywidendy (od daty)
A	na okaziciela	brak	brak	604 463 200	60 446 320	gotówka	23.01.1997	27.12.1991
B	na okaziciela	brak	brak	259 059 800	25 905 980	aport	31.03.1999	01.01.1999
Liczba akcji razem				863 523 000				
Kapitał zakładowy razem					86 352 300			

Strukturę akcjonariatu PZU oraz informacje o transakcjach dotyczących znacznych pakietów akcji PZU przedstawiono w punkcie 3.

37.1.1. Podział zysku jednostki dominującej

W odniesieniu do podziału zysku za 2017 rok i za lata poprzednie, podziałowi podlega wyłącznie zysk wykazany w jednostkowym sprawozdaniu finansowym PZU sporządzonym zgodnie z PSR.

37.1.1.1. Podział zysku za 2016 rok

29 maja 2017 roku Zarząd PZU postanowił wystąpić do Zwyczajnego Walnego Zgromadzenia PZU z wnioskiem w sprawie podziału zysku netto PZU za rok zakończony 31 grudnia 2016 roku w kwocie 1 593 mln zł w następujący sposób:

- 1 209 mln zł, tj. 1,40 zł na akcję przeznaczyć na wypłatę dywidendy;
- 369 mln zł przeznaczyć na kapitał zapasowy;
- 15 mln zł przeznaczyć na Zakładowy Fundusz Świadczeń Socjalnych.

29 czerwca 2017 roku ZWZ PZU podjęło uchwałę w sprawie podziału zysku netto PZU za rok zakończony 31 grudnia 2016 roku zgodną z wnioskiem Zarządu PZU.

Dzień dywidendy przypadał 29 września 2017 roku, a dywidendę wypłacono 19 października 2017 roku.

37.1.1.2. Podział zysku za 2017 rok

Do dnia podpisania skonsolidowanego sprawozdania finansowego Zarząd PZU nie podjął uchwały w sprawie propozycji podziału zysku za rok 2017.

37.2 Pozostałe kapitały

37.2.1. Zasady rachunkowości

Akcje własne nabyte i zatrzymane przez konsolidowane jednostki Grupy PZU wykazuje się w cenie nabycia.

W pozycji „Kapitał zapasowy” ujmuje się:

- efekt dystrybucji zysku, zgodnie z regulacjami prawnymi kraju siedziby spółki (w Polsce zgodnie z postanowieniami Kodeksu spółek handlowych) oraz statutów spółek Grupy PZU;
- kapitał powstały przy sprzedaży nieruchomości inwestycyjnych, uprzednio przeniesionych z nieruchomości własnych, zgodnie z zasadami opisanymi w punkcie 31;
- różnicę pomiędzy zmianą wartości udziału niekontrolującego a wartością godziwą zapłaty w transakcjach z udziałowcami niekontrolującymi.

W pozycji „Kapitał z aktualizacji wyceny” ujmowane są skutki:

- przeszacowania aktywów finansowych zaliczonych do kategorii aktywów dostępnych do sprzedaży;
- przeszacowania wartości nieruchomości do ich wartości godziwej na dzień ich przekwalifikowania z nieruchomości wykorzystywanych na własne potrzeby do nieruchomości inwestycyjnych;
- wyceny instrumentów zabezpieczających, w części stanowiącej efektywne zabezpieczenie;

po uwzględnieniu korespondującej zmiany aktywów lub rezerwy z tytułu podatku odroczonego.

Pozycja „Zyski i straty aktuarialne dotyczące rezerw pracowniczych” obejmuje kwoty wynikające ze wzrostu lub obniżenia wartości bieżącej zobowiązań z tytułu określonych świadczeń na skutek zmian założeń aktuarialnych i korekt założeń aktuarialnych ex post –demograficznych (np. umieralności, wskaźnika rotacji pracowników) oraz finansowych (np. stopy dyskontowej czy prognozowanej stopy wzrostu wynagrodzeń).

„Różnice kursowe z przeliczenia” zawierają różnice powstałe na skutek przeliczeń danych finansowych podmiotów zagranicznych według kursów walutowych, zgodnie z zasadami opisanymi w punkcie 5.5.

37.2.2. Dane ilościowe

Pozostałe kapitały	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
Akcje własne	-	(1)
Kapitał zapasowy	11 824	10 758
Sprzedaż akcji powyżej ich wartości nominalnej	538	538
Podział wyników spółek Grupy PZU	11 231	10 106
Pozostały	55	114
Kapitał z aktualizacji wyceny	157	106
Wycena instrumentów finansowych dostępnych do sprzedaży	78	25
Reklasyfikacja nieruchomości z rzeczowych aktywów trwałych do inwestycyjnych	85	89
Jednostki wyceniane metodą praw własności	1	1
Zabezpieczenie przepływów pieniężnych	(7)	(9)
Pozostałe kapitały rezerwowe	5	5
Zyski i straty aktuarialne dotyczące rezerw pracowniczych	4	3
Różnice kursowe z przeliczenia	(73)	(2)
Lietuvos Draudimas AB	(13)	40
AAS Balta	-	12
PZU Ukraina	(51)	(49)
PZU Ukraina Życie	(10)	(8)
Pozostałe	1	3
Pozostałe kapitały, razem	11 917	10 869

Zmiana kapitału z aktualizacji wyceny z tytułu wyceny instrumentów finansowych dostępnych do sprzedaży	1 stycznia - 31 grudnia 2017	1 stycznia - 31 grudnia 2016
Stan na początek okresu	25	129
Zmiany	53	(104)
- zmiana wartości godziwej	132	(130)
- sprzedaż	(79)	26
Stan na koniec okresu	78	25

38. Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe

38.1 Zasady rachunkowości

38.1.1. Ubezpieczenia majątkowe i osobowe

Rezerwa składek i rezerwa na ryzyka niewygasłe

Rezerwę składek ustala się na koniec każdego okresu sprawozdawczego metodą indywidualną, z dokładnością do jednego dnia.

Rezerwę na ryzyka niewygasłe tworzy się jako uzupełnienie do rezerwy składek, na pokrycie przyszłych odszkodowań, świadczeń i kosztów, z uwzględnieniem odroczonej kwoty akwizycji, w odniesieniu do umów ubezpieczenia, które nie wygasają z ostatnim dniem okresu sprawozdawczego. Kalkulację rezerwy na ryzyka niewygasłe przeprowadza się dla grup ubezpieczeń na koniec każdego okresu sprawozdawczego.

Ogólną kwotę rezerwy na ryzyka niewygasłe ustala się dla tych grup, dla których wskaźnik szkodowości bieżącego roku jest większy niż 100%, jako różnicę pomiędzy iloczynem rezerwy składek i wskaźnika szkodowości bieżącego roku obrotowego a rezerwą składek – dotyczącymi tego samego okresu ubezpieczenia.

Rezerwa na niewypłacone odszkodowania i świadczenia

Rezerwa na niewypłacone odszkodowania i świadczenia obejmuje:

- rezerwę na niewypłacone odszkodowania i świadczenia za szkody i wypadki zaistniałe i zgłoszone do końca okresu sprawozdawczego;
- rezerwę na szkody i wypadki zaistniałe do końca okresu sprawozdawczego i niezgłoszone;
- rezerwę na koszty likwidacji szkód.

RBNP ustala się w wysokości określonej metodą indywidualną przez komórki likwidacji szkód lub też, jeśli posiadane informacje nie pozwalają na ocenę wysokości rezerwy, w wysokości średniej szkody ustalonej metodą aktuarialną. Utworzona rezerwa uwzględnia udział własny ubezpieczonego, oczekiwany wzrost cen towarów i usług naprawczych i nie może przekraczać sumy ubezpieczenia lub sumy gwarancyjnej. Rezerwę aktualizuje się niezwłocznie po uzyskaniu informacji mających wpływ na jej wysokość, metodą indywidualnej oceny lub szacunku szkód i świadczeń.

IBNR tworzy się na szkody i świadczenia niezgłoszone do dnia bilansowego, na który tworzona jest rezerwa. IBNR wylicza się przy wykorzystaniu metod analizy trójkątów szkód: uogólnionej metody *Chain Ladder*, a w przypadku niewielkiej liczby lub wartości szkód - metody Bornhuettera-Fergusona w podziale na lata, w których powstały szkody. Podstawą do wyliczeń są roczne trójkąty zarówno szkód wypłaconych, jak i szkód zgłoszonych.

Rezerwę na bezpośrednie koszty likwidacji dla szkód zgłoszonych ustala się indywidualnie dla każdej szkody, zaś dla szkód zaistniałych i niezgłoszonych – przy wykorzystaniu uogólnionej metody *Chain Ladder* (na podstawie analizy trójkątów kosztów w podziale na lata, w których powstały szkody).

Rezerwę na pośrednie koszty likwidacji szkód tworzy się metodą aktuarialną jako iloczyn wskaźnika udziału pośrednich kosztów likwidacji w wypłaconych odszkodowaniach oraz bezpośrednich kosztach likwidacji szkód i sumy rezerwy na szkody zgłoszone i niewypłacone, rezerwy na szkody i wypadki zaistniałe i niezgłoszone oraz rezerwy na bezpośrednie koszty likwidacji szkód.

Rezerwy I i II oraz rezerwę na koszty likwidacji szkód ujmuje się w wartości nominalnej, tj. bez ich dyskontowania.

Rezerwa na skapitalizowaną wartość rent

Rezerwę na skapitalizowaną wartość rent wylicza się indywidualnie, jako wartość obecną renty (dożywotniej lub czasowej), płatnej z góry.

Na koniec każdego okresu sprawozdawczego metodami aktuarialnymi tworzy się również rezerwę na skapitalizowaną wartość rent ze szkód zaistniałych po 31 grudnia 1990 roku i do końca okresu sprawozdawczego nieujawnionych jako renty (IBNR rentowy). Na koniec każdego okresu sprawozdawczego ustala się wysokość dodatkowej rezerwy przeznaczonej na pokrycie zobowiązań wynikających z podwyższania świadczeń rentowych pochodzących z tzw. starego portfela. Doszacowania dokonuje się dla tych rentobiorców, dla których wyliczono analogiczną rezerwę na koniec 1997 roku a świadczenie na koniec okresu sprawozdawczego jest niższe niż określony procent obecnej wartości średnich wynagrodzeń w latach 1960-1990.

Test adekwatności rezerw

W ubezpieczeniach majątkowych i osobowych test adekwatności rezerw nie jest wymagany, jednakże przy sporządzaniu skonsolidowanego sprawozdania finansowego, przeprowadzana jest procedura analogiczna do testu adekwatności rezerw w ubezpieczeniach na życie, mająca na celu weryfikację wystarczalności rezerw szkodowych w ramach poszczególnych produktów. Wykorzystuje się przy tym aktualnie obserwowane trendy dotyczące wypadkowości, tempa zgłaszania szkód i wypłat odszkodowań. Jeśli oszacowania uwzględniające aktualne trendy są wyższe od rezerw szkodowych, rezerwy podnoszone są do wysokości tych oszacowań. W przeciwnym przypadku rezerwy mogą zostać częściowo uwolnione.

Mechanizm tworzenia rezerwy na ryzyka niewygasłe w ubezpieczeniach majątkowych i osobowych odpowiada minimalnym wymaganiom dla testu adekwatności rezerw.

38.1.2. Ubezpieczenia na życie

Rezerwa składek

Rezerwę składek tworzy się jako tę część składek przypisanej, która przypada na przyszłe okresy sprawozdawcze proporcjonalnie do okresu, na który składka jest przypisana.

Rezerwa ubezpieczeń na życie

Rezerwy ubezpieczeń na życie określa się metodami aktuarialnymi prospektywnymi, indywidualnie dla każdej umowy ubezpieczenia przy zastosowaniu tzw. metody składki netto (ang. *net premium reserves*) i odpowiadają różnicy pomiędzy:

- oczekiwaną wartością bieżącą gwarantowanych świadczeń, jakie mogą wyniknąć w związku z udzieloną ochroną ubezpieczeniową;
- wartością bieżącą oczekiwanych składek, jakie do końca obowiązywania tych umów będą jeszcze opłacone.

W ubezpieczeniach związanych z ubezpieczeniowymi funduszami kapitałowymi rezerwę ubezpieczeń na życie tworzy się w celu pokrycia bieżących świadczeń z tytułu udzielonej ochrony ubezpieczeniowej ponad wartość środków zgromadzonych w funduszu i odpowiada części pobranych opłat z tytułu udzielonej ochrony ubezpieczeniowej przypadającej na przyszłe okresy sprawozdawcze.

W kalkulacji rezerw ubezpieczeń na życie uwzględnia się również narzuty na koszty, zaś samych rezerw nie pomniejsza się o wartość odroczonej kosztów akwizycji.

Rezerwa dla ubezpieczeń na życie jeżeli ryzyko lokaty ponosi ubezpieczający

Rezerwy dla ubezpieczeń na życie jeżeli ryzyko lokaty ponosi ubezpieczający tworzy się w wysokości wartości lokaty dokonanej zgodnie z postanowieniami zawartej umowy.

Rezerwa na niewypłacone odszkodowania i świadczenia

Rezerwę na niewypłacone odszkodowania i świadczenia tworzy się niezależnie na:

- świadczenia zgłoszone niewypłacone – metodą indywidualną, a w przypadku braku możliwości oceny wysokości świadczenia (jeżeli występowanie świadczeń jest zjawiskiem masowym) metodą średniej wysokości świadczenia z ostatniego kwartału poprzedzającego kwartał sprawozdawczy;
- świadczenia zaistniałe niezgłoszone – metodą ryczałtową jako procent świadczeń wypłaconych za okres ostatnich dwunastu miesięcy.

Rezerwa na niewypłacone odszkodowania i świadczenia obejmuje również rezerwę na koszty likwidacji świadczeń.

Rezerwy na premie i rabaty dla ubezpieczonych

Rezerwa ta odpowiada części zarachowanych na koniec okresu sprawozdawczego zysków z ubezpieczeń, które zostaną przyznane i wypłacone ubezpieczonemu po zakończeniu okresu rozliczeniowego (tzw. udział w zyskach) na warunkach określonych w umowach.

Pozostałe rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe

Pozostałe rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe w ubezpieczeniach na życie obejmują:

- rezerwę na rewalforyzację świadczeń z ubezpieczeń jednostkowych na życie i rent przejętych z Państwowego Zakładu Ubezpieczeń;
- rezerwę na prowadzone procesy sądowe oraz świadczenia w związku z orzeczeniami sądowymi (na podstawie art. 358 § 3 ustawy z 23 kwietnia 1964 roku Kodeks cywilny (t.j. Dz. U. z 2017 r. poz. 459 z późn. zm.) w sprawie zmiany wysokości lub sposobu spełnienia świadczenia pieniężnego;
wartość rezerwy wyznaczono w oparciu o wartość oczekiwanych przyszłych dodatkowych świadczeń wynikających ze spraw sądowych i ugód. Wartość tych świadczeń ustalono poprzez ekstrapolację historycznego trendu świadczeń, oszacowanego na bazie liczby zakończonych procesów sądowych i ugód oraz wartości zasądzonych kwot;
- rezerwę na wypadek wystąpienia niskich stóp procentowych - związaną z przewidywanym obniżeniem się rentowności aktywów stanowiących pokrycie rezerw ubezpieczeń na życie dla tradycyjnych indywidualnych ubezpieczeń na życie i zaopatrzenia dzieci oraz rent. Rezerwa tworzona jest metodą aktuarialną indywidualnie dla każdej umowy ubezpieczenia w wysokości odpowiadającej różnicy pomiędzy:
 - wysokością rezerw matematycznych ustalonych przy użyciu odpowiednich formuł matematycznych i zastosowaniu zmodyfikowanych stóp technicznych uwzględniających przewidywaną ich obniżkę w przyszłości oraz
 - wysokością rezerw matematycznych ustalonych zgodnie z obowiązującymi regulaminami tworzenia rezerw, przy oryginalnej stopie technicznej, jaka miała zastosowanie w taryfikacji tych produktów.

Testy adekwatności rezerw

Na koniec każdego roku, dla poszczególnych produktów portfela ubezpieczeń na życie, dokonuje się porównania wysokości rezerw techniczno – ubezpieczeniowych ujętych w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym z wartością obecną przyszłych oczekiwanych przepływów pieniężnych tj. wartością ekonomiczną zobowiązań. Prognozy tych przepływów obejmują przychody z tytułu składek, wydatki z tytułu świadczeń, kosztów, prowizji i są wyznaczone w oparciu o szereg założeń dotyczących: śmiertelności, szkodowości, rezygnacji, kosztów obsługi, krzywych stóp zwrotu oraz innych specyficznych dla danego produktu założeń (np. indeksacji).

Wykorzystywane do prognoz przepływów pieniężnych założenia o przewidywanym przyszłym poziomie śmiertelności, szkodowości, rezygnacji oraz inne specyficzne dla danego produktu założenia są co roku weryfikowane i aktualizowane w oparciu o bieżące doświadczenia oraz obserwowane trendy. Wraz z oceną dotyczącą ich dalszego kształtowania stanowią najlepsze oczekiwanie (ang. *best estimate assumption*) w zakresie dalszego rozwoju śmiertelności, szkodowości, rezygnacji itd.

Przyszłe indeksacje sum ubezpieczeń i składek, wynikające z prawa do udziału w zyskach, określonego jako nadwyżka osiągniętych stóp zwrotu z lokat ponad stopę techniczną, oparte są na prognozie przyszłych stóp zwrotu z obecnego portfela aktywów na pokrycie rezerw dla tych produktów wraz z przewidywanymi w przyszłości ich reinwestycjami przy aktualnej strukturze terminowej stóp procentowych, tj. zgodnie z aktualnymi oczekiwaniami rynkowymi.

Prognozy przyszłych kosztów dokonuje się w oparciu o przewidywaną liczbę umów pozostających w portfelu w kolejnych okresach i średni jednostkowy koszt obsługi przypadający na umowę. Założenia dotyczące kosztów jednostkowych ustalane są w oparciu o przewidywane przyszłe koszty utrzymania i obsługi portfela wraz z kosztami zarządzania aktywami oraz kosztami likwidacji szkód. Przyjmuje się, że jednostkowe koszty obsługi podlegają zwiększeniu w kolejnych latach projekcji o wskaźnik wzrostu kosztów. Wysokość przyszłych prowizji ustalana jest w oparciu o umówione stawki prowizyjne dla poszczególnych umów w kolejnych latach ich obowiązywania.

Do określenia wartości obecnej przyszłych przepływów finansowych wykorzystywane są czynniki dyskonta ustalone w oparciu o nieskorygowaną rentowność polskich obligacji skarbowych zgodnie z ich aktualnymi notowaniami rynkowymi.

W ramach testu porównuje się obecną wartość prognozowanych przepływów pieniężnych z wysokością rezerw wykazywaną na koniec każdego roku. W przypadku stwierdzenia niewystarczalności rezerw w stosunku do wartości zdyskontowanych przepływów wprowadza się zmiany do dotychczasowych zasad wyznaczania rezerw, dokonując tym samym korekty ich wartości.

Celem testu adekwatności rezerw jest ocena wystarczalności wartości rezerw techniczno-ubezpieczeniowych ujętych w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym, a nie ocena adekwatności poszczególnych założeń. Test adekwatności rezerw nie prowadzi więc do bezpośredniej identyfikacji stopnia wystarczalności lub nieadekwatności poszczególnych założeń przyjętych w oszacowaniu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych.

38.1.3. Udział reasekuratorów

Udział reasekuratorów w rezerwie składek, rezerwie na ryzyka niewygasłe, rezerwach na niewypłacone odszkodowania i świadczenia ustala się w wysokości zgodnej z warunkami odpowiednich umów reasekuracyjnych.

Udział reasekuratorów w odszkodowaniach i świadczeniach ustala się dla tych grup ubezpieczeń, dla których istnieje pokrycie reasekuracyjne, w takiej części, w jakiej reasekuratorzy uczestniczą w odszkodowaniach i świadczeniach, zgodnie z odpowiednimi umowami reasekuracyjnymi.

38.2 Szacunki i założenia

38.2.1. Ubezpieczenia majątkowe i osobowe

Przy ustalaniu rezerw na niewypłacone odszkodowania i świadczenia uwzględnia się niepewność związaną z zadośćuczynieniami w szkodach osobowych. W przypadku tego typu roszczeń zmiany w otoczeniu prawnym i nieugruntowane orzecznictwo mogą wpływać na ostateczną wartość wypłaconych świadczeń.

Przy wyliczaniu rezerwy na skapitalizowaną wartość rent, przyszły wzrost średniej renty szacuje się na podstawie danych historycznych z uwzględnieniem innych informacji mogących mieć wpływ na przyszły wzrost rent (przykładowo wzrost świadomości ubezpieczeniowej, zmiany legislacyjne, itp.).

Zarówno na 31 grudnia 2017 roku, jak i na 31 grudnia 2016 roku dla wszystkich rent przyjęto stopę techniczną w wysokości 3,6% oraz stopę wzrostu rent w wysokości 3,9%, oszacowaną w oparciu o prognozy inflacji oraz wzrostu wynagrodzeń.

Dla rent dożywotnich okres, przez jaki renta będzie wypłacana ustala się na podstawie publicznie dostępnych statystyk, w Polsce przykładowo PTTŻ publikowanych przez Główny Urząd Statystyczny. Dodatkowo, przy ustalaniu rezerwy na skapitalizowaną wartość rent uwzględnia się koszt przyszłej ich obsługi w wysokości 3% wartości wypłacanych świadczeń.

Szacowaną wartość ostateczną wypłacanych odszkodowań i świadczeń w trójkątach rozwoju rezerw, a także analizę wrażliwości wyniku netto oraz kapitałów własnych na zmianę założeń wykorzystywanych przy wyliczaniu rezerwy na skapitalizowaną wartość rent zaprezentowano w punkcie 7.5.2.1.

38.2.2. Ubezpieczenia na życie

Wysokość rezerw ubezpieczeń na życie odpowiada wartości zobowiązań wynikających z zawartych umów ubezpieczeń. Ustalana jest jako różnica pomiędzy wartością bieżącą oczekiwanych świadczeń, a wartością bieżącą oczekiwanych składek przy zastosowaniu tzw. metody składki netto. W kalkulacji rezerw uwzględnia się wszystkie świadczenia oraz składki przewidziane w umowach jako kontraktowe zobowiązania i należności, bez względu na fakt, czy umowa będzie przez ubezpieczającego realizowana do końca umówionego okresu, czy będzie przez niego wypowiedziana. Przyjęte założenia dotyczące częstotliwości występowania zdarzeń objętych ochroną ubezpieczeniową, tj. śmiertelność, zachorowalność i wypadkowość ustala się na podstawie publicznie dostępnych statystyk, w Polsce przykładowo PTTŻ lub

w oparciu o statystyki własne opracowane na podstawie danych historycznych z poszczególnych grup produktów znajdujących się w portfelu.

W przypadku stóp technicznych (stóp dyskonta) stosowanych w kalkulacjach wartości bieżących świadczeń i składek założenia przyjmowane są w oparciu o przewidywane stopy zwrotu z istniejących aktywów i ich przyszłych reinwestycji z uwzględnieniem limitu maksymalnej stopy technicznej ogłaszanej corocznie przez KNF dla nowych umów.

Założenia stosowane w kalkulacji rezerw ubezpieczeń na życie określa się odrębnie dla poszczególnych produktów ubezpieczeniowych w momencie ustalania taryf składek i wprowadzenia danego produktu do sprzedaży (tzw. *lock-in-assumptions*). Co roku poszczególne przyjmowane założenia są weryfikowane pod względem adekwatności. W przypadku stwierdzenia nieadekwatności danego założenia, jest ono weryfikowane i zmieniane, co bezpośrednio prowadzi do zmiany wysokości zobowiązań prezentowanych w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym. Powyższe założenia obarczone są naturalną niepewnością wynikającą z długiego horyzontu czasowego.

Częstość występowania zdarzeń objętych ochroną ubezpieczeniową

Przy kalkulacji rezerw uwzględnia się dane o wysokości gwarantowanych sum ubezpieczeń i świadczeń oraz dane dotyczące wieku i płci poszczególnych ubezpieczonych, jak również, w przypadku grupowych ubezpieczeń pracowniczych w zakładach pracy oraz ubezpieczeniach indywidualnie kontynuowanych pracowniczych i rodzinnych, założenia o strukturze wiekowo-płciowej współubezpieczonych (członków rodzin ubezpieczonych).

Dla ubezpieczeń z udziałem w zysku oraz ubezpieczeń na stary portfel, rezerwa ubezpieczeń na życie obejmuje również dotychczas przyznane udziały w zyskach w formie zmian sum ubezpieczeń i składek oraz urealnień gwarantowanych świadczeń, w tym dokonanych przez PZU Życie waloryzacji rent.

Analizę wrażliwości wyniku netto oraz kapitałów własnych na zmianę założeń wykorzystywanych przy wyliczaniu rezerw technicznych w ubezpieczeniach na życie zaprezentowano w punkcie 7.5.2.2.

38.3 Dane ilościowe

Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe	31 grudnia 2017			31 grudnia 2016		
	brutto	udział reasekuratorów	udział własny	brutto	udział reasekuratorów	udział własny
Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe w ubezpieczeniach majątkowych i osobowych	22 000	(1 250)	20 750	20 388	(990)	19 398
Rezerwa składek	7 877	(466)	7 411	6 957	(377)	6 580
Rezerwa na pokrycie ryzyka niewygasłego	37	(3)	34	26	-	26
Rezerwy na niewypłacone odszkodowania i świadczenia	8 301	(585)	7 716	7 730	(421)	7 309
- na szkody zgłoszone	3 187	(533)	2 654	2 992	(371)	2 621
- na szkody niezgłoszone (IBNR)	3 348	(41)	3 307	2 979	(29)	2 950
- na koszty likwidacji szkód	1 766	(11)	1 755	1 759	(21)	1 738
Rezerwa na skapitalizowaną wartość rent	5 776	(190)	5 586	5 673	(192)	5 481
Rezerwy na premie i rabaty dla ubezpieczonych	9	(6)	3	2	-	2
Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe w ubezpieczeniach na życie	22 558	-	22 558	21 806	-	21 806
Rezerwa składek	94	-	94	93	-	93
Rezerwa ubezpieczeń na życie	16 060	-	16 060	15 928	-	15 928
Rezerwy na niewypłacone odszkodowania i świadczenia	597	-	597	542	-	542
- na szkody zgłoszone	153	-	153	156	-	156
- na szkody niezgłoszone (IBNR)	437	-	437	380	-	380
- na koszty obsługi świadczeń	7	-	7	6	-	6
Rezerwy na premie i rabaty dla ubezpieczonych	5	-	5	3	-	3
Pozostałe rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe	287	-	287	323	-	323
Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe dla ubezpieczeń na życie, jeżeli ryzyko lokaty ponosi ubezpieczający	5 515	-	5 515	4 917	-	4 917
Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe, razem	44 558	(1 250)	43 308	42 194	(990)	41 204

Powyższa tabela zawiera także kwoty rezerw w ubezpieczeniach na życie utworzonych na stary portfel, których wysokość wynosi:

Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe na stary portfel	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
Rezerwy ubezpieczeń na życie	401	419
Pozostałe rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe	121	134
- rezerwy na wypadek wystąpienia niskich stóp procentowych	47	90
- rezerwy na postępowania sporne	74	44
Rezerwa IBNR i RBNP	2	2
Rezerwy na stary portfel, razem	524	555

38.4 Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe w ubezpieczeniach majątkowych i osobowych

Rezerwy wg klas rachunkowych określonych w dziale II załącznika do ustawy o działalności ubezpieczeniowej	31 grudnia 2017			31 grudnia 2016		
	brutto	udział reasekuratorów	udział własny	brutto	udział reasekuratorów	udział własny
Następstwa wypadków i choroba (grupa 1 i 2)	392	(10)	382	386	-	386
Komunikacyjne - odpowiedzialność cywilna (grupa 10)	13 544	(361)	13 183	12 551	(306)	12 245
Komunikacyjne pozostałe (grupa 3)	2 769	(21)	2 748	2 446	(41)	2 405
Morskie, lotnicze i transportowe (grupy 4, 5, 6, 7)	88	(20)	68	94	(20)	74
Od ognia i innych szkód majątkowych (grupy 8 i 9)	2 221	(547)	1 674	1 810	(271)	1 539
Odpowiedzialność cywilna (grupy 11,12,13)	2 157	(106)	2 051	2 150	(92)	2 058
Kredyt i gwarancje (grupy 14,15)	196	(77)	119	183	(72)	111
Świadczenie pomocy (grupa 18)	280	(1)	279	239	(4)	235
Ochrona prawna (grupa 17)	10	-	10	7	-	7
Pozostałe (grupa 16)	343	(107)	236	522	(184)	338
Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe, razem	22 000	(1 250)	20 750	20 388	(990)	19 398

Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe w ubezpieczeniach majątkowych i osobowych	31 grudnia 2017			31 grudnia 2016		
	brutto	udział reasekuratorów	udział własny	brutto	udział reasekuratorów	udział własny
Krótkoterminowe	5 162	(312)	4 850	4 972	(265)	4 707
Długoterminowe	16 838	(938)	15 900	15 416	(725)	14 691
Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe, razem	22 000	(1 250)	20 750	20 388	(990)	19 398

Jako rezerwy długoterminowe wykazano rezerwy, z których prognozowane przepływy pieniężne nastąpią po upływie więcej niż 12 miesięcy od zakończenia okresu sprawozdawczego, czyli od 31 grudnia 2017 roku.

Zmiana stanu rezerw

Zmiana stanu rezerwy składek w ubezpieczeniach majątkowych i osobowych	1 stycznia - 31 grudnia 2017			1 stycznia - 31 grudnia 2016		
	brutto	udział reasekuratorów	udział własny	brutto	udział reasekuratorów	udział własny
Stan na początek okresu	6 957	(377)	6 580	5 643	(339)	5 304
Wzrost (spadek) rezerw dotyczących polis zawartych w roku bieżącym	7 334	(429)	6 905	6 552	(194)	6 358
Wzrost (spadek) rezerw dotyczących polis zawartych w latach poprzednich	(6 366)	336	(6 030)	(5 255)	156	(5 099)
Różnice kursowe w okresie	(48)	4	(44)	17	-	17
Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe, razem	7 877	(466)	7 411	6 957	(377)	6 580

Zmiana stanu rezerwy na pokrycie ryzyka niewygasłego	1 stycznia - 31 grudnia 2017			1 stycznia - 31 grudnia 2016		
	brutto	udział reasekuratorów	udział własny	brutto	udział reasekuratorów	udział własny
Stan na początek okresu	26	-	26	119	-	119
Wzrost (spadek) rezerw dotyczących polis zawartych w roku bieżącym	33	(3)	30	23	-	23
Wzrost (spadek) rezerw dotyczących polis zawartych w latach poprzednich	(21)	-	(21)	(116)	-	(116)
Różnice kursowe w okresie	(1)	-	(1)	-	-	-
Stan na koniec okresu	37	(3)	34	26	-	26

Zmiana stanu rezerw na niewypłacone odszkodowania i świadczenia w ubezpieczeniach majątkowych i osobowych	1 stycznia - 31 grudnia 2017			1 stycznia - 31 grudnia 2016		
	brutto	udział reasekuratorów	udział własny	brutto	udział reasekuratorów	udział własny
Stan na początek okresu, w tym:	7 730	(421)	7 309	7 706	(580)	7 126
Wypłacone świadczenia dotyczące szkód zaistniałych w latach poprzednich, w tym:	(2 713)	177	(2 536)	(2 502)	247	(2 255)
- wypłacone odszkodowania	(2 308)	170	(2 138)	(2 133)	241	(1 892)
- koszty likwidacji szkód	(405)	7	(398)	(369)	6	(363)
Wzrost (spadek) rezerw, w tym:	3 305	(348)	2 957	2 539	(87)	2 452
- dotyczących szkód zaistniałych w bieżącym roku	3 212	(223)	2 989	2 751	(66)	2 685
- dotyczących szkód zaistniałych w latach poprzednich	93	(125)	(32)	(212)	(21)	(233)
Pozostałe zmiany	6	4	10	(24)	(1)	(25)
Różnice kursowe w okresie	(27)	3	(24)	11	-	11
Stan na koniec okresu	8 301	(585)	7 716	7 730	(421)	7 309

Zmiana stanu rezerwy na skapitalizowaną wartość rent w ubezpieczeniach majątkowych i osobowych	1 stycznia - 31 grudnia 2017			1 stycznia - 31 grudnia 2016		
	brutto	udział reasekuratorów	udział własny	brutto	udział reasekuratorów	udział własny
Stan na początek okresu	5 673	(192)	5 481	5 808	(178)	5 630
Wypłacone świadczenia dotyczące szkód zaistniałych w latach poprzednich	(355)	11	(344)	(325)	9	(316)
Wzrost (spadek) rezerw dotyczących szkód zaistniałych w latach poprzednich	212	(4)	208	13	(22)	(9)
Zmiany w założeniach wynikające ze zmiany stóp technicznych	(16)	1	(15)	(15)	-	(15)
Wzrost rezerw dotyczących szkód zaistniałych w bieżącym roku	203	(4)	199	168	-	168
Pozostałe zmiany	59	(2)	57	24	(1)	23
Stan na koniec okresu	5 776	(190)	5 586	5 673	(192)	5 481

38.5 Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe w ubezpieczeniach na życie

Zmiana stanu rezerwy ubezpieczeń na życie, rezerwy na premie i rabaty oraz pozostałych rezerw techniczno-ubezpieczeniowych - umowy ubezpieczeniowe	1 stycznia - 31 grudnia 2017			1 stycznia - 31 grudnia 2016		
	brutto	udział reasekuratorów	udział własny	brutto	udział reasekuratorów	udział własny
Stan na początek okresu	16 254	-	16 254	16 606	-	16 606
Wzrost (spadek) rezerw dotyczący polis zawartych w roku bieżącym	333	-	333	316	-	316
Wzrost (spadek) rezerw dotyczący polis zawartych w latach poprzednich	(218)	-	(218)	(668)	-	(668)
Różnice kursowe	(17)	-	(17)	-	-	-
Stan na koniec okresu	16 352	-	16 352	16 254	-	16 254

Zmiana stanu rezerw ubezpieczeń na życie brutto - kontrakty <i>unit-linked</i>	1 stycznia - 31 grudnia 2017			1 stycznia - 31 grudnia 2016		
	brutto	udział reasekuratorów	udział własny	brutto	udział reasekuratorów	udział własny
Stan na początek okresu	4 917	-	4 917	4 744	-	4 744
Zwiększenia funduszu z tytułu składek	1 411	-	1 411	956	-	956
Pobrane opłaty	(90)	-	(90)	(91)	-	(91)
Przychody z lokat funduszu	287	-	287	131	-	131
Zmniejszenia funduszu z tytułu świadczeń, wykupów, itp.	(952)	-	(952)	(799)	-	(799)
Pozostałe zmiany	(58)	-	(58)	(24)	-	(24)
Stan na koniec okresu	5 515	-	5 515	4 917	-	4 917

Zmiana stanu rezerw szkodowych brutto	1 stycznia - 31 grudnia 2017			1 stycznia - 31 grudnia 2016		
	brutto	udział reasekuratorów	udział własny	brutto	udział reasekuratorów	udział własny
Stan na początek okresu	542	-	542	558	-	558
Wykorzystanie rezerw szkodowych w ciągu roku	(572)	-	(572)	(562)	-	(562)
Utworzenie rezerw szkodowych w ciągu roku	627	-	627	546	-	546
Stan na koniec okresu	597	-	597	542	-	542

39. Rezerwy na świadczenia pracownicze

39.1 Zasady rachunkowości

W związku z przyjętymi zasadami rachunkowości oraz faktem, iż spółki Grupy PZU nie wydzieliły aktywów programów określonych świadczeń, wartość bilansowa rezerw programów określonych świadczeń równa się wartości bieżącej odpowiadających im zobowiązań.

39.1.1. Programy określonych składek

Ponoszone przez pracodawcę koszty składek stanowiących ustawowe narzuty na wynagrodzenia pracownicze obciążają rachunek zysków i strat w okresie, którego dotyczą. W Polsce obejmują one części składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe oraz całość składek na ubezpieczenie wypadkowe, Fundusz Pracy, Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych i odpis na Zakładowy Fundusz Świadczeń Socjalnych.

39.1.2. Programy określonych świadczeń

Na mocy przepisów ustawy z 26 czerwca 1974 roku Kodeks pracy (t.j. Dz. U. z 2018 roku poz. 108 z późn. zm.) pracownicy spółek Grupy PZU, mających siedziby w Polsce są uprawnieni do otrzymania odprawy emerytalnej (w wysokości jednomiesięcznego wynagrodzenia w momencie przejścia na emeryturę) oraz świadczeń pośmiertnych (w zależności od stażu pracy w spółkach Grupy PZU równowartość wynagrodzenia za okres od 1 do 6 miesięcy).

Koszty programów określonych świadczeń oszacowane metodami aktuarialnymi rozpoznaje się memoriałowo przy zastosowaniu metody prognozowanych uprawnień jednostkowych.

Zyski i straty aktuarialne rozpoznaje się w całości w okresie, w którym wystąpiły w pozycji „Zyski i straty aktuarialne dotyczące rezerw pracowniczych” w innych całkowitych dochodach. Dodatkowe informacje przedstawiono w punkcie 37.2.1.

39.1.3. Koszty urlopów pracowniczych

Pracownikom przysługuje prawo do urlopów na warunkach określonych w aktach prawnych z zakresu prawa pracy (w Polsce w Kodeksie pracy). Koszt urlopów pracowniczych uznaje się na bazie memoriałowej, stosując metodę zobowiązań. Zobowiązanie z tytułu urlopów pracowniczych ustala się w oparciu o różnicę pomiędzy faktycznym stanem wykorzystania urlopów przez pracowników, a stanem jaki istniałby, gdyby urlopy były wykorzystywane proporcjonalnie do upływu czasu w okresie, za które te urlopy przysługują pracownikom.

39.2 Szacunki i założenia

Rezerwy na odprawy emerytalne i świadczenia pośmiertne szacowane są metodami aktuarialnymi z zastosowaniem odpowiednich technik i założeń aktuarialnych:

- stóp dyskontowych, zgodnych z krzywą rentowności obligacji zerokuponowych Skarbu Państwa,
- wskaźnika śmiertelności przyjmowanego na poziomie określonym w PTTŻ,
- przewidywanej stopy wzrostu wynagrodzeń w poszczególnych jednostkach Grupy PZU,
- wskaźnika rotacji pracowników (różnicowanego ze względu m. in. na wiek, staż pracy i płeć pracownika) oraz
- wskaźnika inwalidztwa (odejść na rentę) przyjmowanego jako odpowiedni procent wartości wskaźnika śmiertelności.

39.3 Dane ilościowe

Rezerwy na świadczenia pracownicze	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
Rezerwa na urlopy	158	76
Programy określonych świadczeń	353	49
- rezerwy na odprawy emerytalne	330	33
- rezerwy na świadczenia pośmiertne	23	16
Inne długoterminowe świadczenia pracownicze	45	3
Rezerwy na świadczenia pracownicze, razem	556	128

40. Inne rezerwy

40.1 Zasady rachunkowości

Rezerwy to zobowiązania, których kwota lub termin zapłaty są niepewne. Podstawą utworzenia rezerwy jest bieżący obowiązek, wynikający ze zdarzeń przeszłych, którego wypełnienie spowoduje wypływ środków zawierających w sobie korzyści ekonomiczne. Kwota rezerwy ustalana jest w oparciu o wiarygodny szacunek tego wypływu na dzień bilansowy.

Rezerwy na udzielone gwarancje i poręczenia ustala się jako różnicę pomiędzy oczekiwaną wartością ekspozycji bilansowej, która powstanie z udzielonego zobowiązania pozabilansowego a wartością bieżącą oczekiwanych przyszłych przepływów pieniężnych uzyskanych z ekspozycji bilansowej powstałej z udzielonego zobowiązania.

Rezerwa na koszty restrukturyzacji jest tworzona tylko wówczas, gdy spełnione zostaną ogólne kryteria ujmowania rezerw, a dodatkowo kryteria szczegółowe dotyczące rezerw na koszty restrukturyzacji takie, jak posiadanie szczegółowego, formalnego planu restrukturyzacji i wzbudzenie uzasadnionego oczekiwania u stron, których plan dotyczy, że zostaną przeprowadzone działania restrukturyzacyjne (poprzez rozpoczęcie wdrażania planu lub ogłoszenie jego głównych elementów).

40.2 Szacunki i założenia

Rezerwy na sprawy sporne ustala się metodą indywidualną, z uwzględnieniem prawdopodobieństwa wystąpienia wpływu środków zawierających w sobie korzyści ekonomiczne dla wypełnienia ciężącego obowiązku. Wpływ środków uznaje się za prawdopodobny, jeśli bardziej możliwe jest, że do zaistnienia zdarzenia dojdzie, niż to, że do niego nie dojdzie, czyli gdy prawdopodobieństwo zaistnienia zdarzenia jest większe od prawdopodobieństwa, że zdarzenie nie nastąpi.

Szczegółowe opisy i kwoty rezerw na sprawy sporne zaprezentowano w punkcie 47.

40.3 Dane ilościowe

Inne rezerwy	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
Krótkoterminowe	279	352
Długoterminowe	218	15
Inne rezerwy, razem	497	367

Zmiana stanu innych rezerw w roku zakończonym 31 grudnia 2017	Stan na początek okresu	Zwiększenie	Wykorzystanie	Rozwiązanie	Zmiana składu grupy	Inne zmiany	Stan na koniec okresu
Rezerwa na koszty z tytułu restrukturyzacji	252	61	(222)	(28)	-	-	63
Rezerwa na roszczenia sporne i potencjalne zobowiązania	11	16	(7)	(1)	56	7	82
Rezerwa na kary nałożone przez UOKiK ¹⁾	58	-	-	(1)	-	-	57
Rezerwa na koszty zamknięcia projektu Graphtalk	6	-	-	-	-	-	6
Rezerwa na udzielone gwarancje i poręczenia	18	76	-	(48)	214	-	260
Rezerwa z tytułu zwrotu przez PTE PZU do ZUS nienależnych prowizji	9	-	-	-	-	-	9
Pozostałe	13	26	(4)	(3)	24	(36)	20
Inne rezerwy, razem	367	179	(233)	(81)	294	(29)	497

Zmiana stanu innych rezerw w roku zakończonym 31 grudnia 2016	Stan na początek okresu	Zwiększenie	Wykorzystanie	Rozwiązanie	Zmiana składu grupy	Stan na koniec okresu
Rezerwa na koszty z tytułu restrukturyzacji	3	200	(6)	-	55	252
Rezerwa na roszczenia sporne i potencjalne zobowiązania	4	3	(1)	-	5	11
Rezerwa na kary nałożone przez UOKiK ¹⁾	58	-	-	-	-	58
Rezerwa na koszty zamknięcia projektu Graphtalk	6	-	-	-	-	6
Rezerwa na udzielone gwarancje i poręczenia	5	19	-	(16)	10	18
Rezerwa z tytułu zwrotu przez PTE PZU do ZUS nienależnych prowizji	9	-	-	-	-	9
Pozostałe	23	7	(8)	(9)	-	13
Inne rezerwy, razem	108	229	(15)	(25)	70	367

¹⁾ Główny składnik pozycji „Rezerwa na kary nałożone przez UOKiK” wyjaśniono w punkcie 47.2.

Rezerwa na udzielone gwarancje i poręczenia

Pozycja zawiera rezerwy tworzone przez banki na potencjalne utraty korzyści ekonomicznych wynikających z ekspozycji pozabilansowych (np. udzielonych gwarancji lub ekspozycji kredytowych).

Rezerwa na koszty z tytułu restrukturyzacji

Pozycja zawiera przede wszystkim rezerwę restrukturyzacyjną utworzoną przez Alior Bank, przeznaczoną na wypłaty odpraw ustawowych w związku z rozwiązaniem stosunku pracy w ramach zwolnienia grupowego oraz na tzw. dodatkowe odszkodowanie wynikające z porozumienia zawartego z organizacjami związkowymi oraz rezerwę przeznaczoną na koszty związane z restrukturyzacją sieci oddziałów i opuszczeniem tych zlokalizowanych w zbyt bliskiej odległości placówek franczyzowych (rezerwa obejmuje koszty odszkodowań oraz wydatki związane z fizycznym opuszczeniem placówki i przywróceniem jej do stanu pierwotnego). Stan rezerwy na 31 grudnia 2017 roku wyniósł 39 mln zł (na 31 grudnia 2016 roku: 250 mln zł).

Pozostała część salda (24 mln zł) dotyczy procesu restrukturyzacji prowadzonego w PZU i PZU Życie. Dodatkowe informacje na ten temat przedstawiono w punkcie 50.3.

41. Odroczony podatek dochodowy

41.1 Zasady rachunkowości

Wysokość rezerwy i aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego ustala się metodą bilansową przy uwzględnianiu stawek podatku dochodowego od osób prawnych, które zgodnie z oczekiwaniami będą obowiązywały w momencie realizacji aktywa lub rezerwy, zgodnie z przepisami prawa podatkowego w krajach siedzib poszczególnych spółek Grupy PZU, wydanymi do końca okresu sprawozdawczego.

Dla wszystkich konsolidowanych spółek uczestniczących w PGK kompensuje się aktywa i rezerwy z tytułu podatku odroczonego przy założeniu, że umowa PGK będzie przedłużana na kolejne okresy, dlatego na potrzeby tej kompensaty nie analizuje się okresu, w którym spodziewane jest odwrócenie się różnic przejściowych.

41.2 Szacunki i założenia

Spółki Grupy PZU dokonały oszacowania przyszłego dochodu do opodatkowania pod kątem możliwości realizacji ujemnych różnic przejściowych z tytułu strat podatkowych poniesionych przez te spółki. W wyniku tych szacunków nie rozpoznano aktywów z tytułu podatku odroczonego dotyczącego części strat podatkowych.

41.3 Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego

Na 31 grudnia 2017 roku nierozpoznane aktywa z tytułu odroczonego podatku związane ze stratami podatkowymi wyniosły odpowiednio:

- w Link4: 14 mln zł (na 31 grudnia 2016 roku: 17 mln zł) – realizacja możliwa w okresie do 5 lat, liczoną od momentu, w którym Link4 przestanie wchodzić w skład PGK;
- w PZU Lietuva Gyvybes Draudimas: 2 mln zł (na 31 grudnia 2016 roku: 2 mln zł) – nieograniczony termin realizacji.

Zmiana stanu aktywów z tytułu podatku odroczonego w roku zakończonym 31 grudnia 2017	Stan na początek okresu	Zmiany odnoszone na wynik finansowy	Zmiany odnoszone na inne całkowite dochody	Zmiana składu grupy	Pozostałe zmiany	Stan na koniec okresu
Należności od klientów z tytułu kredytów	319	(48)	-	524	-	795
Prowizje bankowe pobrane z góry	294	6	-	178	-	478
Zobowiązania wobec klientów	24	11	-	33	-	68
Wartości niematerialne – znaki towarowe i relacje z klientami	(48)	39	-	(331)	-	(340)
Instrumenty finansowe	33	61	(25)	169	1	239
Nieruchomości	-	15	-	(75)	(4)	(64)
Zarachowane przychody i koszty reasekuracyjne	-	18	-	-	-	18
Rezerwy na świadczenia pracownicze	(1)	4	(2)	74	10	85
Rezerwy na premie	-	20	-	31	16	67
Inne rezerwy i zobowiązania	(54)	103	-	171	(27)	193
Straty podatkowe do rozliczenia w latach następnych	5	1	-	25	-	31
Rezerwa na koszty z tytułu restrukturyzacji	48	(41)	-	-	-	7
Ulga podatkowa z tytułu działalności w specjalnej strefie ekonomicznej	13	(13)	-	-	-	-
Aktywa z tytułu odroczonego podatku, razem	633	176	(27)	799	(4)	1 577

Zmiana stanu aktywów z tytułu podatku odroczonego w roku zakończonym 31 grudnia 2016 (przekształcone)	Stan na początek okresu	Zmiany odnoszone na wynik finansowy	Zmiany odnoszone na inne całkowite dochody	Zmiana składu grupy	Pozostałe zmiany	Stan na koniec okresu
Należności od klientów z tytułu kredytów	230	6	-	83	-	319
Prowizje bankowe pobrane z góry	145	51	-	98	-	294
Zobowiązania wobec klientów	27	(5)	-	2	-	24
Wartości niematerialne – znaki towarowe i relacje z klientami	(57)	9	-	-	-	(48)
Instrumenty finansowe	(2)	13	21	1	-	33
Nieruchomości	(4)	4	-	-	-	-
Inne rezerwy i zobowiązania	14	39	-	(113)	5	(55)
Straty podatkowe do rozliczenia w latach następnych	3	(1)	-	-	3	5
Rezerwa na koszty z tytułu restrukturyzacji	-	37	-	11	-	48
Ulga podatkowa z tytułu działalności w specjalnej strefie ekonomicznej	13	-	-	-	-	13
Aktywa z tytułu odroczonego podatku, razem	369	153	21	82	8	633

41.4 Rezerwa z tytułu odroczonego podatku dochodowego

Zmiana stanu rezerwy z tytułu podatku odroczonego w roku zakończonym 31 grudnia 2017	Stan na początek okresu	Zmiany odnoszone na wynik finansowy	Zmiany odnoszone na inne całkowite dochody	Zmiana składu grupy	Pozostałe zmiany	Stan na koniec okresu
Instrumenty finansowe	108	122	3	-	(4)	229
Należności regresowe	4	5	-	-	-	9
Nieruchomości	60	(7)	-	1	19	73
Odroczone koszty akwizycji	254	14	-	-	-	268
Zarachowane przychody i koszty reasekuracyjne	28	(14)	-	-	-	14
Wartości niematerialne – znaki towarowe i relacje z klientami	41	(12)	-	33	(1)	61
Rezerwy na świadczenia pracownicze	(11)	-	-	(1)	-	(12)
Rezerwa na premie	(46)	(3)	-	(1)	-	(50)
Zobowiązania niewypłacone osobom fizycznym (z tytułu umów zlecenia, agencyjne, etc.)	(60)	(5)	-	-	-	(65)
Inne rezerwy i zobowiązania	(80)	(9)	-	1	(1)	(89)
Fundusz prewencyjny	16	1	-	-	-	17
Rezerwa na wyrównanie szkodowości	127	10	-	-	-	137
Straty podatkowe do rozliczenia w latach następnych	(22)	4	-	-	-	(18)
Pozostałe różnice	50	10	1	3	-	64
Rezerwa z tytułu podatku odroczonego, razem	469	116	4	36	13	638

Zmiana stanu rezerwy z tytułu podatku odroczonego w roku zakończonym 31 grudnia 2016	Stan na początek okresu	Zmiany odnoszone na wynik finansowy	Zmiany odnoszone na inne całkowite dochody	Pozostałe zmiany	Stan na koniec okresu
Instrumenty finansowe	233	(111)	(20)	6	108
Należności regresowe	(2)	6	-	-	4
Nieruchomości	51	29	1	(21)	60
Odroczone koszty akwizycji	205	49	-	-	254
Zarachowane przychody i koszty reasekuracyjne	15	13	-	-	28
Wartości niematerialne – znaki towarowe i relacje z klientami	44	(4)	-	1	41
Rezerwy na świadczenia pracownicze	(14)	1	1	1	(11)
Rezerwa na premie	(44)	(4)	-	2	(46)
Zobowiązania niewypłacone osobom fizycznym (z tytułu umów zlecenia, agencyjne, etc.)	(50)	(10)	-	-	(60)
Inne rezerwy i zobowiązania	(81)	(2)	-	3	(80)
Fundusz prewencyjny	16	-	-	-	16
Rezerwa na wyrównanie szkodowości	121	6	-	-	127
Straty podatkowe do rozliczenia w latach następnych	(19)	(6)	-	3	(22)
Pozostałe różnice	34	13	-	3	50
Rezerwa z tytułu podatku odroczonego, razem	509	(20)	(18)	(2)	469

42. Zobowiązania finansowe

42.1 Zasady rachunkowości

Zobowiązania finansowe ujmuje się w sprawozdaniu z sytuacji finansowej w momencie, gdy jednostka Grupy PZU staje się stroną wiążącego kontraktu, z którego wynika, iż ponosi ryzyko związane z instrumentem finansowym. W przypadku transakcji zawieranych na zorganizowanym rynku, nabycie bądź sprzedaż zobowiązań finansowych ujmuje się w księgach w dacie zawarcia transakcji.

Zobowiązanie finansowe (lub jego część) jest wyłączana ze skonsolidowanego sprawozdania z sytuacji finansowej, gdy obowiązek określony w umowie został wypełniony, umorzony lub wygasł.

Ze względu na krótkoterminowy charakter, zobowiązania z tytułu dostaw i usług wykazuje się w wartości wymaganej zapłaty.

42.2 Dane ilościowe

Zobowiązania finansowe	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
Zobowiązania finansowe wyceniane w wartości godziwej	4 956	3 314
Instrumenty pochodne przeznaczone do obrotu	2 606	781
Instrumenty pochodne stanowiące zabezpieczenie przepływów pieniężnych	682	6
Instrumenty pochodne stanowiące zabezpieczenie wartości godziwej	186	-
Zobowiązania z tytułu pożyczek papierów wartościowych (krótka sprzedaż)	750	654
Kontrakty inwestycyjne na rachunek i ryzyko klienta (unit-linked)	312	329
Zobowiązania wobec uczestników konsolidowanych funduszy inwestycyjnych	420	1 544
Zobowiązania finansowe wyceniane wg zamortyzowanego kosztu	219 551	56 716
Zobowiązania wobec banków	5 323	503
Depozyty bieżące	996	32
Depozyty jednodniowe	372	1
Depozyty terminowe	311	-
Kredyty otrzymane	3 380	305
Pozostałe zobowiązania	264	165
Zobowiązania wobec klientów	198 163	48 472
Depozyty bieżące	122 956	25 791
Depozyty terminowe	74 453	22 160
Pozostałe zobowiązania	754	521
Zobowiązania z tytułu własnych dłużnych papierów wartościowych	9 567	6 469
Zobowiązania podporządkowane	5 319	1 027
Zobowiązania z tytułu transakcji z przyrzeczeniem odkupu	1 167	178
Kontrakty inwestycyjne o gwarantowanych i ustalonych warunkach	1	67
Zobowiązania z tytułu leasingu finansowego	11	-
Zobowiązania finansowe, razem	224 507	60 030
Zobowiązania finansowe wg wymagalności	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
Do 1 roku	206 158	51 783
Powyżej 1 roku do 5 lat	11 758	7 195
Powyżej 5 lat	6 591	1 052
Zobowiązania finansowe wg wymagalności, razem	224 507	60 030

42.3 Zobowiązania podporządkowane

	Wartość nominalna (w mln)	Waluta	Oprocentowanie	Data emisji (otrzymania) / Data wykupu (spłaty)	Wartość bilansowa 31 grudnia 2017 (w mln zł)	Wartość bilansowa 31 grudnia 2016 (w mln zł)
Zobowiązania zaliczane do funduszy własnych PZU						
Obligacje podporządkowane PZU	2 250	PLN	WIBOR 6M + marża	30 czerwca 2017 29 lipca 2027	2 285	-
Zobowiązania zaliczane do funduszy własnych Pekao						
Obligacje podporządkowane Pekao	1 250	PLN	WIBOR 6M + marża	30 października 2017 29 października 2027	1 257	-
Zobowiązania zaliczane do funduszy własnych Alior Banku						
Pożyczka podporządkowana	10	EUR	EURIBOR 3M + marża	12 października 2011 12 października 2019	42	44
Obligacje serii F	322	PLN	WIBOR 6M + marża	26 września 2014 26 września 2024	225	225
Obligacje serii G	193	PLN	WIBOR 6M + marża	31 marca 2015 31 marca 2021	196	196
Obligacje serii I oraz I1	183	PLN	WIBOR 6M + marża	6 grudnia 2015 6 grudnia 2021	147	147
Obligacje serii K oraz K1	600	PLN	WIBOR 6M + marża	20 października 2017 20 października 2025	605	-
Obligacje Meritum Bank serii B	67	PLN	WIBOR 6M + marża	29 kwietnia 2013 29 kwietnia 2021	68	68
Obligacje Meritum Bank serii C	80	PLN	WIBOR 6M + marża	21 października 2014 21 października 2022	80	80
Obligacje serii EUR001	10	EUR	LIBOR 6M + marża	4 lutego 2016 4 lutego 2022	43	45
Obligacje serii P1A	150	PLN	WIBOR 6M + marża	27 kwietnia 2016 16 maja 2022	150	151
Obligacje serii P1B	70	PLN	WIBOR 6M + marża	29 kwietnia 2016 16 maja 2024	70	71
Obligacje serii P2A	150	PLN	WIBOR 6M + marża	14 grudnia 2017 29 grudnia 2025	151	-
Zobowiązania podporządkowane					5 319	1 027

Niższa wartość bilansowa zobowiązań podporządkowanych w stosunku do wartości nominalnej wynika z faktu, iż część wyemitowanych przez Alior Bank obligacji została objęta przez konsolidowane fundusze inwestycyjne.

42.4 Zobowiązania z tytułu emisji własnych dłużnych papierów wartościowych

Zobowiązania z tytułu emisji własnych dłużnych papierów wartościowych	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
Obligacje PZU Finance AB (publ.)	3 478	3 680
Obligacje Alior Banku serii J	253	-
Obligacje Pekao	90	-
Certyfikaty depozytowe	4 498	2 769
Listy zastawne	1 248	-
Zobowiązania z tytułu emisji własnych dłużnych papierów wartościowych	9 567	6 449

	Wartość nominalna	Oprocentowanie	Daty emisji	Data wykupu
Obligacje PZU Finance AB (publ.)	850 mln euro	1,375%	3 lipca 2014 16 października 2015	3 lipca 2019
Obligacje Alior Banku serii J	250 mln zł	WIBOR 6M + marża	11 sierpnia 2017	11 sierpnia 2020

Obligacje zaklasyfikowano jako wyceniane w zamortyzowanym koszcie.

Zobowiązania PZU Finance AB (publ.) wynikające z obligacji zostały zabezpieczone gwarancją udzieloną przez PZU, która obejmuje całość zobowiązań emitenta wynikających z emisji (w tym zobowiązanie do zapłaty wartości nominalnej obligacji oraz odsetek od obligacji) udzieloną na rzecz wszystkich obligatariuszy. Nie określono maksymalnej wartości gwarancji, obowiązującej do chwili wygaśnięcia roszczeń obligatariuszy wobec PZU Finance AB (publ.).

42.5 Kontrakty inwestycyjne

Łączne oczekiwane przepływy z tytułu kontraktów inwestycyjnych	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
Do 1 roku ¹⁾	313	467
Powyżej 1 roku do 5 lat	-	42
Razem	313	509

¹⁾ w tym przepływy z tytułu kontraktów unit-linked bez określonego terminu płatności., dla których zaprezentowano wartość bilansową.

Aktywa finansowe związane z kontraktami inwestycyjnymi na rachunek i ryzyko klienta (*unit-linked*) to głównie jednostki uczestnictwa funduszy inwestycyjnych, ujmowane w pozycji „Instrumenty finansowe wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy – przeznaczone do obrotu”.

Zestawienie aktywów związanych z kontraktami inwestycyjnymi zaprezentowano w punkcie 7.5.3.

43. Inne zobowiązania

Inne zobowiązania	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016 (przekształcone)
Koszty do zapłacenia	1 462	1 182
Zarachowane koszty prowizji agencyjnej	336	301
Zarachowane koszty prowizji sprzedażowej w ubezpieczeniach grupowych	8	10
Zarachowane koszty wynagrodzeń	160	170
Zarachowane koszty reasekuracji	367	432
Zarachowane nagrody dla pracowników	320	149
Pozostałe	271	120
Przychody pobierane z góry	354	152
Pozostałe zobowiązania	7 229	3 657
Zobowiązania z tytułu transakcji na instrumentach finansowych	1 772	932
Zobowiązania wobec banków z tytułu dokumentów płatniczych rozliczanych w systemach rozliczeń międzybankowych	2 125	593
Zobowiązania z tytułu ubezpieczeń bezpośrednich	840	849
Zobowiązania z tytułu rozliczeń kart płatniczych	437	65
Rozrachunki publiczno-prawne	151	67
Zobowiązania z tytułu składek na rzecz BFG	80	10
Zobowiązania z tytułu reasekuracji	140	133
Oszacowane zobowiązania pozaubezpieczeniowe	126	119
Zobowiązania wobec pracowników	163	165
Oszacowane zwroty wynagrodzeń w związku z rezygnacją lub odstąpieniem klientów banków od ubezpieczeń zawieranych przy sprzedaży produktów kredytowych	121	71
Zobowiązania z tytułu dostaw i usług	320	91
Zobowiązania z tytułu bieżącego podatku dochodowego	390	225
Zobowiązania wobec budżetu inne niż z tytułu podatku dochodowego	110	56
Zobowiązania z tytułu darowizn	28	34
Zobowiązania z tytułu nierynkowych umów najmu	14	32
Zobowiązania Alior Banku z tytułu ubezpieczeń produktów bankowych oferowanych klientom banku	17	23
Ubezpieczeniowy Fundusz Gwarancyjny	16	16
Zobowiązania z tytułu likwidacji bezpośredniej	14	13
Pozostałe	365	163
Inne zobowiązania, razem	9 045	4 991

Na 31 grudnia 2017 roku i na 31 grudnia 2016 roku wartość godziwa innych zobowiązań nie odbiegała istotnie od ich wartości bilansowej, głównie ze względu na fakt, że ponad 95% to zobowiązania krótkoterminowe.

Inne zobowiązania wg wymagalności	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016 (przekształcone)
Do 1 roku	8 730	4 808
Powyżej 1 roku do 5 lat	269	181
Powyżej 5 lat	46	2
Inne zobowiązania wg wymagalności, razem	9 045	4 991

44. Leasing

44.1 Zasady rachunkowości

Podstawą klasyfikacji umów leasingowych jest zakres, w jakim ryzyko i pożytki z tytułu posiadania przedmiotu leasingu przypadają w udziale leasingodawcy, a w jakim leasingobiorcy. Spółki Grupy PZU są stroną umów leasingowych, zarówno jako leasingodawcy, jak i leasingobiorcy.

44.1.1. Leasing finansowy

W przypadku umów leasingu, na mocy których następuje przeniesienie zasadniczo całego ryzyka i pożytków wynikających z tytułu posiadania aktywów będących przedmiotem umowy, przestaje on być ujmowany w bilansie leasingodawcy. Zamiast niego wykazuje on należność w kwocie równej bieżącej wartości minimalnych opłat leasingowych, które dzielone są następnie między przychody odsetkowe i zmniejszenie salda należności.

44.1.2. Leasing operacyjny

Umowy leasingu operacyjnego dotyczą przede wszystkim nieruchomości.

Opłaty leasingowe z tytułu umów leasingu operacyjnego ujmuje się w rachunku zysków i strat jako przychody metodą liniową przez okres trwania leasingu.

44.2 Dane ilościowe

44.2.1. Leasing finansowy

Grupa PZU jako leasingodawca

Należności z tytułu leasingu finansowego brutto	31 grudnia 2017			31 grudnia 2016		
	Inwestycja leasingowa brutto	Wartość bieżąca minimalnych opłat leasingowych	Niezrealizowane przychody	Inwestycja leasingowa brutto	Wartość bieżąca minimalnych opłat leasingowych	Niezrealizowane przychody
Do 1 roku	1 917	1 842	195	77	66	11
Od 1 roku do 5 lat	3 299	3 238	236	223	205	17
Powyżej 5 lat	351	340	15	11	10	1
Razem	5 567	5 420	446	311	281	29

44.2.2. Leasing operacyjny

44.2.2.1. Grupa PZU jako leasingodawca

Transakcje leasingu operacyjnego dotyczą zasadniczo umów najmu nieruchomości inwestycyjnych. Poniższa tabela prezentuje przyszłe minimalne opłaty leasingowe z tytułu leasingu operacyjnego (kwoty niezdyskontowane).

Przyszłe minimalne należności z tytułu opłat leasingowych	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
Do 1 roku	219	209
Powyżej 1 roku do 5 lat	438	442
Powyżej 5 lat	213	129
Przyszłe minimalne należności z tytułu opłat leasingowych, razem	870	780

44.2.2.2. Grupa PZU jako leasingobiorca

Zobowiązania z tytułu leasingu operacyjnego w większości wynikają z umów najmu powierzchni usługowo – biurowych. Grupa PZU prowadzi politykę zawierania umów na czas określony 3 lub 5 lat z możliwością przedłużenia. Poniższa tabela prezentuje przyszłe minimalne opłaty leasingowe z tytułu leasingu operacyjnego (kwoty niezdyskontowane).

Zobowiązania z tytułu minimalnych opłat leasingu operacyjnego	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
Do 1 roku	307	210
Powyżej 1 roku do 5 lat	698	321
Powyżej 5 lat	56	45
Zobowiązania z tytułu minimalnych opłat leasingu operacyjnego, razem	1 061	576

45. Aktywa stanowiące zabezpieczenie należności, zobowiązań oraz zobowiązań warunkowych

45.1 Aktywa finansowe stanowiące zabezpieczenie zobowiązań

Aktywa finansowe zastawione jako zabezpieczenie zobowiązań i zobowiązań warunkowych	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
Wartość bilansowa aktywów finansowych zastawionych jako zabezpieczenie zobowiązań	10 421	748
Transakcje z przyrzeczeniem odkupu	1 166	178
Pokrycie Funduszu ochrony środków gwarantowanych na rzecz Bankowego Funduszu Gwarancyjnego	1 348	204
Pokrycie zobowiązań do zapłaty na fundusz gwarancyjny na rzecz Bankowego Funduszu Gwarancyjnego	44	-
Pokrycie zobowiązań do zapłaty na fundusz przymusowej restrukturyzacji (BFG)	73	-
Kredyt lombardowy i techniczny	4 697	-
Inne kredyty	652	219
Emisja hipotecznych listów zastawnych	1 577	-
Pokrycie Funduszu Gwarantowania Rozliczeń Transakcji Giełdowych na rzecz Krajowego Depozytu Papierów Wartościowych	52	2
Transakcje pochodne	812	145
Wartość bilansowa aktywów finansowych zastawionych jako zabezpieczenie zobowiązań warunkowych	-	-
Aktywa finansowe zastawione jako zabezpieczenie zobowiązań i zobowiązań warunkowych, razem	10 421	748

45.2 Rzeczowe aktywa trwałe

Na 31 grudnia 2017 roku na rzeczowych aktywach trwałych ustanowione były zabezpieczenia w formie hipoteki do łącznej kwoty 60 mln zł (na 31 grudnia 2016 roku: 51 mln zł).

46. Aktywa i zobowiązania warunkowe

Aktywa i zobowiązania warunkowe	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
Aktywa warunkowe, w tym:	6	40
- otrzymane gwarancje i poręczenia	6	40
Zobowiązania warunkowe	58 978	16 364
- z tytułu limitów odnawialnych w rachunkach ROR oraz kart kredytowych	14 536	12 979
- z tytułu kredytów i pożyczek w transzach	29 766	1 195
- udzielone poręczenia i gwarancje	7 574	1 514
- roszczenia ubezpieczeniowe sporne	711	429
- inne roszczenia sporne	212	195
- pozostałe, w tym:	6 179	52
- gwarantowanie emisji papierów wartościowych	3 492	-
- faktoring	899	-
- limit intra – day	114	-
- akredytywy i promesy	818	-
- potencjalne zobowiązania wynikające z umów kredytowych zawartych przez Grupę Kapitałową Armatura	30	27

46.1 Udzielenie przez PZU lub jednostki zależne poręczeń kredytu lub pożyczki lub udzielenie gwarancji

W 2017 roku ani PZU, ani jednostki zależne nie udzieliły poręczeń kredytu lub pożyczki, ani nie udzieliły gwarancji – łącznie jednemu podmiotowi lub jednostce zależnej od tego podmiotu – jeżeli łączna wartość istniejących poręczeń lub gwarancji stanowiłaby równowartość co najmniej 10% kapitałów własnych PZU, za wyjątkiem transakcji opisanej poniżej.

Umowa zlecenia o okresowe udzielenie gwarancji ubezpieczeniowych

8 listopada 2017 roku PZU zawarł z Alior Bankiem umowę zlecenia o okresowe udzielanie gwarancji ubezpieczeniowych stanowiących ochronę kredytową nierzeczywistą w rozumieniu Rozporządzenia CRR („Umowa gwarancji”). Dodatkowo, PZU zawarł umowę ramową zlecenia o okresowe udzielanie kontrgwarancji zabezpieczających wykonanie zobowiązań PZU na rzecz Alior Banku.

Przedmiotem Umowy gwarancji jest określenie zasad udzielania przez PZU gwarancji w ramach przyznanego limitu zaangażowania, na zlecenie i na rzecz Alior Banku. Limit zaangażowania z tytułu gwarancji udzielanych na podstawie umowy wynosi maksymalnie 5 mld zł. Limit ma charakter odnawialny, co oznacza, że wygaśnięcie gwarancji udzielonych w ramach limitu odnawia go o „uwolnioną” kwotę pomniejszoną o kwoty ewentualnych wypłat z gwarancji. Maksymalny okres obowiązywania gwarancji udzielonej w ramach umowy wynosi 3 lata plus okres na zgłaszanie roszczeń. Udział własny Alior Banku w wymagalnych należnościach z tytułu wierzytelności kredytowych wynosi 10%.

Na wysokość wynagrodzenia za udzielenie gwarancji będzie miała wpływ między innymi wysokość sumy gwarancyjnej, jakość portfela zabezpieczonego gwarancją, amortyzacja portfela oraz premia za kontrgwarancję.

Umowa gwarancji przewiduje kary umowne, jakie mogą być należne PZU od Alior Banku w razie naruszenia określonych zobowiązań Alior Banku wynikających z Umowy gwarancji. Umowa gwarancji nie wyłącza możliwości dochodzenia odszkodowania przewyższającego sumę kar umownych.

Umowa ramowa zlecenia o okresowe udzielanie kontrgwarancji określa zasady udzielania na zlecenie PZU kontrgwarancji wystawianych na rzecz Alior Banku. Dostępny limit kontrgwarancji wynosi 2,6 mld zł. Dostępny limit będzie pomniejszany każdorazowo przy udzieleniu każdej kolejnej kontrgwarancji o sumę gwarancyjną wskazaną w tej kontrgwarancji, przy czym dostępny limit kontrgwarancji będzie miał charakter odnawialny, co oznacza, że wygaśnięcie kontrgwarancji spowoduje odnowienie limitu.

47. Sprawy sporne

Podmioty z Grupy PZU biorą udział w licznych sporach sądowych, arbitrażowych oraz postępowaniach administracyjnych. Do typowych sporów sądowych, w których biorą udział spółki z Grupy PZU należą spory związane z zawartymi umowami ubezpieczeniowymi, spory dotyczące stosunku pracy oraz spory dotyczące zobowiązań umownych. Do typowych postępowań administracyjnych, w których biorą udział spółki z Grupy PZU należą postępowania związane z posiadaniem nieruchomości. Powyższe postępowania i spory mają charakter typowy i powtarzalny, zazwyczaj żadne z nich z osobna nie ma istotnego znaczenia dla Grupy PZU.

Większość sporów z udziałem spółek z Grupy PZU dotyczy czterech spółek: PZU, PZU Życie, Pekao i Alior Banku. Dodatkowo PZU i PZU Życie są stroną w postępowaniach przed Prezesem UOKiK.

PZU i PZU Życie uwzględniają roszczenia sporne w procesie tworzenia rezerw techniczno-ubezpieczeniowych na szkody znane biorąc pod uwagę prawdopodobieństwo niekorzystnego rozstrzygnięcia sporu oraz szacując wartość prawdopodobnego rozstrzygnięcia. W przypadku roszczeń spornych dotyczących waloryzacji rent w PZU Życie roszczenia ujmowane są w pozostałych rezerwach techniczno-ubezpieczeniowych w kwocie rocznej wartości rent ponad odpowiadającą kwotę rezerwy ustalonej w ramach rezerw matematycznych na życie.

W 2017 roku i do dnia podpisania skonsolidowanego sprawozdania finansowego w spółkach z Grupy PZU nie wystąpiły postępowania toczące się przed sądem, organem właściwym dla postępowania arbitrażowego lub organem administracji publicznej dotyczące zobowiązań albo wierzytelności PZU lub jednostki od niego bezpośrednio lub pośrednio zależnej, których jednostkowa wartość stanowiłaby co najmniej 10% kapitałów własnych PZU.

Na 31 grudnia 2017 roku wartość przedmiotu sporu wszystkich 214 133 spraw (na 31 grudnia 2016 roku: 134 769) toczących się przed sądami, organami właściwymi dla postępowań arbitrażowych lub organami administracji publicznej prowadzonych w podmiotach z Grupy PZU wynosiła łącznie 6 722 mln zł (na 31 grudnia 2016 roku: 4 357 mln zł). W kwocie tej 3 979 mln zł (na 31 grudnia 2016 roku: 3 374 mln zł) dotyczy zobowiązań, a 2 743 mln zł (na 31 grudnia 2016 roku: 983 mln zł) wierzytelności spółek z Grupy PZU, co stanowiło odpowiednio 29,30% i 20,19% (na 31 grudnia 2016 roku odpowiednio: 27,85% i 8,11%) kapitałów własnych PZU wg PSR.

Szacując kwoty rezerw na poszczególne sprawy uwzględnia się wszystkie informacje dostępne na datę podpisania skonsolidowanego sprawozdania finansowego, jednak jej wartość może ulec zmianie w przyszłości.

47.1 Uchwały ZWZ PZU w sprawie podziału zysku PZU za rok obrotowy 2006

Pozwem z 30 lipca 2007 roku wszczęto postępowanie z powództwa Manchester Securities Corporation („MSC”) z siedzibą w Nowym Jorku przeciwko PZU o uchylenie uchwały nr 8/2007 ZWZ PZU z 30 czerwca 2007 roku w sprawie podziału zysku PZU za rok obrotowy 2006, jako sprzecznej z dobrymi obyczajami i mającej na celu pokrzywdzenie powoda – akcjonariusza PZU.

Zaskarżona uchwała ZWZ PZU podzieliła zysk netto za rok 2006 w kwocie 3 281 mln zł w następujący sposób:

- na kapitał zapasowy przekazano kwotę 3 261 mln zł;
- na Zakładowy Fundusz Świadczeń Socjalnych przekazano kwotę 20 mln zł.

Wyrokiem z 22 stycznia 2010 roku Sąd Okręgowy w Warszawie w całości uchylił ww. uchwałę ZWZ PZU. PZU wykorzystał wszystkie środki odwoławcze, w tym skargę kasacyjną do Sądu Najwyższego, który 27 marca 2013 roku oddalił tę skargę kasacyjną. Wyrok ten jest prawomocny i nie podlega dalszemu zaskarżeniu.

W ocenie PZU uchylene ww. uchwały ZWZ PZU nie powoduje po stronie akcjonariuszy powstania roszczenia o wypłatę dywidendy przez PZU.

W związku z uprawomocnieniem się wyroku uchylającego uchwałę nr 8/2007, 30 maja 2012 roku ZWZ PZU podjęło uchwałę o podziale zysku za rok obrotowy 2006 w sposób odpowiadający podziałowi zysku dokonанemu uchyloną uchwałą nr 8/2007. Sprzeciw do uchwały z 30 maja 2012 roku zgłosił MSC i został on zaprotokołowany.

20 sierpnia 2012 roku doręczono PZU odpis pozwu wniesionego przez MSC do Sądu Okręgowego w Warszawie, w którym wymieniona spółka domagała się uchylenia uchwały ZWZ PZU z 30 maja 2012 roku o podziale zysku za rok obrotowy 2006, a wartość przedmiotu sporu została określona przez powoda na 5 mln zł. PZU złożył odpowiedź na pozew domagając się oddalenia powództwa w całości.

17 grudnia 2013 roku Sąd Okręgowy wydał wyrok, którym uwzględnił powództwo w całości i zasądził od PZU na rzecz MSC koszty procesu. 4 marca 2014 roku PZU złożył apelację od ww. wyroku, zaskarżając go w całości. Wyrokiem z 11 lutego 2015 roku Sąd Apelacyjny w Warszawie zmienił w całości wyrok Sądu Okręgowego z 17 grudnia 2013 roku, oddalił powództwo MSC i obciążył MSC kosztami procesu. Wyrok Sądu Apelacyjnego jest prawomocny. MSC zaskarżył w całości wyrok Sądu Apelacyjnego skargą kasacyjną z 9 czerwca 2015 roku. PZU złożył odpowiedź na skargę kasacyjną. Postanowieniem z 19 kwietnia 2016 roku Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej MSC do rozpoznania. Postanowienie jest prawomocne, nie podlega dalszemu zaskarżeniu na podstawie przepisów kodeksu postępowania cywilnego i kończy postępowanie w sprawie.

W międzyczasie 16 grudnia 2014 roku MSC wezwał PZU do zapłaty 265 mln zł z tytułu odszkodowania w związku z uchycieniem uchwały nr 8/2007 ZWZ PZU z 30 czerwca 2007 roku w sprawie podziału zysku PZU za rok obrotowy 2006. PZU odmówił spełnienia świadczenia ze względu na jego bezzasadność.

23 września 2015 roku PZU doręczono odpis pozwu wraz z załącznikami, w sprawie wszczętej przez MSC przeciwko PZU o zapłatę 169 mln zł wraz z odsetkami ustawowymi od 2 stycznia 2015 roku do dnia zapłaty. Powództwo obejmuje żądanie zapłaty odszkodowania z tytułu pozbawienia MSC oraz J.P. Morgan (MSC nabył roszczenie od J.P. Morgan), jako mniejszościowych akcjonariuszy PZU, udziału w zysku za rok obrotowy 2006, w związku z podjęciem 30 czerwca 2007 roku przez ZWZ PZU uchwały nr 8/2007. Sprawa jest prowadzona przed Sądem Okręgowym w Warszawie. 18 grudnia 2015 roku PZU złożył odpowiedź na pozew wnosząc o oddalenie powództwa w całości. 1 kwietnia 2016 roku MSC złożył pismo procesowe, w którym odniósł się do twierdzeń, zarzutów i wniosków PZU oraz powołał nowe dowody w sprawie. 30 czerwca 2016 roku PZU złożył replikę na ostatnie pismo procesowe MSC wraz z wnioskami dowodowymi. Postanowieniem z 21 lipca 2016 roku Sąd skierował sprawę do mediacji, na którą PZU nie wyraził zgody. Na kolejnych rozprawach prowadzone jest postępowanie dowodowe.

Zdaniem Zarządu PZU roszczenia MSC są bezzasadne. W konsekwencji, na 31 grudnia 2017 roku nie dokonano zmian w prezentacji kapitałów PZU, mogących potencjalnie wynikać z uchylenia uchwały 8/2007 ZWZ PZU o podziale zysku za rok obrotowy 2006, w tym pozycji „Kapitał zapasowy” i „Zysk (strata) z lat ubiegłych”, a także nie korygowano środków Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych.

47.1.1. Inne wezwania do zapłaty dotyczące podziału zysku PZU za rok obrotowy 2006

W pismach z 17 grudnia 2014 roku Wspólna Reprezentacja SA wezwała PZU do zapłaty kwoty 56 mln zł oraz kwoty 1 mln zł tytułem roszczeń odszkodowawczych nabytych od akcjonariuszy wynikających z pozbawienia prawa do udziału w zysku PZU. PZU odmówił spełnienia świadczenia ze względu na jego bezzasadność.

Ponadto akcjonariusze, byli akcjonariusze lub ich następcy prawni przesłali do PZU wezwania do zapłaty oparte o okoliczności faktyczne jak przedstawione powyżej. Niektórzy z wzywających nie wskazywali konkretnych kwot, lecz liczbę akcji bądź ograniczali się tylko do żądania zapłaty. PZU udzielał odpowiedzi na piśmie stwierdzając, że roszczenia nie istnieją i nie zostaną uwzględnione.

47.2 Postępowanie Prezesa UOKiK wobec PZU

Prezes UOKiK decyzją z 30 grudnia 2011 roku nałożył na PZU karę pieniężną w wysokości 57 mln zł za stosowanie praktyki ograniczającej konkurencję i naruszającej zakaz określony w art. 6 ust. 1 pkt 3 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, polegającej na zawarciu przez PZU i Maximus Broker sp. z o.o. z siedzibą w Toruniu („Maximus Broker”) porozumienia ograniczającego konkurencję na krajowym rynku sprzedaży grupowego ubezpieczenia NNW dzieci, młodzieży i personelu w placówkach oświatowych, polegającego na podziale rynku zbytu pod względem podmiotowym poprzez przekazanie do obsługi Maximus Broker klientów PZU z terenu województwa kujawsko-pomorskiego w zamian za rekomendowanie tym klientom ubezpieczenia w PZU i jednocześnie zakazał PZU stosowania zarzucanej praktyki.

Zarząd PZU nie zgadza się z ustaleniami stanu faktycznego i argumentacją prawną zawartą w decyzji, ponieważ przy wydawaniu decyzji nie uwzględniono całokształtu materiału dowodowego i dokonano błędnej kwalifikacji prawnej.

18 stycznia 2012 roku PZU złożył odwołanie od ww. decyzji (skutkujące brakiem jej uprawomocnienia się). W odwołaniu PZU wskazał m.in., że:

- żadne porozumienie (poza kurtażowym) pomiędzy PZU a Maximus Broker nie zostało zawarte;
- Prezes UOKiK błędnie pojmuje zasady zawierania umów ubezpieczenia z udziałem brokera;
- większość umów ubezpieczenia zawieranych przy udziale Maximus Broker była zawierana z zakładami ubezpieczeń innymi niż PZU;
- PZU i Maximus Broker nie mogą i nie mogły prowadzić działalności konkurencyjnej na rynkach, na których działają.

27 marca 2015 roku Sąd Okręgowy w Warszawie wydał wyrok, w którym uchylił decyzję Prezesa UOKiK z 30 grudnia 2011 roku. Wyrokiem z 6 grudnia 2016 roku Sąd Apelacyjny w Warszawie, na skutek apelacji Prezesa UOKiK, uchylił wyrok Sądu Okręgowego w Warszawie i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania. 31 lipca 2017 roku Sąd Okręgowy w Warszawie wydał wyrok, w którym uchylił decyzję Prezesa UOKiK z 30 grudnia 2011 roku. Wyrok jest nieprawomocny, a 4 października 2017 roku Prezes UOKiK wniósł apelację do Sądu Apelacyjnego w Warszawie. 2 listopada 2017 roku PZU złożył odpowiedź na apelację Prezesa UOKiK.

PZU posiadał rezerwę na ww. karę, której wysokość zarówno na 31 grudnia 2017 roku, jak i na 31 grudnia 2016 roku wynosiła 57 mln zł.

47.3 Postępowanie Prezesa UOKiK wobec PZU Życie

1 czerwca 2005 roku Prezes UOKiK wszczął na wniosek kilku wnioskodawców postępowanie antymonopolowe wobec podejrzenia nadużywania przez PZU Życie pozycji dominującej na rynku grupowych ubezpieczeń pracowniczych, które mogło stanowić naruszenie art. 8 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów oraz art. 82 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską. W wyniku rozstrzygnięcia toczącego się postępowania Prezes UOKiK decyzją z 25 października 2007 roku nałożył na PZU Życie karę w wysokości 50 mln zł za utrudnianie korzystania z ofert konkurentów.

Zarząd PZU Życie nie zgadzając się zarówno z ustaleniami stanu faktycznego, jak i argumentacją prawną zawartą w decyzji, złożył odwołanie do SOKiK, w którym sformułował 38 zarzutów materialno- i formalnoprawnych wobec decyzji Prezesa UOKiK. W ocenie Zarządu PZU Życie przy wydawaniu decyzji nie uwzględniono całokształtu materiału dowodowego i dokonano błędnej kwalifikacji prawnej, a w konsekwencji bezpodstawnie przyjęto, że PZU Życie posiada dominującą pozycję na rynku.

Po wieloletnich postępowaniach, 30 września 2015 roku PZU Życie zapłacił nałożoną karę w wysokości 50 mln zł oraz koszty procesu, którymi został obciążony. 18 marca 2016 roku PZU Życie wniósł do Sądu Najwyższego skargę kasacyjną. Na rozprawie 26 września 2017 roku Sąd Najwyższy postanowił zwrócić się o rozstrzygnięcie do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej w Luksemburgu.

Z uwagi na zapłatę kary przez PZU Życie w 2015 roku nie istniała konieczność utrzymywania dodatkowej rezerwy z tego tytułu.

47.4 Zgłoszenie wierzytelności PZU do masy upadłości spółek z Grupy Kapitałowej PBG

PZU jest wierzycielem PBG SA („PBG”) oraz Hydrobudowy Polska SA („Hydrobudowa”) z tytułu wystawionych i zrealizowanych gwarancji ubezpieczeniowych (gwarancji kontraktowych).

W 2012 roku wszczęto postępowania upadłościowe względem PBG oraz Hydrobudowy. 21 września 2012 roku PZU przystąpił do ww. postępowań zgłaszając swoje wierzytelności do mas upadłości tych spółek.

PBG i Hydrobudowa należą do jednej grupy kapitałowej, której podmiotem dominującym jest PBG i wzajemnie poręczały swoje zobowiązania. Wszystkie wierzytelności, które zgłoszono do masy upadłości Hydrobudowy w kwocie 101 mln zł, w konsekwencji zgłoszono równocześnie do masy upadłości PBG.

8 października 2015 roku Sąd Upadłościowy ogłosił postanowienie, w którym zatwierdził układ zawarty z wierzycielami PBG, a 20 lipca 2016 roku wydał postanowienie o zakończeniu postępowania upadłościowego. Postanowienie jest prawomocne. W wyniku realizacji układu i dokonanej redukcji wierzytelności do poziomu 20,93% należności zgłoszonej, PZU otrzymał 206 139 obligacji PBG o wartości nominalnej 21 mln zł oraz 24 241 560 akcji PBG o wartości nominalnej 24 mln zł. Wartość bilansowa akcji PBG na 31 grudnia 2017 roku wynosiła 4 mln zł (na 31 grudnia 2016 roku: zero). Obligacje - zarówno na 31 grudnia 2017 roku, jak i 31 grudnia 2016 roku były ujmowane wyłącznie w ewidencji pozabilansowej, a ich wartość została oceniona na zero.

Na pierwszej liście wierzytelności, przedstawionej przez syndyka Hydrobudowy sędziemu komisarzowi, została uwzględniona wierzytelność PZU SA w kwocie 16 mln zł. Lista wierzytelności do masy upadłości Hydrobudowy nie została jeszcze ostatecznie ustalona. Postępowanie upadłościowe względem Hydrobudowy jest w toku, a ustalenie ostatecznej listy wierzytelności stanowi dopiero wstępny etap tego postępowania i poprzedza sporządzenie planu podziału (po przeprowadzeniu likwidacji masy upadłości).

47.5 Postępowanie przeciwko Pekao o stwierdzenie nieważności i ewentualne uchylenie uchwał walnego zgromadzenia Pekao

W 2017 roku nadal toczyło się postępowanie przeciwko Pekao z powództwa mniejszościowego akcjonariusza Pekao o stwierdzenie nieważności i ewentualnie uchylenie uchwał Nr 5 i Nr 21 Zwyczajnego Walnego Zgromadzenia Pekao z 19 kwietnia 2017 roku w sprawie zatwierdzenia sprawozdania finansowego Pekao za 2016 rok oraz udzielenia Członkowi Zarządu Pekao absolutorium z wykonania obowiązków w 2016 roku. Wskazana przez powoda wartość przedmiotu sporu tego postępowania wynosi 170 989 mln zł. W opinii Pekao powództwo jest bezpodstawne a podana przez powoda wartość przedmiotu sporu nieprawidłowa, co zostało potwierdzone (w zakresie wartości przedmiotu sporu) postanowieniem Sądu Okręgowego w Warszawie z 5 września 2017 roku, na mocy którego wartość przedmiotu sporu ustalono na 7 tys. zł (wartość ta jest aktualna także na 31 grudnia 2017 roku).

47.6 Postępowanie sądowe przeciwko Pekao oraz Centralnemu Domowi Maklerskiemu Pekao SA

Przeciwko Pekao oraz jego jednostce zależnej - Centralnemu Domowi Maklerskiemu Pekao SA toczyło się postępowanie sądowe z powództwa osób fizycznych o zapłatę za szkodę wyrządzoną w związku z nabyciem akcji oraz zadośćuczynienia pieniężnego za krzywdę wywołaną prowadzeniem postępowania egzekucyjnego (wartość przedmiotu sporu wynosiła 206 mln zł). W I półroczu 2015 roku zapadł wyrok oddalający powództwo. Powodowie złożyli apelację od wyroku, zaskarżając wyrok w części, tj. co do kwoty 206 mln zł. W III kwartale 2016 roku zapadł wyrok oddalający apelację. Orzeczenie sądu II instancji zostało zaskarżone przez powodów skargą kasacyjną. W IV kwartale 2017 roku Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia do rozpoznania skargi kasacyjnej, w związku z czym sprawa jest ostatecznie zakończona na korzyść Pekao.

48. Transakcje z podmiotami powiązаныmi

48.1 Wynagrodzenia członków Zarządów, osób zarządzających wyższego szczebla i członków organów nadzorczych spółek Grupy PZU łącznie z wynagrodzeniem z zysku oraz informacja o wartości zaliczek, kredytów, pożyczek i gwarancji udzielonych tym osobom

W 2017 i w 2016 roku spółki Grupy PZU nie udzieliły pożyczek ani żadnych podobnych świadczeń członkom zarządów, osobom zarządzającym wyższego szczebla ani członkom swoich rad nadzorczych, za wyjątkiem transakcji opisanych poniżej.

Banki Grupy PZU (Pekao i Alior Bank) zawierały transakcje o charakterze kredytowym i depozytowym z członkami swoich zarządów i rad nadzorczych. Poniżej zaprezentowano zestawienie takich transakcji.

Transakcje banków z członkami ich zarządów i rad nadzorczych (w tys. zł)	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
Należności od klientów z tytułu kredytów	757	7 341
Zobowiązania z tytułu depozytów	15 207	7 569
Inne rezerwy	-	5
Pozabilansowe zobowiązania udzielone klientom dotyczące finansowania	563	47

48.1.1. Wynagrodzenia w jednostce dominującej

Poniżej przedstawiono wynagrodzenia wypłacone członkom Zarządu, osobom zarządzającym wyższego szczebla oraz członkom Rady Nadzorczej, którzy pełnili swoje funkcje przez minimum jeden dzień w 2017 lub 2016 roku. Dane dotyczące wynagrodzeń zaprezentowano w tysiącach złotych.

Wynagrodzenia i inne krótkoterminowe świadczenia pracownicze wypłacone przez PZU	1 stycznia – 31 grudnia 2017 (w tys. zł)	1 stycznia – 31 grudnia 2016 (w tys. zł)
		w tym premie i nagrody specjalne:
Zarząd, z czego:	6 870	2 042
Paweł Surówka	683	74
Rodger Hodgkiss	1 171	412
Tomasz Kulik	319	- ¹⁾
Maciej Rapkiewicz	1 152	379
Małgorzata Sadurska	421	-
Michał Krupiński	2 086 ²⁾	895
Andrzej Jaworski	945 ³⁾	282
Marcin Chłudziński	93	-
Beata Kozłowska-Chyła	nd.	nd.
Robert Pietryszyn	nd.	nd.
Sebastian Klimek	nd.	nd.
Przemysław Dąbrowski	nd.	nd.
Dariusz Krzewina	nd.	nd.
Tomasz Tarkowski	nd.	nd.
Rafał Grodzicki	nd.	nd.
		w tym premie i nagrody specjalne:
		6 680
		-
		-
		-
		- ¹⁾
		-
		-
		nd.
		-
		1 377
		434
		nd.
		nd.
		634 ⁴⁾
		-
		273
		-
		579 ⁵⁾
		-
		683 ⁶⁾
		-
		668 ⁷⁾
		-
		121
		-
		520 ⁸⁾
		-

Wynagrodzenia i inne krótkoterminowe świadczenia pracownicze wypłacone przez PZU	1 stycznia – 31 grudnia 2017 (w tys. zł)		1 stycznia – 31 grudnia 2016 (w tys. zł)	
Osoby zarządzające wyższego szczebla (Dyrektorzy Grupy PZU), z czego:	5 138	1 381	4 503	199
Aleksandra Agatowska	854	254	505	-
Tomasz Karusewicz	1 031	356	611	-
Bartłomiej Litwińczuk	754	122	241	-
Sławomir Niemierka	751	199	862	199
Roman Pałac	986	378	581	-
Dorota Macieja	501	-	nd.	nd.
Paweł Surówka	261 ⁹⁾	72	455 ¹⁰⁾	-
Tobiasz Bury	nd.	nd.	706 ¹¹⁾	-
Przemysław Henschke	nd.	nd.	542 ¹²⁾	-
Rada Nadzorcza, z czego:	1 344	-	1 241	-
Paweł Górecki	131	-	nd.	nd.
Alojzy Nowak	154	-	120	-
Marcin Chłudziński	133	-	119	-
Agata Górnicka	133	-	nd.	nd.
Katarzyna Lewandowska	115	-	nd.	nd.
Robert Śnitko	105	-	nd.	nd.
Maciej Zaborowski	146	-	143	-
Bogusław Banaszak	142	-	nd.	nd.
Marcin Gargas	18	-	167	-
Aneta Fałek	114	-	nd.	nd.
Paweł Kaczmarek	48	-	191	-
Eligiusz Krześniak	13	-	119	-
Jerzy Paluchniak	39	-	118	-
Piotr Paszko	13	-	119	-
Radosław Potrzyszcz	13	-	119	-
Łukasz Świerżewski	27	-	nd.	nd.
Zbigniew Ćwiąkalski	nd.	nd.	3	-
Zbigniew Derdziuk	nd.	nd.	2	-
Dariusz Filar	nd.	nd.	2	-
Dariusz Kacprzyk	nd.	nd.	2	-
Jakub Karnowski	nd.	nd.	2	-
Aleksandra Magaczewska	nd.	nd.	2	-
Maciej Piotrowski	nd.	nd.	2	-
Piotr Walkowiak	nd.	nd.	11	-

¹⁾ w 2016 roku wynagrodzenie otrzymywał wyłącznie z PZU Życie, kwota zaprezentowana w następnej tabeli

²⁾ w tym wynagrodzenie z tytułu zakazu konkurencji 600 tys. zł

³⁾ w tym wynagrodzenie z tytułu zakazu konkurencji 276 tys. zł

⁴⁾ w tym wynagrodzenie z tytułu zakazu konkurencji 55 tys. zł

⁵⁾ w tym wynagrodzenie z tytułu zakazu konkurencji 111 tys. zł

⁶⁾ w tym wynagrodzenie z tytułu zakazu konkurencji 332 tys. zł

⁷⁾ w tym wynagrodzenie z tytułu zakazu konkurencji 55 tys. zł

⁸⁾ w tym wynagrodzenie z tytułu zakazu konkurencji 312 tys. zł

⁹⁾ wynagrodzenie za okres pełnienia funkcji Dyrektora Grupy PZU do 12 kwietnia 2017 roku

¹⁰⁾ w tym wynagrodzenie z tytułu Doradcy Zarządu PZU 345 tys. zł w okresie 24 kwietnia 2016 roku – 31 października 2016 roku

¹¹⁾ w tym wynagrodzenie z tytułu zakazu konkurencji 371 tys. zł

¹²⁾ w tym wynagrodzenie z tytułu zakazu konkurencji 312 tys. zł

Wynagrodzenia i inne krótkoterminowe świadczenia pracownicze wypłacone przez pozostałe podmioty z Grupy PZU	1 stycznia – 31 grudnia 2017 (w tys. zł)		1 stycznia – 31 grudnia 2016 (w tys. zł)	
		w tym premie i nagrody specjalne:		w tym premie i nagrody specjalne:
Zarząd, z czego:	2 835	801	4 031	-
Paweł Surówka	499	214	329	-
Rodger Hodgkiss	491	214	599	-
Tomasz Kulik	840	103	206	-
Maciej Rapkiewicz	446	135	208	-
Michał Krupiński	67 ¹⁾	-	-	-
Andrzej Jaworski	492 ²⁾	135	208	-
Beata Kozłowska-Chyła	nd.	nd.	329 ³⁾	-
Robert Pietryszyn	nd.	nd.	135	-
Sebastian Klimek	nd.	nd.	208 ⁴⁾	-
Przemysław Dąbrowski	nd.	nd.	368 ⁵⁾	-
Dariusz Krzewina	nd.	nd.	360 ⁶⁾	-
Tomasz Tarkowski	nd.	nd.	801 ⁷⁾	-
Rafał Grodzicki	nd.	nd.	280 ⁸⁾	-
Osoby zarządzające wyższego szczebla (Dyrektorzy Grupy PZU), z czego:	3 030	706	2 332	107
Aleksandra Agatowska	509	137	272	-
Tomasz Karusewicz	604	192	329	-
Bartłomiej Litwińczuk	455	66	147	-
Sławomir Niemierka	539	107	599	107
Roman Pałac	604	204	313	-
Dorota Macieja	319	-	nd.	nd.
Tobiasz Bury	nd.	nd.	380 ⁹⁾	-
Przemysław Henschke	nd.	nd.	292 ¹⁰⁾	-
Rada Nadzorcza, z czego:	3	-	-	-
Ryszard Wawryniewicz	3	-	nd.	nd.

¹⁾ wynagrodzenie z tytułu pełnienia funkcji Członka Rady Nadzorczej Alior Banku w okresie 1 stycznia 2017 roku – 14 czerwca 2017 roku

²⁾ w tym wynagrodzenie z tytułu zakazu konkurencji 149 tys. zł (PZU Życie)

³⁾ w tym wynagrodzenie z tytułu zakazu konkurencji 119 tys. zł (PZU Życie)

⁴⁾ w tym wynagrodzenie z tytułu zakazu konkurencji 138 tys. zł (PZU Życie)

⁵⁾ w tym wynagrodzenie z tytułu zakazu konkurencji 179 tys. zł (PZU Życie)

⁶⁾ w tym wynagrodzenie z tytułu zakazu konkurencji 30 tys. zł (PZU Życie)

⁷⁾ w tym wynagrodzenie z tytułu zakazu konkurencji 150 tys. zł (Link 4)

⁸⁾ w tym wynagrodzenie z tytułu zakazu konkurencji 168 tys. zł (PZU Życie)

⁹⁾ w tym wynagrodzenie z tytułu zakazu konkurencji 200 tys. zł (PZU Życie)

¹⁰⁾ w tym wynagrodzenie z tytułu zakazu konkurencji 168 tys. zł (PZU Życie)

Całkowita szacunkowa wartość świadczeń niepieniężnych przyznanych przez PZU oraz podmioty zależne PZU	1 stycznia – 31 grudnia 2017 (w tys. zł)	1 stycznia – 31 grudnia 2016 (w tys. zł)
Zarząd, z czego:	701	962
Paweł Surówka	62	54
Rodger Hodgkiss	144	36
Tomasz Kulik	76	76
Maciej Rapkiewicz	107	101
Małgorzata Sadurska	15	nd.
Michał Krupiński	162	79
Andrzej Jaworski	135	77
Beata Kozłowska-Chyła	nd.	105
Robert Pietryszyn	nd.	51
Sebastian Klimek	nd.	66
Przemysław Dąbrowski	nd.	92
Dariusz Krzewina	nd.	126
Tomasz Tarkowski	nd.	48
Rafał Grodzicki	nd.	51
Osoby zarządzające wyższego szczebla (Dyrektorzy Grupy PZU), z czego:	924	605
Aleksandra Agatowska	201	97
Tomasz Karusewicz	138	51
Bartłomiej Litwińczuk	151	51
Sławomir Niemierka	147	171
Roman Pałac	168	93
Dorota Macieja	119	nd.
Tobiasz Bury	nd.	60
Przemysław Henschke	nd.	82

48.1.2. Wynagrodzenia w pozostałych spółkach Grupy PZU

Wynagrodzenia wypłacone członkom zarządów i rad nadzorczych innych spółek Grupy PZU przedstawiono poniżej:

Wyszczególnienie	1 stycznia – 31 grudnia 2017 (w tys. zł)	1 stycznia – 31 grudnia 2016 (w tys. zł)
Członkowie zarządów	89 898	44 857
Członkowie rad nadzorczych	5 089	2 748

48.2 Zawarcie przez PZU lub jednostki zależne istotnych transakcji z podmiotami powiązаныmi na innych warunkach niż rynkowe

W 2017 roku ani PZU, ani jednostki zależne nie zawarły żadnej transakcji z podmiotami powiązаныmi, jeżeli pojedynczo lub łącznie byłyby one istotne i zostały zawarte na innych warunkach niż rynkowe, za wyjątkiem transakcji opisanych poniżej.

Na podstawie umowy ramowej podpisanej 7 sierpnia 2013 roku pomiędzy PZU i PZU Życie, pomiędzy tymi spółkami udzielane są pożyczki pieniężne w polskich złotych, na czas oznaczony, nie dłuższy niż 12 miesięcy. Suma pożyczek udzielonych przez każdą ze stron nie może przekroczyć 1 mld zł. Pożyczki nie są udzielane na warunkach rynkowych - od kwoty udzielonej pożyczki nie nalicza się odsetek, a z tytułu udzielenia pożyczki przysługuje pożyczkodawcy wynagrodzenie prowizyjne w wysokości 100 zł za każdą zawartą umowę pożyczki – jednakże z uwagi na uczestnictwo obydwu spółek w PGK są one neutralne podatkowo. W 2017 roku PZU Życie udzielił jednej takiej pożyczki (2 czerwca 2017 roku na kwotę 500 mln zł, której spłata nastąpiła 27 czerwca 2017 roku).

48.3 Pozostałe transakcje z podmiotami powiązаныmi

Salda i obroty wynikające z transakcji handlowych pomiędzy Grupą PZU a podmiotami powiązаныmi	1 stycznia – 31 grudnia 2017 roku i na 31 grudnia 2017 roku		1 stycznia – 31 grudnia 2016 roku i na 31 grudnia 2016 roku	
	Kluczowy personel kierowniczy ¹⁾	Pozostałe pomioty powiązаныne ²⁾	Kluczowy personel kierowniczy ¹⁾	Pozostałe pomioty powiązаныne ²⁾
Składka przypisana brutto				
w ubezpieczeniach majątkowych i osobowych	-	4	-	3
w ubezpieczeniach na życie (łącznie z wolumenami z kontraktów inwestycyjnych)	-	-	-	-
Przychody z tytułu prowizji	-	100 ³⁾	-	-
Koszty	-	2	-	-
Należności	-	-	-	-
Zobowiązania	-	-	-	-
Aktywa warunkowe	-	-	-	-
Zobowiązania warunkowe	-	-	-	-

¹⁾ Członkowie Zarządu PZU oraz Dyrektorzy Grupy PZU, dane wg oświadczeń.

²⁾ Niekonsolidowane spółki w likwidacji oraz jednostki stowarzyszonyne wyceniane metodą praw własności.

³⁾ Przychody od Pekao TFI, PIM, Xelion za okres, gdy były jednostkami stowarzyszonyymi.

48.4 Prezentacja transakcji z jednostkami powiązаныmi ze Skarbem Państwa

Transakcje z jednostkami zależnymi, współzależnymi i stowarzyszonyymi ze Skarbem Państwa stanowiły w przeważającej większości umowy ubezpieczeń majątkowych i osobowych oraz ubezpieczeń na życie i kontraktów inwestycyjnych. Transakcje te są zawierane i rozliczane na warunkach możliwych do uzyskania przez klientów niebędących stronami powiązаныmi. Należności i zobowiązania wobec stron powiązanych ze Skarbem Państwa z tytułu umów ubezpieczeniowych mają zazwyczaj charakter krótkoterminowy.

Grupa PZU z uwagi na użyteczność takiej informacji zdecydowała o ujawnieniu wartości przypisu składki oraz wolumenów z kontraktów inwestycyjnych wynikających z największych transakcji z jednostkami zależnymi Skarbu Państwa.

Składka przypisana brutto ¹⁾ od największych kontrahentów Grupy PZU będącymi jednostkami zależnymi od Skarbu Państwa

Kontrahent	1 stycznia - 31 grudnia 2017 roku	Kontrahent	1 stycznia - 31 grudnia 2016 roku
Kontrahent 1	20	Kontrahent 2	169
Kontrahent 2	19	Kontrahent 6	76
Kontrahent 3	8	Kontrahent 7	9
Kontrahent 4	7	Kontrahent 8	7
Kontrahent 5	7	Kontrahent 9	2

¹⁾ Pozycja obejmuje składkę przypisaną brutto w ubezpieczeniach majątkowych i osobowych (z ubezpieczeń bezpośrednich i reasekuracji czynnej podmiotów z grupy kapitałowej kontrahenta), ubezpieczeniach na życie oraz wolumeny z kontraktów inwestycyjnych.

49. Zatrudnienie

Poniższa tabela przedstawia średnie zatrudnienie w etatach w spółkach Grupy PZU.

Wyszczególnienie	1 stycznia - 31 grudnia 2017	1 stycznia - 31 grudnia 2016
Zarządy (liczba osób na koniec okresu sprawozdawczego)	154	76
Kadra kierownicza	5 807	2 207
Pozostali pracownicy	37 349	24 735
Razem	43 310 ¹⁾	27 018

¹⁾ Liczba zawiera dane o zatrudnieniu w Pekao (17 374 etatów).

50. Pozostałe informacje

50.1 Wynagrodzenie firmy audytorskiej przeprowadzającej badanie sprawozdań finansowych

W tabeli poniżej zaprezentowano kwoty należne firmie audytorskiej Grupy PZU (KPMG Audyt sp. z ograniczoną odpowiedzialnością sp. k. – „KPMG”) za badanie sprawozdań finansowych podlegających konsolidacji jednostek Grupy PZU, przeprowadzane przez KPMG, wypłacone lub należne za dany okres, powiększone o podatek VAT, określone zgodnie z zasadą memoriału.

Wyszczególnienie	1 stycznia - 31 grudnia 2017 (w tys. zł)	1 stycznia - 31 grudnia 2016 (w tys. zł)
Badanie sprawozdań finansowych	7 673	2 120
Inne usługi poświadczające	3 568	3 440
Razem	11 241	5 560

18 lutego 2014 roku Rada Nadzorcza PZU wybrała firmę KPMG Audyt Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością sp. k. z siedzibą w Warszawie, ul. Inflancka 4A, 00-189 Warszawa, wpisaną przez Polską Izbę Biegłych Rewidentów na listę firm audytorskich pod numerem 3546, jako podmiot przeprowadzający badania sprawozdań finansowych za lata 2014 – 2016, a 27 kwietnia 2017 roku Rada Nadzorcza PZU skorzystała z możliwości przedłużenia współpracy na lata 2017 – 2018.

50.2 Zarządzanie Funduszami Emerytalnymi Pekao

16 listopada 2017 roku PTE PZU zawarło umowę z Pekao oraz Pekao PTE dotyczącą przejęcia przez PTE PZU zarządzania nad Funduszami Emerytalnymi Pekao. Umowa warunkowana jest uzyskaniem zgody KNF na przeprowadzenie transakcji. Otrzymanie zgody oczekiwane jest na przełomie pierwszego i drugiego kwartału 2018 roku. Do czasu realizacji postanowień zawartych w umowie Funduszami Emerytalnymi Pekao zarządza Pekao PTE.

Przejęcie przez PTE PZU zarządzania nad Funduszami Emerytalnymi Pekao wynika z konieczności dostosowania Grupy PZU do zapisu art. 38 ustawy o funduszach emerytalnych, zgodnie z którym podmioty związane mogą być akcjonariuszami wyłącznie tego samego powszechnego towarzystwa emerytalnego. PZU i Pekao stały się podmiotami związanymi wskutek nabycia przez PZU kontrolnego pakietu akcji Pekao, o którym mowa w punkcie 2.4.1.

50.3 Restrukturyzacja zatrudnienia

9 marca 2017 roku Zarządy PZU i PZU Życie podjęły decyzję o kontynuacji procesu restrukturyzacji zatrudnienia w PZU i PZU Życie. 22 marca 2017 roku zawarto ze związkami zawodowymi działającymi w PZU i PZU Życie porozumienie dotyczące zakresu i zasad przeprowadzenia restrukturyzacji zatrudnienia w PZU i PZU Życie. Plan zakładał, że proces zwolnień grupowych odbędzie się w terminie od 24 marca do 18 grudnia 2017 roku, restrukturyzacja obejmie 1944 osób, w tym redukcja zatrudnienia dotyczyć będzie nie więcej niż 956 pracowników PZU i PZU Życie z różnych grup zawodowych.

Ostatecznie restrukturyzacja objęła 943 osoby, a liczba pracowników, którzy w ramach restrukturyzacji otrzymali wypowiedzenia umów o pracę lub porozumienia rozwiązujące (bez wcześniejszego złożenia propozycji nowych warunków zatrudnienia) wyniosła 570.

W okresie 12 miesięcy zakończonym 31 grudnia 2017 roku koszty związane z wypłatą świadczeń na rzecz zwalnianych pracowników wyniosły 39 mln zł. Pozostała rezerwa restrukturyzacyjna na 31 grudnia 2017 roku wyniosła 24 mln zł (na wypłatę odpraw odroczonej w czasie).

50.4 Drugi Publiczny Program Emisji Obligacji Alior Banku

23 sierpnia 2017 roku Rada Nadzorcza Alior Banku, zgodnie z wnioskiem Zarządu Alior Banku, wyraziła zgodę na otwarcie Drugiego Publicznego Programu Emisji Obligacji Alior Banku („Program”) oraz upoważniła Zarząd Alior Banku m. in. do określania warunków emisji poszczególnych serii obligacji emitowanych w ramach Programu.

13 października 2017 roku KNF zatwierdził prospekt emisyjny sporządzony w związku z ofertami publicznymi oraz ubieganiem się o dopuszczenie i wprowadzenie obligacji emitowanych w ramach Programu do obrotu na rynku regulowanym. Na podstawie prospektu Alior Bank może emitować zarówno obligacje zwykłe, jak i podporządkowane.

Rada Nadzorcza Alior Banku, zgodnie z wnioskiem Zarządu Alior Banku, wyraziła również zgodę na zaprzestanie emitowania obligacji w ramach dotychczasowego Publicznego Programu Emisji Obligacji Podporządkowanych Alior Bank SA, ustanowionego uchwałą Zarządu Alior Banku z 22 grudnia 2015 roku i zatwierdzonego uchwałą Rady Nadzorczej Alior Banku z 28 grudnia 2015 roku oraz na jego zamknięcie.

50.5 Kontrole UKNF w PZU

W okresie od 14 kwietnia do 19 maja 2016 roku odbyła się kontrola działalności i stanu majątkowego w zakresie likwidacji szkód. 13 lipca 2016 roku PZU otrzymał protokół z kontroli, do którego 27 lipca 2016 roku przekazał wyjaśnienia. 18 listopada 2016 roku PZU otrzymał trzy zalecenia pokontrolne, które zostały wykonane do 31 stycznia 2017 roku.

W okresie od 7 sierpnia do 6 października 2017 roku odbyła się kolejna kontrola KNF dotycząca działalności i stanu majątkowego PZU w zakresie likwidacji szkód. 13 grudnia 2017 roku PZU złożył wyjaśnienia do protokołu z kontroli z

30 listopada 2017 roku, KNF nie uwzględnił wyjaśnień PZU. Zdaniem Zarządu PZU wyniki kontroli nie będą miały wpływu na skonsolidowane sprawozdanie finansowe.

50.6 Sytuacja na Ukrainie

W okresie 12 miesięcy zakończonym 31 grudnia 2017 roku Ukraina odnotowała zauważalne oznaki poprawy sytuacji gospodarczej. Do głównych sukcesów należy zaliczyć przedłużenie współpracy z Międzynarodowym Funduszem Walutowym, wprowadzenie reformy emerytalnej, wzrost minimalnej płacy, wprowadzenie możliwości bezwizowego przekroczenia granicy z Unią Europejską. Podsumowaniem wysiłków rządowych stała się między innymi zmiana pozycji kraju w ratingu Doing Business (ze 153 na 76 miejsce), wzrost rezerw walutowych Narodowego Banku (o 21% w stosunku do 2016 roku) i wzrost obrotów handlu detalicznego (o 8,8% w porównaniu do 2016 roku). Do czynników, które spowalniały wzrost gospodarczy i negatywnie wpływały na stabilizację kraju należy wskazać przedłużający się konflikt wojenny na wschodzie kraju (blokada ekonomiczna wschodnich obszarów wg ocen ekspertów krajowych zmniejszyła wzrost PKB o co najmniej 1%) i zbyt powolne przeprowadzenie pozostałych reform (prywatyzacyjnej, obrotu gruntami, ustawy o sędziach antykorupcyjnym). Na wzrost i równowagę gospodarczą kraju negatywnie wpływa także rosnące zadłużenie Ukrainy (wg stanu na 31 grudnia 2017 roku - 76,31 mld dolarów), z którego największa suma do spłacenia przypada na lata 2018-2020.

Rynek ubezpieczeń działał w warunkach wysokiego poziomu kosztów związanych ze sprzedażą produktów ubezpieczeniowych, wzrostu inflacji (do 13,7% w 2017 roku w porównaniu do 12,4% w 2016 roku), niestabilności kursu walutowego i dalszych zmian na rynku bankowym (w ciągu całego 2017 roku na rynku przestało działać 9 banków uznanych za niewypłacalne). Po nacjonalizacji największego banku komercyjnego (Privatbank) Skarb Państwa Ukrainy kontroluje 51,3% sektora bankowego. Powyższe czynniki skutkowały umiarkowanym poziomem zaufania do sektora finansowo – ubezpieczeniowego ze strony osób fizycznych i korporacji. Dodatkowym wyzwaniem dla tego sektora gospodarki stał się cyberatak wirusa komputerowego pod nazwą „Pety.A”, który w czerwcu 2017 roku dotknął wiele instytucji państwowych i firm prywatnych.

Niezależnie od tych uwarunkowań, PZU Ukraina i PZU Ukraina Życie, dzięki dywersyfikacji portfeli i kanałów sprzedaży, były elastyczne na zmiany rynku, a realizacja wyznaczonych planów sprzedażowych wyniosła odpowiednio 98,4% i 122,8% (dynamika w stosunku do roku poprzedniego wyniosła odpowiednio 115% i 122%).

Zarząd PZU we współpracy z zarządami PZU Ukraina i PZU Ukraina Życie prowadzi stały monitoring ryzyk zewnętrznych oraz zmian w ukraińskich regulacjach prawnych. Przygotowano scenariusze reagowania na zmiany rynkowe i mechanizmy kontrolne. PZU nie zamierza wycofywać się z rynku ukraińskiego. Na dzień podpisania skonsolidowanego sprawozdania finansowego Zarząd PZU zakłada, że dalsza działalność PZU Ukraina i PZU Ukraina Życie będzie kontynuowana zgodnie z przyjętymi założeniami, jednakże niestabilność gospodarcza na Ukrainie, związana z konfliktem wojennym i wyborami prezydenckimi i parlamentarnymi w 2019 roku może w przyszłości wpłynąć negatywnie na sytuację finansową i wyniki finansowe PZU Ukraina i PZU Ukraina Życie w sposób, który w chwili obecnej nie może być wiarygodnie przewidziany. Skonsolidowane sprawozdanie finansowe odzwierciedla bieżącą ocenę Zarządu PZU w tym zakresie.

50.7 Umowa Podatkowej Grupy Kapitałowej

20 września 2017 roku pomiędzy spółkami Grupy PZU podpisano nową umowę PGK obejmującą 13 spółek: PZU, PZU Życie, Link4, PZU CO, PZU Pomoc SA, Ogródowa-Inwestycje, PZU Zdrowie SA, Tulare Investments Sp. z o.o., Battersby Investments SA, Ipsilon Sp. z o.o., PZU Finanse Sp. z o.o., PZU LAB SA (dawniej Omicron SA), Omicron Bis SA. PGK powołana została na okres 3 lat – od 1 stycznia 2018 roku do 31 grudnia 2020 roku, a Naczelnik Pierwszego Mazowieckiego Urzędu Skarbowego w Warszawie w dniu 21 listopada 2017 roku wydał decyzję o jej rejestracji.

W przypadku umowy PGK spółką dominującą i reprezentującą PGK jest PZU. Zgodnie z art. 25 ust. 1 ustawy o CIT, PGK rozlicza się z Urzędem Skarbowym w cyklach miesięcznych. PZU dokonuje wpłat zaliczek do US z tytułu podatku CIT należnych od wszystkich spółek, a one przekazują do PZU zaliczki na podatek CIT, dotyczące swojej działalności gospodarczej.

50.8 Zdarzenia po zakończeniu okresu sprawozdawczego

Nie wystąpiły istotne zdarzenia po zakończeniu okresu sprawozdawczego, które miałyby wpływ na skonsolidowane sprawozdanie finansowe.

Podpisy osób wchodzących w skład Zarządu PZU:

Imię i nazwisko

Stanowisko / Funkcja

Paweł Surówka

Prezes Zarządu PZU

.....
(podpis)

Tomasz Kulik

Członek Zarządu PZU

.....
(podpis)

Roger Hodgkiss

Członek Zarządu PZU

.....
(podpis)

Maciej Rapkiewicz

Członek Zarządu PZU

.....
(podpis)

Małgorzata Sadurska

Członek Zarządu PZU

.....
(podpis)

Osoba odpowiedzialna za sporządzenie skonsolidowanego sprawozdania finansowego:

Katarzyna Łubkowska

Dyrektor
Biura Rachunkowości

.....
(podpis)

Warszawa, 14 marca 2018 roku